

Damage Book

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204969

UNIVERSAL
LIBRARY

గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు	...	10	0
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
చిత్రభారతము, చరిగొండ ధర్మనగారిది	...	1	8
చెన్న బసవపురాణము, పాపకవికృతము	...	1	4
ఛందోదర్పణము (అనంతనిఛందము)	...	1	0
మిసీభారతము, అశ్వమేధపర్వము	...	1	4
దిశకుమారచరిత్రము, పద్యము కేతనకవి	...	1	8
దశావతారచరిత్ర, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు	...	3	0
ధ్రువోపాఖ్యానము, సటీక, భాగవతములోనిది	...	0	10
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు	...	1	0
నలచరిత్ర, ద్విపద, చక్రపురి రాఘవాచార్యప్రణీతము	...	1	4
నిర్వచనోత్తర రామాయణము, తిక్కనామాత్యప్రణీతము	...	1	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	...	1	0
„ క్యాలికోబైండు	...	1	6
„ వేంకటనాథరాజకవికృతము	...	1	4
„ క్యాలికోబైండు	...	1	10
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైబి, క్రొత్తకూర్పు	...	0	12
„ సాంధ్రటీకాతాత్పర్యము	...	3	0
బ్రహ్మోత్తరఖండము, క్రొత్తకూర్పు, శ్రీధరమల్లె వేంకటరామకవి	...	1	8
బసవపురాణము, పిడపర్తి సోమనాథకవి	...	2	8
భాస్కరరామాయణము, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు	...	6	0
మనుచరిత్ర, సటీక, వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముతో చిన్నసైబి మేలుకాగితములమీఁద స్ఫుటమైన అక్షరములతో చక్కంగ ముద్రితము	...	4	0
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	2	8
భక్తిరసశతకసంపుటము I 20 శతకములు	...	3	0
„ II „	...	3	0
„ III „	...	3	0
నీతిశతకసంపుటము I „	3	0
పంగనాథరామాయణము, ద్విపద, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు	...	3	8

రాఘవపాండవీయము, సటీక, ద్వ్యర్థిప్రబంధరాజము ...	3	0
లంకావిజయము (రావణదమ్మియము) సటీక ...	1	4
వసుచరిత్రవిమర్శనము ...	1	4
వసుచరిత్ర, సటీక, రామరాజభూషణప్రణీతము ...	5	0
వాసిష్ఠరామాయణము, ద్విపద, తరిగొండ వెంకమ్మ ...	1	4
నిక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిది ...	1	4
నిష్ణపురాణము, వెన్నెలకంటి సూరనార్యప్రణీతము, లఘుటిప్పణము ...	3	8
నివేకసింధు, కొండనార్యప్రణీతము ...	1	0
వేంకటాచలమహాత్మ్యము, తరిగొండ వెంకమ్మ ...	1	8
నైశ్యపురాణము, శ్రీగురు భాస్కరాచార్యకృతము ...	1	4
నీరభద్రవిజయము, పోతనకృతము ...	1	0
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము ...	1	0
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము ...	1	0
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది ...	1	8
శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్రకవి ...	1	0
శేషధర్మము, తామరపల్లి తమ్మయ్య ...	1	0
శుకసప్తతి, కదిరీపతికృతము ...	1	8
సమీరకుమారవిజయము, నూతనముద్రితము ...	1	8
సానందోపాఖ్యానము, శ్రీ శివరామకవి విరచితము ...	1	0
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, తాత్పర్యము ...	4	8
„ అట్టబైండు ...	2	8
సుదక్షిణాపరిణయము, తెనాలి అన్నయకవి (క్రొత్తకూర్పు) ...	1	0
హరివంశము, క్రొత్తకూర్పు, ఎఱ్ఱాప్రగడ ...	4	8
హరివిలాసము, శ్రీనాథకవి ...	1	0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవి ...	1	0
హరిశ్చంద్రనలోపాఖ్యానము, సటీక, రామరాజభూషణకవి ...	3	8

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

292, ఎస్. ప్లెస్టేజ్, చెన్నై

సవికారకువకారవిజయము

[illegible]

వారికి. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే

1929

All Rights Reserved.

Printed at
the "VAVILLA" Press,
Madras —1929.

ఉపోద్ఘాతము.

శ్రీకృష్ణభగవానుడు గీతలలో నత్కుత్కృష్టపదార్థమునుండి
యతినికృష్టపదార్థమువఱకును గలప్రశేషాంశములు తనస్వరూపముగా
వేర్వేరి విభజించి చెప్పుచుఁ జెప్పుచుఁ గట్టకడ కొక్కమాటలో
బ్రహ్మాండ మంతయు నిమిడి పోవునట్లుగా

“యద్య ద్విభూతిమత్సత్వం శ్రీమదాజ్ఞితమేవ వా,

త త్తదేవావగచ్ఛ త్వం మమ లేజోంశసంభవః.”

అని తన విశ్వరూపమును ప్రకటించి యున్నాడు. దీనింబట్టి చూడఁ
బ్రతివ్యక్తియందును భగవదంశ మంతో యింతో యిమిడియే యున్న
దని చెప్పక తప్పదు. ఇట్టిచో వివేకవంతుఁ డగుపురుషునియొడ భగవ
దంశ మున్న దనుటలో సందియము లేదు. అంతో యింతో భగవ
దంశము కలవా రయ్యును దామసగుణసంభూతు లైనవారి విషయ
మటుంచి సాత్త్వికులును, వివేకవంతులు నగుప్రతివారును దాముజన్మ
మైత్రినందుల కేదో యొకరూపమున సార్థక్యమును సంపాదించవలె
ననియే ప్రయత్నించుచుందురు. ఆప్రయత్నములును నొక్కరూపములే
గాక యనేకరూపములుగా నుండెడుఁగానఁ దలాయొకరీతిని వారివారి
కిం గలప్రజ్ఞావిశేషమునుబట్టి పఠరింపఁబడుచుండును. అట్టివానిలోఁ
గృతి నిర్మాణ మొకటి. విహికాముష్టికసంపాదకము లగునన్ని కార్య
ములలోను నియ్యదియే శాశ్వతము. కనుకనే ప్రపంచస్థాయి భావమున
కిది యాధార మగుచున్నది. ఇప్పటి కెన్నఁదో జరిగిన వైన నేమి నేటి
దాఁక నాటిఁజరిగితులను గన్నులఁ గట్టినట్లు పొడకట్టఁ జేయున దిదియే
యయ్యెఁగాని మఱొకటి గాదుగదా! అట్టి లోకోత్తరకార్య మొన
రించి మృతశివులై యున్న కవిమహాశయులలో సమీరకుమారవిజయ

మనునేడాశ్వాసముల యీప్రబంధమును రచించి శ్రీరామచంద్రున కర్పించి లబ్ధప్రతిష్ఠుడైన లోకోత్తరపురుషుడు

పుష్పగిరితిమ్మన్న

యొకడు. ఇతడు వైదిక శాఖాబ్రాహ్మణుడు. ఇంటిపేరు పుష్పగిరివారు. ఆశ్వలాయనసూత్రము. విశాఖిత్రిగోత్రము. తండ్రి అప్పనార్యుడు తల్లి ఓబుళమ్మ. అగ్రజులు వేంకటకృష్ణయ్య, వేంకటకవి. వీరిలోఁ బెద్ద వాడు బ్రహ్మవేత్త. రెండవవాడు కవీశ్వరుడు. మన తిమ్మకవి శ్రీ హనూమత్పాదసేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వ కవితత్వహతత్త్వవిదుడు. ఈ విషయము పీఠిక 12-వ పద్యమువలనఁ దెలియఁబడుచున్నది. ఇతనియనుభవమునుబట్టిచూడ నీతఁడు కేవలము కవియును, గేవలము వేదాంతియే గాక యోగశాస్త్రమునందును, మంత్రశాస్త్రమునందును, సగుణనిర్గుణోపాసనయందును, గానశాస్త్రమునందును మిగులఁ బ్రవీణుఁ డని పీఠిక 21-గద్య. షష్ఠాశ్వాసములోని మంత్ర-గానవిద్యాపరీక్షలు-వీనివలన స్పష్టమగుచున్నది “ఈకవినివాసస్థలము నెల్లూరిమండలములోని మోడెగుంట (కోవూరు తాలూకా) యయినట్లు నెల్లూరిమండలచరిత్రసంగ్రహమునందు వ్రాయఁబడి యున్న” దనియు, “నీకవి పదునెనిమిదవశతాబ్ది మధ్యము ౧౭౫౦ మొదలుకొని ౧౭౯౦వ సంవత్సరమువఱకును కవితత్వరచన చేసి యుండవచ్చు” ననియు నాంధ్రకవులచరిత్రములో వ్రాయఁబడియున్నది ఇతని కిష్టదైవము హనుమంతుడు. తనయిష్టదైవమే గురువుగా దయచేసి తనకుఁ దత్త్వమస్యాది మహావాక్యముల కర్థ మెఱుకవఱచె నని

“స్వప్నమున మున్ను నాకు సాక్షాత్కరించి, తత్త్వమస్యాదివాక్యసంతతికి నర్థ మెఱుక చేసినగురుఁడ నేనే యటంచు, నానతిచ్చినహనుమంతు నభినుతింతు.”

(పీఠిక. 7.)

అని తత్కృతజ్ఞతగాఁ జెప్పికొనియున్నాడు. ఇటుఁ బ్రసంగసంగతిచే వచ్చినది గనుక స్వప్నవిచారమునుగుఱించి యిండుక ముచ్చటించుట యప్రస్తుతము గా దని తలంచుచున్నాను.

— స్వప్న విచారము. —

ఇటీవల నాధునికవిమర్శకులు తఱచుగాఁ గృతికర్తలు తమ కృతులయందు నిరూపించుకొనిన స్వప్న ప్రసంగములం గూర్చి హేళన నేయచున్నారు. ఇతరపూర్వస్థితి యెట్లుండెనో యని శంకించుట కిట్టి హేళనలు కన్పట్టకపోవుటచే నపు డొకవిధ మైనయా సీకత్వ మాస్పష్టభాగమున నున్న దనియే మన మూహించవచ్చును ఇందుల కప్పకవి స్వప్నమును నహోబలఁండితుఁడు బలఁజుటయే నిదర్శనము. ఇందులో నాత్మగౌరవార్థ మయియే యిదియు నొక్కవిషయముగాఁ గల్పించి యెవరిమట్టునకు వారు పూర్వపూర్వులం జూచుకొని పులిని జూచి నక్క వాఁతఁ బెట్టుకొన్నట్లు తమతమకృతులయందుఁ గూర్చుచున్నారే గాని యింతయు నిజమూ యని పాఠకలోకమునకు లేనిపోని మిథ్యాత్వబుద్ధిని గల్పించునంతఁ ని యగుచున్నది. ఈవిషయమై నితాంతము విచారించి చూచినచో నాహారనిద్రాభయాదులు గల ప్రతిప్రాణికిని స్వప్నావస్థ యున్న దనియే చెప్పక తప్పదు. ఇట్లని వివేక విశిష్టు లైనమానవుల కెవరియంత రాత్తకు వారికే తెలియకపోదు.

స్వప్న మనఁగా నది యొక్కడనుండియో యకస్థాత్తుగాఁగాని, యొకరిచ్చినదానఁ గాని వచ్చునదిగాదు. అది మనోవ్యాపారమునుబట్టి కలిగెడు నొకానొకయవస్థావిశేషము దత్తరామపండితుఁడు స్వప్న ప్రకాశికలో స్వప్నమునుగుఱించి చెప్పుచు స్వప్నమువచ్చుటకుఁ గారణముల నిట్లు చెప్పియున్నాఁడు —

“మనోవహానాం పూర్ణ త్వోద్వేగైరిబలైస్త్రీభిః,
ప్రేతసాం దారుణాన్ స్వప్నాన్ కాలే పశ్యంత్యదారుణాన్.”

(మనస్సు సంచరించుటకు యోగ్యము లగునాడులయందు వాత పితృ శ్లేష్మములు విషమముగ సంచరించుటవలనఁ గలిగినదోషములచే శుభా శుభము లగుస్వప్నములు గలుగును.)

“నశ్వేంద్రియాణాం ఎరతే మనోఽనుపరతం యది,

విషయేభ్యస్తదా స్వప్నం నానారూపం ప్రపశ్యతి.”

(విషయేంద్రియము లన్నియుఁ దమతమవ్యాపారములను జాలించి

యుండ మనస్సునకుమాత్రము వ్యాపారము గలిగి యుండునపుడు నానాస్వప్నములు గలుగును.)

ఇట్లు గలిగెడిస్వప్నములును,

“దృష్టశ్శృతోఽనుభూతశ్చ ప్రాథితః కల్పితస్తథా,
భావిో దోషజశ్చైచ్చ స్వప్నస్సప్తవిధో మతః.”

(1. పగలు గనినవస్తువు రాత్రి నిద్రలోఁ గనఁబడినచో దృష్టస్వప్నము, 2. ఇదివఱకు వినినమాట నిద్రలో వినఁబడినచో శ్రుతస్వప్నము, 3 మేలుకొనినపుడు దా ననుభవించినవస్తువులు నిద్రలో ననుభవించినచో అనుభూతస్వప్నము, 4 మేల్కొనినపుడు కోరినవస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచోఁ బ్రార్థితస్వప్నము, 5 పగలు కల్పించినవస్తువు రాత్రి నిద్రలో గనఁబడినచోఁ గల్పితస్వప్నము, 6 ఇదివఱకెప్పుడును నెఱుంగనివస్తువును నిద్రలోఁ జూచినచో భావితస్వప్నము, 7 వాతపితృ శ్లేష్మప్రకోపమువలన నిద్రలో నొకవస్తువును జూచినచో దోషజస్వప్నము.) అని యేడువిధము లని నిర్వచింపఁ బడి తగలతే ర్భేదములు కావలసినన్ని పెరిగిపోయినవి. కనుక సంతర్జ్జానేంద్రియ వ్యాపారము లున్నంతవఱకును స్వప్నములు గలుగుచుండుట నైజమే యని తలఁచుటకు సందేహము లేదు. ఇది యొక బూటకమే గాని యందఱకును నొక్కమాదిరిస్వప్నములే గల్గునా? యని శంకించుటకు మనస్సు పాటువోవచ్చును. అందఱకును గల్గు సంకల్పాదు లన్నియు నొక్కపోలిక వేగాన నట్లు కలుగవచ్చునని సమాధానము చెప్పటయ టుంచి

“ఏకవస్త్రక మకాప్రీతే సుప్తః ప్రయతమానః,

నిశాన్తే పశ్యతి స్వప్నం శుభం వా యది వాఽశుభమ్.”

(స్వప్నమును గోరువాఁ డేకవస్త్రధారి యై నిర్లబ్ధహృదయముతో దర్శాసనముపైఁ బరుండనేని వేకువజామున శుభస్వప్నమును గాని యశుభస్వప్నమును గాని గాంచును) అని కావలె నని స్వప్నమును జూడవలె ననుకొన్న నిట్లు చేయవలసిన దని స్వప్నప్రకాశికలోనే చెప్పఁబడినది. ఇట్టిపరిస్థితులలో సాంప్రదాయసిద్ధముగ వచ్చుచున్న

యా సీక్యబుద్ధి గల్గి యిష్టదైవ మని యొండొకదేవుని నమ్మినవారల
కాయిష్టదైవము స్వప్నావస్థలో సాక్షాత్కరించి తనభక్తుని నేదే నొక
రూపమున ననుగ్రహించుననుట కల్గి యని మనము మనయాత్మ సాక్షి
కముగాఁ జూచుకొని బూటకముగాఁ దలంచుటకంటె “నేపుట్టలో నేపా
మున్నదో” యని తలచి తద్విశ్వాసిజనుల కుండు విశ్వాసమును భంగ
పఱపకుండుటయే భావ్యమని యింతదూరము మనవిచేయవలసి వచ్చి
నది. ఈవిధముగనే మనకవియును బ్రయత్నపూర్వకముగ స్వప్నము
దెప్పించుకొని భగవత్సాక్షాత్కృతిం బడసినట్లు పీఠికలో 20 నుండి తెలి
యఁబడుచున్నది. నిజమును దాఁచినఁ జెప్పఁ జాలము గాని యిందు
లోని సత్యాసత్యములను నిర్ణయింపవలె నన్న నింతకును దత్తయత్య
ముండవలయును. మఱియొక్క మనవి. ఇందఱకును నిష్ట కలలే వచ్చు
ననుట యసంగత మందు రని ముందే మనవి చేసి యున్నాను. ఒకటి
యాలోచింపవలసి యున్నది వారివారి కాలమున నున్న జనసంఖ్యలు
నీనాఁడు మనకు లెక్కకు వచ్చువా రుద్దిష్టకపులును,—వారిచేఁ దెలు
పఁబడినవారును—ఇంతియే గాని తదితరులు లెక్కకు రారుగదా! అంత
మందిలో నొకరిద్దఱుగా వచ్చుచు నీనాఁటికి మొత్తమునకు వచ్చిన
కొలఁదిమందియును లోకోత్తరపురుషు లగుటవలన వా రందఱికిని
నొక్కటే స్థితిఁ బట్టుట యసంగతము గాని, కల్పితము గాని కా దని
నవ్వవచ్చును. రామాయణములోఁ ద్రిజటకు స్వప్నము వచ్చినట్లు స్వప్న
వృత్తాంత మున్నది గదా! హరిశ్చంద్రుండును, ఉపాకన్యయుఁ గల
గాంచినారుగదా! ఇటీవలఁ గాదంబరీ దశకుమారచరిత్రాదులలోఁ దత్ప్ర
సంగ మున్నది గదా! కనుకఁ దివ్యకవికిఁ దనయిష్టదైవమే గురువుగా
వచ్చి వేదాంతమును బోధించె ననుట సత్యమనియే భావితము.

— ప్రబంధనిర్ణయము —

“ఏకశబ్దస్సప్రయుక్తస్సమ్యజ్ఞాతస్త్వగ్నే లోకే చ కామధగ్భవతే”

(సుష్మరూపముతో నొక్కశబ్దమును బ్రయోగించినవాఁడును, ఒక్క
శబ్దమును లెస్సగాఁ దెలిసికొనినవాఁడును స్వర్గమునందును, నిహలోక
మునందును నభీష్టఫలభాజకుఁ డగుచున్నాఁడు) అని శ్రుతి. సాహిత్య
దర్పణములో విశ్వనాథకవిరాజు కావ్యమహిమను దెల్పుచు

“చతుర్వర్గఫలప్రాప్తిస్సుఖాదల్పధియా మపి,
కావ్యాదేవ యశస్తేన తత్స్వరూపం నిరూప్యతే.”

అని చెప్పి తన చెప్పినది ప్రాచీనసమ్మతమే యనినమ్మకమును పుట్టించుటకై

“ధర్మార్థకామమోక్షేషు వైచక్షణ్యం కలాను చ,
కరోతి కీర్తిం స్త్రీతిం చ సాధుకావ్యనిషేపణమ్.”

అని పురాణవాక్యమును నుదాహరించి యున్నాడు. ఇట్టిసుఖాపితములు వినినతరువాతఁ బ్రతివానికిని దత్ఫలాపేక్ష గలుగుచుండుట సహజ మైయుండఁగాఁ దత్ఫలప్రాప్తికి సాధనభూత మైన కవితాకలావిలాసముగలవానికిఁ గల్గుననుట వింత గాదు. కనుకనే ప్రతికవీశ్వరుఁడును దా నొక్కకృతిరచన చేసి తనూలమునఁ దనజన్మము సార్థకము చేసికొనవలయు నని యూహించుచున్నట్లు తెల్పికొనియున్నాడు. అట్టియాస్తికతాపరాయణులగు మహనీయులవాక్యములు కాలదోషముచే మనకు వెగటనిపించి హేళనక్రిందికి దిగుచున్నవి. కాని వారికున్న తత్త్వయావస్థలో నేయించుకంటేని మనమును బాల్చినినచో నందలియాధార్థ్య మెఱుకవడక పోదు. ఇట్టిప్రబంధనిర్మిమిషయీకవిమహాశయులకును గలిగినట్లును, ఇష్టగోష్ఠిలో దానిని జీవబ్రహ్మైకత్వనిరూఢమనస్కులును, అంతర్ముఖులును, దనకు హితులు నగు తనయన్న వేంకటకృష్ణయ్యకును, తాడిపర్తి కేశవపెరుమాళ్లకును, ప్రబలరఘుపతికిని దెలిపి వారి ప్రోత్సాహముం బడసినట్లును (వీరిక 13) విశదీకరింపఁబడినది.

●● ప్రబంధనిబంధనములు. ●●

సాధుకావ్యరచనవలన దుర్లభం బగుచతుర్వర్గఫలప్రాప్తి కల్గునని నిర్వచించినవెద్దలవాక్యముపై విశ్వాసము గలవాఁడు తక్కఁటివానికంటెను సాధ్య మైనంతలో సులభముగనే ఫలప్రాప్తి గలుగునట్టి సత్కావ్యనిర్మాణమునకుఁ గడంగకపోడు కడంగినపుడు తల్లక్షణములను, దన్ని బంధనములను ననుసరింపక తప్పదు. ఆపద్ధతి యాకాలమున విశేషగౌరవపడవిలో నుండె నని మన మూహింపవలసినదే గాని యీనాఁటి దేశ-కాల-వ్యక్తిపరిస్థితులకు సరిగాలేదని వానిని నిందించినదానఁ బ్రయోజనము లేదు. కవికాలమేదో, తత్ప్రవర్తన మెట్టిదో,

తత్కాలపరిస్థితు లెట్టివో నిర్ణయించుకొని మనమును దత్కాలపు వారమే యు చూచినచో సర్వమును గోచరింపక మానదు.

మహా కావ్యమునకు

క. “పురసింధునగ ర్త్వింశశశి, సరసీవనమధురతి ప్రసంగవిరహముల్

పరిణయ తనయోదయ నయ, విరచనసూత్రాదూత్యవిభువర్ణనముల్.”

(నరసభూ. ద్వి. 166.)

అనుసష్టాదశవర్ణనములు సమగ్రముగాఁ గాని, యీషదల్పముగ నసమగ్రముగాఁ గాని యుండవలయు నని లక్షణకర్తలు నిబంధించి యున్నారు. అప్పకవి 22 వర్ణన లుండవలె నన్నాడు. (చూ. అప్ప. ప్ర. 28) ఇంతకును

“వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం దోషస్తస్యాపకర్షకాః,

ఉత్కర్షణ హేతవః ప్రాక్తా గుణాలంకారరీతయః.”

(సాహి. ద. ప్ర. ఐరి.)

అని విశ్వనాథపండితుఁడు నిర్వచించి యున్నాడు. కనుకఁ గావ్యనిబంధనములకు లోబడినప్పుడు సాధ్యమైనంతవఱకు నపకర్షక హేతువులైన దోషములకుఁ జోటిక, యుత్కర్షణ హేతువు లైనగుణాలంకార రీతులనే పాసఁగించుచుఁ బ్రబంధనిర్మాత తనకల్పనాచాతుర్యమున నేమి, మఱొక్కటనేమి యొట్లయినను “సమానానా ముత్తమశ్లోకో అస్తు” అన్నట్లు గడంగఁ జూచును. ప్రాచీనలక్షణముల నుల్లంఘించుటచే మహా కావ్యత్వమునకు భంగము వాటిల్లు నని పాటించినవారు పూర్వము. అవి మనముక్కునకు సూటిగా లే వని యాయాయంశముల నెత్తితప్పువట్టుట యంత సమంజస మనిపింపదు. ఈప్రబంధనిర్మాతయుఁ బ్రాచీన నియమములను సమగ్రముగాఁ బాటించి కృతార్థుఁ డైనవాఁడు.

—● గ్రంథకర్తృత్వము. —●

నెల్లూరుమండలములో నేక కాలమువ నొక తావునుండియే యీప్రబంధరాజముతోపాటు బయలుదేరినమహాప్రబంధములు మఱి రెండు గలవు. కంకంటి పాపరాజుగారి యుత్తరరామాయణ మొకటి. ధరణి దేవుల రామమంత్రిగారి దశావతారచరిత్ర మొకటి. ఈరెండు ప్రబంధములను గూడఁ బుష్పగిరి తిమ్మనయే రచించి వారి కొసఁగె నని

కొంద అనుచున్నా రనియు, బుష్పగిరి తిమ్మన్న ప్రాధకవి యగుట చేతను, అందఱును నొక్కదేశములో నుండుటచేతను నిట్టిప్రవాదము గలిగినదే గాని కవిత్వశైలిని బట్టిచూడ నీగ్రంథకర్తృత్వారోపణము నిరాధారమనియు, నందులోను బాపరాజునకు మాత్ర మీతఁడు సహాయుఁడైనాఁడే గాని దళావతానచరిత్రములో నేమాత్రమును నీతనికి సంబంధములేదనియు వీరేశలింగం పంతులవారు కవులచరిత్రలో నిర్ణయించి, యుత్తర రామాయణకర్తృత్వారోపణమునకు లోకప్రవాద మిట్లున్నదని వ్రాసియున్నారు. - “కంకంటి పాపరాజు శ్రేయకావేరిపట్టణములో నమీనుగా లౌక్యాధికారమం దుండినవాఁడు ఆకాలమునందే యాయనవద్దఁ బుష్పగిరి తిమ్మన్న కొంతఋణము చేసి యాయఁడు తీర్వలేక యీపుస్తకమును దానిక్రిందఁ జేసి యియ్యఁగా ౧౭౯౦ వ సంవత్సర ప్రాంతమున నుత్తర రామాయణమును బాపరాజు తనపేరితోఁ బ్రచురించెనని చెప్పు చున్నారు.” అని, “లేనిది పుట్టఁబోదు అనునది కొంతవఱకు నిజమని యాలోచించినచో నిది కూడఁ బొసంగవచ్చును. కావ్యం యశ సేర్గకృతే...” అని యున్నది గదా! కంకంటిపాపరాజు ధనాధ్యుఁడై యుండి తనసహశ్రోతకుఁ గొంత ధనసాహాయ్యము చేసి తానును దన సహశ్రోత యంతవాఁడే యగుటం దన్నిష్క్రమియనుపేరిటఁ బ్రబంధము చేసి యీవలసిన దని యన్నను ననవచ్చును. లేదా గ్రంథము వ్రాసికొని వచ్చి యిది దానికి సరిపుచ్చుకొనవలసిన దని కోరఁగా నొప్పుకొని యైన నుండవచ్చును. ఇరువురిమనస్సు లొక్కటి యైనప్పు డెట్లు చేసినను జేయవచ్చును. ఈయూహవలన మహాప్రాధ ప్రబంధకర్త యగుపాపరాజున కసమర్థత్వము నారోపించుట గాదు. ఆతఁడు “చతుర్విధానవద్యకవిత్వవిద్యావధానాధునాతనభోజరాజ... విష్ణుమాయావిలాసాభిధానయక్షగాన నిర్మాణప్రవీణ...” అని తనచెప్పి కొన్నంతట సమర్థుఁడే యని యనుటకు సందియములేదు. కవిత్వాశైలినిబట్టి చూడ నుత్తర రామాయణమునందు ఆదిశ్రీకారమునుండి యంత్యాక్షరమువఱకును బడగుంఘనమున నేమి, సమాస జాటిల్యముననేమి, నేర్పు కూర్పువలననేమి, యూహాపోహలనేమి పద్యముల యొత్తుగడలనేమి, యతిప్రాసప్రయోగముల నేమి, పుష్పగిరి తిమ్మన్నయే

సమీరకుమారవిజయము వ్రాసినతరువాత వ్రాసినట్లుగాఁ దోచుకపోదు.

ఉత్తరరామాయణరచనకుఁ బుష్పగిరి తిమ్మన్న తోడ్పడినట్లు,

మ. “హనుమద్వివృతదారవిందమకరందానంద నేందిదిరా

త్తు ననేకాంధ్రకృతి ప్రకల్పనసమర్థం బుష్పగిరిగృహ నా
ర్యునిసత్పుత్రునిఁ దిమ్మనాఖ్యకవిచంద్రున్ మస్సహశ్రోతఁ బ్రా
ద్ధన నేఁ బిల్వంగఁ బంచి కన్నకల సంతోషమునం దెల్పినన్. (గ ఆ. 24.)

మ. ఆతఁ డానందముఁ జెంది నన్నుఁ గని యన్నా బాధవైడికిఁ

గృతవర్ణాంచితరత్న మబ్బినటు లయ్యెన్ నీవు వాక్పృథివీ
గృతి నేయంగఁ దొడంగురామకథకుం గృష్ణుండు రాజౌటఁ బ్ర
స్తుతిఁ గావించఁగ మాకు శక్యమె భవత్పుణ్యప్రభావోన్నతుల్? (గ ఆ. 25.)

లే. అని కిరీటికి శౌరి తోడైనయట్టు, లవ్వరకవి సాహాయ్య మాచరింపఁ

గృతి నొనర్పంగఁ బూనినయేను మొదట. నెంతు మద్వంశవిధ మది యెట్లు లనిన.”
(గ ఆ. 26.)

అని పాపరాజు చెప్పకొని యున్నాఁడు కనుక నుత్తరరామాయణ
ములోఁ దిమ్మన్నకవిత్వమున కవకాశ మున్నది. అది యెంతవఱకు—
ననునదియే తెలినియంశము. అయినను నొక్కొంత పరికింతము. ఉభ
యత్ర సాకేతపురవర్ణన మున్నది. ఉభయత్ర భగవత్సాక్షాత్కారమును,
వరప్రదానమును నున్నవి ఆంజనేయజన్మాది వృత్తాంత మున్నది.
ఉత్తరరామాయణములో రంభా వేదవతీ రావణుల సమావేశమును,
సమీరకుమారవిజయములో ధాన్యమాలికౌండిల్యసమావేశమును
నున్నవి. ఉభయత్ర ఋతు గాని సూర్యాస్తమయ చంద్రోదయాది
వర్ణనము లున్నవి. వీని యన్నింటను ముందు రచించిన సమీర
కుమారవిజయములోని భావములను బోలికను మఱింత పెంచి వ్రాసి
నట్లుగా నొక్కవాక్కున వెలువడినధోరణిగాఁ గన్పట్టక మానదు.
సమానకథానకవర్ణనముపట్ల పూర్వగ్రంథములోనిపదములును, భావము
ను దాటుమాత్రైయైన రెండవదానిలోఁ గన్పట్టకపోవు. వాని నెల్ల
నిటఁ జూపుటకు వలను పడదు అయినను దిక్చాత్రముగఁ జిత్తగింతుడు
గాక. ఆంజనేయజననఘట్టములో

ఉ. “ఈతఁడు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరపీర్వజుఁ డాంజనేయుఁ డ

త్యాతతబాహుకౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైశవంబుచే

... .. (సమీ. ద్వి. 137.)

క. పం డుండఁ జేరి కన్నుల, పండువుగా నేఁడు చూడఁబడసితి ననియు

ద్వందతఁ గవిసిన రవి వేటొండొకమతి వేఁడి చూపకుండె సెనరునన్.”

(సమీ. ద్వి. 138.)

చ. “జగదుపకారి యీష్టవగచంద్రుఁ డటంచుఁ దలంచి భానుఁడున్

దగదగ మండుమండు కిరణంబుల వేఁడిమిఁ జూపఁ డయ్యె.” (ఉత్త. పం. 104.)

తే. “బాహుబలభూతి శ్రీ గంధవాహసూతి, ప్రళయర్పుంఝాసమీరంబుభాణి గదియ

న భ్రమాతంగమును కాగదాభ్రరీతి, భీతిఁ జెరలిన జంభాభియాతి కనలి.”

(సమీ. ద్వి. 157.)

తే. “కేసరికోర ముద్దుటక్రీడి మీఁది, కుఱికినంత భయభ్రాంతు లొంది చండ

పవనహతిఁ దూలుకారదాస్త్రంబులీల, నభ్రమువిభుండు చెరల జంభారి గెరలి.”

(ఉత్త. పం. 110.)

బ్రహ్మ కేసరితో నంజనాజన్మవృత్తాంతము చెప్పఘట్టములో

సీ. “పదనలోచనకైతవమున రాకాచంద్ర కమలంబులకుఁ బొందు గలుగఁజేయ

మందస్తి తోష్ఠదంభంబునఁ జంద్రికోదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప

గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱుఁగ

సరసభాషారదచ్ఛద్దంబునను శుకీదాడిమిబీజాళి దగులుపఱుప

తే. నేఁ బ్రయత్నంబు చేసి యాయందువదన, సృజన సేయట చెలియక చేసె దలుక

కుమ్మరికి నొక్కయేఁడును గుదియొక్క, పెట్ట సెడుమాట నిజము గాన్పించెనుపుడు.”

(సమీ. ప్ర. 183.)

ఉత్తరరామాయణమున బ్రహ్మ యింద్రున కహల్యాశాపవృత్తాంతమును

జెప్పఘట్టములో

సీ. “కమలపైభరిసుభాకరకళావిభవంబు లొకటియై చెలువొంది యుండుటకును

భ్రమరనందదలు సంపంగెత్తవ్వవిలసనం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును

దాడిమినిజనంతతి శుకసుణిముఖం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును

శంఖసౌభాగ్యంబుఁ జారువీణాస్వరం బొకటియై చెలువొంది యుండుటకును

లే. నేం బ్రయత్నంబు నేసి యిస్సెలకకన్న

గవ మొగము చూపుగమి నాసికయు రదములు

మోవి కంతంబు నుస్వరమును స్పృశించి

కాంచిత సురేంద్ర! యఘటనాఘటనపటిమ.”

(పం. 26.)

హనుమంతుని విద్యాభ్యాసఘట్టమున సమీరకుమారవిజయములో

మ. “జలజజాపునకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి ముక్

బలి నర్థించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూను విష్ణుండునుం

బలఁ దారల్ మొలనూలుముత్యములరూపం బూన నానాదిశా

వలయవ్యాపకుఁ డై కపీంద్రుఁ డలరెక్క నైవరప్రచారొద్ధతిన్.” (ద్వి. 217.)

ఉత్తర రామాయణములో

క. “మును హరి త్రివిక్రమాకృతి, గనిసించినయటుల నూర్ధ్వకన్నరమెల్లఁ

దనుమయముగ విండిన నీ, హనుమత్కృపఁ జూచి వెఱచె నఖిలజగంబున్.” (పం. 139.)

సమీరకుమారవిజయములో

శా. “భానుం డదృశ చిత్తుఁ డై పలికె.”

(ద్వి. 222.)

ఉత్తర రామాయణములో

శా. “భానుం డదృశ మంచె నంత.”

(పం. 140.)

సాంతము చిత్తగింపుడు.

సూర్యాస్తమయవర్ణన. సమీరకుమారవిజయములో

చ. “ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెందఁ దాను ము

ష్పది గడియల్ ప్రయాసపడువద్దతి నొక్కక్షణంబులోపలం

బదములు నిల్పనట్టి హనుమంతుఁడు చూడఁగ నెట్లు నిల్వఁ బో

యెద ననుసిగ్గుచేటై దినేంద్రుఁడు పశ్చిమవార్గిఁ గ్రంకినన్.” (శ్లో. 66.)

ఉత్తర రామాయణములో

మ. “తరుణాదిత్యుల నిగ్రహించుటకుఁ గా దండెత్తె నాదిత్యభీ

కరుఁ డిష్టంక్షిముఖాసురుం డితని రంగద్వోగప్రతాపంబు నే

జరతాదిత్యుఁడ నోర్వ నేర్తునె వృథా చండత్వ మింకేలనె

కరణిక్ భానుఁడు మందరశ్చియగు చుం గ స్పించె దోష్టడులన్.” (చ. 149.)

సమీరకుమారవిజయముకంటె నిందుఁ దమోవర్ణన మధికము.
చంద్రోదయవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో.

సీ. “నిశ చళోరద్విజనికరంబునకు నిడ్డ కెంపుటక్షతలపొన్నిన్నె యనఁగ
... .. ” (తృ. 242.)

ఉత్తర రామాయణములో

సీ. “యామిని ప్రాణసాయకురాక విని వానియడుగుల కిడినట్టిమడుఁ గనంగ
... .. ” (చ. 160.)

తరువాతిపాదములును సమానములుగానే దీనిలోఁ జంద్రికావర్ణన మధికము.

గానవర్ణనము. సమీరకుమారవిజయములో

సీ. “గవునెనన్ సడలించి కవపీణె లూని తం త్రులు దీటి మఱి బీరడలు బిగించి”
పద్యమంతయును గ్రంథమునఁ జిత్తగింపుఁడు. (పద్య-200)

ఉత్తర రామాయణములో

చ. “గవినెన దీసి హొన్న జిగికాయలు చన్నులు దాఁకఁ దం త్రు లా
క్కవరుస దీటి మెట్టు లొడికంబుగ నొత్తి స్వరంబు లన్నియున్
సవురు పహింపఁ దాళలయసంగతి గీతములుం బ్రబంధమున్
ప్రవణత నొక్కలేదు నరపాలునకున్ వినిపించె వీణెయున్.” (పద్య. 134.)

సమీరకుమారవిజయములో

మ. “స్వరసందర్శ మయారె!, మేల్! శ్రుతిలు, మజ్జారయ్య! తాయంబు, బా
పురె! యాలాపము, స్థాయి యారె!, గమకంబుల్ మమ్మ!, గీతంబు ల
ద్దిరె!, ముక్తాయము చాంగురే! యని మరుద్రేవాత్మ జన్మండు, తుం
బురుదేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపున్ సొంపు గావింపఁగన్.” (పద్య. 201.)

ఉత్తర రామాయణములో

చ. “స్వరము లయారె!, మేలు! శ్రుతి, చాగురె! మూర్ఛన, కంపితంబు బా
పురె!, బళిరయ్య! డాల్, మెఱసెఁబో! నెఱమీటుకులంబు, తాయి య
ద్దిరె!, స్ఫురితంబు మమ్మ! యని లేనియ లొల్కెడుజిల్లుపాటతోఁ
దరుణి వివంచి మీటె పసుధాపతి మెచ్చుకొనన్ రసజ్ఞులన్.” (పద్య. 185)

రతాభిలాష. సమీరకుమారవిజయములో

ఉ. “కొ ప్పొక చేతఁ బట్టి తగువఁ నునుజెక్కిలి నొక్కి లేనియన్

చిప్పిలుమోవి పంటఁ దగిలించుక సత్కృతి నింపఁ గెంపులం

గప్పి కవుంగిలించుకొను గాఢత మున్నుగ నీవి వీడఁగా

ముప్పిరి గొన్న మోహమున ముద్దియఁ గూడి నుజ్జించు లెన్నఁడు.” (ప్ర. 240.)

ఉ త్తర రామాయణములో

ఉ. “కొ ప్పొక చేతఁ బట్టి మదిఁ గోరిక లీరిక లెత్తఁ జేనియన్

చిప్పిలుమోవిఁ గ్రోల నునుజెక్కిలి నొక్కుచు గుబ్బ లంటుచున్

గప్పరవీడె మిచ్చి తమకంఠున నీవి వదల్చు యంత నీ

గొప్పపీఱుండువై నొలసి కూడినమేటికి న్వర్గ మేటికిన్” (చ. 199.)

సాకేతపురవర్ణనములో సమీరకుమారవిజయమునందలి.

మ. “పురిభేయంబుఁ బయోధినిం గని జనంబుల్ రెంటికిన్ భేదమే

ర్పణుపం జాలకయున్న బ్రహ్మ విపరింపం బూని వారాశిపైఁ

గర మొప్పన్ మషిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న నీలచ్ఛవిన్

ధరియింపం గత మేమి యేటికి నముద్ర ఖ్యాతి మున్నీటికిన్.”

అను (ప్ర. 49) నీపద్యమే యుత్తర రామాయణమునందును (ప్ర. 56) గూర్పబడినది. రెండుగ్రంథములను సవిమర్శముగా సాంతము చూచి నచో నొక్కముఖమునుండి వెలువడినవాక్కుగనే గన్పట్టకపోదు. అతి ద్రాఘివ్యంబు లగుసమాసములును, వచనంబులును, అచ్చతెనుఁగుకూర్పులును, లోకోక్తులును, అర్థాంతరన్యాస ముక్తపదగ్రస్తాదులును రెండింట నుగలవు మొత్తముపై ని సమీరకుమారవిజయముకంటె నుత్తర రామాయణములో మెఱుఁగుపెట్టఁబడిన దని చెప్పక తప్పదు. పైని గనఁబడి చినయేక దేశసామ్యమునుబట్టియే గాదు సాంగముగాఁ దిలకించినచోఁ దిమ్మకవియే సమీరకుమారవిజయమును రచించినతరువాతఁ గంకంటి పాపరాజునకు సాహాయ్య మొనరించువేరిటనేమి ఋణమీఁగుట కొఱ కేమి యుత్తర రామాయణమును రచించెనని చెప్పుట కనువుగ నున్నది. ఎట్ల లేదన్న నుత్తర రామాయణములో నతనికివత్సము ముప్పాతిక పాలైన నున్నదిగాని లేక పోలేదు.

పుష్పగిరితిమ్మకవి భర్తృహరి నీతిశతకమునుగూడ నాంధ్రీకరించి యున్నాడు. ఇతడు మహాప్రౌఢకవి. వశ్యవచస్కుడు. దేవతావరప్రసాది. ఇతనికవిత్వ మతిథా రాశము. సందర్భోచితమైన జక్కపఱచుటయే యితనియందుండెడిమహిమ. ఏభుట్టుమును జదివినను బాతకలోకమును దస్తయావస్థలోఁ దలమున్నులునేయు ప్రతిభ యీతనికవితయందు నిబిడీకృతమై యున్నది. అర్థాంతరన్యాసములపొందిక చాల మనోహరము. మఱియు నీతనికవిత్వమునందుఁ గైశిక్యాదివృత్తులును, వైదర్యాది రీతులును, ఓజశ్చైభృతి గుణంబులును, శృంగారాది రసంబులును, మున్నగునవి తత్తదుచితస్థలంబులం దెచ్చటఁ జూచిన నచ్చట మూర్తీభవించి యున్నవి. ఇక్కివికుంజరుఁ డాంధ్రగీర్వాణభాషాసాగరమున విచ్చలవిడి విహరించినవాడు. అతివిచిత్రములైన వాగ్గుంభనములు. అనుపమానము లైనపోకడలు. అసాధారణమైనధార. ఇందులో నొక్కొక్కదాని కుదాహరణములు చూపవలె నన్న గ్రంథము పెరిగి పోవును గనుక నాయాభాగములను గ్రంథమునందే చిత్తగింపఁ బ్రార్థించుట సముచితము.

పరమేష్ఠిసృష్టియే రమణీయతలో నొక్కింత లోటుపాటుకల
దని మహాకవికాళిదాసు 'ప్రాయేణ సామగ్ర్యవిధౌ గుణానాం పరా
జ్ఞుః విశ్వసృజః ప్రవృత్తిః' అని చెప్పి యున్నాడు. కావునః పరమేష్ఠి
సృష్టిలోఁ జేరినప్రతియొక్కదానికిని నీవోషము పట్టక తీతదు. కనుక
నీవిషయముగూడఁ బ్రస్తావనకుఁ దేక తప్పదు. ఆంధ్రభాషకు వ్యాక
రణ మత్యల్ప మనియు, వసమగ్ర మనియు, ఆంధ్ర వాఙ్మయము వ్యాక
రణాతీతముగ నున్నదనియు నెల్లరు ననుచున్నమాటయే. పూర్వపూర్వ
లక్షణగ్రంథముల నుత్తరోత్తరములు మించి పోవుచున్నఁ గూడ నీనా
టికిని సమగ్రత్వమును సంపాదించు జాలకున్నవి. అలక్షణ గ్రంథముల
లోను గొన్ని పక్షపాతబుద్ధితో సంతరించు బడినట్లు కాననయ్యెడివి.
అభిమానమూలమున నొక రొప్పినదాని నింకొక రొప్పుక నానాముఖ
ములుగ నున్నవి. కనుక నొకలక్షణకవిమతప్రకార మసాధు వైనది
మఱొకలక్షణకవిమతప్రకారము సాధు వగుచున్నది. ఇన్నిటికిని సమగ్ర
లక్షణ గ్రంథము లేనికాలములో రచించుబడినగ్రంథములలోని
ప్రయోగములే కొంతపాతకు స్వయంసాధువులు గావలసి యుండును.
ఇట్టిస్థితిలో నట్టిప్రయోగముల నిందు విచారితము.

ఈకవికి రేఫ అకారమైత్రి సమృతము.

'అటువలె, ఇటువలె, ఎటువలె'ననునవి 'దానివలె, దీనివలె, దేనివలె'
అనియుండవలె నందురు ఈరూపములు చాలమంది మహాకవుల కృతు
లలోఁ గనపట్టుచున్నవి. కనుక నివి 'అటువంటి, ఇటువంటి' యను విశే
షణరూపములకే యుపమానరూపము లగుట సాధువు లన వచ్చును.

'ఎత్తుక, పూనుక' మొదలైనరూపము లిందుఁ గలవు. ఇవి 'ఎత్తు
కొని, పూనుకొని' యని యుండవలసి యుండును. ఈరూపముల విష
యమై 'ఉత్తరస్య కొనో ధాతోః కం బుధాః కేచి దూచిరే.' అని హరి
కారికావళి (ప్రకీర్ణ. ౧౧ శ్లో.) సాధించినది. ఇది మనసునఁ బెట్టు
కొనియే 'కొనుభాతువిరహితము లైనక్వాంతరూపములు భాస్కర
రామాయణము, అప్పకవీయము, అచ్చలెనుఁగు రామాయణము మఃన్న
గు గ్రంథములలో ననేకప్రయోగములు గనపట్టుచున్నను వానివిష

యము బాలవ్యాకరణములో 'నెత్తుకొనలే' దని గుప్తార్థప్రకాశికలో హేచ్చరిక చేయబడినది. హరికారికావలీమతమున నీరూపములు సాధువు లగుచున్నవి.

వ్యతిరేకత్వార్థము లై కళలైన 'లేక ఉండక' మున్నగువానికి ద్రుతాంతరూపములు (లేక-ఉండక) ఇందుఁ బ్రయుక్తములు. ఈ రూపములను ప్రాథవ్యాకరణము సాధించినది. (చూ. సంజ్ఞా. ౮. శబ్ద ౧౧౬)

ఏనుఁగుకు (వ్వి ౧౯౬) ఖగరాజుకు (షష్ఠ. ౧౩౮) అనునవి 'ఏనుఁగునకు, ఖగరాజునకు' అనియే యుండవలె నందురు. ఇందులకు చూ. కువర్ణకంఠ పరం బసనపుష్ప కవిత్రయములవారి ప్రయోగములం దక్కఁ దక్కిననుకొని ప్రయోగములందును గొన్నియెడల నగాగమము చూపట్టదు. (శబ్ద. ౧౯.)

అని ప్రాథవ్యాకరణములో సూత్రకల్పనము చేసి కుత్సార్థవోషస్సురణము లేకుండ, పువర్ణాంతశబ్దములపై నిత్యముగా నగాగమము వచ్చి తీతవలె నని వివరింపబడినది. కవిత్రయములో నొక్కడగు నెత్తాప్రెగ్గడ నరసింహపురాణములోను నగాగమరహితములైన ప్రయోగములు రెండున్నవి.

క. "గరుడాచలాంచలోద్భవ, గరుడాసీమనకు సిద్ధగరుడామరుకు." (ప్రీతిక. 38.)
చ. ... నీ, కనినపదంబుఁ ద్రిప్పగ జగత్పతిపద్మజు కైనఁ బాడియే." (ఓ. ఆ. 28.)

చేతు (తృ-౮౮ షష్ఠ-2) ఇట్టి విందుఁగలవు. 'చేతురు కోతురు ఇత్యాదు లసాధువు లని యెఱుంగున' దని బాలవ్యాకరణము. (క్రియా ౧౦౮) ఇట్టిప్రయోగములు లక్షణకర్తలగు కూచిమంచి తిమ్మకవ్యాదులకృతులయందును దఱచుగఁ గానబడియెడి.

వచ్చి తసురేంద్ర! (ప్ర-౧౫౮.) వచ్చితి + అసురేంద్ర = వచ్చితి నసురేంద్ర యనియే యుండవలసినట్లు బాలవ్యాకరణసిద్ధాంతము. 'నిత్యమను త్తమపురుషక్రియా స్వీతః' అని యాంధ్ర శబ్దచింతామణి. దీనికి వ్యాఖ్యానము నేయుచు నహోబలపండితుఁడు 'నేవించితి + అచ్యుతుని = నేవించి తచ్యుతుని-నేవించితి నచ్యుతుని' అని

యుదాహరించియున్నాడు. భారతము వ్రాతప్రతులయం దిట్టిరూపము లున్నవని పరిశోధకులు చెప్పుచున్నారు. కనుక నీసంధి యహోబలకండి తుని మతమున నసాధువు గాదు.

‘ఒసంగ నన్న న్నట్ల కా నిమ్మటంచు’ (తృ-౯౭) ‘లుక్సంక్లేషే నాచి’ అను సూత్రమును బట్టి ‘ఒసంగ నన్న నట్ల’ అని సాధురూపము. ఇట్టిరూపములను సాధించుటకే ప్రాథ-సంధి-3 వ సూత్రము కల్పితము. ఈవిషయమై గుప్తార్థప్రకాశికలో ‘వలసినచోఁ గావ్యచిత్కంబుగా ద్రుతముపై ద్రుతము ప్రయోగించవచ్చు నని వ్యాకరణకర్త లెల్లరును నిర్వివాదంబుగా సమ్మతించుచున్నారు’ అని యిట్టిరూపములవట్ల ‘ఒసంగ నన్న + ను + అట్ల’ అని ద్రుతముపై ద్రుతముగాఁ జెప్పవలయునే గాని నకారద్వయసహితస్థలంబులు సంక్లేషంబు లనఁ గూడఁగని ప్రాథ వ్యాకరణాభిప్రాయమును సంస్కరించియున్నారు. (చూ. గుప్తా. సంధి. ౧౦ వ సూత్రవివరణము.)

కల్పించక, ఘోషించక (తృ. 265) ఇత్యాదిరూపములు షకా రాదేశము వచ్చి కల్పించక, ఘోషించక అనియే యుండవలె నని బాల. వ్యా. క్రియా ౯8 సూత్రము విధించుచున్నను వీనిని ప్రాథ. వ్యా. క్రియా 16 సూత్రము సాధించుచున్నది. సీ.తే. .. ఇది తపోధనపరితోష మిది విశేష,మీసరంబు నరంబుమీసరంబు (చ.౧౫౫)

అని సాంత మైనసరశ్శబ్దము సరం బను యాపమునఁ గానంబడి యెడి ‘పయః’ ప్రభృతులసకారంబునకు లోపంబులేదు. ‘పయస్సు, వయస్సు, సరస్సు’ అని బాల. తత్స. ౮౦ వ సూత్రోదాహరణము. దీనింబట్టి ‘సరము’ అని కాఁగూడనట్లు తెలుచున్నది. గుప్తార్థప్రకాశిక లో, ‘సరము’ అనుటకు ఘటికాచలనూహాత్మ్యమునందలి యొకపద్యము నుదాహరించి ‘యీపద్యముయొక్క ముఖస్థమగు సీసమందలి ప్రతి పాదాంతమందును గ్రమముగా, సపసరంబు, కలధ్ధురంబు, మాక్తికవర, వరంబు, రోలంబఁ రికరంబు, అను సంత్యనియమముతో మానససరంబు చేర్చబడి ప్రయోగించఁబడినది. ఈప్రయోగంబునకు సహాయమైన ప్రయోగాంతరంబు గానిపించు’ అని వ్రాసియున్నారు ఇచటఁగూడ ‘మీసరంబు’ అను దానింబట్టి యంత్యనియమముతో. ‘ఈసరంబు’

సరంబుల' అని ప్రయోగింపబడినవి. కనుక నిట సరం బనియే కవి ప్రయుక్తమైన పాఠముగను. అగుచో నీశబ్దమునకుఁ బ్రయోగాంతరము గానిపింపలేదన్న గుప్తార్థప్రకాశిక కిదియొక సాహాయ్యకారి యగుచున్నది.

— విచారణీయములు. —

కా. "న న్నాలించు ననుగ్ గణించు ... సర్వాత్మనా న న్నే కాని భజింపఁ డయ్య నితఁ డన్నా," (పష్ట. 24.)

ఇట 'సర్వాత్మనా' యనునది సంస్కృతవిభక్తివైననే నిల్పి వాడుక ప్రకార మతిరమణీయతను గూర్చుచున్నది. అనుకరణరహితము గను గొన్ని ప్రయోగము లున్న వని ప్రౌఢ. వ్యా. సంజ్ఞా ౧౫ వ సూత్రము సాధించినను నయ్యది వాక్యపరముగా నున్నది గాని పదపరముగా లేదు. అయినను వాడుకలోని కమనీయతంబట్టి కాఁబోలునిట్లును మఱికొందఱు ప్రయోగించి యున్నారు.

సీ. ఆ. "వచ్చునే ప్రధానపై రేణ మరణంబు, ధ్రువ మనంగ వివఁడె దివిజవిభుఁడు" (నన్నెచోడుని కుమారసంభవము.)

ఉ. "తారకనామమంత్ర జపతత్పరుఁడ౯ తప దాసదాసుఁడ౯." (అథ్యా. రా. ఆర. 58.)

కవి ప్రాధుఁడు గనుక స్థితస్య గతి శ్చింతనీయా యని యున్న ప్రయోగములకు సాధ్యమైసంతలో గతి గల్పించుటకే లక్షణకర్తల యభిప్రాయములను దెలియఁబఱచితిని. అనభిమతము లైనయంశములను బ్రాజ్ఞులు తమయనుభవమునఁ ద్రోసి పుచ్చి సాధురూపములనే భజింతురు గాక యని నాప్రార్థన.

మ. "శరమేఘోపరి దరిసింపఁ వనరాశి యా టొదవు ముక్తాజాలమె! నాఁగ ... (ప్ర. 126.)

ఉ. ఇచ్చినమచ్చిక౯ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరపత్ని యా టిచ్చ రణంబు నేయుతమి హేచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె." (పం. 69.)

ఇట రెండుచోట్లను 'బొట౯' అనునది హేత్వర్థబోధక మయి ద్రుతాంత మయ్యు సంది చేయంబడినది, ఇది విచార్యము.

ఉ. “అపవనాత్మ జన్మ నిమహత్త్వము లివ్వియ కావు రాఘవ
త్వపకులేశ్వరుండు హయనత్రనహస్తము లాచరింపఁగా
నాతనికై యునర్చును సహాయము లివిధ మెట్టులన్న.” (పం. 164.)

ఇట ధర్మవాచక మైనసహాయశబ్దము ‘తోడ్పాటు’ అనునర్థ
మిచ్చు ధర్మార్థవాచకముగాఁ బ్రయుక్తము. ఈశబ్ద మమహత్తున సహా
యము అని యిది తోడు అనుధర్మి వాచ్యత్వమును బడయుచున్నది.
‘తోడు’ అనునర్థమం దమహద్వ్రాపముతోఁ దిక్కిన కేతన శ్రీనాథాదుల
కృతులలోఁ బ్రయోగములు కానఁబడుచున్నవి.

ఉ. “... కారవనాఘంఁ డిట్లనియెఁ గయ్యము నేయువగఁ సహాయముం
గోరి” (భార. ఉద్యో. ప్ర. 69.)
(మా. భార. విరా. పం. 18. ఉద్యో. ప్ర. 15-30.)
(దశకుమారచరిత్రము. తృ. 90.) (శృంగార. చై. తృ. 63.)

ఇట సాహాయ్య మని ధర్మపరముగనే యర్థము చెప్పవలసి
యున్నది. అగుచో నీప్రయోగము విచారింపవలసి యుండు.

కా. “హస్తద్వంద్వము మోడ్చి...బ్ర
శస్త్రం బొందిన మీ రెఱుంగరె.” (ప. 197.)

ఇటఁ బ్రాసము మాత్రినది. సంయుతాసంయుతప్రాస మని చెప్పిన
దానిలో నప్పకవి రేఫలకార శ్లిష్టములకే యంగీకరించినాఁడు. (చూ.
తృ 214.)

నీ. “గర మూత గొని చివుక్కునఁ బైకి లంఘించి (ద్వి. 75.)

కా.భానుం డమ్మతచిత్తుండై పలికె నోప్రత్యక్షరుద్రావతా
రా! నన్నుం జను లాదరించుటకుఁ బేర్కెన్ వచ్చినా వింత. (ద్వి. 222.)

మ. మకుటంబుల్ నిజపద్మరాగయుగ మంజీరాగ్రరత్నప్రభా. (పం. 64.)

మ. అమృతాంధోవర!... ..భాగ్య మా
యె మజేమి? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేలేరగఁ.” (పం. 245.)

వీనిలో యతిభ్రమణములు గాన్పించుచున్నవి. వ్రాతప్రతు
లను బరిశీలించి చూచినచో వీనిలోఁ గొన్నిటికైన మార్పు లుండక
పోవు.

పారావరము. తృ. 130. భుంజించు (భోజనార్థములో పం. 117 హనుమంతుడు, పృ. 11. ఉ...కుందనపు బొజ్జయగారు వచించె నేర్పు నక. ద్వి. 172 (బహువచనకర్త కేవలవక్రియ) ఇవి క్రొత్తగాఁ గనఁబడు చున్నవి. వీనింగుఱించి కోశఁరిశోధన చేయవలసి యున్నది. ప్రత్యంతర సాహాయ్యము లేమింజేసి యచ్చటచ్చటఁ బోయినచోట్ల నట్లే యుంచ వలసి వచ్చినది. ముద్రాణస్థానిత్యములు కొన్నియుండవచ్చును.

— ౧౧ కూర్పునేర్పు. ౧ —

కా. “హం పాహీతివచస్కులై భయమునకా మాటాడలే కంగముల్
గంపింపకా జపమంలికల్ విడిచి సాక్షాత్కాలరుద్రక్రియా
సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసేంపం బూని యిష్టేటికే
సంపశ్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడకా.” (ద్వి. 135.)

ఇట ఫలభ్రాంతిచే సూర్యనిమిది కేఁగు హనుమంతునిఁ జూచి
భీతులైన సూర్యపారిపార్శ్వీకులు తమ్ము రక్షింపు మని సూర్యనితో
మొఱవెట్టుకొను సందర్భమున మనకవి వేదఁరిభాష చేసియున్నాఁడు.
ఈఋక్కు యజుర్వేదమునందు మొదటి కాండలో ౫వప్రశ్న ౬వ అను
వాకములో నిట్లున్నది

“సంపశ్యామి వ్రజా అహ మిదప్రజసో మానవాః,
సర్వా భవంతు నో గృహే.”

దీనికి

“సంపశ్యామి వ్రజా అహ మితి గృహేకాపేక్షతే”

అని కల్పసూత్రము.

ఇట నీఁరిభాష ‘మావారిని నేను జక్కఁగాఁ జూచుచున్నాను.
వీరందఱు నాగృహమునందే యుందురు గాక. నేను జాగరూకుఁడనై
గృహమును గాపాడుచున్నాను’ అనునర్థమును బోధించెడిది. ఋక్కు
లోని యేదే నొక్కఁడమును సంకేతించుకొని వేదఁరిభాష చేయు
చుండుట వైదికుల కభ్యాసము.

‘హేళనచేసినా’ డనుటకు ‘యద్దేవా చేసినా’ డని—నెయ్యికి
‘తేజోవా’ అని—ధనమునకు ‘సంత్యా సించామి’ అని—రూప్యము
నకు ‘వాయవ్య’ మని వేదఁరిభాష. అఋక్కులు:—

యదైవా దేవహేళనం. తేజోవా ఆజ్యం. సంత్యా సించామి యజమా శ్రా
మాయుర్ధనంచ. వాయువ్యగ్నేశ్వత మాలభేత.”

ఇట్టి వేదఃపాఠము వ్యవహారానుకూలముగ గొంతవఱకు
గలదు

“సుఖ స్యానంతరం దుఃఖమ్ (తృ. 87.)

చదువ బెట్టిన మునుషుని మని వోయె. (షష్ఠ. 217.)

మమ్మరికి నొక్కయెడను గదియ నొక్కపెట్టు.” (ప్ర. 183)

ఇత్యాది లోకోక్తులు—

“బ్రహ్మచారి శతమర్కటః” (షష్ఠ. 158.)

ఇత్యాది సామాన్యములు.—

“బుద్ధి ర్బలం యశో ధైర్యం” (షష్ఠ. 87.)

ఇత్యాది శ్లోకార్థములు.—

“ఘనప్రభావులకు జీతమై యుల్లము చల్లనేయుటల్.” (చ. 166.)

‘తన్నుమాలి యైనం బరబంధురక్షణ మొనర్చుట పెద్దలీలమే గదా!’ (పం. 135.)

ఇత్యాది. (తృ. 94-171 షష్ఠ 9) అర్థాంతరన్యాసములు—

గర్భకవిత్వ చిత్రకవిత్వ బంధకవిత్వాదిచ్ఛందోవిశేషములును,
సమాసపుష్టి - శబ్దజాతిల్యములును, యతిప్రాసప్రయోగవైచిత్ర్యము,
అచ్చతెనుంగుకూర్పులును, సర్వాంగీణముగా నీగ్రంథరత్నమునకు
మెలుంగువెట్టుచున్నవి. ఇట్టి లోకోత్తర ప్రబంధమును రచించి
యాంధ్రలోకమునకు బ్రసాదించి చిరస్తరణీయుఁ డైన శ్రీతిమ్మకవి
సార్వభౌమునకేగాక దీనిని నూతనఫక్కిని ముద్రించి యాంధ్రలోకము
నకు సమర్పించి పుణ్యము గట్టుకొన్న శ్రీవావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రి
వారికిని నితోధిక శ్రేయోభ్యుదయాకాంక్షతో భాషాసేవకులపరమున
ధన్యవాదము లర్పించుచున్నాను.

విమర్శనీయాంశము లింకను ననేకము లుండి పోయినవి. విస్తర
భీతిచే మానవలసి వచ్చినవి. వాని నెల్ల బాతకమహాశయులే చిత్తగిం
తురుగాక. యథాశక్తి విలోడించి విన్నవించుకొన్న దానిలోని లోపా
లోపములను మన్నింపఁ బ్రార్థన. ప్రతిపద్యహృదయంగమ మైనయీ
ప్రబంధరాజమునుండి మచ్చునకుగా నేకొన్నిటిలో పద్యముల నెత్తి

వ్రాయుట యమృతసాగరమునుండి గరిటెడమృతమును దీసి యిచ్చి
నట్లుగుంగాన నేయంశముల నైనను గ్రంథమునందే తిలకింపవలసిన దని
ప్రార్థించుచు శ్రవణానందముతో విరమించుటకుగా రెండుపద్యము
లను బఠించుచున్నాను.

ఉ. “చిత్తము పంచుటో హరి భజించుటో బంధము లూడ్చి ధైర్యపుం
గత్తి భరించుటో నియతి గైకొని మించుటో యాత్మ గాంచుటో
చిత్తజరోగముల్ పెనుచు నీ కసుమాలపుడోలుబొమ్మతో
హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు మూడు వితా క్రమించితిన్. (తృ. 249.)

ఉ. రిక్కులటెక్కు ద్రొమ్మతెలిజెక్కులపక్కిహుమాయి నెక్కి పెన్
మమ్మన నక్కరంబుచెలిమాటలపెమ్మన నిక్క వేల్పు లిం
పెక్కి భజింప గాడ్చుకడ కేగి కడానిమెఱుంగుబోడిరా
పొక్కిటిపాప కుందనపుబొజ్జయ గారు వదించె నేర్పునన్.” (ద్వి. 172.)

తేజస్వి నా వధిత మస్తు.

ఓం శాంతి శాంతిశాంతితి.

కవితాసామ్రాజ్యము, } ఇట్లు,
నంద్యాల. } విద్వజ్జనవిధేయుడు,
4-12-29. } కావ్యతీర్థ మద్దులపల్లి. వేంకటసు బ్రహ్మణ్యశాస్త్రి..
ప్రధానాంధ్రపండితుడు, మునిసిపల్ హైస్కూల్

విషయ సూచిక.

విషయము.

పుటసంఖ్య.

సీతక	1
షష్ఠ్యంతములు	5

ప్రథమాశ్వాసము.

కథాప్రారంభము	6
శ్రీరామునివద్దను నగస్త్యమహాముని వచ్చుట	9
శతకంధరునివృత్తాంతము	10
శ్రీరాముండు శతకంధరుని జంభువిధము విచారించుట	12
ఏకపాదరుద్రావతరణకథ	13
ఏకపాదరుద్రావతరణకారణమును రాముండు నీతకుఁ దెలుపుట	17
శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము	18
కేసరి యనువానరునివృత్తాంతము	21
కేసరి శంబసాధనుని విధించినవృత్తాంతము	22
అంజనాజన్మాదివృత్తాంతము	25
అంజనావారరూపి శీత్యాదివృత్తాంతము	31
ఆశ్వాసాంతము	32

ద్వితీయాశ్వాసము.

అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతము	34
కుంజరుఁ డనువారుండు పుత్రార్థియై తనస్సు చేయుట	36
గౌతముండు కుంజరున కంజనను మాతుగా నిచ్చుట	37
అంజనకు ధర్మదేవత యెరుకత యై వచ్చి యెరుకచెప్పుట...	42
అంజన పెనిమిటియాజ్ఞచే వాయువునుగూర్చి తపంబు చేయుట	44
గ్రీష్మబుతువర్ణనము	45
వర్షబుతువర్ణనము	46
శిశిరబుతువర్ణనము	47
వాయుదేవునియనుగ్రహమున నంజన గర్భముధరించుట
అంజనేయజననాదివృత్తాంతము	49
అంజనాదేవి అంజనేయుని గానక చింతిల్లుట	54
కేసరి యంజన నూతిండుట
దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని మనుచుట
బ్రహ్మ లాంజనేయునికి నలభ్యములైనవరము లిచ్చుట	56
వాయుదేవుననుగ్రహముచేఁ దనకడకు వచ్చిచేరినకొడుకు నంజన లాంఛించుట.	57

హనుమంతుని కైశవ క్రీడాదికము	57
హనుమంతుడు తల్లియూజ చే సుగ్రీవునొద్ద జేరుట	58
హనుమంతుడు సూర్యునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుట	60
ఆశ్వాసాంతము	62

తృతీయాశ్వాసము.

రామసుగ్రీవమైత్రాచరణాదివృత్తాంతము	64
సూర్యాస్తమయవర్ణనము	72
ఆంజనేయుని సీతాసందర్శనాదివృత్తాంతము	73
మకరీశాపవిమోచనము	91
ధాన్యమాలి తనశాపవృత్తాంతమును హనుమంతునకు జెప్పట	93
చంద్రోదయవర్ణనము	96
ఆశ్వాసాంతము	103

చతుర్థాశ్వాసము.

హనుమంతుడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదనుం దెచ్చుట	109
రాముడు బ్రహ్మహత్యానిష్క్రృతికై శివప్రతిష్ఠ నేయుట	111
ఆశ్వాసాంతము	131

ఐంచమాశ్వాసము.

ఆశ్వాసాంతము	166
-------------	-----	-----	-----

షష్ఠాశ్వాసము.

రాముం డగస్త్యునకు హనుమన్సంత్రమాహాత్మ్యముం దెల్పుట	169
శ్రీకృష్ణుడు హనుమంతునిచే గరుడగర్వభంగము చేయించుట	180
శ్రీకృష్ణుడు హనుమచే దుంబురువారదుల గర్వమడగించుట	194
ఆశ్వాసాంతము	199

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీకృష్ణుం డర్జునుని నేతుబంధనమును హనుమచే భంగపరచించుట	202
ఆంజనేయార్జునులు హరస్థరము పన్నిదము సరచుట	204
భీముడు హనుమనాలము నెత్తలేక పరిభ్రమించుట	206
హనుమంతుడు భీమునకు యుగధర్మములం దెల్పుట	209
హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట	210
భీముడు పురుషమృగమును దోడ్చెచ్చుట	213
ఆశ్వాసాంతము	218

శ్రీ రస్తు.

స మీ ర కు మా ర వి జ య ము

వీ రి క.

లీలం దిలకంబు కస్తురిని నిల్పింపంగ నీచెక్కుట
ద్వాలం జూచెద నీడ నానంగ దదుద్యతాంతకర్పూరకే
ఖాలత్తిం గన నింత యంచు మఱి దక్కం జూచు నా జూచి పీ
తౌళిన్ నల్వొగ్గ మెచ్చునీత నగురామాధీశుఁ బింపించెదన్.

1

నీ. కులుకుని గ్గాలుకుమాపులు భర్తహామై సలరుందావికి ప్రాలునఱలం చెల్పు
మైసారభము నాకునాన గంధవహాఖ్య కస్తోకసాఫల్య మావహింప
గనక తాటంకకంకణకాంతి పతిసీలమేఘవిగ్రహయుక్తి మెఱుంగుఁ బోల
నాననైందవమందహాసామృతము చెల్వుచూపుల కసిమిషన్పూర్తి జూపం

లే. నేలుండలరులతో సారసాలశాఖ

కల్పకముమీద విరులీనుకరణి దరణి

కులుసిపై ముత్తియపుఁద్రాలు వెలయ నించు

నీత లొక్కైకమాత రక్షించుఁగాల్.

2

మ. మదనాగోష్ఠి మాన్చి స్వచ్ఛత రహింపన్ బర్వతాగ్రస్థిరా
స్పదలీలన్ విపులాగమైకవనసంచారస్థితిన్ మించి యు
గ్రదశన్ బంచముఖాఖ్యం గాంచం దగు దుర్గాతైలదుర్గప్రసి
హృదయాధీశుఁ దలంతు మత్కలషమత్తేభచ్చిదాకేళికిన్.

3

ఉ. బేసినడాలు కన్నుంగవబెక్కులం జీల్గ హుమాయివల్కులన్
వేడుకచెయ్యులన్ మరునిమితవగల్ గనిపింప శంభునిం
గూడి నిజాంగసంశ్రయతఁ గూర్చి పునర్జనితాంగబోజ్జ్వల
క్రీడ నెఱుంగనీయని గిరిప్రభుకన్య నుపాశ్రయించెదన్.

4

ఉ. సారసగర్భసంజ్ఞను రజస్వీతుఁ డై చతురాస్యం డాట భా
షారతిఁ జెంది బ్రహ్మతను సత్యగతిం గని యాత్మభూత్వబృం

- దారకమూర్తి యాట సుమనఃప్రియుఁడై విధి గాన జన్మవి
స్తారకుఁడై చెలంగువరదైవము మాకుఁ జిరాయు పీయుతఁక.
- 5
- కా. శుభ్రాంగద్యుతిశారదాభ్రతతితో జోడయ్యు శబ్దోజ్జ్వలా
దభ్రస్ఫూర్తి నలంక్రియాస్ఫుటతటితామ్ర్యన్నలిక్ బర్హిబ
ర్హభ్రాంతిప్రదకేశవైఖరి విచిత్రాకారయాశారదా
సుభ్రూరత్నము మాకు సంతతము నిచ్చుకొనైకవాగ్దేవిభరుల్.
- 6
- సీ. సరసభాషాసక్తి సత్యవైభవయుక్తి భావివంకజభవప్రభుత దోఁపఁ
గనకాంగదస్ఫూర్తి చనుజాపహృత్కీర్తిఁ దనహరిత్వము యథార్థముగఁ దోఁప
స్తరవిభేదప్రాణిఁ బురవిదాహనిరూఢి సర్వజ్ఞగతి మహేశ్వరత దోఁపః
బుష్కరాశ్రయరీతి బోధహేతుఖ్యాతి హంసత్వమును దనయంచె దోఁప
- తే. స్వప్నమున మున్ను నాకు సాక్షాత్కరించి
“తత్త్వమస్మాదివాక్యసంతతికి నర్థ
మెఱుకచేసినగురుఁడ నేనే” యటంచు
నానతిచ్చినహనుమంతు నభిమతింతు.
- 7
- మ. వినతానందనతక్ సుధాపహరణోద్వేలాక్తి నార్యాని వ
ర్తనసంపత్తి హృతాబ్జవైభవముఃఖోద్యత్తీల గాంగేయవ
క్షునిరూఢిక్ శతకోటిభాన్వదమలఖ్యాతి ప్రభాతిప్రవ
ర్ధనతక్ మించువినాయకుండు గెడపుకొ బ్రత్యూహసర్వచ్ఛటక్.
- 8
- ఉ. కొముదివన్నె గాంచి బుధకావ్యగురుప్రమదావహైకలీ
లామతి మించి ప్రాచితకళల్ పహియించి సుధాసమానభా
షామహాసీయవర్ణసరససితి సర్వపదార్థదర్శక
త్వామలవైఖరిం దగునుపకవిరాజుల సంస్కరించెదక్.
- 9
- చ. పరభృతశబ్దముల్ వినినవట్ల సహింపక ప్రాస మెత్తివిక్
పరువులుచాటుచుకొ మలినభావము మానక మంచితబ్బ మెం
దెఱుంగక యొండు గన్న మఱియొద్దియుఁ గానక దుష్పథప్రయో
గరతిఁ జరించుకాకవులు కావ్యవిలాసము గాంచ నేర్తురే?
- 10
- వ. అని యిష్టదేవతాప్రణామభేదనంబును శిష్టకవిస్తుతిమేళనంబును దుష్టకవిజనావహే
ళనంబును గావించి.
- 11
- సీ. శ్రీహనుమత్పాదసేవాగతాధ్యాత్మతత్త్వకవిత్వమహత్వవిదుఁడ
నాశ్వలాయనసూత్రహరివిశ్వామిత్రగోత్రాభిచంద్రుఁడఁ గుశలమతిని

అలపుష్పగిరియప్పనార్యున కొబళాంబకును సుపుత్రుడ బ్రహ్మవేత్త
యైనవేంకటకృష్ణయ్యగ్రాణికిని వేంకటాఖ్యకవీంద్రున కవరజుండను

అ. సరసగుణయుతుండ వరకవితిమ్మనా, హ్వాయుండ నేను జనన మంది మనుట
కెల్ల ఫలము గల్గె గృతి యొక్కటి రచింప, నూహ సేయుచున్న నొక్కనాడు.

సీ. మాయన్న కృష్ణధీమణియును మత్సఖుల్ ధన్యులార్యుఖుల్ తాడిపర్తి
పాపనార్యుని జెట్టపట్ట నోచినయెల్లమాగర్భశుక్తిని మాక్తికంబు
క్రియ నుదయించినకేశవపెరుమాళ్ల ప్రబలవంశాభితారాకళతుం
డగుచెన్నభట్టారకాగ్రమమారుండు రాజయోగవిదుండు రఘుపతియును

అ. ఇష్టగోష్ఠి నుండి హితులు గావున నాదు, నెమ్మదిని బ్రబంధనిర్మిమాడు
గ్రమ్మియునికి యెఱిగి నెమ్మియు సమ్మోద, మినుచుడింపఁ బోకి రిట్టు లుచు. 13

క. రసిమండలై భావిబిస, ప్రసవభవుని హృదయవీణ భావించుట సీ
రసనాగ్రంబునఁ బాయక, వసియించిన చఱునికొప్పు వరకవితిమ్మ. 14
మత్తకోకిల.

ధార తప్పక చెప్ప నేర్తు పుదారవాక్పతురత్వ మో
హారే నాగఁ బ్రబంధ మొక్కటి యొక్కనాఁటనె సన్నతా
చారమున్ బరతత్త్వమార్గచారముం గలమేటి వో
రార! తిమ్మనసత్కవీ సరసార్థగౌరవభారవీ. 15

మ. కృతు లేమున్ రచియించినా ముచు నోయీ కొంప ఊర్విక వితా
రలియానద్విరదాదివర్ణనలు బ్రారంభించి వర్ణింతు రే
గతిఁ గానం గృతి సేయుచో సుభయలౌకశ్రీకరం బై సము
న్నతపుణ్యాశ్రయ మైనఁగాని బుధులొనంగింతు రెంలేనియొన్. 16

మ. నీవు కవిత్వతత్త్వముల నేర్వరి వోటకు సత్ఫలంబుగాఁ
బావని నీకు సద్గురుండుఁ బ్రాణవిభుండు నభీష్టదైవముం
గావునఁ దచ్చరిత్ర లాడికంబుగఁ గూరిచి సేయుమా జగ
త్సావనమై ప్రవర్తిలఁ బ్రబంధము దుష్కృతబంధముక్తికన్. 17

క. అని జీవబ్రహ్మైక, త్వనిరూఢమనస్కులైనవారలు చెలువన్
విని సంతసించి మంచిది, వినిపించితి రిట్టికథలె విరచింతు నికన్. 18

క. జలకాంక్ష నెమక నమృతపుం, జెలమఁ జెలిసెటులు తృణముం జెనయఁగ నుజీ
వలతఁ గలిగించినటువలెఁ, జెలఁగన్ హనుమకథ బోధసేయుట లుచుచన్. 19

మ. వారి సులించి మంచిమతి వాయుజుపుణ్యచరిత్ర లన్నియున్

గూరిచి తత్ప్రబంధమునకుఁ బలి నెవ్వరిఁ జేతు నంచు లోఁ
గూరినజాలి నొండొకరిఁ గూడి వచింపక యొక్కనాండు గౌ
రీరమణాలయంబుకడ చేపటిచేళ్ల వసించి నిష్ఠతోఁ.

20

సీ. స్వస్తికాననమున వసియించి యమనియమంబులు సవరించి మారుతంబు
పూరకకుంభకంబులఁ గట్టిగాఁ బట్టి చూపు నత్త్రోపలచోట నిలిపి
తనువుతో విశ్వ మంతయును హన్యము చేసి వ్యాపార మందనియాత్మఁడెచ్చి
భేదరీముద్రలోఁ గీలించి పరిపూర్ణ చిత్తవిక్రంతిమైఁ జిన్నయైక

ఆ. గగనరీతి రెండు గానియభుండతా, వ్యాప్తి ద్విపుటికొంత యడఁగి వింత
సుప్తి బోనితుర్యసుఖముఁ బ్రాపించఁగా, నంతలోన నాత్మకదృఢతముగ.

21

తే. నిష్కలనిరంజనసమాధినిష్ఠ నడఁచి, మిక్కుటపుమించు నిర్మించుమించుతోడ
నీలదీపాతకాంతలు నిగుడువిప్పు, మని మలిసైర్యమునఁ ద్రోయునంతలోన.

22

సీ. సీమంతపదవిఁ గూర్చినముత్యములడాలు తనదరస్థితకాంతి ననుసరింపఁ
గడకంటిననుచూపుబెడఁగు తానిడికొన్ననీలహారస్ఫూర్తి నివ్వటిల్లఁ
దభుకుఁగవ్వుమెఱుంగు దనభుజాంగదధగద్గితరత్నశ్రీకి దండ గాఁగఁ.
గరసరోజాగ్రకంకణమణిప్రభ దనకటిహైమవటదీప్తి గాఁగిలింపఁ

తే. దొలుతటితటిదనము లాకృతులు ధరించె
నొక్క నాఁ గొవ్వకేల్దమ్మి యొక్కలేలఁ
గ్రమ్మి శతకోటిమదనశృంగారమూర్తి
ఘనుఁ డొకానొకపురుషుండు గానిపించె.

23

చ. రవిశశిమండలంబులస్థిరత్వము మానక కొంతలోపలం
దవలినగాడ్పు వీడకమనస్కృతకై గుఱియందు డిందుబిం
దువు వెల్లెగ్రమ్మక యటఁదోచినరూపులు ద్రోయఁ గ్రమ్మఱం
దివిరిననన్న లేనగవు చేరఁ గనుంగొని యాఘయం దమక.

24

ఉ. ఓయి సుధీంద్ర సీవిమలయోగవిరోధము సేయరాము మే
మియెలనాఁగ నీత విను మే రఘురాముండ మామరుత్సతుం
బాయక కొల్చి తత్కథఁ బ్రబంధము చేసెద పంకితంబుగాఁ
జేయుము మాకు నీ కెఱుక చెల్వగు నంచు నదృశ్య మాటయుక.

25

ఉ. అంత సమాధి మాని హృదయంబున విశ్వము దోచ నంతవృత్తాం
తముఁ జింతచేసి యవురా! నిజదాసకథల్ గణింపఁగా

నెంతయు సంతసించి తమరే చనుదెంచి పురాణదంపతుల్

స్వాంతము రంజిలం దమకె యంకితమిచ్చుని రెంత భాగ్యమో!

26

ఉ. మోముట్టిప్పఁజొడు కయి మోడ్చిన మెచ్చును మెచ్చి మ్రొంగఁడే
కామితమైన నీఁగలఁడు కా దనఁ డొప్పును దప్పు గల్గినన్

రామనరేంద్రుఁ డట్టిప్రభురత్నము శాశ్వతకీర్తిగల్గఁగా

నేమిటి కీనరాధముల కిత్తురొ యుత్తమకావ్యముల్ కవుల్?

27

మ. జనకావాసవిభూతి వర్ధిల్లి రసాంచజన్మయుక్తిన్ నుతుల్

గని నిర్దోషతఁ డేగిరిల్లి విహితాలంకారవిఘ్నార్తి నుం

నినమత్కావ్యవసుధరాతనయ నెంతే యొకపత్నీవిలా

లనయాశ్రిం దగు నామచంద్రుఁడు దమిన్ లాలింప కెట్లుండెమన్?

28

క. శుభకరుఁ డగునందీవప్రభునిచరిత్రమఁట తత్ప్రబంధము నీతా

విభుపేరిటివఁట గలవే, యుభయగతుల్ గీనఁగాక యొం పొకకృణులన్.

29

క. అని మదిఁ దలఁచి మదాపుల, యనుమతి నతిసుకృతపతికి నస్తత్కృతికిన్

మచుకులపతి నశివతి గా, మొనయింది తదీయమహిమములు వర్ణింతున్.

30

నీ. అభినవాంభోదమోహనలీలః జెలఁగియు హంసమౌగోద్గీప్తకాత్తుఁ డయ్యె

జండమార్తాండాతేజస్వినో వైరిఁగియు గౌరికానందసంఘటితఁ డయ్యె

వరవసంతలీలానవై చిత్రి మిందియు నమితపూజనంహారం డయ్యె

సుగుణరత్నాకరగూర్తి వర్ణించియుఁ బరవాహిసీభయాపాది యయ్యె

తే. దుస్తరము గాదె త్రిభువనోత్తరాత్త, చిత్రచారిశ్రధాముఁ బవిత్రనాము

నార్తరత్నావితక్షణాయతకటాక్ష, వీక్షణస్తోమ రఘురాము వినుతి సేయ.

31

ష ష్ట్యం త ము లు.

క. ఏమవిధగుణమణిసంభావితహృదయాంబుజనకు బహుకలహారం

భావనవరకర్బుర రంభానన కుంభీంద్రకరవిభాసిభుజనకున్.

32

క. గహనాయతబహువిహరణ, కుహనాహరిణాపహరణరసకరభృతికిన్

మహితాత్మైక్యసమాహిత, విహితానుష్ఠానహితవివేకాదృశికిన్.

33

క. సాధ్యాచరితమహాధ్వర, విధ్వంసౌధత్యైత్యపీఠోద్భృతమా

యాధ్వాంతపద్మహిమనకు, విద్వవతంసాజముఖదివిజమితునకున్.

34

క. భువనాధికవిమధాంతర, సవనాలంకారునకును సత్తామాత్ర

ప్రవిమలతావిశణివదు, దవనీసలిఖితమహావహంకారునకున్.

35

క. తారకమంత్రాభ్యాసవి, హారపరాధీయనకు సుధాశనరత్న

చారుగుణాధారఘ్రిణా, సారవణాయితవిలాకినంతానునకున్.

36

- క. నందనహరిచందనహర, కుందనటట్కీర్తిధనునకును వినతజనా
నంచునకు దశరథవర, నందనునకు బవననందన ప్రమదునకున్. 37
- క. నూతనర్పుష కేశనసమ, చేతన మోహనమహావిశేషాకృతికిన్
శ్రీతారుణ్యవతీసమ, సీతాలావణ్యరతికి శ్రీరఘుపతికిన్. 38
- ప. అంకితంబుగా నాయొనర్పం బూనినసమీరకుమారవిజయం బనుమహా ప్రబంధంబునకు
శ్రవణశ్రీయాప్రవణజనామితజనుష్కృతాయతదుష్కృతలతాలవీప్రం బగుకథా
సూత్రం బెట్టి దనిన. 39

ప్రథమాశ్వాసము

కథాప్రారంభము. ౧౦

- తే. అఖిలభూతదయానిష్ఠుఁ డగువసిష్ఠుఁ
డానలిచ్చినరామాయణార్థఫణి
నమరుమరుదాత్మజునిమహిమములు కొన్ని
విని శతానందుఁ డానంద మెనయ ననియె. 40
- మ. యశిమూర్ధన్య దశాన్యనిర్వృన్దహేలావార్యుఁ డౌరామభూ
పతిచారిత్రము మీరు తేటపడఁ దెల్పెన్ వింటి నందున్ మరు
త్సరుమాహాత్మ్యము కొంచె దెప్పెరి తద్భూరిప్రభావంబు వి
స్తృతవాగ్దైవియి నాపుత్రునికన్ దెల్పెన్ దక్షన్ ప్రేముడిన్. 41
- క. విన వేడుకయ్యె శతముఖ, దనుజహృతియునొడవుఁ దనినఁ దత్కథ లెల్లన్
వినింటి నీకు విను మని, దిననాథాన్వయపురోధ దెలుపఁదొడంగెన్. 42
- సీ. చారుముక్తాయుసౌధశోభావళ, క్షితనభశ్వరదబ్జశితహయంబు
పౌరిందరగ్రావబద్ధలోరణవిభాశ్యామితామరఘసీసారసంబు
వృక్షశోభామణిరమ్యకృతకాద్రి భానిరంతరసాంధ్యరాగితాంబరతలంబు
మరకతస్థాపితవరసాలలాలప్రభాపలాశీకృతభవ్రజంబు
- తే. రంగదుత్తంగగోపురరజతసింహ, దర్శనాగతభీషునర్థావదంబ
రావగాసీరపానస్పృహగతేంద్ర, భద్రగజ మొప్పు సాకేతపట్టణంబు. 43
- సీ. ఘనపద్మపద్మరాగ ప్రతీకమునకు సాలవజ్రచ్ఛాయ చర్చ గాఁగఁ
గేళివనాభిమధూళినష్టేళితవవనంబు తనుసౌరభంబు గాఁగ

- సౌధశృంగోజ్జ్వలస్తనకుంభములకుఁ దారకలు ముత్యాలహారములు గాఁగ
వరసరస్సు స్ఫురదశీవ్రాతసీలిమనాభిపరిసరోదితరోమపజ్జి- గాఁగ
- లే. విపణిమార్గసమగ్రనవీనవృత్త, నిగ్రహగ్రామతోరణానికి ముఖల
లోకలోకైకమోహనాలోకములుగ, మించు సాకేతనగరలక్ష్మీమృగాక్షి. 44
- ఆ. గోపురాగ్రమౌమకుంభస్తనంబుల, కేతనాంశుకంబు వాతజాత
సంచలచ్ఛలమునఁ జారఁ దత్పురలక్ష్మీ, విష్ణుపదముఁ జేర్చు విస్తయముగ. 45
- క. ధర వర్ష యైనమానస, సరసిం దగఁజేరి హంససంతతి మఱి త
త్పుగసౌధవరస్త్రీకచ, భరము నిరీక్షించి దిగులుపడు మొగులనుచున్. 46
- చ. అహహ! వినీలనీలయుత మై తనరారినసౌధశృంగభా
మహిమ దినేశమగడలముమధ్యమమంతయు నిండ్లఁ గంకణ
గ్రహణము పట్టె నంచు ధరఁ గల్గుజనావ. విస్తయంబునీ
నహరహముం గనుంగొను నయారె పురంబు విచిత్రవైఖరుల్. 47
- మ. సొగటాలాడినఁ బందె మియ్యవలె నంచున్ రంభ కొట్లాడిఁగా
నగి కొబేరి యదే సరాట యనఁగా నాకేల యాకాష్టులే
తగ వీడేర్తు రటంచుఁ దత్సవిధసౌధస్థాయిపాంచాలలన్
దగ వేడఁగ హసియింతు రగ్రనివసన్నారీశిరోరత్నముల్. 48
- మ. పురిభేయంబుఁ బయోధియుం గని జనంబుల్ రెంటికిన్ భేద మే
ర్పఱుపన్ జాలకయన్న బ్రహ్మ వివరింపం బూని వారాశిపైఁ
గర మొప్పన్ మషిముద్ర వైచె నదియే కాకున్న సీలచ్ఛవిన్
ధరియింపం గత మేమి? యేటికి నముద్రఖ్యాతి మున్నీటికిన్? 49
- నీ. శ్రుతివిశంకటవస్సుటనరస్వత్వాప్తి భువనాంచితక్రియాస్ఫురణఁ దనరి
శ్రితపరక్షోణిభృత్యుతరక్తిఘనవిసర్జనయుక్తి గాంభీర్యసరణి మెఱసి
శ్రీవిలాసాస్పదస్థితి సముజ్జ్వలమాక్తికాదిరత్నవిభూతి నధిగమించి
చటులసత్వప్రశస్తత మహాభంగలీలారూఢికలన నంతంశఁ బొంగి.
- లే. హరిని లోపలఁబూని మర్యాద నూని, యఖిలవస్తువిధానవిఖ్యాతి నధిక
విక్రమసమృద్ధి జలరాశివిధము దోఁపఁ, దగుదీప్తి త్కృత వైశ్య కూద్ర బసమచట.
- క. కటవిగళన్మదలహరీ, పటలర్పురులగిరులసిరులఁ బ్రబలఁ బురి మదో
త్కటముల కెటువలె నీటగ, నట నప్తత నావహించు నాళాగజముల్. 51
- క. మొదలఁ దనలేజి మద మఱి, కదియ నదతి పొదల సార నగరహయజవసం,
పద కొదిగి తాను వడి చెడి, పడరింపారేణుపటలిఁ బవనుండు గలనెన్. 52

- లే. చక్ర సంయుక్తి జక్రివేషంబు బోలి, కేతువిస్ఫూర్తి గ్రహశాస్త్రరీతి బోలి
లలితగంధర్వగలి సురాచలము బోలి, యందు జెల్వందు న్యందనబృంద మెపుడు.
మ. కళింకుం గెంపులవాతెఱిగి బరిపుగ్రావమ్ములం గప్పంగ
వ్వలు వజ్రమ్ములదంతముల్ మెఱుంగుగ్రోమ్ముత్త్యంపురాలన్ నఖం
బులు గల్పించి యజుం డొనర్చె రతనంపుంబొమ్మలన్ ఖ్యాతి వీ
రలకుం గల్గ నటంచు నెంచ గణికల్ రాణింతు రాస్ట్రాంకన్. 54
- లే. తావి గులికెడు పారిజాతంపువీరుల, నరులు సిగ్గ జాట్టి సురతానుసరణలీల
మీకుం జేహార్తు మే యని చృదులఫణితి, విటులఁ జేల్తురు పుష్పలావికలు వీటు. 55
క. సారవక్తైరవసారస, సౌభగారవవిహారసారసమీరా
గారములు పురవసిశృం, గారములు శుకాదిశోపకారము లలరున్. 56
- మ. ఇన్ని తెఱంగలం గణుతి కెక్కినతత్పురిఁ బ్రోచు రత్నసం
ధన్న కిరీటానుత్పజలజప్రియదీప్తిముఖాబ్జసంస్థితా
భృన్నతచంద్రికైకసమయోదితపాదనతాననాంబుజో
ద్యన్నయనోత్పలాల్లసనతాద్భుతధాముండు రాముఁ డెప్పుడున్. 57
- శా. ఆరామక్షీతిపాలమాణి సమరాహంకారనిశ్శంక లం
కారక్షీప్రభుకంఠలంతనకళాఖండప్రచండాంబకా
సారప్రాప్తయశోప్రతాపకలనాంచదగ్ధకాశ్చీరచ
ర్చారంజద్దశదిగ్విధానిచయఁ దై స్వామ్రాజ్యముం జేయఁగన్. 58
- శా. శోక శ్రోధ యరా విరోధ మప సంక్షోభ ప్రలాభార్తి హృ
ద్వైకల్య యర పీడనేతరవధూవ్యామోహకృత్యామలీ
లాకార్యంబులు త్పల్విపాసలు దురాలాపాలు మర్త్యాయం
దేకాలంబున నైనఁ గానఁబడవయ్యెన్ రామరాజ్యంబునన్. 59
- సీ. కడకంటఁ గనుంగొన్నఁ గడకంటఁగ నళించు దమితదౌర్ద్రత్యాంధతమనపటలి
బలుకేల విలు గొన్నఁ బలు కేల యనకపో రతిభీతి నఖిలలోకాధిపతులు
వెఱి పీడుకొను మన్న వెఱిపీడులే కొందుఁ గృపఁబండు నిరుపాధికపుంబదవికి
జను వింత మొనయింపఁ జనువంతబలిముఖప్రముఖిర్మగ్యోనిగవుల కైన
లే. నధికకారుణ్యకౌద్రాభయప్రదాన, సత్యసత్తానముల నేరు సాటి యనుచు
జగములు సుతంప రఘుకులస్వామి దాల్చె, నిజభుజభుజంగక భులీల నేల యెల్ల. 60
- ప. ఇతైఱింగున నత్తరణికులసుధార్ణవపూర్ణిమాచంద్రుండు నిత్యంద్రక్షిప్తభాసాం
ద్రుండై ప్రజారక్షణం బొనర్చుచునొక్కనాఁడు వేడివెలుంగుజేడు పొడుపుఁగొం

డదండ దండిదేందకయ మందర బృందారకతదప్రసవమరందబిందునిష్కందకంద
 శివచోరచనాభినందివందిస్తవంబులవలన మేలుకొని కాలోచితకృత్యంబులు నిర్వ
 ర్తింది రత్నభూషణాలంకృతశరీరం డయి జానకీకంజనయనాంజనేయలు వామ
 దక్షిణభాగంబుల రాం దైదండ గొని చండ ప్రభామండలదండితరవిమండలంబులగు
 కుండలంబుల మెండుకొను మెఱుంగులు మొగంబునందుఱంగఁచుతెలిసగవులు పాల
 కడలికడ నల్లికొని యుల్లసిల్లుప్రవాళవల్లికలచెల్లుబడి కొల్లలాడ నాడాడనిద్దంపు
 నీలంపుగుంపులసొంపు నింపం జాలునెమ్మేనిక్రొమ్మెగులుడాలునకు జాళువాచేలచెఱుం
 గులయొఱుపు మెఱుంగులతెఱుంగు నెఱుప సరసపదవిన్యాసంబునఁ గొన్నికొన్ని
 కక్ష్యంతరంబు లతిక్రమించి మందర మంగాకిసెసముల్లాల కణ్ణాలకేళీవిలాసామరలో
 లాక్షీవిలాసనూచకోదంచిత కాంచనస్తంభసంభృతచిరత్నస్థగితపాంచాలికా ప్రతి
 బింబవిడంబనాడంబర నిధానసుధాకరి శిలామిళదిలాతలంబును, అగణితగుణసగుప్ర
 ఘణోపగతోపకారికా కదంబ సంబంధ సుగంధ గంధిలసౌగంధిక బంధురీత
 వితానప్రతాన మధుప్రతాయమాన సునాశిరోపల గోపానసీప్రభాపరివృతంబును,
 ప్రస్ఫుర తృప్తిక దృషత్పటల ఘటితాభోగ మద్యభాగ విచిత్ర చిత్రాయమాన
 నానావిధ శారికా కీరికామయూరికాది గృహోచిత విహగవలకలరవాకలితం
 బును, ప్రత్యహర్షభ ప్రత్యయ ప్రదేశ ప్రవేశ నార్పణ ప్రవణ వివిధ ధరణీత
 లాధ్యక్ష వక్షస్థులన్యస్త కస్తూరికాది ప్రవిమల పరిమళ చరిత్రప్రాంగణంబును,
 మాత్రిక రంగవల్లీ ససమ్మద వితర్దికా ప్రకాశితంబును నై సీటుగులికెడు కొలువుకూ
 టంబున కేతెంచి పద్మరాగమయభద్రాసనంబున నాసీనుం డై వామపార్శ్వప్ర
 దృశ్యమానజానకీనయనచకోరంబులకు నిజముఖేందుమందస్థితచంద్రికలు విందు
 పాండుపఱువఁ దనపురోభాగంబునఁ బురందరధనుర్విభాలవాలం బగువాలంబు
 పరివేష్టించుకొని నిశ్చలదృష్టింగనుంగొనుభవిష్యత్సృష్టిసతి దయాదృష్టి సీతీంచుచు
 భరతలక్ష్మణ శత్రుఘ్ను సుగ్రీవాంగద నల నీల జాంబవ ద్విభీషణాది సోదరసేవక
 సేవ్యమానుండును, వసిష్ఠ వామదేవాది సాధుజనశ్రీయమానుండును, నానాదేశా
 ధీశకోటి కోటిరతప్రభారాజిసీరాజితాంఘ్రిరాజీవరామానుండును, పాతక
 స్తూయమానుండును నై యాఖండలుమెండుగ నిండుకొలుపుండుసమయంబున. 61

— శ్రీరామునియొద్దకు నగస్త్యసహాముని వచ్చుట. —

సీ. తెరగంటిపగవారి కిరపు చూపినవారిరాశి యెవ్వనికాపోశనంబు
 వెడమాయ లడరించుగడుసురేద్రిమృగిబొంది యెవ్వనికి భోజనంబు

- బ్రహ్మజేష్ఠుపటలి తక్కుడకంటె నెవ్వనితనువల్లి యింతబరువు
సర్వగ్రహనిరోధగర్వధూర్వహమహాపర్వతం బెవ్వనిపాదపీఠి
- తే. శ్రీత్రవేలుపురాయల శ్రీవృషోఽఁకుఁ, డడఁగె నెవ్వని ఘోరకాపాక్షరముల
నట్టిఁగొకైతనుతుఁ డగ్రస్థమునిమాళి, హేళివంశజు దర్శింప నేఁగుదెంచె. 62
- క. ఇటువలె నట కరుదెంచిన, ఘటసూతికొ హృదభియాతిఖండనహేతికొ
దటుకునఁ గని విభుఁ డంజలి, పుటము నిటలరటముఁ జేర్చి పూజ ఘటించెకొ. 63
- క. ఈగతి రఘువతి యతిఁ బూ, జాగతి నలరించి వినయజాగ్రత్పణితికొ
యోగక్షేమము వేడిన, నాగుణనిధిఁ జూచి మునికులగ్రాణి పలికెకొ. 64
- క. సీమహానీయాంబకకల, నామహిమము కుపభశిక్ష నయపభవభిక్
స్తోమపరిరక్షఁ బూనఁగ, క్షేమము మా కేమిఁకొఱత నీతాధిపతి! 65
- మ. తనలోఁబుట్టువు బైలు వట్టె ననుసంతాపంబు కైలేంద్రనం
దనకుకొ భర్త యడంగె నకొవగవు నానానిమ్మ గాత్రేణికికొ
జనియింపకొ శరవహ్ని మ్రందినసరస్వంతుకొ దయాంచద్విలా
చనవీక్షామృతనిర్ఘరావళిఁ బునస్సంపూరితుం జేయవే. 66
- సీ. లేనవృష్టెన్నెలలో నెలవొందెఁ దెఱగంటితెలిగంటిగమిమోవితలిరులందు
దివిజేంద్రవజ్రముద్రికడా లొరసె వెల్ల గజముసిందూరంపుఁగటములందుఁ
దానిగందపుఁబూత దగఁ జిల్వజవరాండ్ర కులుకుగుబ్బవసిఁడికుండలందు
బారిజాతపుఁబూలు బాగు గైకొనెసిద్ధ గణకృష్ణరత్నలింగములయందుఁ
- తే. దావకోదాత్రక్షీర్తిప్రతాపమహిమ, లైక్యమొందినచందాన నందమయ్యెఁ
ద్రిదశరిపుబాధలుడిగింపన్దిభువనైక, జనులనైసరికంబు లిక్షాకుతిలక. 67
- ఉ. దుర్బయుఁ డైనపక్షి-ముఖు దోషనిధిం బరిమార్చి దోర్బహో
పార్జితక్షీర్తిఁ జేర్చి తని యాదశకంధరముఖ్యుడైత్యజ
న్దోర్జితకర్తముల్ దెలుప నుత్సవ మందుచు నున్నచో నభో
గీర్ణజాయతాక్షి పలికెకొ రఘునాథున కద్భుతంబుగకొ. 68

— శతకంధరునివృత్తాంతము. ౭ —

- మ. అనిలోఁ బక్షి-ముఖుం జయించుటకె యత్యానందముం జెందెదో
జననాథా దధిసాగరావృతమహాకాంతరీపాంతరం
బున మాయాపురి రాజధానిగ జగంబుల్ గెల్చి పేర్చికొ శతా
ననుడకొదైత్యుఁడు నిన్ను గెల్తు నని యున్నాడయ్యె వెయ్యెటికికొ?. 69

- క. నావుడు రాముడు విస్తయ, మావహిలన్ శతముఖాసురాగ్రణికధనం
జేవిధ మచుంబికంబగు, నీవిధ మెఱిగింపుఁ డన మునీంద్రుఁడు పలికెన్. 70
- క. విను మిపుడు వినినదనుజాని, జననము వివరింతు నీకు సంకుచితోక్తిన్
మును కశ్యపునకు సలియె, వనజానన యొకతె కలదు వసువను పేరన్. 71
- ఉ. ఆసరసీరుహాక్షి మదనాతురయై ఋతు వందియుండి సం
ధ్యానమయంబునందుఁ బతి నంటిన నాసురతప్రసక్తిచే
నాసురతం జనించి వికృతాకృతి యై శతకంఠుఁ డంబుజా
తాసనుఁగూర్చి ఘోరతప మంచితస్థిష్ఠ ఘటింప సాగినన్. 72
- చ. ఆశనిశపావిభూతి కపు డంబుజమాతి ప్రసన్న చిత్తుఁ డై
శతమఖముఖ్యుదివ్యుల కసాధ్యములైనవరంబు లిచ్చినన్
శతముఖదైత్యుఁ డిష్టవరసంపదఁ బొంపిరివోవుచున్ జగ
త్ప్రితయధురంధరస్ఫురణఁ జేజము లేజరిలంగ నుగ్రుఁ డై. 73
- సీ. తనమ స్తకములకుఁ దారకస్తానముల్ మల్లి కాకుసుమదామములు గాఁగఁ
దనకర్ణములకుఁ జంద్రదిశేంద్రనవమండలములు కాంచనకుండలములు గాఁగఁ
దనసముద్దండదోర్దండకుండలులకు నవధిభూధరగుహ లవధి గాఁగఁ
దనయుదగ్రనమగ్రతరవిగ్రహమునకు నింగి దట్టపుసీలీయంగి గాఁగఁ
- తే. దనపురికిఁ గాలకేయాది దానవేంద్ర, సైన్యరింఘోళివజ్రవంజరము గాఁగ
లక్షయోజనపరిమాణలక్ష్యమాణ, తనుఁడు శతకంఠుఁ డాహవోత్కంఠుఁ డమరు.
- ఉ. ఈపగిదిం ద్రిలోకముల ! కెగ్గుఘటింపఁగఁ జాలి కూలి గా
శివతి నిష్పదైవము భజించి తదీయదయాసుధాసము
ద్దీప్తిదృష్టివైభవవిధేయత నిర్ణరభావ మొంది మా
యాపురి సున్నవాఁడు కలహావని వాని వధింపు రాఘవా. 75
- క. అని కుంభజుఁ డాడిన విని, మనుజేంద్రుఁడు చింత చేసి మఱియు నగస్తు్యం
గని వాఁ డెటువలెనగవడు, ననఘ జెలుపు మీపు చెలిసెటు లొనరింతున్. 76
- ఉ. నా విని కుంభజుండు రఘునాయక తావకదివ్యబాణవి
ద్యావిధి కేడనేనిఁ గలదయ్యె యసాధ్యము సర్వతేవభా
వావహమూర్తియై యిల రహస్యములెల్ల నెఱుంగునీకు నే
నా వినిండువాఁడ? ననినన్ రఘువంశవరేణ్యుఁ డిట్లమన్. 77
- చ. మునివర మీయనుగ్రహ మమౌఘము గావున దావకీనకా
ననమున భూసుదుల్ నురలు నంతన మంద శతాస్యనిగ్రహం

బును ఘటియించువాడ నని మ్రొక్కి యగస్త్యునిఁ బంచి శత్రువ
ర్తనము దలంచి కార్యదశఁ దమ్ముల మువ్వరఁ గాంచి యిట్లనుట.

78

— శ్రీరాముఁడు శతకంధరునిఁ జంపువిధము విచారించుట. —

సీ. కలన రావణకుంభకర్ణాదిదైత్యులఁ జెండాడి శ్రాంతతఁ జెందినాఁడ
నతికాయశ క్రాహితాదివీరులఁ ద్రుంచి సౌమిత్రి నాతోడిజాడ నొంచె
గంధర్వబృందనిర్గంధనోదగ్రత భరతుఁ డెంతేనియు బడలినాఁడు
లవణాసురునిలో బలప్రాణిఁ బోరాడి శత్రుఘ్నుఁడును జాలశ్రమముఁ గదిసె

తే. జౌటిమున్నటిసూటుయోజనము లేడయు

నంతమాత్రకై యధిక ప్రయత్నమయ్యె

దుస్తరములైనబహులోయధులఁ దరించి

పైరి నేరీతి ననిఁ జీటువార మింక.

79

దు. ఆని యొక్కింత నిజాంతరంగమునఁ జింతాక్రాంతుఁడై రామభూ

జనచింతామణి చెంత నంతటఁ గరాబ్బంబుల్ నిటాలంబునం

గనిపింపం దనుఁగాంచుకాంచనధరాగణ్యాకృతి మారుతి

ఘనపుణ్యాదృతిఁ గాంచి ప్రాంచితవహోగాంభీర్యమేపారఁగన్.

80

కా. ఓయా వాయుకుమార! సారజవకారోత్సాహపాహాబలా

పాయశ్రీల భవత్సమానుఁడు దలంపన్ లేడు లోకంబునం

జేయుద్యోగములన్ సమర్థుడవు నీకేయకపాదాభ్యా చె

న్నాయెన్ నాయమె నీవు నేయఁగలకార్యం బిట్లుపేక్షింపఁగన్?

81

ఉ. నా విని యాంజనేయుఁడు ప్రణామము చేసి భయంబు భక్తి స

ద్భావము మీఱ నిట్లను నపారకృపావనరాసు లైనమీ

కీవనరాసు లెంత నను నెక్కి సహోదరసైన్యయుక్తి న

ద్దీనికి దాఁటిపోయి ఖగ దీర్పుఁడు నావుడు హృష్టచిత్తుఁడై.

82

క. కాకుత్స్థుం డటువలె విన, యాకలితమనస్కుఁడైనయనిలజ ననఘా!

యేకడ మగఁటిమి నీకే, కాక మఱిం గలదె? యనుచుఁ గాఁగిటఁ జేర్చెన్.

83

అ. పవనతనయునిటులు పరిరంభణము చేసి, ప్రేమఁ బోగడుచున్నరాముఁ జూచి

జానకీమృగాక్షి సంభ్రమాద్భుతరసా, యత్తమానసాబ్బ యగుచు ననియె.

84

ఉ. శ్రీకరమూర్తి సర్వబుధసేవితుఁ డీకపి యేకపాదరు

ద్భాకృతి యందుఁ బల్కించి మహాత్మక తాదృకుఁ డిధర్మిలన్.

- సీకపివేష మందుటకు నేమిగతం? బతఁ డెట్లు పుట్టినాఁ
డికథ చెల్వవయ్య! హృదయేశ, వినం గడు వేడు కయ్యెడుకా. 85
- క. తావకపాదసరోరుహ, నేవకజనపటలి నితఁడె శ్రేష్ఠం డనుచుకా
బావనిచరితముఁ ద్రిభువన, పావని వేడుటయు రామభద్రుఁడు పలికెకా. 86

❧ ఏకపాదరుద్రావతరణకథ. ❧

- ఆ. ఏకపాదుఁ డనంగ నింపొందు ముక్కంటి, యీమరుత్కుమారుఁ డిపుడు తొంటి
రూపు విడిచె నని నిరూఢిఁ బెద్దల నంటి, వారిచేత వింటి వాలుఁగంటి. 87
- తే. సడలు నేవిద్య జన్మనంసారకర్త, బంధ మావిద్య మామక ప్రథమపాద,
మట్టిదివ్యానుభూతి సీయన చెలుగుట, నమరు సీతని కేకపాదాహ్వాయంబు. 88
- ఉ. మానిశకౌర్యధైర్యముల మత్సముఁ డైనమరుత్కుమారుది
వ్యానుపమేయపుణ్యచరితామృతపానము సేయువారికికా
గానియభీష్టితార్థములు గల్గునె యీవిమలాత్మపూర్వజ
న్మానుగత ప్రభావము నమస్తమ దెల్పెద విన్న జానకీ. 89
- సీ. పంచభూతములచేఁ బ్రత్యక్ష మైనయీబ్రహ్మాండమున కావరణము లగుచు
వనతత్త్వ మగ్నితత్త్వము వాయుతత్త్వంబు గగనతత్త్వము నహంకారతత్త్వ
మునుమహాత్తత్త్వంబు మొనసి యొండొంటికి దశగుణాధికములై తనరువాని
కావల శుద్ధసత్వాఖండలేజోవిరాజమాననిరూఢి రమ్య మగుచుఁ
- తే. దామసము లేక మదము మత్సరము లేక, శ్రోధశోకాదిగుణములత్రోవఁ బోక
నెగడుప్రాణుల జోకవర్ణింపరాక, నలవడువధూటి యొకపద్మజాండపేటి. 90
- సీ. మన్నుసీరును దక్క మిన్ను గాలియు మంట గలసి యేగోళంబు వెలుఁగుచుండు
నెచ్చోటిప్రాణుల కెల్ల జలనిమంట నెప్పు డాఁకలిడవ్వు లెడలియుండుఁ
దలఁప నెచ్చటివారి కలగాలిత్రోవలు గాలిత్రోవలలీల గతుల కొడవుః
దననేర్పు వెలయ బ్రథమమాఖ్య గలబ్రహ్మ సృష్టి యేతావునఁ జేయుచుండు
- తే. వలయురూపంబు లెక్కడివారు గాంతు, శేష్ఠలమువారి కణిమాదు లిష్టసఖులు
దలఁపు లెం దున్న ప్రజలకుఁ జలన మొంద,వట్టిబ్రహ్మాండమలవియె యభినవించి? 91
- ఉ. మారుతనాశ కేళిగృహమధ్యములం దమప్రాణవల్లభుల్
దారు రమింప దేహముల దట్టము లై పులకాంకుశావళుల్
నేరవు కూర్చి వాయు సునుఁజెక్కులఁ జిక్కంగ బాష్పధారలుకా
జారవు వారిజాక్షులకుఁ జల్లనియూర్పు స్తరాన్ని చక్కంగకా. 92

- చ. జననము నొందినప్పుడయ జవ్వనమున్ జెలువంబు నేరువుల్
గనినవధూవరుల్ మరునికాక లాకానొకవేళనైన లా
నెనయరు వహ్నిచే నతిశయిల్లినరుద్రునితావు గావునన్
దనచల మెక్కదంచు సుమధన్వి భయంబు వహించెనో యనన్. 93
- క. ప్రాగైంపురాలసంపద, లాగించు మిటారిగములలలితాధరముల్
రాగమునఁ గ్రోలునాయకు, లేగతి నమృతంబు గనిరొ యెఱుంగ లతాంగీ. 94
- క. కరుణానిధి యగుసీతని, చరణారాధనము చేసి జంతువు లంతః
కరణావరణార్తి జరా, మరణాదు లెఱుంగ రందు మానిని వింటే. 95
- అ. అయ్యజాండ మేలు ననిశంబు ద్వాత్రింశ, దర్బుదముల రుద్రు లనుసరింప
జ్ఞానశక్తిఁ గూడి సానందచిత్తుఁ డై, యేకపాదరుద్రుఁ డెందు నబల. 96
- తే. కాలపరిణామములఁ బాయుకర్తగరిమ, కర్తపరిణామములఁ బాయుఁ గాలగరిమ
ప్రజల కెచ్చోట నచ్చోటిప్రాణితతులఁ, గాలకర్తము లెఱుంగ వీఘననికరుణ. 97
- సీ. పవమానసంచలత్వావకాద్భుతకీలికామాలికలు డోలికాచయములు
మహదహంకారాదిమహనీయభూమికాభ్యంతరంబులు విహారాస్పదములు
తత్త్వమస్యాదికత్రయ్యంతవాగర్థకలితసుజ్ఞాన మాకారగరిమ
పదనతాధ్యాత్మికప్రముఖతాపత్రయప్రాద్భేదమహిమనముద్యమంబు
- తే. ప్రాకృతవిచారదూరనిర్వాణకన్య, కాభియోగంబు నిత్యకల్యాణపదము
గాఁ జెలంగు ననేకలోకప్రకాశు, నేకపాదమహేశు నూహింప వశమే? 98
- క. ఈలీల వినతమానస, కేలీనాళికనాళకీలితగతిఁ ద
ద్గోళాధిపతి యొకానొక, వేళ మహారుద్రగణము వినుతి ఘటించన్ 99
- సీ. ఆభయదాననిదాన శుభగుణాధీన మాం రక్ష రక్షయటంచు బ్రధ్నుఁ డెంచ
నద్వక్తిలోడ నిచ్చుకత్తి మొదలైనరమణీమణులు చామరములు వీవ
కాంతిదాంతివిరక్తినత్వాదిగుణము లాకారముల్ ధరియించి చేరి కొలువ
నణిమాదివిభవంబు లావ లీవలు నిల్చి సాహోనినాదంబు సంఘటింప.
- తే. హస్తమస్తకసంయోగ మభిలషించి, భరమభక్తులు దనచాయఁ బ్రణతి నేయ
ననవధికదివ్యతేజోమయాననమునఁ, గలికి యామేటి పేరోలగమువ నుండి. 100
- క. నను నిష్కలరూపంబునఁ, దనమనమునఁ జింత నేయుధన్యుఁడు గానన్
గనకాంగి నర్వపరిపూర్ణుని సత్తామాత్రు ననుఁ గనుంగొనువేళన్. 101
- సీ. తలఁపు మానినచోటితెలివివేడుకయేటిబలులేట నొకరూపు గలిగినట్లు
డెందంబు పిటవు గట్టం దొప్పుఖనిసీలములనిగన్నిగలమై మొనసినట్లు

- హాచాపుండప్పిఁ గీల్కానుతావి మేకొన్నయెలదేటిఱక్కడా తెనసినట్లు
కడలేనిపెరిమ నిల్కడ గుల్కుచద తాట మిగులఁ గ్రొమ్మెగు లాక్రమించినట్లు
లే. గట్టురాచూలి మది పట్టుగట్టి జపము, చేతికుత్తిక వేల్పుసంజీవనంబు
వెలది మద్దివృషంకళవిగ్రహంబు, లోచె నపు డేకపాదరుద్రనిమనమున. 102
- క. అగుణముఁ దలఁచుచునంబున, సగుణముఁ గని కొంతవంత సంతస మెసఁగఁ
జగదద్భుత మీవిగ్రహ, మగణితరుచిదురపగాహ మైనది మదికి. 103
- ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టియాపు గని యే నెఱుంగఁ మదిలో సమాధివే
శ న్నిరవద్య మైనసకలంబు వహించుట కేమికారణం
బెన్నఁగ నన్నుఁ బ్రోచుజగదీశ్వరుఁడే కనిపించెఁ గాని లే
కున్నఁ దదన్యవస్తువుల కూర్చిత మిట్టిప్రభావ మున్నదే? 104
- క. అని కలఁచు సంతసిలు మన, మున మఱియుం జూచు లేచు మ్రొక్కుఁ గరుణతో
నను నేలుట కిది కారణ, మను 'నద్యాహం ప్రభో కృతార్థోఽస్మి' యనుక. 105
- ప. ఇప్పగిది నప్పరమపావనండప్ప డుప్పరంబునఁ గప్పజిగిగప్పిన నాయొప్పదంబు
విప్పగుమెప్పనం దప్పక చూచి ముప్పిరిగొనుభక్త్యనురాగసంభ్రమంబుల మత్స
రాయణుండగుటంజేసి యచ్చొటు వాసి మధీయసన్నిధిఁ బెన్నిధిఁ గన్నపేదచం
దంబున డెందంబు గందళింపఁ దనమనోవృత్తి ననుసరించు శరీరంబు సభృత్యపరి
వారంబుగా మఱచి దూరంబున నున్ననన్నుఁ జేరం బూని కూర్చున్నయటుల
తద్దగనంబున కుద్దమించునయ్యించితాత్మసంచరణంబున సంచలించి యొండొరుల
కత్తెఱం గెఱింగించుచు, సభాసదులు సదా తదాసక్తు లగుట నిష్కహాత్మం డేమికా
రణంబున నెచ్చటి కరిగెడినో యనువారును, ధ్యానకాలంబున నేవిశేషంబు గని
పించెనో యనువారును, మన మెఱుంగ నెంతటివార మనువారును, తనభక్తుల
హృదయంబు శోధింప నివ్విధంబు వహించెఁ గాఁబోలు ననువారును, సర్వజ్ఞుం
డితనికి శోధింపం బనియేమి యేమో! యిది విస్తయం బనువారును, నమ్మినవారి
విడిచి యన్యవధంబునకు గమింప నవధరింపఁడు గదా! యనువారును, లోకాను
గ్రహార్థం బెత్తెఱంగు నిత్రఱిఁ జిత్తగించెనో! యనువారును, రాజానుమతంబు
భర్తం బగుట నందఱుము లోడఁగూడ నరుగుద మనువారును నై సభ్యు లభ్రమా
ర్గంబున 'రక్ష-క్షేతి' భాషలఁ గొంతద వ్వరు నెంచి తదివిగ్రహంబు దృష్టోచరంబు
గాకున్న విన్ననై యున్నెడ, జ్ఞానక్రియాప్రముఖ శక్తులు, పద్మదైశ్వర్యాదులు
నతని డెందంబుననుసరించి యరుదెంచె దక్కినరుద్రులు నితనిఁ జింతించుచుఁ గొంత
కాలంబునకుఁ బునరావృత్తిరహితం బనుమత్సదంబుఁ బ్రాపించిరి యంత నిక్కడ

నక్కమలగర్భాండపతి నిజపదార్పితప్రాణధనం బైన భక్తజనంబు విడిచి వాయు
 వక్షంబు గడచి నిర్మలాంతరాకాశంబున శతకోటిభాసప్రభా సముద్దీపం బగునారూ
 పంబున కుసుఖుండై మరుద్గతినతిశయించు మనోగతియు మనోగతిననుకరించు దర్శ
 నాభిలాషయుఁ దదనుకూల బగుదృష్టాంతంబు మేలంబు సూప నిరాలంబగతి నంత
 నంత నాచెంతఁజేరుచుఁ దనుప్రాణ పంచేంద్రియమనో దృష్టి భేదంబులునాయంద
 పొందించువాఁడగుట దూరంబరుచెంచుటయు నెఱుంగక వెంబడిం బడి వచ్చివచ్చి
 యచ్చో నవిచ్చిన్న వజ్రస్పృశప్రభాచ్ఛాదితం బైనమహత్త్వావరణంబు మీఱి
 పారందరసిలజాలవిసిలవిభాలవాలం బగునహంకారసాలంబు దూఱి యంత ననంత
 వధావకాశం బైనభూతాకాశంబు డాసిమీఁదట నిర్విరోధ నినాదఘోరం
 బైనసమీరంబుదారిం జేరి పిమ్మట ముహూర్తమూర్తరుత్సృచరణ ప్రజ్వలితజ్వాలి :
 మాలికామహత్త్వం బగువమ్మితత్త్వంబు దాఁటి దాఁటినపిదప మాటిమాటికినభింగ
 రంగ త్రరంగసంఘసంఘాతసంఘటితఘమంఘమారవజంఘకాలావసానార్ణవోదీర్ణలీ
 లాచరణంబగుసీరావరణంబు తరణంబు కావించి యావెనుకఁ గనకద్యుతిసంసర్గం
 బైనయాయజాండకుహరాంతర్గతమార్గంబునం బఱిఁతెంచు నన్ననుసరించునతనియ
 ఖండతేజోమండలంబు నిండినయువరిలోకంబుల లోమలయాలోకంబులకు దుర
 వలోకం బగుతదాలోకంబు గనుంగొనం జాలక నాలోకేశుకడ కేఁగి చాఁగిలంబడి
 స్వామి! మే మెన్నఁడు కని విని యెఱుంగని దుర్విరీక్ష్యతేజోవిశేషంబు దొట్టినఁ
 బట్టు చాలక భువన జాలకంబున నెట్టుకొనుచున్నయది యిది పరిశుద్ధజ్యోతి
 యయ్యును జేతనలకు భీతివిస్తయమేతు వయ్యెడు నీయండంబున కావరణం బగుతే
 జంబు జలంబులం గ్రోలినాళికభవాండకోటరంబు పరిస్ఫోటితంబు గావించి యిటు
 లు చటులద్యుతిపటలంబుతో నిట లంఘించినదో కాక నిటలాక్షపీక్షణాశుశుక్షణి
 జ్వాలల కీలాగు కాలాంతరంబునం గాని కానేరదు భారతీవల్లభ! యెల్ల భంగుల
 నీయభంగతేజంబు ప్రాణిభంగంబునకు వ్యాసంగంబు గాకుండంగావు మని వేఁడు
 కొనియెడువేలుపుచాలుపు విన్నపంబు విని యన్నలువ మున్నుగా నున్నపిన్న పెద్దలు
 సంభ్రమాశ్చర్యధుర్యులై యట్టై యజ్జగజ్జెట్టిమేనిదట్టంపువెలంగు గనుంగొని యట్టి
 ట్టన సేరక యూరక విగ్విణ్ణులై యావన్నులచెన్నునఁ గరకమలతిరోహితలోచను
 లును ధైర్యరమావిమోచనులును భయజాతస్వేదధారావిరచితసర్వంగ సేచనులును
 నై పాహిపాహి యనుచున్నయన్నెలపు గడచి నిత్యసత్యకృత్యం బగుసత్కంబున
 నడచి నిరంతరాంత్రాంత తపోలోకం బగుతపోలోకంబుతో)వం బడి యావెంబడి
 శనకాధిమునిజనరంజనం బగుజనంబునెడలి నన్నుతాఖండలం బగుద్భవమండలంబు

చక్రిం జిక్కిక నర్వగ్రహమండలొద్దండభారావక్రం బగుశింశుమారచక్రంబు
తరలి తరళీకృతదుష్కృతాలొకం బగు మహాలొకంబునంబయలుదేటి స్వల్లోకవా
సుల కాశ్చర్యసంపాది యయి యాదట భువన్లోకంబు తరించి భూలోకంబున
కవతరించి పార్వతీశ్వరనివాసం బైనకైలాసంబునఁ ద్రిలోకశంకరుం డైనశంక
రుండు మదీయతారక బ్రహ్మమంత్రజపానుష్ఠాననిష్ఠాగరిష్ఠుం డైయుండుం గావున
నతనినాసికారంధ్రాంతరాకాశపథంబు ప్రవేశించి చనునావెరువెట నంటి నాతో
న భూతనాథుని చేతనం బ్రవేశించె నంత.

106

క. ఈశానుమూర్ధసీమఁ బ్ర, వేశించి సుషుమ్నఁ జొచ్చి వెన్నాడి హృదా
కాశమున నన్నుఁ గానక, యాశివభావమున నాతఁ డైక్యముఁ జెంచెన్.

107

ఉ. భావము భావమం దొడలి ప్రాణముఁ బ్రాణమునందు దివ్యతే
జోవిభవంబుఁ దేజమునఁ జొన్ని న నిర్వరు నొక్కరూపమే
కావున నీట నీరువలెఁ గాయము భేదము లేక యేక మై
యావెనుకం గనుంగొనియె నప్పటిరూపము నెప్పుడొంబలెన్.

108

అ. పవనపహ్నిగగనభౌతికంబై యున్న, యాశరీరమభవునండ కలసె
ననఁగ నన్నె తలఁచు నతినిర్మలాశ్చకు, లైక్య మొందు టరుచె యజ్జనయన.

109

చ. అన విని విన్యయంబు వినయంబు భయంబుఁ బెనుంగొనంగ రా
మునిఁగని నీత పల్కె భవమోచన నిన్నె భజించుచున్నయీ
యనఘుని నీయశాండమున కాగళించెచ్చినకార్య మేమి? శం
భుని మదిజెందియున్ మరలఁబుట్టిన దె? ట్టితఁ డానతియ్యచే.

110

క. ప్రారంభించి హనుమ, చ్చారిత్రము మీరు దెలుపసాగిన మొదలున్
సారసుధారసధారా, పూరయువలెఁ జెవుల కింపు పుట్టెడు ననినన్.

111

క. ప్రాణేశ్వరితో రామ, క్షోణీశ్వరుం డనియె నిటులు శూలధరజహ్
శ్రేణిరటద్ధాంగర్భురా, క్షీణతరారావచుంబిజృంభితఫణిలిన్.

112

— ఏకపాదరుద్రావతరణకారణమును రాముండు నీతకుఁ దెలుపుట. —

క. పరమరహస్యం బిదివిను, తరుణీ యాయనఘమూర్తితనవిమలాంతః
కరణమున నామరూపే, తరముగ ననుదలచి ముక్తితత్పరుడైనన్.

113

ఉ. శోరిక జార్చి నిష్కళత గూర్చి మహత్తరచిత్తవృత్తులం
దూర మొనర్చి యున్నమదిఁ దోచి తగ్గియనమాధ్యక్షోచి యీ
తీరున నిందుఁ దెచ్చి శివదేహముఁ జొన్నితి నిచ్చుటన్ జగ
త్కారణమూర్తి గాఁదగిన కారణ మితనియందుఁ గలుటన్.

114

క. వృత్తి వివాళం బైనను, జీతము నశియించు నది నశించిన మోహ
యత్తుఁ డగుఁ గాన నితనికిఁ, జీతజయం బెప్పుడుఁ గలుగఁజేసితి మబలా. 115

మ. తనసద్భక్తుల కెంతచింతయగునో తాఁ బ్రోచుప్రహ్లాండు మె
వ్వనిచేఁ బాలన మందునో దనహితవ్యాపార మెట్లుందునో
యనఁ డూహింపఁడు సంచలింపఁడు మదీయాకారరేఖావిలా
కనపారింపరి నేకపాదుఁ డిట కేకస్ఫూర్తి నేతెంచుచోన్. 116

క. అచ్చటనుండియు నిచటికి, దెచ్చినగతి దెలుపు మన్నఁ దెలిపితి శివునిన్
జొచ్చియుఁ గ్రమ్ముఁ బుట్టిన, సచ్చరితం బడిగి తదియు సకి విను మింకన్. 117

— శివునివనవిహారాదివృత్తాంతము. —

శా. నాశోద్భవజంభభిత్ప్రముఖనానాదేవతోటిరహీ
రాలోకాయితభూతిలిప్తభవభక్తాంగప్రభారుద్రక
న్యాశిస్తేరముఖాంశుగంధరసచర్యావేశితాకాంగ మా
క్షైలాసాచలరాజశృంగమున శ్రీకంఠుండు సోత్కంఠుఁ డై. 118

సీ. అంగీకృతోల్లాస భంగీపదన్యాస భంగీశనర్తనాభీక్షణముల
బ్రజ్ఞాన్వితాళాది విజ్ఞాపనాపాది తాజ్ఞాపన క్రియాహ్లాదనముల
విద్యాధరాధేద్య హృద్యార్థయుతగద్య పద్యాది కాకర్ణనోద్యమముల
ముఖ్యాశయానన్న విఖ్యాతసంపన్న సఖ్యార్హ హేలాప్రశంసనముల
తే. బ్రమధవరికల్పితార్చనాప్రార్థనముల, నొలసి వెలసియు నొకవేళ యుబుసువోక
వనవిహారంబు గావించునాంధఁ బిలుచు, సలిమతియెఱింగి దగుహాళి చంద్రమాళి.

సీ. సమదశీరమయూరశారికారోలంబ కలకంఠకంఠముల్ ఘంటికలుగ
దట్టంపుకొమ్మవి తలిరులేనిగుర్రాకు గమించుద్రకావిటెక్కుములు గాఁగ
నానావిభానూననూనప్రతానముల్ నవచిత్రపటవితానములు గాఁగఁ
దీఁగెయుయ్యెల్ల టాఁగుదేవకాంతలకపోలములు ప్రాగెంపుటద్దములు గాఁగఁ
తే. మొల్ల మొగ్గలు ముత్యాలజల్లులుగను, డంబు గులుకుచుఁ జైత్రరథంబుఁబోసి
చైత్రరథమున కంగనాసహితుఁడగుచు, శంభుఁ డరు దెంచివిహరించునయమునను.

క. చల్లనివలపులు మై వెద, చల్లుచు నుల్లసితబాలసాలమహేలా
పల్లవరలిపల్లవనవ, భల్లవలన్విహరణైకవనము లాలనెన్. 121

సీ. జవరాలిగబ్బిజక్కువగుబ్బకొంగింతలు వినోదాద్రికందరములందు
పగలాఁడిబంగారుజీచెక్కునునుముద్దు చిన్నెలు నెలరాలలిన్నెలందుఁ

దెలిగంటికెమ్మైవితేనెద్రావుడుచొక్కువడకలు చిగురాకుఁబాన్పులందుఁ
గులుకుగుబ్బెతమబ్బుగులుకు పెంజెడమించుటల్లికల్ పాళికుంజాళియందుఁ

అ. జెంది యందంద డెందంబు గందళింప, నందనందననందనానందకేళి
కందమై నందనవనం బనం దనర్పు, నందు నిందు ధరుం డిట్లు లనియె సతికి. 122

క. కాంత వసంతము కాంతా, కాంతమనశ్చంద్ర కాంత కాంతదినాంత
క్రాంతనిశాకాంతం బయి, యెంతయు వింతయ్యెఁ గంటె? యివ్వనవీధికి. 123

క. నవవల్లవానురక్తిం, దవితెడుకొమ్మల రమింపఁ దమ కింక సుచితం
బవునె? యని కడఁక నరిగెడు, సపురువఁ గారాకు లురితె సకి! కనుఁగొంటే? 124

ఉ. పంచశరుండు పాంథజనబంధనబంధురబుద్ధి దండువో
నెంచ ధణావసంతుఁ డతఁ డెత్తెడుకత్తులదేజుమాలు నే
యించెనొ నాఁగ వల్లవము లెల్ల నగంబుల మించె గోయిలల్
గాంచె ననూనతానకలగాననిదానకుహూనినాదమున్. 125

మ. తరమేఘోపరితారలో మధులతాతస్వీపరీరంభభా
న్వరఘ్నర్తాంబుకణంబులో వనఖనిన్ జన్మించువస్త్రంబులో
దరిసింపన్ వనరాశి యా టాదవు? ముక్తాజాలమో! నాఁగ బం
భరడింభంబుల కింపుగా? ముకుళముల్ బాగొంచెడిం దొయ్యల్! 126

చ. భ్రమరహితప్రసిద్ధి యతిరమ్యవిశుద్ధి విశేషవాసనా
నముదయభాసురస్థితి రజశపరివర్ధనరీతి శోశతా
క్రమణనిరూఢి భవ్యఫలకారణసంగతి రాజయోగిచి
త్రములేఱఁ గౌనె సూనసముదాయము నల్లడ నిండి యివ్వనిన్. 127

సీ. వెనఁ దన్నితివొ వ్రసవించె నశోకంబు నవ్వితో సురపొన్న ననలు నిండె
మొగమెత్తితివొ విరుల్ మొనయించె సంపెంగ కాఁగిలించితో శ్రోవిఁ గలిగె నలరు
లూర్పు వుచ్చితివొ పూ లూనె వావిలి మాట లాడితో గోఁగున నయ్యె సుమము
తిలకించితివొ సూనములు పూనెఁ దిలకంబు చే నంటితివొ మావీ జెలఁగెఁ గుసుమ
లే. ముమిసిలివొపూచెఁ బొగడ గీతమువహించి, లేమొపుష్పించెఁ బ్రేంకణమింటి! మాకుఁ
గానివానికిఁ జేతకువిల్కాని కిటులఁ, జటులశరతోటి ఘటియింపఁ జనునె నీకు. 128

క. ఘాతితవాణీకరగత, వీణారీణారవంబువినిశిని మృగకం
ఖాణము నిలుచుటయు జగ, తాప్రణం డిచ్చోట మందభావముఁ జెంచెన్. 129

ఉ. వింతప్రియంబు గాంచుటలు వేమఱుఁ గూడుట లింత వాసినన్
జింటిలు టంతఁ గన్గొనిన సిగ్గులుటల్ దిగికొఁగింతలం

దెంతయు మేనులొక్క టని యెన్నుట లింపుగఁ దోచెఁ గామినీ

నంతటి కెంతసంతస మెసంగె! వసుతునివంక నంతటా.

130

సీ. కొనముక్కుననగంబుగొఱికి కాంతుఁ డొనంగుఫలము పొత్తునమెక్కి గెలయుచిలుక
కలికిమచ్చిక మెచ్చి కమ్మఁగెంబిగు రిచ్చి చెలులఁ బైకొనెడుకోయిలవలపు
దలపురా విరిలేనియలు గ్రోలి నకులతో మధుపముల్ మదనసామ్రాజ్య మేలు
మేలెంచినలీసమృణాళముల్ మగువనోటి కొనంగి రలికిఁ గోరిక ఘటించుఁ

తే. గొలనిరాయంచ వెలయించుకలయికలను, పలను గని మీఱి బకదారిచెలువ చేరి

జిలుగుపలుకులఁ గులికెడుచిన్నెల్లఁ, చెల్లమయ్యెను గనుఁగొంటె! వల్లవోష్టి! 131

సీ. చిగురాకుపయ్యంటచెఱ గొకింత దెమల్చి సముదగ్రమంజరీస్తనము లంటి
కడఁగి పుష్పాడిగంబహడి మీఁద నించి కాసారనాభిప్రదేశములు పుణికి
తమ్మిపూనెమ్మెముతావులసొం పాని బలరీతిబింబోష్టతలము నొలసి
లవదళకపాలాలితస్థితి గాంచి కడవన్నెయనఁటిపెందోడల నడరి

తే. రావిచిగురాకుమరుహజారము రమించి, వనవనజగంధి నలరించె వాయువిటుఁడు

కంటె! తెలిగంటి! యనుచు ముగ్ధుఁటి నొడువ, నాననా ననబోడి యాననమువంచె.

ఉ. ఇటువలె బార్వతీసతి మహేశ్వరసంగతిఁ గ్రీడ సల్పఁగా

నట నొకచోట మేను లెనయంగ మొగంబు మొగంబు నిక్క నొ
క్కటి యయి తోక తోక పెనఁగంగ నెదుర్కొని క్రీడ సేయును
ర్కటమిగునంబు మన్తఘనభస్మి దృష్టికి గోచరించినా.

133

ఉ. తగ్గనిసిగ్గునం బురవిదారిముఖాబ్జము దేటి చూడ లే

కగ్గరికన్నె యున్నతెఱఁ గాతఁ డెఱింగి లతాంగి మంచదే
యిగ్గతిఁ గూడి క్రీడ ఘటియింతము రమ్మని మర్కటాకృతి
డగ్గటి చిగురుబంగరుకటారివడీరుని కేళిఁ చేలఁగ.

134

క. సురతాంతతాంత మంతట, పరిభరితం బగుడు సతియుఁ బతియు స్వలీలా

భరతకపిదంపలీత్య, స్ఫురణ లుడిగి యాత్మరూపముల వెలయునెడ.

135

మానిసి. తెల్లనివేలుపు లేజపుభారము దేవి భరింపఁగ దేకువ లే

కుల్లము జల్లన నోవరమేశ్వర! యౌషిక లే దిది యౌరువ నేఁ

జెల్లమటొం డెడఁ జేర్పఁగదే యని చెప్పెడుమాటకుఁ జిత్తములొ

నల్లన నవ్వుచు నాబలులేజము నప్పుడు దారుణియం దిడినా.

136

క. దశశతవత్సరములు భూ, మి శివోదితలేజ మాక్రమించి భరింప

వశగాక దీనదళతో, గృహిణిన్నె సేగుదెంచి యీశ్వరుఁ బలికె.

137

మత్తకోకిల. ఏడుశైలము లేడువారిధి లేడుదీవులు మోచినన్
వాడుచెందనినాకు దేవరవారిలేజము దాల్చుగాఁ
గుండకున్నది వానికంటెను ఘోరమైనది నీనినీ
వేడనైనను నిల్చివే పరమేశ! మ్రొక్కెద నావుమన్.

138

భుజంగ ప్రయాతము. రసాకాంతకుందుర్భరం బైనలేజం
బసాధారణప్రక్రియం దాల్చు మన్నన్
హసా దంచుఁ గొన్నేడు లయ్యగ్నియం దా
ల్చి నల్వేతరత్వాస్తి శ్రీకంఠఁ బల్కెన్.

139

ఉ. ఈశ్వర సింధులేజము సహింపఁగఁ జాల వహింపవే యనన్
విశ్వహితేచ్ఛ దానిఁ గొని వేయునమల్ భరియించి విష్ణుటన్
కాశ్వతసత్వసంపదఁ బ్రశస్తత కెక్కినగాడ్చుఁ బిల్చి గౌ
రీశ్వరుఁ డచ్చహాబలున కిచ్చె భరింపు మటంచుఁ దేజమున్.

140

క. ఆవాయువు వేయేడులు, శైవం బగులేజ మూసి చరియించి జగి
త్వావని కంజన కిచ్చిన, ననావరమున నితనిఁ గడయె నవ నీత యనున్.

141

ఉ. ఓవిమలాత్మ! వేయినమ లోపికం దాలించి వాయుదేవుఁ డ
ద్దేవునిలేజ మంజనకుఁ దెచ్చి యొసంగిన దేమి? యంజనా
దేవి యనంగ నెవ్వనిసతీమణి? యెవ్వరికూఁతు? రామె కీ
పావనుఁ డుద్భవించు గలభాగ్యము గల్గుట లేమి? లెల్పరే.

142

క. ఈతనికిఁ దండ్రి యై ప్ర, ఖ్యాతి వహించినజగద్ధితాన్తునిచరితం
దెఱఱఁగొ తెలుపఁదగు నన, నీతకుఁ గౌతూహలమున శ్రీరాముఁడనున్.

143

— శేసరి యనువానరునివృత్తాంతము. —

ఉ. పూర్వమునన్ సుపర్వగిరిభూమి నశేషవిశేషశేషుషీ
గీర్విభుఁ డుగ్రవైరికరిశేసరి శేసరి నా బటిశ్వరా
శీర్వచన ప్రవృద్ధశుభశీలుఁడు వానరపాలుఁ డొప్పుఁ బ
న్నర్వదివేలుపర్వతమునందలివానరు లాశ్రయింపఁగన్.

144

సీ. బహుగోత్ర రక్షణోపాయధుర్యుఁ డయ్యు బహుగోత్ర రక్షణప్రాధి విడఁడు
హరివిక్రమకళాపారంగతుం డయ్యు హరివిక్రమకళావాస్తి మానఁ
డార్యాశయగ్రహకార్పనావరుం డయ్యు నార్యాశయగ్రహకార్ప వదలఁ
డాకాజయాపతీపాతైకధృతి యయ్యు నాకాజయాప్రతిపాత్త వదలఁ
లే. డడఁడు సామాన్యఁడ సమస్తాగమాధి
మధనమగధాయమానధీమండనుండు

చండకరమండలాంశుచంచత్ప్రభుండు

ఘనుండు కేసరి శాఖామృగప్రభుండు.

145

మ. బలముం దేజము భాగ్యముం గలిమియుం బ్రాయంబుం శ్రాధత్వముం

గలవాఁ డయ్యును బ్రహ్మచర్యనియతిం గాఢప్రభావోన్నతిం

జలసేచ్ఛావిషయాభిమానమదహింసాదైన్యశూన్యాత్మకై

సలిపెన్ ఘోరతపం బతండు దివిషచైత్రేశ్వరాధిత్యకం.

146

మ. తనదుర్వారతపోమహత్త్వమున నాతం డొండె స్వేచ్ఛాప్రవ

ర్తనముం ధర్మదయాపరత్వము సమస్తప్రాణిభావజ్ఞతా

ఘనవిజ్ఞానము రుగ్ధరామరణశోకక్లాంతిశూన్యప్రభా

వనిరూఢాంగదృఢత్వ ముత్థితమనోవ్యాపారలోపత్వముం.

147

క. మానరభాసురభైర్యర, మానరసిరుహాయమానమానసుం దైయా

కేసరి శమదమములఁ దన, కేసరియును లేక లోకహితగతి మన్నం.

148

❖ కేసరిశంబసాధసునివధించినవృత్తాంతము. ❖

శా. తత్కాలంబున శంబసాధనుండునా దైత్యుం డొకం డుగ్రకా

రోగితక్రవేచ్ఛఁ దపం బొనర్చి విధిమె పొందించి లోకత్రయా

పత్కారిత్వవరంబు లూని యహిరాట్పనిత్యగ్రబాహుగ్రజా

గ్రతృక్షేయకుం దై సువర్వు లడలం శ్రౌర్యం బవార్యంబుగన్.

149

సీ. తలల నానరికి రత్నము లానెదరె? యంచు జీలువరావడగలు చిదిమివైచు

నను మీఱవలసి మీరును బూనెదరె దపం? బని మహర్షులను హింసన మొనర్చు

దొలివేల్పుదొరను న న్నొలువ రా రే? లంచుఁ జెఱగంటితెఱవలఁ జెఱలుపట్టు

మఖభాగ మింకైన మా కొసంగరెకదా యని యాదిలేయుల నాఁకఁదెట్టు

తే. గాయనంసిద్ధి మీవలెఁ జేయరాదె? యనుచు సిద్ధులఁ బట్టి యిట్టట్టు సేయు

ననహకహకలతాట్టహాసనచలిత, జంభమదభేదనుండు శంబసాధనుండు.

150

క. ఆదానవమూర్ధన్యుని, చే దైన్యము నొంది దివిజకేళురులు ముదం

బేది భయాతురు లై ది, కేదీ? యిటమీఁద నాశ్రయింపంగ మనకున్.

151

క. ఆవేధ కెఱుక సేయుద, మీవేధ యటంచు నంద టేగి వినతు లై

దేవా యింక మముం గృపఁ గన, లేవా దేవారి నోర్వలే మని వేడన్.

152

అ. నలువ వాని గెలువఁ గలబలాధ్యునిఁ బెల్చి

యలబలంబుమాలి యరుగుఁ డనిన

మనుచునును గంటి మనుచు బంగరుగుంటి

కరిగి యలకపీండు నందుఁ గాంచి.

153

క. అశీర్వాదముచేసి శు, భాశయ సీమహిమఁ దెలిపె నంబుజగర్భం

డాశంబసాధనుని నిఁక, నాశం బొనరించి ప్రోవు నాకుల నెల్లఁ.

154

సీ. విద్యాధరులు పీనవిద్యాధరులు గాఁగ సిద్ధులు వెఱి నప్రసిద్ధులైరి

గంధర్వులనుబంధిగంధర్వులై యున్కి ఖచరు లనేకదుఃఖచరులైరి

సాధ్యు లాసురదండసాధ్యులై దుఃఖిల్లఁ ద్రిదశు లార్భవప్రిదశులైరి

భాస్వరుల్ గిరిగుహభాస్వరు లాటచే భోగు లానమదాత్మభోగులైరి

తే. శంబసాధనత్రిక్షలేజమున నాక, లోక మంతయు నిర్గతాలోక మయ్యె

నేమి చెప్పచు మింక మాకెల్ల సీవె, యాపద హరింప నొడయుండ వనెడువేళ.

ఉ. నారదుఁ డంతయుఁ గని రణప్రియుఁ డెటను శంబసాధనేం

ద్రావికులేందుఁ జేరి శుభమస్తు నిశాచరచంద్ర యన్న జో

హఁ రిడి యేడనుం డెటు ప్రయాణము లోకములూ విశేషముల్

నారద యేమి తెల్పు మనినకొ దనకొర్కి ఫలించె నం చనుకొ.

156

తే. ఏటిమితలు దైత్యేంద్ర హేమశిఖరి, నుండి వచ్చితి నచట నాఖండలాది

దివిజు లందఱు నిన్ను వధించుకొఱకు, నొకవనాటునిఁ బ్రార్థించుచున్నవారు.

157

కా. ఆకార్యం బెఱిఁగింప వచ్చి తసురేంద్రా! (?) యన్న నాశ్యాహుతి

వ్యాకీర్ణాన్నియుఁబోలె మండి యహహ! యాలాగుకార్యంబునేఁ

డాకాంక్షించిరె? యెంత లే దని తముకొ బ్రాణాలతో నిల్వినకొ

నాకుల్ మంచిది క్రోఁతిబల్లి నెటులకొ న న్గెల్తురో చూచెదకొ.

158

క. కావరమునఁ గన్గానక, సీవఱుకొ లేనిహాని యిపు డూనిరిగా

నావరబాహుబలాన్నతి, దేవర కను మనుచు సుగ్ర లేజోధికుఁ డై.

159

క. త్తోణి చలింపఁ ద్రిలోక, ప్రాణిహతి ప్రవణశూలపాణియుఁబోలె

బాణిఁ గృపాణమరీచి, క్రేణి దెసల మసల నసుర చెచ్చెర రాఁగకొ.

160

మ. దనుజరానుణి యట్టహాసరవ ముద్గంధత్వ మొందకొ బ్రతి

ధ్వనిదంభంబున శత్రురాక నిజగోత్రస్వామిసూరింప నా

ననముల్ వెల్వెల వోవ గుండె లగలం దైన్యంబుతో నలైనల్

కనుగోర్వాబులఁ గాంచి కేసరి హితాలాపంబులం దేర్పకొ.

061

ఉ. ఆరజసీచరాగ్రణి లయావసరాసితసీరదాకృతికొ

దాదున రాఁ గనుంగొని యథాయథతై సుర లద్విరాధహత్

- దూతెడువారు నిచ్చ విధి దూతెడువారు కపిందు)వెన్మకున్
జేరెడువారు కావు మని పీఠకువారుచు నై శలంకం గన్. 162
- ఉ. పోకుండు పోకుం డింక నెటుపోయెద రిందఱి నొక్కపెట్ట మ
ద్భిక్రక క్తి కిట్లు బలి వెట్టక పోదునె? యంచు రోషభా
హకనదట్టహాసపరుషభృని వేల్పులవెంట నంటుగా
నాకపిసార్వభౌముం డవు డడ్డము వచ్చి మహోగ్రుడై యునున్. 163
- క. ఏరా? యోరిదురాత్మక!, మేరా యారాపు? నీకు మృత్యువు నే రా
నీరాజన ముడిగించెన, రారా మారాడ నేల? రణమున కింకన్. 164
- క. యెదిరించు నను యించిన, విదవంగదా త్రిదశపటలి బేసరింపవగున్
వద రటు పోయెదు నిలునిలు, మిదె వచ్చితి నని నిశాచరేందు)నిం బొదువన్. 165
- క. గిటగిట వండ్లు గీటుకొని కేసరి డాసి యిసీ వనాట! ని
స్సెటువలె నీడు చేసికొని యే నని చేసెద? నన్ను మార్కొనన్
నిటలతటాత్తుండున్ నెఱచు నీ వన సంత యొకింతసేపు చెం
గట నిలు మంతమీం నెటు గాంగలనో కనుగొందుగా కనిన్. 166
- క. పాతెడుబండికి బదమిడం, జేరెడివీటిండి విధాన జేజేలకుం
బోరెడుపనికై పూనుక, యాఱిడి మడియంగం దొరగి తని యసి యెత్తన్. 167
- క. నట లూడ్వం బడినకేసరి. యటువలె గేసరి భయంకరార్భటి దిక్కున్
పెటిలివడం గన్నుగోనల, జీ దిటశిఖి తెగయ శిఖరి జేసొని వైవన్. 168
- క. ఇదిగద నీసాధన మని, యది గరం జీదురుప లానర్ప నార్పుచునవురా!
వదరకు మని యసురయురం, బదురంగుధరశిఖర మొకటి యడరించుటయున్. 169
- ఉ. అప్పునుజాళి సొప్పుసిలి యమైయి గ్రవ్వుఱం జేరి హామికన్
హుమ్మని హుంకరించి దగునోర వనాటుండ నీభుజాబలం
బిమ్మెయి మద్దదాభిహతి యెట్టిదో కన్గొనుమంచు నుగ్రవే
గమ్మన వైవ అొమ్మకడం గ్రమ్మి వడిం బొడి యై ధరం బడన్. 170
- క. ఒకయింతయు దానం జలిం, చక యున్నం గినిసి శంబసాధనుం డరుణాం
బకుం డై శూలము గైకొని, పకపక నగి వైచె దీన బ్రతుకు మటంచున్. 171
- తే. ఆకఱకుశూల మురవడిం బైకి రాంగ, తాంగతనమునం గాలనర్పంబునొడియు
గరుడునివిధాన నెదిరించి కై గ్రహించి, బలిమి కేసరి మోంకాలం బట్టివీటిచె. 172

క. శూలము వేలమునన కర, వాలము జలిపించి నతిక వచ్చి యతండున్
వాలముఖంబున నడిచినఁ, గేల జడిసి యడిద మపుడు క్రిందం బడినన్. 173

అ. పడినకత్తి మరలఁ బట్టుదునే యని
యప్ప డసురభుజము లప్పళించి
యడుగుచప్పుడులను బుడమి యట్టట్టు గ్ర
క్కదల రొదలు చదలఁ బొదల నడరి. 174

క. తడవాయెఁ గడఁగి వేల్పుల, తడ వాయెఁ జేతు నని యతండు విడికిటం
బొడిచిన రుధిరము వాతం, బుడబుడ గ్రక్కుకొని యసుర భుడమిం బడియెన్.

క. మేరలు మీఁతెను భేరులఁ, దారలయారవము దివిని చైవతదారో
దారప్రమదాశ్రుదక, ధారలు గంధర్వతురగధారలు వెలసెన్. 176

చ. కినుక హిరణ్యం దున్తి నన్యకేసరి నాఁ దగుకేసరిన్ సుధా
శను లటఁ గాంచి మిక్కిలిప్రశంస యొనర్చిరి గాడ్పుకాలిము
ల్లనిమిషకోట గుండెదిగు లర్కశశాంకులకన్నులం చెనం
గుసెరసు వాపి యాతండు నకుంతితక్తిర్తి వహించె సెంతయున్. 177

చ. శమదమనత్యకౌచము లెసంగ వహించితి బ్రహ్మచర్య మిం
క ముదముతో గృహస్థవిధిఁ గైకొనుమంచు సురల్ హితోపదే
శ మొనఁగి పోవ నంత నిజచారుగుణాన్వయలీల కానుకూ
ల్యముగల కన్యఁ గైకొనఁ దలంచి పరామరిసించుచున్నెడన్. 178

— అంజనాజన్మావివృత్తాంతము. ౧ —

సీ. ముందు హేచ్ఛునుగుందుక్కడఁ జెందనిచందుఁ బగలింట నొగలనితోగలతెగల
మలినత్వ మొలయనిమణిదర్పణంబులఁ దొగరారిముదురనిచిగురుటాకు
మొన విచ్చి విరిసిపోవని మొల్ల మొగ్గలఁ బంకంబువంకఁజూపడనిసంకుఁ
దనతావి వీడి వాడనిపూవుబంతులఁ గాకలే కెనఁగుబంగరుపలాకఁ

తే. దా సృజించుట లేకున్కి ధాత నఖ న
యన కపోలోష్ఠ రద గళ స్తన శరీర
కాంతుల ఖటించి కన్య నొక్కతె నహల్య
యన సృజన చేసి గౌతమముని కొనంగె. 179

క. ఆదుదపతి పతిసేవా, సామగ్ని రహింపవలచి శతమఘుఁ డెదలొ
గామించి కలసి మాని, గ్రామణి కినుకఁ గన వేయుకన్నులఁ గనియెన్, 180

ఆ. అంతః గాంతచేత నంతకాంతకు నంత

వింత కినుకఁ బూనుటంత యెఱింగి

తనయమీడి నెనరు తనమది నెనయంగ

వనరుహాసనుండు వచ్చి వలికె.

181

మ. పవడంపుంజివాతేఱ్ఱ సుధయు రంభామోహనస్ఫూర్తి యూ

రువులకొ మందగతికొ సిలేభవిభుతీరుకొ దంతసంపత్తి ప

బ్రవిలాసంబు దగ్గొ స్వవస్తుచయవిభ్రాంతి సురాభ్యుత్థాం డీ

నవలా మేళొనె నేరి నేల కినియకొ? నాతప్పె కా కింతయకొ.

182

సీ. వదనలూచనకై తపమున రాకాచంద్రకమలంబులకుఁ బొందుకలుగఁ జేయ

మందస్తి తోష్టదంభంబునఁ జంద్రికొదయరాగములకు బాంధవ్య మునుప

గమనలీలావలగ్నచ్ఛలంబున మత్తకరికేసరులకు సఖ్యంబు నెఱుప

సరసభాషారదచ్ఛద్దంబునను శుకీదామిమిబీజాళి దగులుపఱుప

లే. నే బ్రయత్నంబు చేసి యాయందువదన

సృజన నేయుట దెలియక చేనెదలుక

నుమరికి నొక్కయెడను గుదియ కొక్క

పెట్టనెడుమాట నిజము గాన్పించె నిపుడు.

183

లే. మందయానలడెందంబుమందమలుకఁ

జెంద నేటికి నావల్కుఁ గీత్రగించి

యుదిద కిది గాక నేరంబు లొకటి రెండు

గావు మని వేడుకొని వద్దగర్భుఁ డరిగె.

184

క. అంచహుమాయవజీరుండు, పంచినవని గాదు నాక బలురోషముఁ జా

లింఁచెయతిపతి యలసరి, గాంచె హరిలేజమున నొకని సుకుమారుకొ.

185

మ. అకలంకేందునిగ్రాస్య గౌతమతపస్యాశాలిచంద్రావతం

సకుసుంగంబున నంతగర్భ మొదవకొ సంపూర్ణరాకాశశాం

కకళాగర్భిరహార్యదిక్పమదరేఖం బాండురశ్రీ విశా

లకపోలద్వ్యతి మించి యొక్కశుభవేళకొగూతునుం గాంచినకొ.

186

క. మంజులమతి గౌతమయతి, కుంజరు డలరారఁ గొమిరె కొమరించె చర

త్కంజనయనగుణరంజన, యంజన యనుపేర మతిజితాంజన యగుచుకొ.

187

సీ. కష్టసైత్రావులు గ్రమ్మ సంపెంగనూనెఁ దలయంటి వన్నీట జలకమార్చి

తెలిత్రచలువపాత్తుల మేనిదడి యొత్తి రక్ష నెన్ననటను రక్షపెట్టి

కళకు కాటుకరేఖ కన్నుల నొలయించి బిలుగుపయ్యెదఁ జేర్చి చెక్కు నొక్కి
మోముమోమునఁ గూర్చి ముద్దాడి యాఁకటిపోరాల్చి చన్నిచ్చి బుజ్జించి
తే. జాభవామేలిడోలలో బాల నునిచి, హాళితో లాలిలాలమ్మలాలి యనెడు
జోలపాటల లాలించు చనుదినంబు, జనని పోషింప శశిరేఖ సరణిఁ బెరిఁగె. 188

చ. కలకలనవ్వుమోముఁ దెలిగన్నులకాటుకరేఖ సీలపుం
గులుకు మెఱుంగుముంగురులుఁ గుంచనపుంటిచెన్నుఁ బప్పుప
న్నెలు నునుఁజిన్నెలుం గరిగి నేర్పులొనర్చనిదిన్నికన్నె యై
యలరె తమస్యలం గలసి యాటలఁ బాటల ముద్దుమాటలకొ. 189

సీ. బెళుకులాననిడాలు గులకరింపనె కాని తొలఁకరింపదు కన్నులకుఁజూపు
గొప్పచక్కెరకుప్ప గుప్పఁగింపవె కాని చదురుపల్కదు చిల్కె చెదురుపల్కు
మొన చూపి వైంటమాటునను డాఁగినె కాని చక్కనిక్కదు పూవచన్నుదోయి
చంద్రిక మోవిపైఁ జెంగఁగింపనె కాని ముఱువంబు సెఱవదు మొలకనవ్వు

తే. విక్రూటపుఁ డెక్కుపెక్కువ నెక్కఁ గాని
చొక్కపుటొయార మెనయదు చక్కఁదనము
మాటలమిటారి గారాబు మనుమరౌలు
చిన్ని పాయానఁ జెన్నొందుచున్న వేళ. 190

క. మునిదార మన్ను వేలుపు, దునెదారికిఁ గన్నకొడుకుతో నంజన కిం
పొనరించుచుఁ బలిసేపం, పనరించుచు నొక్కఁదినమునను బుతుమతి యై. 191

సీ. తనమోముజిగి సోముపనినోము టీక్కించువేడుక నాశప్తివిరులు విరియఁ
దనకప్పుజడయొప్పుఁ గని యప్పుడుడివోపురహినిగాఢాంధ్రకారములు జెరలఁ
దననిబ్బరపుగబ్బిచనుగుబ్బగఁ బ్రబ్బసాబగునాజక్కవత్ జోడుగుఁడఁ
దనకన్నుఁగవచిన్నెలనువిన్న నై యున్నలాగున నీలోత్పలములు మొగుడఁ

తే. దననఖరసారరుచి మీఱు దాఱెననఁగ, దారకలు జాఱు మానిబృందారకేంద్ర
తరుణి యరుణోదయమువేళ సరిసేజేరి, క్రుంకి చేరువవని విరుత్ గోయువేళ. 192

సీ. ననలకై నిక్కఁ గన్నన నీవి నడలినఁ గనిపించువాభిహంకంబు మెచ్చి
విరులు బయ్యెద నించువేళను గాన్నించు సిబ్బెంపుగుబ్బలచెలుపుఁ బొగడి
మొకరిలేటులరాయడికిఁ ద్రిప్పికోనుమోము నెత్తమ్మిలేటకు నివ్వెఱవడి
చిలుకల నదలంప జీనిచక్కెర లుప్పలిల్లుపల్కులకు గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగి

తే. కొమ్మ కెంగేలి కందనికొమ్మ వంచు, కొఱకుఁ జేసాఁప నుదిరిబంగరు మెఱుంగు
లొలుకుకరమూలరుచులమే లుగ్గడించి, యప్పు డుదయించుభానుఁ డిట్లనిగణించు.

లే. అందమగుదీనిచనుఁగొండ లాశ్రయించి, వాలికమెఱుంగుచున్నోవ్వఁడితూపు
గములు కనుటొమ జీనిసింగాణివింటఁ, దొడిగి మరుఁడనుచెంచు పాంథులఁగలంఁచు.

సీ. చక్రపాలనలీల సమకొన్నపుణ్య మిసతిచన్నఁగవఁ జేర్పఁ జాలదొక్కొ!
మేరుప్రదక్షిణామేయధర్మనిరూఢి దీనిమైఁ గదియింపఁ బూనదొక్కొ!
విష్ణుపదవ్యాప్తివిఖ్యాతసుకృత మీచెలికొనుఁ జే నంటఁజేయదొక్కొ!
సారసవనవృద్ధి జరగునత్కర్తమీ సఖమోము ముద్దాడ సలుపదొక్కొ!

లే. యెల మదిఁ జాల సీలీలజాలిఁ జెంద?

బాలికామణి కీవేళ మేలు దెల్పి

కేలుఁదమలించి రలికేళిఁ దేలకున్నఁ

దాళఁగాఁ జాల నని యెంచి తమి వహించి.

195

సీ. మందేహదైతేయబృందాహవోత్సాహవిజయదోహళలీల వీటిఁబుచ్చి
ఫాలకీలీతహస్తవాలఖల్యస్తవాకర్ణనోల్లాసంబు గాడు మఱచి
మాతరోద్ధందాదిమాగధప్రత్యగ్రసాహోనినాదంబు చాకచేసి
యర్హాదికానంతరావసీదేవతాకృతపందనాసక్తి క్రిందుపఱచి

లే. పచ్చలేజీల నడపించుపిచ్చుగుంటు

చతురతాగతి నుతియించుజాడ మఱచి

కలువరాయలచలువమైఁ జేలువ మమరఁ

గదియ నేతెంచె మదిరాక్షిఁ గర్తసాక్షి.

196

క. పచ్చిన వెచ్చనిజిగిదొర, కెచ్చినభయభక్తిఁ బూబలిచ్చిన దై మీ

వచ్చినపని యే మని వా, ప్తచ్చిన నచ్చెలికి భాస్కరుండు తమి ననియె. 197

ఉ. ఇచ్చటికేల వచ్చితని యీవన నేమని మాటుమాట వా

క్రచ్చెదఁ దుంటునింటిదొర కోయని యార్చుచుఁ బువ్వుటంపఱం

గ్రచ్చగ భీతి నీడుచనుఁగొండలు రెండిపు డాశ్రయింపఁగా

వచ్చితి శత్రుభీతుఁ డగువాని ననుంగదుఱించు కోసులీ.

198

సీ. వెఱుపు మాలిచి నీవు వెనుకవైచికోనంగ వేణియై తిమిరంబు వెలయలేదొ

పగవుమానిచి నీవు మొగమోటనేయంగ ముఖలీలఁ జంద్రుండు మఱియలేదొ

కలక జాఱిచి నీవు కనునన్న గావింప నీక్షణోన్నతిఁ గల్ప లెనగలేదొ

రహిఁ జూపి నీవాచరణయుక్తి మొనయింపఁ బదసఖసిలినుడుతో ప్రబలలేదొ

లే. తమము నెలకల్ప లుడులు నాదాయలయ్యుఁ, దెఱవ నినుఁజెంది నేనన్న వెఱవకున్న
తెరువు సరివూని నేను నీమఱుగు సొచ్చి, చెఱకువిల్కాని నొకయింతసరకునేయ.

మ. దరహాసద్యుతి బొండుమల్లెగమి దంతచ్ఛాయఁ గుండచ్చటల్
సరసాలాకనదీప్తిఁ గల్వ లధరోష్ఠశ్రీల బంధూకముల్
పరిమాణేతరలిలఁ గీలుకొన నేలా పూల కంచుక నిరం
తరగండోపలచండపద్ధతిఁ బదన్యాసంబు గావించగన్ ? 200

ఉ. ఇంతచలంబు చేసి యలయించినఁ గాంత యొకింత తాళ నే
కాంతపువేళ యేలు మని గ్రక్కునఁ బైటఁ దెచ్చినంతఁ గొం
డంతగృహస్థు కొంగొడియ నక్కట యేమనవచ్చు నంచు వి
భ్రాంతిఁ బడంతి యున్నఁ బ్రియభావ మెఱింగి పతంగుఁ డింపునన్. 201

ఉ. గ్రక్కున నోమిటారి బిగికొంగిలి వీడకు మేమి వచ్చునో
చక్కెరవిల్తుచే నుదిరి సంపెంగమొగ్గలతోరి పూని వి
ల్లెక్కిడి పొంచినాఁ డఱుకనే యిట రమ్మని కొంగిలింతలో
నొక్కనివంజమంజుగృహ మెయ్యనఁ జేరిచి తత్తరంబుతోన్. 202

చ. జీలుఁగుఁబయంటలో చెళకుసిబ్బెపుగుబ్బలయుబ్బు చూచినన్
గొలుపదు చెక్కు నొక్కఁదళుకున్ నునుఁజెక్కిలి పెక్కుపల్ గనన్
పలవదుమోవి యాన నునువాతఱి గాంచిన నీవి వీడ్వఁగాఁ
దలఁవదు భాను నెమ్మది సుధామధురాధరచెల్వ మెట్టిదో. 203

సీ. శుకవాణియధరోష్ఠచుంబనచ్చలమున నాస్యచంద్రునిఁ జూచి యాడు కఱచి
జవరాలిచేర్చుక్క సవరించునెవమున వేణికాతిమిరంబు వీఁగ నొత్తి
శృంగారవలికుణ్ణేషకైతవమున హరితారలఁ దాటుమాటుజేసి
వనజాస్యరతిపారవశ్యచంభంబునఁగన్ దొగల్ ముకుళింపఁగా నొనర్చి

తే. తనస్వభావంబు రతియందు మునుకొనంగఁ, దరణి బహుబంధచాతుర్యసరణిమొనసి
తరుణి నలయించి సొలయించి తమి వహించి, లలితరతికేళికానందలహరిజేలి. 204

సీ. అరగంటిసొక్కులు చిలునవులైక్కులు మరు లూనుచెయ్యలు ముఱివములును
గిలిగింతకైపులు మెలిగొన్నరూపులు జిలిబిలిముచ్చటల్ కలుకుసటలు
సరనంపుమురువులు సరిగాంచుహరువులు కళలాటువెరవులు కలికివగలు
రతిమానునన్నులు రాకొట్టుచిన్నెలు కొదలేనిమమతలు గూర్చుజతలు

తే. మీఱియొకయింత యరలేనివారిరువురి సురతసౌఖ్యాంబునిధి కీడుజోడుగలదె
యివిధం బెవ్వరైనచో నెఱిగిలేని, సిగ్గుచేటనువెఱి పొండుచెఱిచెగాక. 205

ఉ. అంత రతాంతతాంతతనుఁ డై యినుఁ డింతికిఁ దెల్పి యేగులా
గంతయు స్వాంతవీధిఁ గని యాడకు గౌతముఁ డేగుదెంచి

కల్పాంతకృతాంతలీలఁ జటులాక్షులఁ గీలలు గ్రమ్మఁ బడ్చిన్
రంత దురంతచింత బెడరం బరుషస్థితిఁ గాంచి యిట్లనున్.

206

సీ. మూర్తిత్రయాత్మకస్ఫూర్తివర్తిలుమూర్తి పరవధూమూర్తికై పాలుపడెనె?
వేదవేదాంగముల్ వినువీచు లన్యకాంతామణిమణితంబుఁ దారసిలెనె?

ప్రణతరక్షాదీక్షఁ బ్రబ్ధివొన్ననిరీక్ష యితరాంగనఁ గనంగ నియ్యకొనెనె?
జేజేలతలెక్కు శ్రీపాదపద్మముల్ పెరిదానికొఱకురాఁ బెల్లెనుగెనె?

తే. నిరతిశయహంససుఖపయోనిధి. రహించు, వృథాయ మొకబోటిరతికేళి నింపుగనెనె?
కటకటా! యెంతవాడ వీకిటుకుపనికి, నెటుల నొగ్గితి? పవక్తి యెంచవలె? 207

శా. ఓహో! లోకహితుండ వీవె యిటుగా, నున్నయ్యలన్యాంగనా

మోహం బూన నఘంబుగాఁ దలఁతురే మోసంబు మె.మోట మీ
దేహం బూరక జాతి నేరదు సుధారోధైకబోగ్గోక్తిచే
రామగ్రస్తుండవై తలంపు మని కార్యవ్యాప్తి సాపించినన్.

208

క. ఆవంజాపుఁ డానుడి, నేపటి గడగడ వడంకె నెంతటివాడున్
బావము గలిగిన భయసం, తావముఁ బ్రాపించు ననుట తథ్యంబెకదా!

209

క. ఈవిధి నతశేవధి చింతావధి గన లేక యెఱుంగఁ గంటితిఁ దప్ప
నావలన కావమోక్షము, గాదివంకదే యటన్న గౌతముఁ డనియెన్.

210

ఆ. ఎప్పుడంటకుండ నేఁజేఁట గ్రహించి, నిడుచు రాహు నిన్ను విశ్వజనుల
కదియె పుణ్యకాల మయ్యెనుఁ జను మన్న, బ్రతుకు గంటి ననుచు భానుఁడేగె.

క. మును తనకు బ్రహ్మ చెప్పిన, మనవి మనంబునఁ దలంచి మానినిమీఁదన్
గినుకఁ గొనఁడయ్యె ముని యల, వనితయు రవివలన నొక్కవరసుతు గనియెన్.

క. ఆగ్రావభేది కొదవన, యగ్రనుతని వాలి యనియు నరోద్భవునిన్
సుగ్రీవుఁ డనియు హానికు, లాగ్రణి నామము లొనర్చి యలరుచున్నన్.

213

మత్తశీల. హృదేపాయపుగబ్ధిగుబ్బెతఁగూర్చి వేలపుఁబ్రోడ దాఁ
గోడి యై యొకరేయి కూయిడఁ గోడిగబ్బని నెప్పుదిన్

జూడ కమ్మని యేటి కేఁగినచోఁ దదాకృతిఁదత్సతిం
గూడుటల్ నుతుఁ డుద్భవించుట కూతు రంతయుఁ గాంచుటన్.

214

ఉ. గౌతముఁ జేఁగుదేరఁ దనకన్నది కన్నియ విన్నవించ నా
జ్యోతతకీలికావృతమహానలముంబలె మండి దేవతా

నేత నధఃకరించి యతినిష్ఠురభాషల శప్తుఁ జేసి భా
గ్యోతరతకీలాకృతి వహించఁ గళావతి బెట్టు దిట్టినన్.

215

క. గడగడ వడకుచుంగనుంగవ, జడిగొని బాష్పము లురుల శాపావధిం దా
నడుగుటకు నడుగుంజూచరి, యడుగులంబడి వడలి కడిది యడలునొడివెన్. 216

తే. ప్రాణనాయక మీదారి బలవిదారి, చేరి నడి మీటి గడిచేటి చెలుచు తెలుంగ
నేర మెంతైనంగలదు మన్నించి శాప, మోక్షము వదింపవేయన్న మునివరుండు.

క. రామాభిరామ శ్రీరఘ, రామాంధ్రీసరోజయుగవరాగము మీఱన్
సీమిండు బొరయ నఘ మటి, యామేను నహించెదవన నింతి ముదమునన్. 218

క. మును గనినతనయులనువలె, గనచగు నీనినువు ననుచు: గరికి యపుడు దా
గనినకుమారుని లజ్జా, వనతానన యై యెసంగ వాచయమియున్. 219

— ౨౦ అంశనావాసరరూఢితీర్థానిష్ఠత్వంతము. —

ఉ. ఇందునిభాస్యం గాంచి విను మీరి! శత్రుకృతు నిచ్చ నిక్షాళతా
నంపము లొంది పొంద జననం బిత: పొందు: నేడికన్ శతా
నందు: దనం దనర్చు నిజనందను లంపలు నన్యవాతుల
న్నం చలదుపు లై మది కనారిలె గాన నొకడు పల్కెన్. 220

సీ. మున్ను నీకు జనించి యున్నయింద్రనిసేంద్ర శనుజాతు లీయున్నతనువు లండిగి
కన్నతండ్రులయంద కలసి తడంకము లూదగ వేటొకకన్ నడయ మంది
వనచరాకృతు లయ్యు వాలినుగ్రీవాఖ్యు లెప్పటివలె: దాల్చి యిద్ద టొక్క
యింటికి భర్త లై యీసుచే పొండొరున్ కయ్యంగు గావింపం గలరటంచు
తే. శాప మిచ్చిన వారు సంతాప మంది, యంతకోపము మతులపై నేల? ప్రోవు
తండ్రి! యనివేడనామాటోప్పనటల, ఎట్టుండనిమానియటంబొసిపోవుటయును.

ఉ. అంత నహల్య శత్రువులు దంజన జూచి యెంతా! ధయోన్నతిన్
జింతిలంగానె యే మనుచు జెప్పితి విప్పని బాలవయ్యు నీ
వింతటిజంతవం చెలుంగ మితకు మూలము నదె కావునం
గాంత! బిటార మాటి కపికాంతపు గడ్డుని శాపమిచ్చినన్. 222

క. సుగ్రీవు: దవుడు వెతవడి, యగ్రజునిం జననిం జూచి యఘటనఘటనో
దగ్రత విధి చేసినవని, కాగ్రహ మొదవింప నేల యంగనమి:దన్? 223

మ. తనకర్తంబె శుభాశుభస్థితులు శత్రుద్రోహం బ్రాణికిం
గనిసింపం బరు లెవ్వ రిందులకనంగా లేక మిథ్యావిమో
హనిరూఢాల్చకు లై హితాహితమనీషయ త్రభేదప్రక
ల్పనలం జిక్కుదు రల్పు లంచు భగినిం బాటించి యాతం దనున్. 224

కా. తల్లి! తల్లియు నన్న నిన్నుఁ గినుకన్ దట్టించి రంచాత్మఁ జిం
 తిల్లంబోప వివేకకాలి యగువానిన్ వానరుం బెట్టి యై
 ముల్లోకంబులు నెంచ నర్వగుణధాముం బుత్తునింగాంచి
 రంజిల్లం గాఁగల వాసుతుం బుపునా స్నేహంబు వాటింపఁగన్. 225

క. అని యియ్యకొలిపి వీడ్కొని, యినసుతుఁ డినుఁ గలసె వాలి యింద్రునిఁ బ్రాపిం
 చెను మరల ఋక్షరజుఁ డను, వనచరునకుఁ బుత్తు లైరి వారలు నవలన్. 226

లే. ఆయహల్యయు శీల యై మదంఘ్రికమల, రేణువున మేను గనె నన్న ఊఁజికన్య
 యవలనంజనకథ యేమియానలియ్య, పలయుననిభర్తనడుగుట దెలుపుటయును. 227

— ఆశ్వాసాంతము. —

మ. హరశోదండవిఖండన ప్రవణబాహుదండవేదండ

దుర్భరశుండాహతచండవిక్రమరశోద్దండారంభావనా!

చరణానమ్రశుభావనా! తరణిభూసంభావనా సజ్జనో

తక్రనిష్కల్తప్రభావనా! నటసముద్యుద్ధిష్ఠచిద్భావనా! 228

క. ప్రదరాహతశాత్రవడి, ప్రదరాఘ్నయశఃప్రచార! భక్తాభీష్ట

ప్రదరాజద్గుణ గోవి, ప్రదరావహ జనననివహపర్వతభిదురా! 229

పంచచామరము. అహంక్రియావిదూరసేవకాగ్రియాగ్ర సేవధీ!

మహోనలస్ఫులింగదర్కమానిభావనావధీ!

మహీధ్రరాజకన్యకాసమర్పితార్చనావిధీ!

బృహచ్చిలీముఖాగ్రశీకరీకృతాయతాంబుధీ. 230

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలస్కటాక్షపీఠామహాత్మ్యసంప్రాప్తకవిత్య
 విద్యావధానగుణనిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసవినపుష్పగిర్యప్సనార్య కుమార
 సమాశ్రితమధాచారగురుజనవిధేయ తిష్ఠన నామధేయప్రణీతం బైన సమీర
 కుమారవిజయంబనుమహాప్రబంధంబునం దిష్టదేవతావందనంబును, సమాధిలక్షణం
 బును, సాకేతనగరవర్ణనంబును, కలశజాగమనంబును, జానకీప్రశ్నంబును, నన్య
 బ్రహ్మాండవర్ణనంబును, నేకపాదరుద్రావతరణంబును, బార్వతీశ్వరవనవిహారంబును,
 గేసరిప్రభావంబును, శంబుసాధనవధయు, నంజనాజన్మప్రకారంబు నన్నది
 ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

ద్వితీయాశ్వాసము.

మానితగుణముక్తా

దామ! శతసహస్ర తపనధామ! దరశుధా

ధామసుధాసోమవిధా

క్షేమంకరక్షిర్తిభామ! సీతారామా!

లే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్టుః

డగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజుండు

సీత కవ్వలికథ యేమి చెప్పె? రాముఁ

డానతియ్యగఁజే యన్న నాతఁ డనియె.

2

చ. అనఘ! ధరాజ యీకరణి నాకథ వేడిన నాతఁ డిట్లును

విను కలకంఠి! గౌతమమునిప్రభుఁ డాశ్రమసీమ వాసి పు

త్రుని జనకక్షితిం ద్రునిపురోహితుఁ గా నొనరించి యంజనం

గని నెనరుక విహదమును గ్రమ్మెడుభావము దోఁప నిట్లును.

3

ఉ. బాలిక వింటె మంచియెలఁపాయము నీ కింకర బెండ్లి నేయఁగా

వేళ కుమారికం దగినవేళ నొసంగకయున్నఁ దండ్రికిం

జాలదురంతచింత యగు నర్వగుణంబుల నంబుజాలయం

బోలిననిన్నువంటి విరిబోడి వనాటున కెట్లొసంగుదుక.

4

సీ. పరునిపాలింతె యేపాటివేడుక యంచు బుట్టినప్పడె పుట్టు బెట్టగునెగు

లింత యై యంత యై యెదుగఁగానే యెవ్వఁ డొడయుఁడో దీనికం చడరుజాలి

యనువైనచో నిచ్చి యత్తవా రేలాగు నడిపింతురో యంచు బొడము నడలు

మగఁడు లాలనసేయ మట్టు మీఱికుమారి యెటు లగునో యంచు నెనయు వనట

లే. యప్పటప్పటి కరిగి మే లరయకున్న

వెచ్చనూర్చునో సుతయంచు హెచ్చు జింత

కన్యకను గాంచు బెల్ల దుగిఖంబుకొఱకె

మానకాలికి నోతల్లి మాట లేల?

5

సీ. నిండుకేదొరక గేరునెమ్మైము సృజియించి సోగమో మొరయ నేజోకఁ జేసె?
లలితలక్షణలీల లాలయంచెల్వముఁ గూర్చి నగుఁబాటుసొబ గెట్లు తగులఁజేసె?
సరసమంజులనుధానదృశోక్తుల నొనర్చి మొఱకుఁబల్కెరీతి మొనయఁ జేసె?
జారుగౌరవకల్మషాశీల్యము రచించి చలనీల మేలాగు గలయఁ జేసె?

తే. గలికి! నినువంటి తెలిగంటికె గరుణ లేక
మరకటపుఁగూట మేలీల దొరయఁజేసె?
దగినమగువకుఁ దగవై నమగనిఁ గూర్చు
కజుఁడు దననేర్చుడి నేల నడరఁజేసె.

6

వ. అని వెడవెడ నడరుకడిందియడలునం బడలువడి యడుగడుగు వెడందకంటిచూపరి
జడదారి యిట్టియిడుమలం బడుట కిప్పుడుచు తొంటియొడల నేనుగఁ దాఁ
బని గడించినదో యని యంతరంగంబునం బొందించి యంతయు నెఱింగి చింత
దొఱంగి కురంగటికురంగనయనం గనుంగొని.

7

—అంజానాపూర్వజన్మపుత్రాంతము. ౭—

తే. తొంటిబ్రామన నంటినదుడుగు వాలు
గంటి! యెటుపంటివారికి గంట దుఱక
వెంటవెంటనె వచ్చు నేవెంట నగుటఁ
గంటి నీతొంటితెఱుఁ గేమియంటివేని.

8

సీ. పాట వాడినచోట మోటులే కలకంఠవితతికి బువ్వంపువిందు వెట్ట
మాటలాడినజాడ మరల జేజేరాజు లవధరించినకూటిచవి గణించ
బెళికిచూచినవంక వలఁతనీవెలిఁదాలు బలుతూపు లొకమాత్ర బయలునేయ
వెలసినవ్విసచాయఁ దెలిగవ్వరపుదండి నిండించుపండువెన్నెలలు గాయ

తే. సోయగము జాణతనము లేఁబ్రాయ మలర
గానమున మింతుగాన సుకంతి యనెడు
పేర విజ్ఞ పికాతు కాభిఖ్య దాల్చి
యమరువిద్యాధరుని పుత్రివై చెలంగి.

9

క. ఒకనాఁడు తోడిహరిమి, సకీయలువెయ్యాఱుమంది సనుచేర హిమా
ద్రికిఁ జని తద్విపులాధి,త్యక్తవని విహరించి శ్రమకణాపనయేచ్ఛన్.

10

చ. కువలయశోశవిస్ఫురణ త్తోణివసంపదఁ బోలి పుష్కర
ప్రవిమలబిందుయుక్తి యతిభావముఁ బోలి మహార్షిసంగతికై
భవమునుబోలి సారసవనసితి భూసురవృత్తిఁ బోలి యిం
పపుకొల నొండు గన్గొని వయస్యులు సీపును గౌతుకంబునకై.

11

చ. ఆచ్ఛపుటంచఱెక్కతుద లంటినతెమ్మెరఁ దమ్మిజూపులకై
హెచ్చినపుప్పొడుల్ నెరసి యచ్చట నచ్చట బచ్చపచ్చనై
మెచ్చుల నిచ్చునీటడిగి మీఱుమనోజునివారువంపుదా
రచ్చెరు వొప్పఁగాఁబసపులాడెడుజాడలఁ గ్రీడ లాడుచుకై.

12

లయగ్రాహి.

నిప్పుగలతామరలపుప్పొడిదుమారముల గుప్పుచుఁ గరాజ్జములు ద్రిప్పుచు మరందం
బుప్పులిలఁ జప్పుడులఁ గప్పికొనుతుమ్మెదల రొప్పుచు జలాహతుల కొప్పుచుదళంబుల్
విప్పుచు విశేషములఁ జెప్పుచుఁ దరంగముల చొప్పున నిజాంగరుచులుపురమునిండకై
గప్పుచుఁగట్టుతులను దెప్పుచుబహుక్రియల నొప్పుచునరోజముఖు లప్పుడలరారన్.

తే. తావకవధూమణికరాగ్రావధూత, తోయజాతమరందబిందువుల నైన
చంద్రకము లెంచ మించెఁ గాసారరమకుఁ, గొమ్మలొసఁగినమగరాలకమ్మ లనఁగ.

14

క. ఉప్పలిలె గొప్పభంగము, లప్పులఁ బ్రమదాళి ముసుఁగ నది నిజమెకదా
యప్పుల మునిఁగిన భంగము, లెప్పట్టున నుప్పలిల్ల కేల యడంగుకై?

15

సీ. లేయిఁద లేయిఁద లివగణితము గోల నీకేల నీకేల నీరజంబు
నాచాయ నాచాయఁ జూచితే యోచెల్వ! రాయంచరాయంచ సోయగంబు
ప్రమదాళి ప్రమదాళి పద్మాస్యములఁ గ్రమ్మె నీవారి నీవారి నెంచనేల?
కనుమించె గనునించె గలువకొవ్విరి మీఁదఁ జెలిమిను చెలిమిను చెలువ మొండె

తే. దావితా విదియల్లి కాంతామతల్లి, దరులఁ దరులత లొరనె బల్లరఁగ లలివ!
సంకుసుకులగతి డొంకెఁ బంకశాక్షీ!, యని యనితరోక్తి విహరించి రట్టముఖులు.

మ. పతదంభోజరజోమరందకణముద్భామ్యుద్విరేఖాంగనా
శత మాలోలదభంగభంగ మభిగచ్ఛ తీరవల్లీనను
న్వితమానోఽఛ్రయ మాకులచ్ఛకుల ముద్విగ్నద్రధాంగంబు నై
శతపత్రాకర మించెఁ దావకవయస్యాకేళికాపైభరికై.

17

ఉ. తమ్ముల నంచకొమ్మలవిధంబునఁ గ్రమ్ముచు నాఁచుమబ్బుమొ
త్తమ్ములఁ గ్రమ్మెఱుంగుజిగిదాల్చుచు నూర్తిపటాంతరాగ్రభా

- గమ్మలఁ బైఁడిబొమ్మలను గాఁ గనిపించుచుఁ దత్సరంబునం
గొమ్మల! నీవు నీచెలులఁ గూడి విహారము చేసి పిమ్మటన్. 18
- మ. జలజశ్రీహృతి గానిఁ జెంది యశిపుంజంబానసాంభోరుహ
మ్మల కెంతే మొఱివెట్టుచున్నవా యనన్ మ్రోయం గుచంబుల్ కుల
స్థులటంచున్ గవజక్కవల్ దొరయరాఁ దోరంపుయానేచ్చ నం
చలుగొల్వం జెలు లీవు తోయవిహృతిం జాలించి గట్టించినన్. 19
- నీ. నేవంతెలిచాయపావడఁ దడి యొత్తి తగటిచెఱంగు నెత్తమ్మింత
వగవ్రాతపనిజిల్లసాగసుకుచ్చెల తెచ్చుగులుకఁ గట్టి మెఱుంగుకొప్పు వెట్టి
యలరుసరుల్ చుట్టి తిలకంబు నవరించి జంటముత్యపువట్టునరిగమెఱుంగు
జంటిఱవికఁ బూన్చి జాభువాసామ్మల నెప్పేనిజిగి వింతయెప్పై యొనఁగఁ
తే. జెలులు గొందఱు కై నేయ నెలమిఁ గొంద
ఱూడిగంబులు గావించ వేడుకలను
కొలనుకడ నొక్కలేమాచికెలన నమరు
చివురుఁబాన్పున నీవున్నయవసరమున. 20
- శ్లో. వెగ్గలమైనశంకరునివీర్యము దాలించి యాపథంబునన్
మ్రొగ్గుచు సగ్గుచుం బడుచు మూల్గుచు నీల్గుచుఁ దూలఁబోవుచున్
వగ్గఁడనంబునం జనెడువాయువళిం గని నీవు నవ్విన్
భగ్గున మండి నిన్ను గని పత్కి నతం డతిరూక్షపీక్షణన్. 21
- చ. కొదమమిటారిగబ్బిచనుగుబ్బల నుబ్బెడుసిండుపాయపున్
మదమునఁ గన్నుఁ గాన కవమానము చేసితి గానఁ జాన! యీ
యుదుటున నీశరీర మఱి యొండొకరూపున కీశపల్ని వై
యిది భరియించి పుత్రుఁ గనుమీ యని కాప మొనరిగి పోవుటన్. 22
- క. ఆశాఁటికాపఠే సుమ్మినాటికిఁ బ్రాప్తమయ్యె నిది ప్రైవకృతం
భోనాతి! కామరూపిణి, ప్రై నీవు వనాటఁ బెండ్లియాడి మను మిఁకన్. 23
- క. పతిభక్తి నిత్యయాపన, మతిశయశీలంబు నిగ్రహానుగ్రహనం
గతి సామర్థ్యము నీ కగు, నతిప యని హిమాద్రి కాతఁ డదుదేరంగన్. 24
- కంజరుఁడనువానరుఁడు పుత్రాధిపై తపస్సు చేయుట. —
- క. ఆకాలంబున వానర,నాకాగ్రణి కంజరుఁడు నా నొకఁడు కుమారా
కాండ నచట నృపభువ,తాకాంకుని గూర్చి ఘోరతప మొనరింపన్. 25

సీ. చలిగట్టుదొరవట్టిచనుమిట్టలను దట్టుపునుఁ గిట్టలంబుగాఁ బూయుజాణ
జగకందుజిగిఁ జిందుతోగవిందు సిగఱొందు సొగసొందు నెగయందు చూపుమేటి
ననవింటనునుదంట తను వంట గనుమంటఁ గనువెంట వెడఁచుగాయకుండు
నునుఁదెప్పెరల తెచ్చి దిని సొమ్మసిలుసొమ్ముకలఁ గ్రమ్ముచెలువమ్ము గలుగుసామి
తే. తనకు సాక్షాత్కరించ నంతనము మించ, హర! మహాదేవ! శంకర! యనుచు భక్తి
వినతుడై కుంజరుండు కోర్కి విన్నవింప, హైమగిరిధన్వి పలికె నత్మాదరమున. 26

కా. ఆశాస్యంబు వచించి తైనవిను కీశాధీశ పుత్రస్పృహ
సౌశీల్యాత్మక మైనపుణ్యము పురాజన్మంబునకొజేయ వీ
క్లేశం బేల కుమారుమా రొదవు నాలేఖ్యాంగి దృక్పాదమా
సీశానాత్మజ సీకుమారి యయి దా నింటం బ్రవర్తిల్లెమొక. 27

మ. సంశయమొందకుండు మలచక్కనికన్యకుఁ బుట్టు నస్పదీ
యాంశమునకొ గుమారవరుఁ డాంతరభాష్యావిరోధియూధవి
భ్రంశరవిప్రభావుఁ డనపాయగుణాకరుఁ డాతఁడే భవ
ద్వంశము నుద్ధరించు దుహితం గను మంచు గిరీశుఁ డేగినకొ. 28

— గౌతముండు కుంజరునకు నంజనను కూతుగా నిచ్చుట. —

ఉ. ఎన్నఁడు వచ్చు గౌతమమునీశ్వరుఁ డెన్నఁడు తత్కుమారి నా
కన్నకుమారిగాఁ బెనువఁ గల్గెడునం చతఁ డిచ్చగింపఁగాఁ
గ్రన్నన నంజనం గొనుచు గౌతముఁ డచ్చటి కేగుజెంచినకొ
గన్నుల హర్షభాష్యములు గ్రమ్మ నెదుర్కొని వానరేంద్రుండుకొ. 29

చ. అతిథిసవర్య చేసి విషయంబున నేడుగదా! మదీయకాం
క్షిత మొనఁగూడె మీరె యిటఁ జేరుట నంచు నుతించి పార్వతీ
పతినిగుఱించి చేసినశపంబును దద్దర ముగ్గడింప న
య్యతి మతి గందళింపఁ బ్రమదాశ్రుపరీతదృగ్జుం డై యనుకొ. 30

ఉ. నానెగు రెల్లఁ దీఱెఁ గవినాయక! కన్నెను నిన్నుఁ బెంచు మం
చానిటలాక్షుండే కరుణ నానతి యిచ్చుట సీపు దెల్పఁగా
నే నిక నెవ్వఁడకొ? సుత గ్రహింపుము పెంపుము కన్నతండ్రివీ
వీనలినాక్షి సీతనయ యేటికి నా కింక నున్న కార్యముతో? 31

ఆ. ఇంతిఁ జూచి చూచి యేనై వనాటన, కెట్లు లిత్తు ననఁగ నీశ్వరుండె
నీవిధాన వచ్చి నాచిచారము మాన్పె, నని కుమారి నిచ్చి యతఁడు ననిన. 32

ఉ. వెన్నిధిఁ గన్న పేదలవలఁ బెంపును సొంపు రహింపఁ గుంజరుం
డన్నగుమోముకన్నెఁ గని యమ్మరొ! గౌతమమానికన్న నే
ని న్నఱు లేక ప్రోవఁగల నెమ్మది వింతగఁ జూడఁబోకుమీ
యెన్నఁ డటంచు ముద్దుగొని యింటికిఁ దోకొని వచ్చి మచ్చికన్. 33

ఉ. కామిని! యేమి నోచితిమొకాని పురాతనజన్మశోటులన్
శ్రీమహిళాలలామవలఁ జెన్నగునిన్నగుమోముకన్నె నేఁ
డామకరాంకవైరికరుణామృతదృష్టి ఘటిల్లఁ జేకుఱన్
శ్రీమముపెంపునం దనయఁ బెంపుము త్రెంపుము చింతలన్నియున్. 34

ఉ. నా విని యా నటంచు నెలనవ్వు ముఖాబ్జ మలంకరింప వి
ధ్యావళి ముద్దుపట్టిఁ బనయక్కున గ్రక్కున నుంచి చొక్కపుం
దావిమెఱుంగుఁజెక్కిలి ముదంబున ముద్దిడుకొన్నఁ జన్నఁబా
లావహిలన్ బయంబుచెరఁగానఁగ నివ్వెఱు భర్త పూనఁగన్. 35

గీ. తనకు మాఱింకలే రని జనులు పొగడఁ, దనకుమారికగాఁ గొని తభుకువాలు
గన్నుల నలంచునిడువాలుఁగన్నులందు, నన్నలినగంధి పోషించు ననుదినంబు. 36

క. మును దన్నుఁ గన్నజననీ, జనకులఁ గలవోలే మఱచి జననీజనక
త్వనిరూఢిసెలపు కొలిపెన్, వనచరమిగునమున దైవవశమునఁ జెలియున్. 37

సీ. అతివకు శైశవం బనునవిద్య దొలంగె నిండుపాయపుఁడెల్వి నివ్వటిల్లె
నడలజపామంత్రి నామవైభరి గాంచె గనుఁదమ్ము లనిమిషఖ్యాతి మించె
లేనవ్వు శృంగాటకానుభూతి వహించె శారీర మాంతరస్వరము నించె
గౌను సమ్యక్పిదాకాశలీల భరించె రదము లష్టాంగయోగదశ నించె

తే. బదనఖంబులు తారకాభ్యుదయమొందె, నాస్యమమృతకరోద్యత్కౌశ్టిఁ జెందె
జిగురుమోవి జపానురాగగతి మించె, లలితశృంగార మానందలక్ష్మ్య మొసె. 38

సీ. మాయుచీకటిపెంపుఁ బాయుటమైదగుంపుఁ గరికివేనలిపోల్కిఁ బలుకరాదు
దగుతప్తివిరిరేపు తొగమాపు నునుఁజూపు చెలికన్నఁగవయ్యాడు నేయరాదు
నునుఁగెంపువిడిచాలు నన కెంజిగురుడాలుఁ బొలఁతిమోవికి సాటిపోల్పరాదు
తెరలుజక్కవజోడు విరులబంతులువాడు వనితచన్నులవంటి వనఁగరాదు

తే. నీలములమేలు వలరాజుమేలిదాలు
డొండవండ్లు కడానివసించిగిండ్లు
పూరి గఱవక వెలవెలఁబోక పొదలఁ
బొరక బలుకాఁకఁబడ కున్న బోడు వచ్చు.

చ. మనసిజు నిచ్చపండువు సమగ్రమహోజ్జ్వలజన్మభూమి మో
హనదరహాసలక్ష్మీనిలయంబు మనోహితకృద్విలాసభే
లనములప్రాపు లజ్జనఫలశ్వము తావిబిడారు నిండున
వ్వనము రహింపఁ దండ్రియు వివాహము సేయఁగడంగుచున్నెడన్. 40

ఉ. కూరిమిఁ దోడిచేడియలఁ గూడుక వేడుకనొక్కనాఁడు బం
గారపువన్నెకన్న తొలుకారు మెఱుంగు తెఱంగు రంగుసిం
గార మెసంగ సంకతిగఁ గమ్మని శ్రొద్ధిరితేనెసోనలం
బీరుకువాఱుకేళి వనసీమ విహారము సేయుచున్నచోన్. 41

ఉ. అంతకుమున్న కేసరియు నంజనచక్రఁదంబు దేవతా
కాంతలపాటలన్ వినుటఁ గన్గొనుముచ్చట బోటి తోఁటలలో
గంతునియింతిసోయగము గైకొని గానము సేయఁ జూచి య
య్యింతి లతాంతకుంతమున సెంతయు గ్రుచ్చి మనోజాఁ డెచ్చగన్. 42

క. బలునిత నూఁది చెలువుని, చెలు వంతయుఁ జూచి చెలువ చిత్తము గరఁగన్
వలవంశ యూన నతఁడును, జెని నంతయుఁ జూచి మరులు చే దనలొనన్. 43

చ. అరుదగుకావిమోవి చిగురా కగురా మగరాల నేలుఁబ
ల్లరున బో! మిఁకారికురులా యిరులా తఱులా శరంగముల్
హరు వగుచూపులానిదెగుకా తగుకా తొలుకారుమించులే
యరయఁగ దీనిఁబోలఁ గలరా యలరాయలరాణివాసముల్. 44

ఉ. ఈమధురాధరంబుజిగి యాబిగిశోరపుఁన్నదోయి నీ
రీమరిపంపులేనగవు లీమిహిబంగరురం గెసంగుమే
లీమదహస్తియానవిధ మీతెలివారుమెఱుంగుజూపు నీ
టిమదిరాయతాక్షి కె రహించె వహించె మహోజ్జ్వలొన్నతుల్. 45

క. ముచు విన్నది యిపు డిచ్చటఁ, గనుఁగొన్నది యొక్కతెఱంగుగా నున్నది సొం
పున న న్నిది పరియించిన, ధన మన్నది యెట్టి కనుచుఁ దమి దలఁచు నెడన్.

సీ. కపురంపుటనఁటులఁ గనునెవంబున మోముఁదమ్మి గ్రమ్మిచూపుఁ గ్రమ్మఱించి
వెలఁదికోయిలపాట వినువ్యాఘ్రమున వల్ల కీగానరతిసొమ్మ క్రిందువఱచి
విరులనెత్తాఁచి బర్హింకైతపంబునఁ బైకొన్ననివ్వెఱపాటు మాఁటి
వనవిహారక్రాంతి నెరయుదంభంబునఁ బోవముక్తంబులకల కెడ యొనర్చి

తే. చెలుల కెడలొనితమకంబు దెలియనీక
తొలుతట్టివితాన వారితోఁ గలసిమెలసి

యెట్టకేలగు వని. బాసి యింటి కేగి

యువిద విరహాన్ని వేగుచుచుండె నచట.

47

ఉ. అద్దమరేయిదాఁక నలయాజనచక్కఁదనంబుసాహస్రనన్

నిద్దర రాక యక్కపిమనీషి చునోజునిపొన్న జేజుమాల్

పెద్దపిరంగితాఁడుదుల బెగ్గిలి యగ్గల మెట్టకేలకున్

బ్రొద్దుదయింపఁ గాల్యనిధి బోరన దీర్చి వివాహకాంక్షి యై.

48

ఉ. ఆపులతోడ నంజన హృదయారంజన యౌట చెప్పి త

తాన్ని కుపాయ మేమి యని పల్కినఁ గుంజరుఁ డెంచ బంధుతా

వాఱ్ఱికి యోగ్యుఁ డాతనిప్రియంబున వేడుద మియ్యఁడేని సు

దీప్తభుజాప్రతాపమున దేవరవేకలవియ్యకొల్పఁగన్.

49

క. చెలువంబు గలకొమారత, గలిగినయందులకు ఫలముగాడే విభవో

జ్జ్వలమతి బలభృతిలీలా, కలితుండ వగునీకు నొనఁగఁ గాంచుట లనఁగన్.

50

ఉ. చారులచేత నవ్వినము నర్వ మెఱింగి మదీయభాగ్యమా

రార! బ్రాహ్మణ గేసరినె యల్లునిఁ జేసె నటంచుఁ గుంజరుం

దూఱుటఁ జెందియున్నకపియూధపుఁ డంపినపెండ్లి పెద్దలుం

జేరి నవర్వ లొంది ప్రభుచిత్తము చెల్పిన వారితో ననున్.

51

చ. వరమతపఃపయోధి మతిబంధురమంధరభూమిభృద్ధరం

ధరత మధింపఁ గల్గిన నస్తతి నీలజాతపాణినా

హ! వరియించు టర్క మెకదా యని బాంధవమంత్రి యుక్తిఁ గే

సరిఁ దొడి తెచ్చి ఘాతనలు సల్పె వనాటకులేంద్రుఁ డింపునన్.

52

సీ. మహనీయనవరత్నమయరంగవల్లికల్ ధాత్రికిఁ జిత్రవస్త్రములు గాఁగ

గోపురాగ్ర సువర్ణ కుంభంబు లభ్యనిర్మి రిణికిఁ బద్మకోశములు గాఁగ

బాళువావిరి మేలి మేలుకట్టు దిగంతచంద్రిరాజకి సుగంధములు గాఁగ

భవనకేతువులు దివ్యవిమానగతవధూవరులకుఁ జలంపపావదలు గాఁగ

తే. నిరిఁ గపు లలంకరింప నిద్దరగురుండు, నికటమున నొక్కలగ్నంబు నిర్ణయింపఁ

గుంజరుండు కేసరికి నంతఁ గూర్చికూతు, దారవోనెఁ గులూచితోదారసరణి. 53

53

సీ. హైమభూషాదుకూలూదు లిచ్చివియచ్చరాధినాయకులసౌహార్దములను

రహి ముత్తియంపుటారతు తెత్తులెఱుఁగంటిబోటులపాటలసోయగముల

నాశీర్వించు బ్రహ్మర్షి వర్మలవేదసమేళితాక్షికోచ్చైస్వరములఁ

గనకవేత్రములు చేకొని బరాబరులు గావించుచారణులయుద్వేగములను

తే. దివి మొరయుమర్దశాదిధింధిమిరవముల

నెడతెగనిధార వర్షించునీవి మాని

తాడిపూవులసోనలతీవి బూని

యంజనాకేసరులవివాహము చెలంగె.

54

క. మిహిబంగరుభూషణములు, మహితాంబరనివహములుఁ గుమారిక కిచ్చెన్

బహుదుర్గంబులదశల, త్సహారీంద్రులఁ గుంజరుం డొనఁగె నల్లనకున్.

55

క. పరిణయవిభవముఁ గనుఁగొనఁ, బఱతెంచినదివిజలకు సవర్ష లాసఁగి కే

సరి పరమాద్భుతగతిఁ గుం, జగహినుఁడై యంజనానుషంగనిరూఢిన్.

56

సీ. కలికిచిల్కల కల్కుగులుకుపల్కులఁ జొక్కి హా లేనియలు గ్రోలుబాళి మఱచె

నెలనాగగబ్బిగుబ్బులఁ బ్రబ్బికొని యుబ్బి బహుదుర్గరక్షణప్రాధి మఱచె

బాలికాధరదీపఫలచుంబనాడంబరంబున ఫలరసభ్రాంతి మఱచె

నారితీరై నబంగారుమైసవు రెంచి తా మున్నునివసించుతావు మఱచె

తే. జానలేఁగొను కైవసం బైనదానఁ

దాను బూనినపేరునైతంబు మఱచె

నేమి చెప్పుదు శాఖామృగేశ్వరండు

తరుణిఁ బెనఁగొని తనువిధేసంబు మఱచె.

57

చ. హృదయ మొకింశయుం బెదర కీవును నేనను భేద మేమియుం

బొదలక లోఁ గరంగి నుభూపూర్తి దదన్య మెఱుంగ కొక్కటఁ

నదమలయోగివైఖరిఁ బొనంగరహస్యపుబంధ భేదముల్

గదిరి రతిం జెలంగి రరగంటనె సొక్కుచు నవ్వధూపరుల్.

58

కా. ఈరిటిఁ గృహమేధియై కవిభుం డిచ్చావిహరక్రియా

పారీణస్థితిఁ బార్వతీశ్వరులదాంపత్యంబు స్వాగ్లేషతీ

లారూఢిం గనిపింపఁ బెక్కుదినముల్ కందర్పరాజ్యప్రభా

ధౌరంధర్యము దాల్చి యంతటను సంతానంబు లేకుండినన్.

59

సీ. ఫలదానము లొనర్త రెలమిఁగోర్కి ఫలించునని యెంచి తపసిముత్తైదువులకు

వృద్ధోపనేవ గావించు “రిష్టవాస్తర”స్తని దీవింప నభిలషించి

ద్విజదంపతుల్ బార్వతీమహేశ్వరులంచు సతతంబు గొల్చు రీశ్శితము గలుగఁ

బరితాప మడఁగింపఁ బాంఘులజఠరాన్ని హరియింతు రన్న పానాదికముల

తే. ధనకనకవస్తువాహనధాన్యకన్య, కాదిబహుదానములునేయు చభిమతార్థ

స్థితై నేయఁగావలసినవి యెల్ల, తేసి గక్కఱిదంపతుల్ సీత! వినుము.

60

నీ. జలధి కట్ట వినాయకుల సూర్యచంద్రుల వరలక్ష్మీ నలమార్గశరములక్ష్మీ
గజగారి నుత్తరాగారి సాంవత్సరగారిని బదియారుగారిఁ బనుపు
పట్టెమహాగారి నిట్టుప్పగారిఁ దంగేటిగారిని జల్లకూటిగారి
సావిత్రిగారిని బిల్లిగారిఁ గరల్లగారి నయ్యాదిత్యగారిఁ గూర్చి

తే. నోచె నివి మున్ను గాఁగ మున్నుటిమిదఁ

నఱువది ప్రతంబు లాత్తజాతాభిలాష

నంజనాదేవి యెవ్వ రేమాచరింపు

మనిరొ యది యెల్లఁ దోడ్తోడ నాచరించె.

61

క. ఆకై నడెల్లఁ బత్తిరి, యేకడ రా యైనడెల్ల నీశ్వరుఁ డనుచున్

జేకొని భక్తి భజింపుదు, రాకవిదంపతులనియమ మరుదు నుతింపన్.

62

నీ తార్కాణ యనుచుఁ బెద్దలచేత శకునమున్ గొనకొని చూపించి కొన్నినాళ్లు

ప్రతివారముల నుపశ్రుతి పూజ యిడి దానిఁ గోరి యాకర్షించి కొన్నినాళ్లు

తెలియుఁ బ్రాణాచారములఁబ్రాప్తమని దైవసన్నిధి శయనించి కొన్నినాళ్లు

ఋషులదీవన లెంచి యెదురు చూచి దినంబు లెన్ని యూటలుఁ జెంది కొన్నినాళ్లు

తే. కడఁగి యూరక చనుచున్న కాలగతికి, భిన్నమతితోడ విన్న నై యున్నవేళ

ధర్మదేవత యామెపైఁ గూర్చి గడిగి, యాత్మబోధయ మెఱుకసేయంగఁ దలఁచి.

—ॐ అంజనకు ధర్మదేవత యెఱుకత యై వచ్చి యెఱుకచెప్పట. ॐ—

నీ. విరజాజీసరులఁ బన్నినగొప్పసురుఁగొప్ప వలపుగుల్మేడుచందువంకబొట్టు

దంతంపుఁగవ్వలఁ దటకూసుచెక్కిరి చనుదమ్మిమొగ్గల జాఱుపైఁ

కళకుఁగడానిబంగరుసందిసండలు చెలిచాయసంకుఁబూసలసరములు

మేనఁ జందా కెంపుమించుటొడ్డాణంబు మొలనూలి చిఱుగంటఁ గులుకురవళి

తే. జిలుఁగుఁజందురకానిదువ్వలువనెఱిక, మించుమించినయొడలు రాయంచనడలు

వచ్చరాబుట్టి మూఁపున హెచ్చుపట్టి, మీఱ ధర్మపుకొరవంజితీరు దాల్చి.

64

చ. ఎఱుకలసానిలీలఁ దనయింటికి నీగతి వచ్చి మానవే.

తెఱవ! విచార మేలగి మదిఁ చెల్పుదు మవ్వ! నిజంబు నమ్మవే

తఱకట గాదు నాయెఱుక తక్కక నిక్కము కోరి వేడవే

యెఱుక కటన్నమాట విని యెంతయు నింతయు సంశంబునన్.

65

ఉ. చెక్కిటఁ జెయ్యి చేర్చి మునుచింతిలుచున్నది పువ్వుఁబాన్పుపై

గ్రుక్కన లేచి పాదకటకధ్వనితో మొలనూలినాదుతోఁ

జీక్ష్మినకానుతో బటువుసిబ్బెపుగుబ్బలజాటుపైఁటతోఁ

జక్ష్మెరబొమ్మ తత్తఱ మెసుగ వెసం దనుఁ జేర వచ్చినన్.

66

క. అమ్మరో! రావే బంగరు, క్రొమ్మెరిఁటెను ముత్తియములు గొనిలేవే సీ

సెమ్మదితోరిక చెలిపెదఁ, గ్రమ్మినకొల్లాపురమ్మకరుణను దుండీ.

67

ఉ. బంగరుగుంటివింటిదొరపాటి యనం దగుమేటిసాటిమి

రం గలగొంటురక్కసులరాయిడిగెంటెడుపోటుబంటు సీ

యంగదవావఁ బావఁ డుదయంబగునా? తెలిగన్నలూన మా

సింగనిపాదమాన నుడి చెప్పినఁ దప్పటలే దొకవ్వుడున్.

68

క. అవ్వా! పతియనుమతి మతి, నివ్వటిలం దపముసేయు సీవేతలెల్లం

దవ్వగు నవ్వితమున నని, యవ్వనజాన్యయు సదృశ్యయై పోవుటయున్.

69

క. ఆశ్చర్యహర్షరసములు, నిశ్చలభావంబు చెలుపునెలఁతుకపలుకుల్

నిశ్చయముగఁ దనపతికి వి,పశ్చిదాచ్చడామణికిం ద్రపాపతి చెల్వెన్.

70

క. బహుకాలమునకు వంశో, ద్వహుఁ డైననుతుండు లేమిఁ దద్దయుఁ గీంఠా

పహమానసుఁ డగుకేసరి, గృహిణిపలుకు లాదరించి యిటు లని పలికెన్.

71

క. ఎఱుకలసాని వచించిన, తెఱవునఁ గనఁ గలుగునుతుండు దేవస్తుతుఁ డీ

వెరవున కనుకూలం బగు, తెఱఁ గొక్కటికలదు వియము తెలిపెద నబలా!

72

తే. పడమటిపయోధిచెంతఁ బ్రభాస మనెడు, తీర్థ మొక్కటి వెలయు. సీ తీర్థభూమి

మును భరద్వాజుఁడాదిగామునులుగొంద, టుండపోసిష్ఠలువహించియుండురెపుడు. 73

క. వలసినకుసుమసమిత్కుశ, ఫలములుగొనితెచ్చి యిచ్చి బహుమతి వారిం

గొలిచి నిరుతరనిష్ఠా, కంతుఁడనై నేను దపము గావించునెడన్.

74

సీ. తమతండ్రి శంభాషనునిఁ జంపినయార్వ్య సవరించి తత్సూతి శంభుశబ్దంఁ

డనువాఁడు మల్లేభమై కాలుమీఱి మా యాశ్రమస్థులకుపహుతి ఘటించఁ

గర మూతఁగొని చివుక్కునఁ బైకి లంఘించి కుంభముతో విడికిటికొద్ది పొడిచి

గడపిననవునోయి! కేసరి వగుదు నీ పని భరద్వాజుండు నను నుతించి

తే. సర్వలాశోపకారి శాశ్వతబలుండు, నిర్మలాండు పుత్రుఁ డొకఁడు జన్మించు సీకుఁ

దప్ప దీమాట వేవేగఁ దగినకన్యఁ, బరిణయముచెందు మనుపల్కుఁ బల్కెనబల!

తే. ఆదయాశునిమాట వేదార్థమాట, నాఁటనుండియు మది వేడ్క నాటి యుండు

నైన నకలార్థములు దడం బాచరింపఁ, గలుగఁ చెలుపు బుధశ్రేణి కమలపాణి. 76

— ౭౭ అంజన వెనిమిటియాజ్ఞ చే వాయువునుగూర్చి తపంబు చేయుట. ౭౭ —

ఉ. మానవతీలలామ! నియమంబు తపంబునకుం బ్రధానమా
నానియమంబు నిశ్చలహృదంబురుహంబునఁ గాని నిల్వదా
మానస మున్నచో నెనఁగు మారుతదేవత తత్ప్రసక్తిచే
మానికిఁ గల్గుఁ గోరినసమస్తఫలంబులు నట్లుగావునఁ. 77

క. సీ కొకసారము చెల్వెద, లోకములకుఁ బ్రాణమైన లోకేశ్వరుఁడా
లోకింప వాయుదేవుఁడె, గాక తదన్యండులేఁ డొకఁడు నేవింపఁ. 78

సీ. చైతన్యసాక్షి నిచ్చుటన చిద్దేహేంద్రియములచేప్టకు మూల మైనవాఁడు
కనిపింపరావంఁడియును జల్వి వెనుజల్లి ప్రజలతాపము లెల్లఁ బాపువాఁడు
వెలి గాక లోక గాక వివిధజంతువుల కాయుష్యంబు సాగింప నోపువాఁడు

... ..

తే. సృష్టిసంతుష్టియు సృష్టి సేయువాఁడు, నఖిలజీవుల కాధార మైనవాఁడు
నన్నిచోటులఁ బరిపూర్ణుఁ డైనవాఁడు, వాయువే గాక మఱియు దైవంబు కలదె

క. విశ్వవ్యాపకుఁ డగుటను, శాశ్వతబలుఁ డొట నఖిలజంతుక్రీడా
ధీశ్వరుఁ డగుటను సీ కిక, విశ్వాసము పవనునందె వెలయింపఁదగుఁ. 80

చ. తరుణిరొ! యాసదాగతి నదా గతిగా మది నుంచి ధ్యానత
త్పరఁ భజంపఁ బరమరూఢ భర్త వయా బల కీర్తి సత్య న
ద్విర మతి దాని శాంతి గుణైర్మ పరాక్రమ వేద శాస్త్ర వి
స్ఫుర సహాయాదైభవ విభుత్వహీతుండు నుతుండు గల్గెడుఁ. 81

సీ. జలహస్త పేలాగు నైరించెదోకదే! బలువాన కాలంబు బట్టబయట
లతహాస వేసేతి వెర కోర్చెదోకదే! మంచువేసవి నగ్నిమగ్నమమున
లాలాక్షి వెలుల నాలొకించెదోకదే! యువయాస్తములదాఁక సుగ్రకరుని
బ్రమద పెరిగిభక్తి ప్రకటించెదోకదే! ఫలదాత యగుపెల్లుపాదయుగళి

తే. నబల వేరితి నిర్భీతి నధివసింపఁ
గలవాకదె! గండభేరుండ ఖడ్గ గండ
కప్ర కాండప్రచండమా కానలానఁ
దణవ! జైవాజ్ఞ యెట్టిదో! తెలియరాదు. 82

చ. చెలి! విను పుంజకశల మశేషతపశఫలదాయి యచ్చటఁ
నెలకొని గంధవాహు నతినిష్ఠ భజింపుము నేను నీకుఁ గా

వలసికృత్యముల్ నడపువాడ మదాజ్ఞ సమీరజైవమున్
గొలిచిన సీగుణంబునకుఁ గొంచెముగా దని భర్త తెల్పినన్.

83

ఉత్సాహ. అంజనామృగాయతాక్షి ప్రాణనాథువెంబడిన్
ఁబంజకస్థలంబు చేరి బోధరంజనున్ ద్విష
ద్భంజనున్ నిరంజనున్ బ్రభంజనుఁగుఱించి ని
ష్ఠం జెలంగుచుం దపంబు సల్పఁగాఁ దొడంగినన్.

84

శ్రీష్ట ఋతువర్ణనము . ౭౭

లే. మెఱపు లొకవంక నివసించె మేఘపటల
మట్టె జడగట్టికొనె గాడ్పు కట్టువడియెఁ
జందురవి కునుభుతం జెందె జాఘవాప
సిండి తషియించె నెలరాలు చెప్పరించె.

85

స్వగర్. కర మొప్పెన్ గ్రీష్మ మంజున్ ఘనమృగమృగయాకల్పనానల్ప లేబో
భరభిల్లి భిల్లభల్ల ప్రతిహతవిహరద్భ్రద మంభీంద్ర మంభో
త్కరదాపచ్చిన్న వేణూద్గతమణిసుషమాతారతమృప్ర తీక్షా
దరణై కాయత్తపద్యాధరమిఘనవివాబక్షమాభృత్తటం దై.

86

కా. మాయానంస్మృతి సర్వసంస్మృతిజనింపుం జేసి పేరాసలం
గాయత్తశము నొంది లోనలు కలంకం ముందుకాంతేక్షణ
శాయం బోలినబాని నాంగ మృగత్పట్టం బాది సారంగముల్
తోయబ్రాంతి పడించె సంగభల మెందుం గప్ప దెవ్వాకిన్.

87

మ. తనమేల్ నైవనియంధకారపటం దసన్నెంచకాత్మయగ
ర్భనివాసంబున మాటు చేసిన ద్విషదృష్టవంబు భావించి పై
రినిరాసార్థము చందఘానుండు ధరిత్రీజేవి భేదించెనో
యన బాతాళము గానుపింప నెఱియల్ ప్రాంతంబు జేరండలన్.

88

ఉ. రేదొర సొంపొసంగి సవరించినకల్వలడవనొన్నలిం
బ్రోది యొనర్చె నంచలక పుట్టి కొలంతుల సింకం జేసెఁగా
కాదెనఁ బద్మినుల్ గనులయంబు గనం శిరుఁ డెట్టిబంధవుల్
భేదించెన్ విరోధుల దళింపక మానరుగా మహా ప్రభుల్.

89

క. వాడెంబయిరులు కాకలం, గూడెం గొలంతులు దవాగ్నిఁ గుజనిచయంబుల్
మాడెం బ్రాణులపై నడ,యాడెం బలునెకలగాడు పక్కలమునన్.

90

ఆ. దుష్టు కుష్టు చటుల ధూర్జటినిటలద్య

క్రీలి గాలి విలయకాలమృత్యు

దంష్ట్రీకోగ్రరుచులదండ యెండ యజాండ

దహనకేళి హేళి తలఁపఁదరమె?

91

క. అట్టిదినంబులఁ గుంజరు, పట్టి మదిం గాడ్చు వెట్టి పట్టినవ్రతమున్

గట్టిగఁ గొని పంచాగ్నుల, నట్టనడుమ నిలిచి తప మొనర్చుచు నుండెన్.

92

❖ వర్షయుతువర్ణనము. ౧౯ ❖

సీ. కేతకీతరువాటి కేళికాగృహకోటి భోగినంఘాతంబు పొందు చేసె

శరశీకరాసక్తి సరిసీరుహవియుక్తి సారంగసంఘంబు సంభ్రమించె

గగనాంతరాళంబు గహనాగజాలంబు శిఖిశిఖామేళనస్థితి పహించె

మానసాంబుక్రీడ మాలతీతతి తోడ కాదంబవిభవంబు గ్రమ్మకొనియె

తే. వితతపరిషేషసంది ప్రవిగతజైత్ర, గమనలీలాప్తి నినమండలము పొసంగెఁ

జక్కు ఓక్షిణముగను బర్హస్యం డసిత, తోయదహయాళి వయ్యాళిఁ దోలువేళ. 93

తే. స్తనితహేషులు భువనప్రశస్తధార

లచిరుచిక్తైరచకకాభిహతులు గలిగి

మలయుమబ్బుకరాళి సామ్రాజి యుప్ప

రా లుఱుసాగెఁ గడఁగి పర్జన్యశిక్ష.

94

మ. తనయభ్యున్నతియంచె కాని యితరోద్యుద్వేళలం బెంపుసాం

పును బ్రాపింపని చాతకద్విజచయంబున్ గర్జితస్ఫూర్తిఁ బి

ల్చి నిజస్వర్ణము లిచ్చి తృప్తి మొనయించెన్ భూరిధారాగతిన్;

భును లారాళికి జీవనంబొసంగరే కాంక్షించియున్నన్ భునుల్!

95

మ. తొలుతం దాను బ్రదాన మియ్య లెదస్తోమంబు ప్రాపించి భూ

స్థలి వర్షించిన జీవనీయము సరిత్యాప్తిక్ ప్రవాహంబులై

కలయం బొంగు వహింపఁడయ్యెఁ దటిసేకాంతుండు గాంభీర్యవం

తులు దా రిచ్చినయ్యావి తమ్ము దొరయన్ లో నుబ్బుఁగా నేర్తురే?

96

క. శంపాతత కరికాయు, క్షంపాతనవాంఛధార భిద్యోతవిభా

సంపద గనిసింపదు నిశఁ, బెంపగుభిద్యోతకాంతి బెరయులు దక్కన్.

97

తే. నవ్యపుష్కరపూర్ణనానాసరముల, రాజహంసలయాత్రల రహి పహించు

వాహినులకల్ప వనచరోత్సాహగతుల, కారదస్ఫూర్తి జలదావనముఁబోరె.

98

ఉ. తాదృశదుర్దినంబుల నుదగ్రశిలాస్థలి బట్టలైటనే
పాదుగ నిల్చి వై నశనిపాతము లొందునో! వర్షధారలొ
భేదము వొందునో! యన కకృత్రిమభక్తి మదిన్ సమీరుక్తి
పాదము లుంచి యాశునతపస్విని నిశ్చలనిష్ఠ నున్నెడన్.

99

శిశిరఋతువర్ణనము. ౧౦

చ. వెలదులమందహాసములవేడుక లొందుట జంద్రికాస్థితుల్
రలంపరు ముద్దుగుమ్మలనుధామధురాధరశృష్టి బాసకం
బాలు నవి గొందు రంగనలచొక్కపుండన్నులనున్గి గేకా
చలవిపులాపరిసరి బొసంగరు కాంతులు శీతవేళలన్.

100

ఉ. చొక్కపుగింటెపుంగవముసుంగులు సొంపు లొసంగ మేను మే
చొక్కటియైనలీల బిగివొందఁ గవుంగిట నుంచి ముద్దిడన్
బుక్కిటిపీడియం బొసంగి మోహపుటింతులగ బృబంధులం
డెక్కడ సీతు లేమి నుఖించిరి పుణ్యులు గొప్పరాత్రులన్.

101

ఉ. ఎప్పుడు గాలికింకెడి నింతయు నోర్వనిప్రాణికోటులన్
జెప్పకు మూలమూలల నసించుట నైఋత వేడివేల్పు నా
నొప్పెడుకప్పద్రోవదొరయున్ వలి సుక్కిహసంతికాధలం
బుప్పతిల గురాళముల నొండెడుపాన్పులక్రింద పర్తియన్.

102

తే. ఆదినంబులఁ గంతదహ్నుంబువులను, నిలిచి పడఁ కింతయును లేనినిష్ఠ చూసి
తపముగావించుఁబడఁతిత్తుద్దాసకెదుట, దిన మొకఫలంబుమా రుండు చెచ్చివైవ. 103

ర. ఊరకయుండిన దైవం, బేరీతి నొసంగు నందు రెఱుంగనిమూఢుల్
భారముపై వై చినసంసారికి దైవంబు ఫల మొసంగగ యున్నే?

104

క. ఈలీల బాల తప మతివేలధృతిన్ సలుప నేడువే లేం ద్దరుగన్
మేలని పుత్రార్థిని యగు, సీలాలక మెచ్చి యయ్యనిలదేవతయున్.

105

వాయుదేవునియగు హమన నంబున గర్భముధరించు. ౧౧

ఉ. ఇందుకళాధరుండు ధరియింపఁగ మున్నిడినట్టిలేజ మ
య్యిందునిభాస్యకోర్కి ఫలియింప ఫలాకృతిఁ జెంత నుంచి పో
వం దరుణీలూమ ప్రతివాసరలబ్ధఫలంబె యంచు నా
త్తం దలపోసి లోఁ గొనినఁ దచ్చివలేజ మమోఘ మాటచేన్,

106

- సీ. స్తనమాచుకములు కృష్ణవిలాసరతిఁ జెంజెం చేటచెక్కులు కాముదినీ గరించె
వెలసె దృష్టశృంగివేకన్పురఁ గాను కామగమోదృష్టిఁ గనియె మనము
తను వలంకారసంపర్కవర్ధన మొంచె గనునందు గాండవక్రమముఁ జెంచె
భరతవిస్ఫూర్తిఁ బొప్పడియె గగ్గవిభూతి చండమారుతలీల నిండెనూర్పు
తే. లఖలవిద్యానవశ్యహృద్యావతారుఁ, దగుకుమారుకళాలీల లభివసంపఁ
బట్టు చాలక నీదారి బయలుదేఱె, ననఁగ నంజన గర్భచిహ్నములు దాల్చె. 107
- క. ఈరీతి గర్భ మొదలిన, నారీతిలకంబు గని మనంబున నిదియె
కారణముననో యని నియ, నూరంభము మాని విస్తయాన్నితమతి యై. 108
- తే. పుట్టినంటికిఁ జొచ్చినయట్టియింటి, కకట! వికటయశస్సుార్తి నికట మొంద
నెటుల ఘటియిల్లె నిటునంటికిటుకు నటలు, కటికివేకటి నైకరకటికిఁ గలదె? 109
- ఉ. పట్టి జనించు నంచును బ్రభంగాను దెంచుట లేదు దెందమున్
బట్టినయట్టి గట్టినయమస్థి యిట్టటు నెట్టుకొట్టఁగా
నిట్టియెడన్ నిజేను రనియింపఁగఁ దొట్టెడియిట్టిపోడుమున్
నట్టడవిన్ ఘటిల్ల నగునా? తగునా? ననుబోటిబోటికిన్. 110
- ఉ. ఎఱ్ఱయు బవ్వనంబు గలయింతి పరిం బెడబాసి యొంటిగాఁ
ద్రిష్టరుచోట గర్భము ధరించినదన్నను గన్న విన్నవా రె
ఱ్ఱయిం గల్ల లేమి గణియింక రొ యెంచురొ బంధుకోటిలొ
నడ్డుకచ్చెల్ల! నానియను మాగడ మాయె ని శేమి సేయుదున్? 111
- తే. కటకటా! మన నెఱుంగనికల్ల యొడలు, మఱచినసివంబు లేదండ్రు మహితలమునఁ
గలిగె నావల్ల నేవల్ల బంబుకుదాన, భర్తతోనని పరితాపభరిత యైన. 112
- క. సారపుఁబలుకులు నవక, స్వారపుఁబలుకులతలంపుఁ బుట్టింప నుధా
పూరపుఁదెక్కువ నక్కచ, భారతిమిరవతికి గగనభారతి పలికెన్. 113
- సీ. “పీబాల! నీ కేల యూరక చిన్నిల్ల ముప్పువానరరూపమున శివుండు
దనలీల మొనయుకామినిఁ గూడి నిజలేజ మామెకు మోయ శక్యంబుగామి
భరియింపుమని మహాబలునియం దుంచిన ననిలండు బహుకాల మది ధరించి
యట దొర్లి నీహృదయాజ్ఞసంగతుఁ జొటఁ బ్రతిదినంబు సోసంగు ఫలము లీల
తే. ముందరకు వై వ లోఁగొంటి వందునలన, నవ్వు! నీగర్భయుక్తిఁ బ్రత్యక్షశివుండు
పెరుంగుచున్నాఁడు గాడ్పు గర్భీకరించె, గాన వాయుసంజడను పేరుగాంచు నిశఁడు.
ఉ. ఈవరగర్భకుక్తి జనియించు కుమారకరత్న మార్యసం
భావితదివ్యక్తి సురపాలకజాలకిరీటర్పూటాశో

భావహమూర్తి సర్వజగదంతభవ్యగుణానువర్తి నా

నానిధరామకార్యకుటనాహృతనమ్రజసార్తి" యం చనన్.

115

ఉ. అంత సమీరదేవత నిజాకృతిఁ జూపి నభస్సరస్వతీ

కాంత నిజంబె పల్కెఁ గలఁకం బడ నేటికి? బోటి! యీవిధం

బంతయుఁ దెల్పు నీవిభున కం చతఁ డేఁగిన నయ్యుదంత మా

ద్యంతము కాంతుచెంతఁ దెలియన్ వినిపించి సుఖించుచున్నెడన్.

116

— ఆంజనేయఃసనాదిస్మతాంతము. ౧౯ —

క. ద్వాదశమాసము లేఁగిన, నాదట సూర్యాదికగ్రహశ్రేణి శుభ

ప్రాదుర్భావస్థలములఁ, బాదుకొనిన యొకత్రిలోకసావనవేళన్.

117

సీ. నిడుదవాలమువాని నెలఁబొల్పుతలనిల్పుబలువేల్పుతులవేల్పుబలిమివానిఁ

బచ్చచూపులవానిఁ బగడంపుజిగిసొంపు బెగడింపుమైచాయ బెడఁగువాని

నొంటిఁబెమువాని నొఱపుంచునెఱమించు మఱపించుబంగారుమాంబివానిఁ

గుండలద్యుతివాని గురుహరహరహరశరశరశరదాక్షిగ్రి గరిమవాని

తే. మంచిమదివానిఁ గ్రొంబట్టుపంచెవాని, మంచుమల నించుదిసి వాపరించువాని

వడుగుఁబాపనిచిన్నారిబుడుత నొకనిఁ, గాంచె నావేళ నంజనాకాంచనాంగి. 118

లోటకము:—

మొరనెన్ సురగోముఖవాద్యతతున్

నెఱనెన్ మలయానిలలోలగతున్

విరినెన్ బలుకావిరి నద్దెనలన్

గురినెన్ విరు లగ్గురులగ్గుమునన్.

119

కా. తత్కాలంబునఁ దండ్రి గన్గొనియె నార్తత్రాణసంచారి సంప

తౌత్కాలకారి సూరిజనసంభావ్యశ్రుతాచారి పు

ల్లత్కారుణ్య హృదబ్జహారి నలబాలబ్రహ్మచారిన్ మరు

త్కుత్కీర్ణసిరతామసారిసుమతిక్షుణ్ణాంతరాన్ హరిన్.

120

భుజంగప్రయాతము:—

విలోకించి లోనన్ వివేకములోడన్

బలా! నేడుగా! మాతపశుపుణ్యలీలన్

ఫలించెం జలించెన్ విపత్కోటు లంచున్

దలంచెన్ బుధారాధనం బాచరించెన్.

121

మత్తకోకిల:—

కన్నతల్లి కుమారశేఖరుఁ గాంగిలించుచు రార నన్
గన్నతండ్రి తపఃఫలాకృతి గౌరినోములపంట నా
చిన్నిముద్దులమాన! యించుకనేపు పో రిడకుండు మా
యన్న యాఁకలి దీఱఁ బండ్లు వనాంతరంబునఁ దెచ్చెదన్. 122

పంచచామరము.

కృశాంగి వట్టి నిట్టులాదరించి కోమలప్రవా
ళశయ్యఁ బర్ణశాలలోపలన్ ఘటించి యందుపై
శిశూత్తమున్ వసింపఁజేసి శీఘ్ర మేఁగుదెంచెదన్
సకాంతలీల నొందు మంచుఁ జూన కాన కేఁగినన్. 123

క. ఆసిన్నపావఁ డాఁకట, వాపోవుచు జననివెనుక వాయుసమగ్ర
వ్యాపారసత్వోద్ధతి, దీపింపఁగ జనుచుఁ దూర్పుదెసఁ గనుఁగొన్నన్. 124

సీ. హైరణ్యకూట ప్రభాభిర్వహార్యక్షమా భృచ్చిరోరప్తమకుటమనఁగఁ
దివిరప్ర పంచాపహమహోగ్ర సమయేశసంఫలస్థాలఁజన మనంగ
సమిశలోకాయుష్యసుమనార్థవిధిక్త పురత్నసంఘట్టఘురట్ట మనఁగ
త్వాసురోపాస్తిప్రసన్నతానన్నగాయత్రి సువర్ణసింహాసన మనఁ :

తే. బొడుపుమలచక్కిఁ గరకర పొడిచి యట్టె యుట్టివడ్డట్టు లరుదెంచుచున్నభాను
బింబ మరుణారుణప్రభబింబలీల, నాశపుట్టింప గేవలశైశవమున. 125

క. లోట్టినయాఁకటిదెట్టను, నట్టిట్టు గణింప నెఱుంగ కది ఫలమనుచున్
బుట్టినదిట్టతనంబున నట్టె యెగసె గాడ్పుపట్టి యాకసమునకున్. 126

మ. శరధుల్ ఘూర్ణిల దిక్కరీంద్రములు మూర్ఖుం జెందఁ గ్రందొంప నం
బర మంభోరుహగర్భచిత్తము భయోత్పాతాస్తి ఊభింపఁగా
శరభంబుంబలె గర్జ నేయుచు జగత్సంహారవేళాభయం
కరశూలాయుధం డొక్కొ! నాఁగ నతఁ డాకాశంబునం బోవుచున్. 127

నగ్గర. వాలం బల్లార్చినంతన్ వడి నెడి జడద్రాతముల్ రూల లీలం
దూరెన్ నిర్ధాతకోటుల్ తొరఁగె సురిఁగె నత్త్రోవలన్ దేవవక్త్రుల్
రాజెన్ దారల్ విమానప్రజరుచిరరుచిప్రస్ఫురద్రత్నఘంటా
జాలాన్మోవైకసంఘర్షణ ఘట ఘట నిస్సానముల్ సాలఁ గ్రారెన్. 128

క. ఆవేళ నతఁడు కౌర్యర, యావేలమహోద్ధతులు భయాద్భుతలీలల్
'గావింప యక్ష రాక్షస, దైవత ఫణి సిద్ధ సాధ్యతతి దమలోనన్. 129

సీ. అఖిలలోకశ్రేణి నాహుతి గౌనఁబూని ప్రళయాన్ని యాలీలఁ బ్రబలెనొక్కొ!
నిఖిలాంత్యకాలాభ్రని రేఖదర్శుంఝాసమీర మీరూపున మీఠెనొక్కొ!
యప్రతీవప్రతాపాటోపగతిఁ జూప విలయార్కుఁ డీలాగు వెలసెనొక్కొ!
కాండంబు నిండకే యండంబుఁ జెండాడ నాభైరవుం డిట్టు లయ్యె నొక్కొ!

లే. కానిచో నిట్టిదుర్నిరీక్ష్యప్రభాజవప్రతాపాగ్రగతు లెట్టివారియందుఁ
గంటిమే వింటిమే తొంటికలలనైన, నిదిమహద్భుత మీవీరుఁ డెవ్వఁడొక్కొ! 130

ఉ. ఇక్కడ నక్కడం గన కొకించుకఁ గొంచ కనర్థశత్వరన్
దిక్కులు వ్రయ్యఁ దోక వడిఁ ద్రిప్పఁచుఁ బోవఁగ మేనిగాడ్పుచే
నక్కట! నుగ్గులయ్యె జలదాళి విమానము లింక వీనిచే
నెక్కడి పద్మజాండ మని యేగిరి దిక్కమొగంబులై సురల్. 131

మ. విచలద్వలముతోఁ దరంగితవళివిస్ఫుష్టఫాలంబుతో
రుచిమద్భర్తకణాన్వితాననముతో రోదోంతరోద్భేదకా
ర్యచణావార్యరవంబుతోఁ బవనతార్జ్యశ్చర్యకృతసత్వర
ప్రచురాహంకృతితో నతండు రవిబింబప్రాంతముం జేరఁగన్. 132

క. తెఱగంటియేటితరంగలఁ, దరలనిరాయంచఱెక్క దరియ దొరఁగఁ దా
మరలేనెచలువతావుల, నెరసి విసరె గాడు వెంత నెనరొ నిసువువై. 133

చ. తనవెనువెంటఁ గ్రంజలువతావులఁ జల్లుఁచుఁ దండ్రి తోడు రా
వెనుకను ముందుఁ గన్గొనక వేడిమిగా యనఁబోక లక్షయో
జనము లతిక్రమించి చని చయ్యన నయ్యనమండలంబుఁ దూ
ఱినఁ గని యెప్పు డయ్యెడఁ జరించుచివాకరపారిపార్వీకుల్. 134

శా. మాంపాహీలివచస్కులై భయమునన్ మాటాడలే కంగముల్.
గంపింపన్ జపమాలికల్ విడిచి సాక్షాత్తాలరుద్రక్రియా
సంపన్నుం డిదె వచ్చె లోకము గ్రసంపం బూని యిమ్మేటికిన్
సంపశ్యామి వచింపవే శుభకటాక్షం బుంచవే మాయెడన్. 135

ఉ. నిస్తులదేహదీప్తులను నేత్రము లంధము లయ్యెఁ గాల మే
ఘస్తనితాధికార్పటులఁ గర్ణములుం జెవు డొందె శత్రుసం
త్రస్తమనస్కులన్ మము ననన్యశరణ్యులఁ జూచి ఈయెడన్
స్వస్తి యొనర్పవే యనెడువారికి వారిజమిత్రుఁ డిట్లనున్. 136

ఉ. ఈతఁడు సర్వలోకహితుఁ డీశ్వరపీఠ్యజుఁ డాంజనేయుఁ డ
త్యాతతబాహుకౌర్యనిధి యయ్యును గేవలశైశవంబుచే

నీతటి నన్నుగన్గొని ఫలేచ్చ గ్రహింపఁగ వచ్చె నిందునఁ

భీతిలనేల? యంచు వినిపింపఁగ నజ్జగజ్జెట్టి యట్టిచోఁ.

137

క. పండుండఁ జేరి కన్నుల, పండుగుగా నేడుమాడ బడసితి ననియు

ద్దండతఁ గవిసిన రవి వే, అొండొకమతి వేడి చూపకుండె నెనరునఁ.

138

క. అంత నతఁ డరుణకమలము, దంతిశిశువు తివియునట్లు దారునఁ గేలం

గొంత చెమలించి నలిసి, రంతం గబళించి పట్టి రట్టడి యగుచుఁ.

139

క. ఇట్లు నటుమాచి ముఖమున, నట్టె యొకటనుంచివేడి యైనను వెడలం

బట్టికొని కేలఁగొట్టియు, దిట్టియు వెనఁబోయి మఱియుఁ చెమలించునెడఁ.

140

కా. ఆస్వర్భానుఁడు నాఁడు పర్వదినమా టాభీలనిర్భాతదీ

ర్థ స్వానోచ్చలితాఖిలాంశుఁడయి హుంకారంబు ఘోరంబుగా

భాస్వంతఁ విప్రుతాస్యయుక్తిఁ గబళింపం బూని దుర్వారగ

ర్వస్వాతంత్ర్యనిరూఢి మీఱి పఱితేరంజూచి సామీరియుఁ

141

కా. కల్పాంతాగ్రహసర్గభర్గకరజాగ్రద్వ్యగ్రీఢకూర్భటీ

కల్పానల్పభయంకరారవమునం గజ్జించి ధైర్యచ్యుతిం

గల్పింపం దిగు లొంది కుంది యట చక్కం జూడ శంకించి నం

కల్పక్షోభముఁ జెంది రాహు పుటుకంగాసాగె వేగంబునఁ.

142

క. వెఱిపింపఁ బోయి వెఱిచిన, తెఱగున నెఱి దఱిగి తిరిగి తిరిగి కనుచు ని

వ్వీర నివ్విధ మింద్రున కిక, సరఁగున నెఱిగింతు ననుచుఁ జని స్వర్గపురిఁ.

143

నీ. జంభాదిదైతేయజయకథల్ వొగడువిద్యాధరస్తుతివిన్కి నడరుసాంపు

తుంబురునారదాదులవీణలఁదొరంగుగానామృతంబునఁ గాంచుసొక్కు

వీరుదు లొందినవేల్పువిరిబోడిరతనాలవంతఁకోవులచూడ్కి వెలయుమెప్పు

నలికకీలతహస్తులై కొల్పుతెఱగంటిదునెదార్లఁ గడకంటఁ గనెడుపెంపుఁ

తే. దగసుధర్వాసభాస్థలాంతరనితాంత, పృథులచింతామణీభద్రపీఠియందు

నిండుకొలుపుండు దేవతామండలేశ్వరునిఁ గనుంగొని రాహు విట్లని వచించె.

144

ఉ. మేటిగుణంబు నీయెడనె మించె మఱే మనవచ్చు నిచ్చలం

బాటలగంధు లింపెనఁగుపాటల నాటలఁ చేటమాటలం

బాటిలునీటులం చెలివి మాటినజాణకు నీకు నున్నజం

బాటము లేల యన్న విని శక్రఁ డదే మన రాహు విట్లునఁ.

145

ఉ. ఈలపుమాలి తెల్పెద సురేశ్వర! పర్వము గాన నేడుషః

కాలమునఁ రవిం బొడువఁగాఁ జన నంతకు మున్న వచ్చినా

- పాలికి దాయ యై రదిని బట్టినవాఁ డొకవితరాహు పే
నేల యిక్కణ్? రవీందల గ్రహింపఁగ వేటొకరాహు వున్నెడన్. 146
- క. ఈక్షింప నుటిమి తటిమిన, భక్షణకుం గాక మరలి బ్రతికితిని సహ
ప్రాక్ష! జనుల్ రాక్షసికిని, బ్రోక్షసి యనుమాట సత్యముగ నే డొదలెన్. 147
- క. సత్యపతి నీవు నను మును, ప్రత్యబ్జము భాను శీతభాను గ్రసన
స్థిత్యాధ్యుఁ జేసి యుండొక, యత్యున్నతుఁ బన్న నాయ మానే యనినన్. 148
- క. మిట్టపడి మఘవుఁ డేమి? యిట్టితెరంగెఱుంగ మెన్నఁ డిపు డొకఁ డినునిం
బట్టెనె? నను నెట్టెనె విధి, కట్టడ దప్పించు టెంత కైవస మయ్యెన్? 149
- శా. ఓహో! యేల విచార మీ వెఱుంగవే యున్న త్రవృత్రాదిదై
త్యాహంకృత్యపహృత్యుదగ్ర మగునాహస్తాసి? రమ్మంచు నా
రాహుం బల్కి సిలేభ మెక్కి కయి వజ్రం బించ సాధ్యగ్రణీ
సాహానాదము మించ వేగము రహించన్ జిహ్వాఁ డేలేరంగన్. 150
- ఉ. నిర్బరరాట్నహయమున నెక్కిను పెక్కువ నిర్జితాంబుభృ
ద్గతతత్తనారృటి సదాగతిసూతి నెదిర్చినంత న
య్యూర్జితశౌర్యుఁ డాగ్రహమహోగ్రత నాగ్రహవక్త్ర మెఱి నై
గర్జిల మంచుపం డని యెగాదిగఁ జూచి గ్రహించువేడుకన్. 151
- క. విప్రతాననుఁడై కహకహ, రవమణులదిగంతముల నొరయ నుగ్రన్యసిం
హువిధమున మరుద్దారుడ, జవగతి పై నుఱుక నిలువఁజాలక భీతిన్. 152
- క. స్వర్భానుఁడుదిగ్భ్రమఁ గొని, స్వర్భువనాధీశుఁ జేరి చంపఁగడఁగ నీ
యర్భుఁడుడిదె ననుఁ గైకొని, నిర్భీకునిఁ జేయవే యనిన సురపతియున్. 153
- క. ఇంతభయంపడనేల? విధుంతుడ నాచేతికత్తిఁ దుత్తుమురుగఁ గా
వింతున్ నీకు ముదంబు గ,డింతుం గను మనుచుదంటి డీకొల్పుటయున్. 154
- క. అభ్రంకషఘీంకరణా, దభ్రరవభ్రమితపలయధరణీధర మై
యభ్రముపతి సంభృతమద, విభ్రమగతిఁగాలు మీఱివెనఁబై నడిచెన్. 155
- క. ఈపండు ధవళదీప్తుల, దీపించుట దీనిఁ దినఁగ దీపించుక్షుధం
దీపించు నంచుఁ దా నిలఁ, బ్రాపించి క్రసించ నెంచి పాయనివాంఛన్. 156
- తే. బాహుబలభూతి శ్రీ గంధవాహసూతి, ప్రళయఘుర్భూసమిరంబుఁభూతిఁ గదియ
నభ్రమాతంగమును కారదాభ్రీరితి, భీతిఁ దెరలిన జంభాభియాతి కనలి. 157
- క. శతకోటికల్పితాశని, శతకోటికతోరథాటి జళిపించి మరు
త్సుతు వైవ హనువు పరిలిన,నతఁ డుదయాద్రిపయి వివశుఁ డైనటు లున్నన్.

క. అంత సమీరుడు చింతా, క్రాంతస్వాంతాబ్జుడై జగజ్జనబాహ్య
భ్యంతరసంచారము లే. కెంతయుఁ గ్రోధించియున్నయెడ నిచ్చోటకా. 159

—ॐ అంజనాదేవి యాంజనేయుని గానక చింతిల్లుట. ॐ—

క. మే లెంతయుఁ దా నై తగు, బాలెంతయు మరలివచ్చి పానుపుమీఁదకా
బాలునిఁ గానక భృతి చెడి, నేలం బడి కొంతవడికి నిట్టూ ర్పడరాకా. 160

మానిని.

హాకులభూషణ! హా గళితేషణ! హా కలభూషణ! హాకొమరా!

యాకడ నిన్నిడి యీవనికిం జన నెక్కడఁ బోయితి వింతటిలా

నాకటిపెల్లన నారట మందఁగ నక్కట! వన్యమృగావళి ని

న్నేకడకుం గొనిపోయెనొ యే మని యేమని దూఱుదు నింక విధికా. 161

క. తల్లి యింక ఫలము లిడువని, యుల్లంబున సెంత నమ్మియుండితివో నే
జెల్ల కుమారక! రారా, యెల్లరుచుత్ గలుగుఫలము లిచ్చెద నీకుకా. 162

క. ఆటలకు డాఁగినావో మ, హాటవి నొంటి విడిచనుట కలిగి తొలఁగితో
పాటించి యిపుడు నాతో, మాటాడవ దేమిరా కుమారక! చెప్పుమా. 163

లే. నేను నోచిననోములు నేనొనర్చి, నట్టితపమును నేఁడు నీపుట్టినందు
వలన ఫలియించెననియుత్సవంబు చెంది, యుంటి నింతటిలా దైవమోర్పదయ్యె. 164

చ. అని బహుప్రకారంబులఁ బలవించుపికాలాపినిం గని త్రికాలజ్ఞానభిని యగుకేసరి
యిట్లనియె. 155

—ॐ కేసరి యంజన నుఁజడించుట. ॐ—

లే. జాలింబడనేల బాల! నీ బాలకుండు, బాలభానుని ఫలమని పట్టుకొనిన
రాహువెఱింగింపనిద్రుఁడాగ్రహముమించ, హనువుభేదించనుదియూ ద్రి నవశుండయ్యె.

క. ఆవనికి దేవవిభువై, గోపముఁ బ్రాపించి గాడ్చు కొడుకునకు శుభం
బాపాదింపఁగ నుభగ, వ్యాపారము మానియున్నవాఁడు లతాంగీ! 167

లే. సకలమహిమలు సీదుపట్టికిని జేకు, అంగలా వంగలార్వ గురంగనయన!
వలదనిన భేదమోదభావంబు లైకృ, మొంద నజ్ఞేళ కొకయింత యూఱడిల్లె. 168

చ. అంత. 169

—ॐ దేవతలప్రార్థనవలన బ్రహ్మ హనుమంతుని మనుచుట. ॐ—

కా. సర్వప్రాణులప్రాణముల్ పవనుఁ డాచ్ఛాదించ నిస్త్రాణులై
గీర్వాణుల్ కెఱి స్రుక్కి బ్రహ్మఁ గని భక్తికై మ్రొక్కి బాహ్యంతరా

భర్వక్రార్యము గాంచెనేమొ తగవింక గాడ్పు నీనింకఁ ద
ద్వర్వారార్తి హరింపవేయన సురస్తోమంబుతో ధాతయున్.

170

తే. గట్టుపగదాయ తనపట్టిబిట్టుగొట్ట, నిట్టిచలమూసెం బవమానుండింక నతని
గట్టిగా నేను వేడినఁగాక కాంక మానఁడని బ్రహ్మ తద్వంద్యమానుఁడగుచు. 171

ఉ. రిక్కలబెక్కు ద్రొక్కుతెఱ్ఱెక్కులపక్కిహూమాయి నెక్కి వెన్
మక్కువ నక్కరంబుచెలిమాటలపెక్కువ నిక్కవేల్పు లిం
పెక్కు భజింప గాడ్పుకడకేఁగి కడాని మెఱుంగుబోడిరాపా
క్కిటిపాప మందనపుభ్రాజయగారు వచించెనేర్పునన్.

172

క. సకలజగత్పాక్షిణుండవై, సకలజగజ్జనవిహారంధాతవు నై
సకలాత్మలఁ గలనీకును, సకలాత్మక ! యింతకిమక ననునే యనినన్.

173

మ. పరితాపంబుదొఱంగి తెమ్మెరయు జంభ ద్వేషినంభోఁగిదు
ర్భరధారాహతిమూర్ఖపాల్పడినలేబట్టిన్ మరుల్ వుట్ట దాం
గరయుగ్గంబునఁబట్టిచెచ్చెర వచి కాంతామనఃకాంత శ్రీ
చరణాంభోఽయుగంబువైనిడి నమస్కారంబు గావించినన్.

174

ఉ. స్వస్తియొనర్చి వాయుజానిచక్కి గనుంగొని యీతఁ డార్చవ
ర్యస్తవనీయశౌర్యుండని యాచనిమేను సరస్వతీలతాం
గీస్తనపద్మకోరకమృగీమదపత్రవిచిత్రలేఖన
ప్రస్తుతహస్తపద్మమనస్సుర్య యొనర్చినయంతఁగోపలన్.

175

తే. పూర్ణిమాచంద్రకరసుధాస్ఫూర్తి వాడి, పడినసస్యంబు క్రమృర నడరుకరణి
నాంజనేయుండు దేహదాహంబుమాని, చెంతఁజెరలాడఁజూచి రాజీవభవుండు. 176

మ. ఫలకాంతాహృతబాలసూర్య ! గిరిశుంభదైర్య రావోయి యం
చెలమిన్ దగ్గఱఁజేరి యెత్తికొని మోమీక్షించి ముద్దాడఁగా
బలసంతోషముగాంచి గాడ్పుమరలన్ భాషావధూభర్తయం
ఘులమన్ మ్రొక్కి భద్రాక్ష నెప్పటితెఱంగుంగాంచె లోకంబులన్.

177

ఉ. ఈగతి గాడ్పులోకముల నెప్పటిలాగున నిర్నిరోధరీ
లాగతి సంచరింపఁ గమలప్రభవుండు మరుద్ధితార్థియై
శ్రీగిరిజాఢినాథ సురశేఖర వాయుసుహృత్ప్రేతరా
ట్యగరరాజముఖ్యదివిజప్రభులం దిలకించి యిట్లనున్.

178

— బ్రహ్మదు లాంజనేయునికి నలభ్యము లైనవరములెల్ల నిచ్చుట. —

శా. ఓదిక్పాలకులార! ఈపవనజం డూహింప లోక త్రయా
మోదప్రోద్ధముండోట నిత్రము వరంబుల్ మీఁదటన్ సౌఖ్యమా
పొందింపంగల డాహ్యులాత్మలను సంభావింపఁగా శంభుఁడే
స్రాదుర్భావముఁజెందె నీట్లనిన గీర్వాణుల్ ప్రమోదించుచున్.

179

సీ. తమకింప వేదశాస్త్రములు వచ్చునటంచుఁ దనతోడిలేజంబుఁ ధరణి యిచ్చె
నిజపాశములచేత నీట నిర్భయుఁడుగా వరుణుండు కరుణతో వరములిచ్చె
గాలపండుము మృత్యుగతి రుజల్ సతతంబుఁ బొరయనివర మర్కపుత్రుఁ డిచ్చె
దనచేతఁ దనయాయుధములచే విశ్రాంతిఁ బూననిమహిమ మీశానుఁ డిచ్చె
తే. నని జయం బిచ్చి తనగదాహతికి వెఱిని, మనికి ధనపతి దయచేసె మును స్వనిర్మి
తంబుతాశస్త్రములభీతి దక్క నొనఁగి, కనకకుండలములు విశ్వకర్తయిచ్చె.

180

మ. తనదంభోళి హనుసలిం బెరసియున్ దారింప లేకుండుటన్
హనుమంతుం డనుపేర మీరు నని జంభారాతి వజ్రాయుధం
బున నిర్భీకుఁడుగా వరం బొనఁగె నంభోజాననుండుం బరం
తనదీర్ఘాయువు మానిశాపతరహృద్ధత్యంబు నిచ్చెందయన్.

181

క. అనలాదినిర్జరేంద్రులు హనుమంతున కిచ్చి రంత సంచితవరముల్
వనజాననుండు గ్రవ్వుట ననిలు నిరీక్షించి యప్పు డరుదుగఁ బల్కెన్.

182

ఆ. అనఘ! సీకుమారుఁ డమలకీర్తివిహారుఁ, డజితుఁ డేకపీరుఁ డస్త్రిధీరుఁ
డఖిలజగదుదారుఁ డాత్మతత్త్వవిచారుఁ, డాంతరారిదూరుఁ డనంగమీటు

183

సీ. అణిమాదు లప్రతిహతము లైతనుఁ గొల్వ నొకరికుత్పాదింప నోపు నితఁడు
కమలజాండము నిరర్గళమనోవేగంబుకలిమిసెంచినమాత్రం గాంచు నితఁడు
సతతవైరాగ్యోపరతుల నిష్కాముఁడై కామరూపముఁ బూనఁగలుగు సీతఁ
డనివార్యకౌర్యజైర్యదయాదిసద్గుణస్తోమంబులకు సన్నభూమి యితఁడు

తే. కడువిచిత్ర క్రియల్ నేయఁగలఁ డితఁడు
మహిమ నఘటనఘటనానమరుఁ డితఁడు
రామ కార్యార్థ మై పూని రాక్షసాళి
నెల్ల హరియించి పతికిమే లిచ్చు నితఁడు.

184

క. ఎన్ని యని సన్నుతించెద, నన్నా! సీచిన్నవానియద్భుతలీలల్
కన్నులఁ జూచెద వీవే, యన్నియు నని ననియె విధి నిజాలయమునకున్.

185

సీ. ప్రతిలేని తన ప్రతాపము చెల్లుటకు నింతపని చేసెఁగాఱోలు ననెడువారు
కాదులే తనకాంతిగతిఁదోచిన నమాయ నరుడెంచి కబళించె ననెడువారు
దనత్రిమూర్త్యాత్మకత్వమహత్త్వ మతిశయం బగుట నిక్కముచేసె ననెడువారు
నన్యగోళాధీశుఁ డగు బెఱుంగనిరీతిఁ దనుమాగ్ధ్య మొదవించె ననెడువారు
తే. కాక బాలుర కీజోక లోకములను

గలదె? యనువారు నై నిర్ఘరులు గణించి
గొనుచుఁ దమలోకముల కేగఁ గొడుకుఁ గొనుచు
నంజనను జేరఁ జనుడెంచె ననిలుఁ డపుడ.

186

—వాయుదేవుననుగ్రహముచే దనవద్దకు వచ్చి చేరినకొడుకు నంజన లాలించుట.—

తే. వచ్చి యచ్చిన్నిపాపని నిచ్చి నిచ్చ, నిచ్చ మచ్చిక హెచ్చి వియచ్చరేంద్రు
లిచ్చినవరంబు లెఱిగించి మచ్చెకంటి, నెచ్చరిక చేసి పవమానుఁ డేగుటయును.

కా. నన్నుం బాసి ఫలాశ డాసి యరుణుక్ భక్షింపఁగా నిచ్చఁ జే
గొన్నుక్ నిన్ను బలారి వజ్రహతిజేఁ గుందించినక్ వ్రాలి నీ
పన్నా! యేమని నక్ దలంచితివో యంచబ్బాఱీ ప్రేమంబునక్
గన్నీటం గడిగెక్ ధరాగతవరాగక్రాంతపుత్రాశ్శమున్.

188

ఉ. ఎక్కడి కెక్కడయ్య దివసేంద్రమయూఖము లాడనుండి యీ
దిక్కునఁ బాటినంతటనె దేహము దాహము నొందుచుండఁగా
స్రుక్క చక్కఁగా నెదిరి సూర్యుని చేకొని మ్రింగె నీతఁ డ
వ్వుక్క! మహాత్ముఁ డంచుఁ గొనియాడి రతిభవసులం దపోధనుల్.

189

క. మిహిరపరిగ్రహము తమో, గ్రహఘోరాగ్రహము దివిజగణశేఖరుని
గ్రహము శివాదిసురాను, గ్రహముఁ దలంచి కేసరియు సుఖస్థితి నొందెన్.

190

—హనుమంతునిశైవక్రీడాదికము. —

సీ. అమితాగమరూఢినాయాయీశాఖల ననుకూలసంచార మాచరించు
బటుకాస్త్రగరిమచొప్పడి నఖరప్రాధి యమరకృత్యాచ్ఛాదనము లడంచు
సవనవర్తనలీల సరి మీఱికుశలతావర్ధనోదారభావము వహించుఁ
గనినయజ్ఞానసంగతి ధర్మవేదిఁ బాయనిసేతియుక్తి మాయయ హరించు

తే. గానఁబడుఁగానఁబడ కొక్కకడఁ జరించు, నతులగతులను గురులీల లతిశయించుఁ

... .. బ్రలమతి మీఱి వానర బ్రహ్మచారి. 191

- క. శిష్టగతి దక్కి మర్కట, చేష్టలు గావింప నేల? శిశులీలచే
ముష్టింపచులఁ గలంపని, కృష్ణం బని తల్లిదండ్రు తెఱిగించుటయున్. 192
- క. అలవటుకులు మదజలములఁ, బొలుపగు నేరుఁగుకు నూలిప్రాఁగులయట్లుం
బలే నయి కమ్మతి మునుపటి, వలెఁ ద్రిమూర మునులు భరితపరి తాపమునన్. 193
- చ. భువనము లెల్లఁ బ్రోచుటకుఁ బుట్టినయీశునుఁ డిట్టిరట్లు తై
శవమునఁ జెంద నేల? యని ప్రప్రవరంబున విప్రశాపముల్
ఁపులమి లోపలం దెలిసి దంగడిఁ జెందఁగఁ దాళలేక భా
ర్గవసులు లై నొంద అనఘ వ్రతు లిట్లని రార్యసమ్మతిన్. 194
- ఉ. ఇంతటికౌర్యశాలి కొకయించుక యడ్డము లేకయున్న నే
చింతలు నేయఁజూచునొ భువిం జలరాశికి వేల గల్లఁగా
నింతియ కాక ముంచుటరుదే జగ్గి మట్లగుటన్ నిజంబు నే
నింతటివాడ నం చెఱుంగ కెప్పుడు నుండెడు సీతాదం చనన్. 195
- క. అందులకు డెందమున భయ, మందినగతిఁ బవనజూడు బలాహంకృతి బు
ద్ధిం దలఁచక సాత్త్వికగతిఁ, బొందినచో ననియు నొక్కభూషణ మయ్యెన్. 196
- తే. అఖిలలోకోపకారార్థమై మహాత్ము, లెంత తగ్గినఁ దగ్గుగా దెంచిదూడ
దేవకార్యార్థ మై పొట్టినిట్టి యైవ, హాకి నగుఁబాటు వచ్చెనే? యందువలన. 197
- క. సాదుతనంబునఁ దనరెఱుఁ, గాదిలినుతుఁ జూచి మున్నుఁ గైకొనినమనః
భేదంబు వాసి ప్రియకా, న్యుపకారణఫణితి నరచన పల్కెన్. 198

— హనుమంతుఁడు పర్ణియాజ్ఞ చే నుగ్రీవునొద్దఁ జేరుట. —

- సీ. వినవయ్య నుత! పూర్వమున బ్రహ్మ నిశ్చప్తిచాతుర్య మంతయు సంగ్రహించి
కల్పించినయహల్య గౌతమునకు ధర్మవత్తిగా నిచ్చె నప్పుడఁటియందు
బలభేదిగూర్మలు గలుగఁజేసిరి వాలినుగ్రీవు లయవారి శూరవరుల
వారిపిష్టుట మానివలన నేఁ గల్గితిం గాన వారలు నీకు మేనమామ
ఆ. లహ్మహాతువులైనై మంజరుండు వేఁడు, కొనిన జనకు డొనగఁ దరుజ నయితి
నాతఁ డాదరించి మీతండ్రి వేడినఁ, దెక్కు వల నన్నుఁ దెండ్లిచేసె. 199
- క. ఆ రత్రాణపరాయణుండ పగునీ వస్త్ర తప్తవైభవ
స్ఫూర్తల్ మించ జనించుటల్ విన ముదంబుం దెంచిగా గుష్టుల
తీర్తిరిత్రీనిధి వాసవాత్మజుండు నుగ్రీవుండుఁ గిష్కింధుక
గర్తల్ నీకును మాతులుల్ గనుక సఖ్యం బొందు టర్హం బగున్. 200

- క. వారలలో సుగ్రీవుని, నేరువ హితమంత్ర వై పసింపుము పమలోఁ
దా రెడసిన సుగ్రీవుని, గూరిచి యిద్ది జూనిఁ గుల్పుకుము మామ సుమీ. 201
- క. అనయము వినయము పెనంగొన, సనయస్థితి పెనయు మనిన 'జనని హసా'దం
చని మ్రొక్కి భక్తిలో నిట్లను హనుమద్బ్రష్టాచారి యంజనతోడన్. 202
- కా. తల్లీ! సత్యవయాదిభర్తములు నిశ్శబ్దహృదయమున్
ముల్లోకంబు లెఱుంగ నా కొనఁగినన్ మున్ ధాతచే భక్తి సు
ధిల్లన్ మ్రొక్కి భజింపఁగాఁ పగినమూర్తిం గాన సెవ్వాడొ నా
యుల్లంబుం పురు వేలుతోఁగలవిభుం డూహించి తెల్పంగదే. 203
- ఉ. నావుడు ధాత సీయొడలినవ్యనిభూషణరాజిఁ గాంచువాఁ
డే వివరింప నీకు గతి యిష్టఫలప్రదుం డిశుండున్ ఇగ
జ్జీవకుఁ డైనవిష్ణుం డని చెప్పిన వింటి యథార్థ మైననో
మీపచనంబును గలుగ మేలగు నన్న లతోఁగి యిట్లనున్. 204
- ఉ. ఓయి సమీరపుత్ర! కమలాంబువు డాడినమాట తప్పసే!
సీయొడలం బెడం గగుమణిమయభూషణరాజి డేవ డై
తేయవియచ్చరప్రతతిబృష్టికి గోచర మాటఁ గన్నవాఁ
డే యధికారి నీకు నిజమేగుము నా ముద ముద మ్రొక్కుచున్. 205
- ఉ. ఆచనజాక్షియాజ్ఞ తనయావలఁ దాగ్ని యశండు వాఁడు
గ్రీవులచెంత కేఁగి నతికిం పగువారలు గాన మ్రొక్కి సు
భావన నేయ సిర్వురును భానుతనూజునిమంత్ర యై సుఖం
బావహిలంగ నుండె; ఘను లంబయనుజ్ఞ క్రమింపరేకదా! 206
- క. ఈరితి మాతులప్రియ, కారణం దై వేదకాస్త్రకలతాభ్యసన
ప్రారంభసంభృతేచ్ఛా, పారంపర సున్న నొకప్రభాతమువేళన్. 207
- మ. సరసీజాత్రి క్రమించె మిం చెనసె దిక్కుక్రంబు చక్రంబు హృ
త్పరితాపంబు దొఱంగె రం గడలె నత్తారాళి తారాజా
లరవం బింపు గడించె డించెదగి కష్టారంబు హారంబుత
భక్త రహిం జల్వ రమించె మించె నరుణాలాకంబు లాకంబులన్. 208
- మ. పరపద్మాభ్యుదయప్రసన్ను డగుభాస్వతుఁడై మండేసాదు
స్తరగర్వంబు లడంచుశూరుండు తమస్సంగేఁగనం డాప్రభా
కరుం డార్యస్తుతుఁడై జగద్ధితమతిన్ గప్పించు చక్రశ్వరుం
డరుడేరం గని గంధవాహనుతుం డువ్యద్బంధరానందు డై. 209

— హనుమంతుండు సూర్యునొద్ద విద్యాభ్యాసము చేయుట. —

- కా. ప్రత్యుషోచితకృత్య మంతయు సమాప్తం బైనఁ దద్ధిరుం డా
దిత్యుంగూర్చి మరుద్గర్భత్వదుదితోద్వేలత్వరాహంక్రియా
ద్ధత్యం బొప్ప వియద్గతిన్ జని రవిన్ దర్శించి “తుభ్యం నమ
స్సత్యజ్ఞానకళాత్మనే” యని నమస్కారంబు గావించినన్. 210
- క. శంక యొకింతయు నిజరుచి, వంకం గనవన్న మెచ్చి “వాయుజ! భవత
స్సంకల్పసిద్ధి ర” స్తుని, వంకజహితుం డతని కపుడు బహుమతి ననియెన్. 211
- క. ఓయంజనామనోవా, క్కాయయుతానేకజన్మఘటితవశపు
ణ్ణాయుతపరిణామోదయ!, యాయెడ కీ వరుగుడెంచు లేమని యడుగన్. 212
- కా. ఆసప్తాశ్వున కాతం డిట్లనియె నయ్యా! వేదశాస్త్రాగమా
భ్యాసం బెప్పుడు వేడ నప్పుడె యొనర్పం బూనినా రాట నే
మీసాన్నిధ్యముం జెందినాడ దయకల్పిం బ్రోవరే యన్న నెం
లే సంతుష్టమనస్కుడై రవి తదంతేవాసితో నిట్లనున్. 213
- మ. వటుమూర్ధన్య జగద్ధితార్థమతి నై స్వర్ణాద్రిచుట్టున్ సము
త్కటవేగంబునఁ ద్రిష్టరన్ వలసె శాస్త్రగ్రంథముల్ మార్గలం
పటసంపర్కమునం బరింపఁ గలనస్రాయంబు లై లోచు నె
ప్పటిలీలన్ భ్రమ మొంద కిట్లు చరియింపన్ జాలుదే నావుడున్. 214
- ఉ. పావని పల్కె నోభువనపావన! నావడి నేనె పేర్కొనం
బోవుట నెంతగర్వి యని బుద్ధిఁ దలంపకు పూర్వపశ్చిమ
గ్రావయుగంబునం బదయుగం బిడి వెంబడిఁ జెంది యుండునో
దేవరకంఠె ముందు నడతెంతునో యానతి యియ్యవే యనన్. 215
- ఉ. ఏడుగుణాలబోడు పదియించె నొహో మహిమాభ్య! సీకు నీ
శేషజగంబులందుఁ గలదే? యనిలంఘ్యము రెండుకొండలం
గూడఁ బదంబు లుంచి కనుగొన్న వియచ్చరు లిచ్చ మెచ్చగా
వేడుకయుం బ్రతిష్ఠ యొదవింపుము నా కని చల్కరించినన్. 216
- మ. జలజాతాపునకుం బ్రదక్షిణనమస్కారాలు గావించి మున్
బలి నర్పించి త్రివిక్రమస్ఫురణఁ జూపంబూనువిష్ణుండునుం
బలెఁ దారల్ మొలనూలుమౌత్యములరూపం బూన నానాదిశా
వలయవ్యాపకుడై కసింద్రుం డలరన్ స్వైరప్రచారోద్ధతిన్. 217

మ. హనుమదేవునిదివ్యవిగ్రహము బ్రహ్మాండంబునన్నిండినం
తనె తద్వాస్త్యిపిఁ బటిలనం బలిలి కానక వచ్చునిద్రంబొసో
యని తత్కర్పరమధ్యరేఖ గని భాషాధీశుఁ డుద్భూతుఁ డై
మొనయం జేయఁగ నేగుడంచి తిరిగెన్ మున్నున్న తీరెచ్చుచున్. 218

సీ. సంధ్యాభ్ర తార కాసముదయాభ్యుదయంబువలె సురంబున హారములు వెలంగఁ
బూర్వాస్తశిఖరాగ్రముల మించుసూర్యచంద్రులవండి గుండలద్యుతి చెలంగఁ
గమలగర్భాండోర్ధ్వకర్పరచ్ఛత్ర కాండములీల వాల మున్నతి పహింప
ముప్పేటమంజితో మొనయామేఖలరేఖ ధరియించి పలయభూధరమువెలయ

తే. జపనిరూఢి విరాటప్రీతి నవభుజించు
కపి విరాడ్వాస్త్యి సర్వవిక్రలితుఁ డైన
మునులు దివిజులు “హరయే! నమో నమోస్తు
తే”యని సుతింపనతఁ డుగ్రతేజఁ డగుచు. 219

స్తగ్ధర. తనకాలాద్యైగలీలాతరణవిభవమున్ దర్శనీయంబు గావించెన్
నా వాణీశసంయోజితసకలజనశ్రేణికర్తాశ్రయాయు
ర్హననాథార్కప్రయాణోద్యమపరిచితపూర్వాస్త్యలంబులందున్
హనుమంతుం డుంచి భక్తాయతహృదయసరోజాస్పదంబుల్ పదంబుల్. 220

వ. తత్సమయంబున. 221

కా. భానుం డద్భుతచిత్తుఁ డై పలికె నోప్రత్యక్షరుద్రవతా
రా! నన్నుం జను లాదరించుటకు జేర్చి న్వచ్చినా వింతెకా
కేనా నీ కుపదేష్ట నిన్ను మును నే నే మంటివో బుద్ధిలో
నానేరంబు త్నమింపు మన్న వినతుం డై వాయుజుం డిట్లనున్. 222

ఉ. ఇట్లుల నానతియ్యఁ దగవే జగగత్వర! వేదరాశికిం
బట్టగుపెన్నిధానమవు పట్టి సుతింపఁగ నేల! నన్నుఁ జే
పట్టి త్రయీప్రపంచముఁ గృపన్ విపరీపు మటంచు దిట్టయై
యట్టై నిజాకృతి బొలిచె నారవిలేరికి సమ్ముఖునిగన్. 2 3

క. పదరక యొకగడియకుఁ దొ, ప్పిదిలక్షలయోజనములమీఁదన్ మఱిడె
బ్బదివేలు దిరుగురవిక, టైదుర నతనికంటె వడిఁ గపింద్రుఁ డరుగుచున్. 224

సీ. పాడిపదక్రమప్రాధినీర్పియుఁ దొల్లఁ బాడిపదక్రమప్రాధి నేర్చెఁ
బ్రాభాకరోన్ముఖభాషుఁ డయ్యును బ్రాభాకరోన్ముఖభావ మొక
నియతిఁ బ్రత్యాహరనిపుణుఁ డయ్యును శబ్దనియతిఁ బ్రత్యాహరనిపుణుఁ డయ్యును

- స్త్రుతిపురాణార్థసంగతు లెఱింగియు బహుస్త్రుతిపురాణార్థసంగతు లెఱింగె
 తే. నిరతసంగీతరతగళోద్ధరతఁ గనియు, నిరతసంగీతరతగళోద్ధరతఁ గనియె
 విమలవిద్యాధికుం డయ్యె విద్య లెల్లఁ, జదివె సామిరి లోకైకసంగ్రహేచ్ఛ. 225
- ఉ. చండకరోక్షశాస్త్రవిలసచ్ఛృవణక్షమ భావిపద్మగ
 రాంధవిభూత్రమాంగచలనాన్వితకర్ణసువర్ణవర్ణమ
 తుండలకాంతిపల్లికలు కొల్లలుగా దిశ లెల్ల నిండ బ్ర
 హ్మాండకరండ మంతయును హఠకగీప్తి పహించె నెంతయున్. 226
- తే. ఇద్విధంబున రవిచెత నింత నంత, ముందుగా నేఁగుచుఁ దథాభిముఖ్యమునను
 సర్వశాస్త్రము లెఱింగి ప్రాంజలి లరాట, నీమఁ గదియించి వానరశ్రేష్ఠుఁ డనియె.
- కా. “విద్యోతత్కరుణారసేన భవతో విజ్ఞాతమర్త్యా కళా
 సృద్యోఽవేహి న దాతు మీశ మితి మాం స్వామిక్! గురోర్దక్షిణాం
 హృద్యాం స్వీకురు పాదపద్మఽనతిం ప్రేష్ఠా కృతాం తే” యటం
 చాద్యోరత్నము నంత వీడ్కొని జగత్ప్రణాత్మజుఁ డింపున్. 228
- ఉ. గ్రంథము లెల్లెఱింగి బుధగణ్యుఁడు మాతులదర్శనేచ్ఛఁ గి
 ప్సిగ్రంథకు వచ్చి యచ్చటివిశేషము లన్నియు నింద్రపద్మసీ
 బంధుజనన్నిధిం దెలిపి భాస్కరసూతి జగత్త్రయైకపా
 ణింధమమూర్తియైనతను నెయ్య మొనర్పఁగఁ నుండె నయ్యెడన్. 229
- క. శ్వననప్రియసూతి రవిగ్రసనవ్యసనాభ్యుం డౌట ఘనతరవిద్యా
 భ్యసనార్థి యగుట నొకవరి, రసనాగ్రముఁ జేర్చె నిహపరంబులు గలుగన్. 230
- క. అని రాముండు వినిపించిన, విని జనకః యవల నెట్టివిధమున మెలఁగెన్
 హనుమ వివరింపఁ గవవే, యని యడిగిన నుడువఁ దొడఁ గ నని తెలుపుటయున్.

— ఆ త్వా సాం త ము. —

- ఉ. బద్ధనదీన! దీనజనపక్షవిలాకన! లోకసార్థితా
 త్నోద్ధవసంగ! సంగరధరోద్ధితజేవన! నేవనవ్యకా
 ర్యోద్ధృతిభూమ! భూమహితయోనిజపావన! పావనత్వసం
 సిద్ధవిచార! చారణరుచిశ్రీతసరః! నీరజస్వయన్! 232
- క. దశవాదాభ్యుదనాదృతి! దశనానామ్నాయశేలి! ధరహీరుప
 ద్దశనాతికుభద్యుతి! మరు, దశనాధిపతేముషీ! రమాతరవిద్యుతి! 233

భుజంగప్రయాతము.—

బుధాంతస్సమాధిప్రపూరైకకేళీ! విధానవిచారకాశవిఖ్యాతహే!!

విధూత్తంసహృత్పద్మవిభ్రాజితాళీ! యధిష్ఠానవైతన్యహరిత్వకాళీ!

234

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలస్కంభాక్షవీక్షామహాశ్వసంప్రాప్తకవిత్వ
విద్యావధాన సగుణిర్గుణధ్యానవాసనాభిధానమానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్యపు
సార్యకుమార సమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిష్ఠనసామధేయప్రణీతంబైన
సమీరకుమారవిజయంబును మహాప్రబంధంబునందు అంజనాపూర్వజన్మవృత్తాంతం
బును, కుంజరతపశ్చరణంబును, అంజనాప్రాప్తియు, తద్వివాహంబును, అంజనా
వ్రతచర్యయు, వాయుమాహాత్మ్యంబును, ఋతువర్జనంబును, అంజనేయవతారం
బును, సూర్యగ్రహణంబును, దేవతావరప్రాప్తియు, కిష్కింధాగమనంబును,
సూర్యునివలన వేదకాస్త్రంబు లభ్యసింఘాయనన్నది ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

కాంతోజ్వలకస్తూ
రీకాశ్చీరాదిసరసరేఖాగృహభృం
గాకారస్ఫురదలకధ
రాకన్యాఫాలభలక! రఘుకులతిలకా!

1

తే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ
డగువసిష్ఠునిఁ గని గౌతమాత్మజాతుఁ
డవలికధ యేమి వివరింపుఁ డనిన స్వామి
తెలివిన క్రమంబు విను మని తెలుపఁదొడఁగె.

2

— రామసుగ్రీవమైత్ర్యాచరణాదివృత్తాంతము. —

ఉ. వాలి ప్రతాపకేశిఁ గడు వాలి కరాళితనాన నానలా
మాలి విరాళి హేళిసుపమారుని మోహపుటాలి నైంద్రసి
లాలి మదాలివేణి జవరాలి గ్రహింప నశక్తుపోతికం
దాశే మరుత్సుకుం డతని దండన సేయక తల్లియాజ్ఞ చేక.

3

సీ. అగ్రజాగ్రహసమగ్రావమానపయోధి మరుదాత్మభవదైర్యతరిఁ దరించి
కాంతావియోగసంక్రాంతచింతావహ్ని హరివట్టు క్రిమధాలహరి హరించి
ఘనరాజ్యరాహిత్యగతదుఃఖిమిరుంబు తరణిశిష్యునిమిత్రతన గలంచి
నిజపరాజయమనోంబుజరుజాగజరాజిఁ గేసరిశిశుసంగకేళి నొడిచి

తే. తనరఁ గాక హనూమత్ప్రధానుఁ డఖిల, కార్యభారేయుండై మీఱఁగా రవిజుఁడు
లేనిచోఁ జానమాని బల్కాన నాని, ప్రాణముని మనోగ్లాని బ్రతుకఁగలఁడెని 4

కా. కార్యాకార్యవిధిం బ్రధానుఁ డయి శోకధ్వంసనాయుక్తి నా
చార్యుండై బహుచింతితార్థఘటనాసంపత్తిచే దేవుఁ డై
ధైర్యోత్సాదన శక్తి దాత యయి నిత్యంబున్ మరుత్సుని త
త్సర్యప్రార్థవుఁ బ్రోచె; దీనజనసంతోషప్రదుల్ గా బుధుల్.

5

లే. తనకు గురుడైనద్వాదకాత్మకుమారుఁ, దనుచు మైత్రిని బహుమైత్రినలరఁజేసి
నాంజనేయుండు ధర్మాత్ముడైనవారి, కాత్మగురుబంధురక్ష నాయంబ కాడె! 6

ఉ. ఉగ్రమతంగశాపకతిరోక్షుల వానికి ఋశ్యమూకకై
లాగ్రముఁ జేరరామిఁ గుహనాకృతిధారుల సుగ్రభానుభూ
నిగ్రహబుద్ధిఁ బంపఁ దన నెప్పుచి సర్వమెఱింగి వీరలో
కాగ్రణి వాయుసూతి తెగఁటార్చె ననేకుల దుర్వివేకులన్. 7

ఉ. ప్రాజ్ఞుఁడు తత్త్వం డుత్తముఁడు పావనమూర్తి మరుత్సుశుండు స
ర్వజ్ఞుఁడు గానిచోఁ దపసివాలకముల్ విలునమ్ములున్నవం
చజ్జత నమృతున్న పవనాత్మజు నవ్వంగఁ బల్కి మమ్ము మా
ప్రజ్ఞ లెఱింగి సత్యమృదుభాషల సంధి ఘటించ నేర్చునే. 8

సీ. విద్యజ్ఞనంబులో విద్యచ్చిరోపణి కవులలో నుత్తమకవివరుండు
గాయక శ్రేణిలో గాయకశ్రేష్ఠుండు బలియూరలో మహాబలసమస్రుఁ
డలతపోనిధులలో నతులతపశ్శాలి బహుయోగిపటలిలోఁ బరమయోగి
ధీమద్గణంబులో ధీమత్కులస్వామి గుణులలో లోకైకగుణధురీణుఁ

లే. డఖలవైరాగ్యపరులలో నతివిరక్తుఁ, డధికపీరులలోన వీరాధిపీరుఁ
డప్రమేయుఁడజేయుఁడీయాంజనేయుఁ, డితనినుతియింపఁగలఁడె? భోగిండ్రుడైన. 9

సీ. ఘనవిరక్తుం డైన గానవిద్యారాశి విజితేంద్రియుండైన వీరవరుండు
పటుకాంతుఁడగురిపుప్రళయకాలహరుండు విద్యాధికుండైన వినయవరుండు
నతమనస్థాయి యైన మరున్దనోవేగి బహుకార్యవిదుడైన బ్రహ్మచారి
సౌఖ్యనిధియైన శాఖామృగస్వామి యతిబలైశ్వర్యాశ్రియఁడగు నిగర్వి

లే. యఖలలోకజ్ఞుఁ డాత్మశక్త్యజ్ఞుఁ డమిత, కామరూపధరుం డైనఁ గామదూరుఁ
డనఁగ మీఱుననంతకల్యాణగుణవి, హరగుణసంగతులు త్రిలోకాద్భుతములు. 10

క. లోకంబుల గలవేలుపు, లేకైకగుణప్రసక్తి నెంతయుఁ ఘనశక్తి
చేకొనిరెంట తత్సకలగు, ణాకరుం డనిలజుండు కీర్తులందుట యరుడే? 11

లే. సకలదైవప్రభావముల్ సద్గుణములు, పరమసుజ్ఞానవై రాగ్యభక్తికరుణ
లతులకాంతిప్రతాపంబు లై కృ మొంది, పవననందనరూపమై పరిణమించె. 12

సీ. సత్కర్మగతిజూపె సద్బ్రహ్మచారియై పూర్వాశ్రమాచారభూతిఁ జెంది
భక్తి గన్పించె మద్భక్తాగ్రగణ్యుడై స్వాతంత్ర్యలీలావళత్వ మొంది
జ్ఞానంబుఁ బ్రకటించె జ్ఞానప్రభాసియై ప్రారబ్ధమాలానుభవత కొదవి
విరతిభావముఁ దెల్పె విరతిసంపన్నుడై జన్మప్రభృతి వన్యసంగ ముడిగి

- తే. స్వామిభృత్యనయోద్యోగసామ్యవినయ, ధర్మదాక్షిణ్యకార్యసంధానధైర్య
శౌర్యచాతుర్యముల నాత్మసరణిఁ దెలిపె, నఖిలలోకోపకారి యతఃసురారి. 13
- క. కాంతారహితుని నిజమల, కాంతారహితుని నితాంతకాంతస్నేహ
భ్యంతరులఁ జేసె శ్రీహను, మంతునిఁ శంతింప శక్యమా యని పలుకె. 14
- క. భామిని శ్రీరఘునాథ, స్వామినిఁ దిలకించి మైత్రిసమృతి మిమ్ము
సామిరి మైత్రిసలుపుట, యామిఁదటికధలుఁ దెలుపుండని వేడుటయు. 15
- శా. జంభారాతి శుభప్రదానకలనా సంభూతసంభావనా
హంభావక్రమణాత్రినిక్రమపదాబ్జాంగష్టవేగావధూ
తాంభోహాశభవారీకభాండ బహిరుష్మశ్రీరరాశిస్తవ
ద్దంభీరాంబు ఘళం ఘళార్భటు తేసంగ రాఘవుం డిట్లను. 16
- క. చెవులకుఁ జవులగు హుమ, క్షుద్రచంద్రునిపుణ్యకథలు కడుపేషకతో
సవిశేషములుగ నీ కింక, వివరించె నెఱింగినంత చిరు మవి యెల్లన్. 17
- చ. రమణిరొ! పూర్వచంద్రకళ రాహువు మ్రింగినచో జగంబునం
దమము సమగ్రమానటులు దైత్యులం నిక గొనిపోవ నామనం
బనితవియోగబంధరహుఁడంశశమిస్తనిమగ్న మైనచో
నిమిషము నొక్కచో నిలువనిల్కడ గానక కానతోపలె. 18
- సీ. నిండుపున్నమి కేలఁ బండువెన్నెలవేడికార్పిచ్చవెచ్చలఁ గ్రాగి క్రాగి
చిలుకలేజీరాతుచెఱుపసింగిణివింటినారి, మ్రోతలఁ దాల్చి తాటితాటి
యలరుపుపొజ్జికుమ్మ కెలనఁ జల్లంచుఁ గ్రమ్మచలువతేమైరదొమ్మి సొలసి సొలసి
చెవులకు ములుపతొ చిగురుమేపరిపుల్ల జిల్లుపాటలనూటి చెదరి చెదరి
- తే. నెగడునిట్టాయునెగలచే హాగిలి నొగిలి, యిరవు దొరయనివిరహభి నీచి యీచి
పిదప యి గన్నగతిఁ గనింపఁ బంప, దరిగని వసించి యున్నఁ దత్సమయమునను.
- సీ. రాకేందుకరనిభ బ్రహ్మసూత్రంబుతో మెలిగొన్నమాత్రీకావశులవాడు
వసేడికెంబిగిపట్టుపంచెపై సరిగంచు మోనయుముప్పేట్రొమ్మంజివాడు
నవరత్నభుజితకుండలశుభప్రభలతోఁ దళుకెక్కుచెక్కుటద్దములవాడు
బాలార్కశోణాస్యలీలతో సరిపోల్పడగు కేలిమేలికెందమ్మినాడు
- తే. వసిమిగోచియు ముంగిల మిసిమికంక, ఇంబు ధరియించి నిజదేహనవ్యకాంతి
బయలు బంగారు గావించు బ్రహ్మచారి, యొకఁడు మాచెంత! కరుదెంచుచున్నఁ జూచి.
- ఉ. సోదరు నంటి యంటి సుగుణోత్తమ! కంటివె యల్ల కొండపైఁ
భాదము లూచి డిగ్గి మదబంధరసింధురలీల నొయ్యి నే

యీదెన సుప్రసన్నశుభదృష్టిని జూచుచు వచ్చుచున్నవాఁ
డాదరణీయుఁ డీవటుకులాగ్రణిఁ జూడఁగ వేడు కయ్యెడున్.

21

ఉ. బంగరుపట్టుగోచి మనుపచ్చనిముంగియు నొంటిజం దెమున్
ముంగయికంకణంబు జీగి మోహనహారము వందల ప్రభా
భంగకపోలమున్ తరుణభానుసమానముఖాంబుజంబు మీ
ఱంగ వటుక్రియన్ శివుఁడు రాఁడుగదా మనచింత దీర్పఁగన్.

22

తే. శివుఁడె కావలెఁ గాకున్నఁ జిన్నివటుక, పాదనివితాన మనలోనితాప మార్చు
మనుమని యకృత్యము నహింప మనవి చెల్పు, విచ్చువాణీశ్వరుండుగావలయునితఁడు.

ఉ. ఉక్తివధూనతీశ్వరుల నొక్కఁడు గా కిరఁ డున్న సీశుభ
వ్యక్తియు సీవిరక్తి విభవాద్యపరక్తియు సేమహత్కృత్యా
వ్యక్తముఖాబ్జయుక్తి కలదా? యితనిం గిని మాంలాషఁగఁ
బ్రాతనన్దపుణ్యపరిపాకవశంబునఁ గాక కిల్లనే?

24

ఉ. మచ్చిక కెక్కునిక్కవికుమారునిచారుశరీరకాంతిచే
నిచ్చటిచెట్టు లన్నియును హేమపువన్నియం దెన్నుమీఱెడి
నెచ్చటఁ గాన నిట్టిఘను నీతనిఁ జూచినయంత నిచ్చలా
హెచ్చె ముదంబు విచ్చె వెత లేమి విశేషము గల్గ నున్నదో!

25

వ. అని వల్కునమయంబున.

26

ఉ. ఇంగిత మాత్మలా నెఱింగి యే ననువాక్యము లాలకింప ము
మ్మం గదియంగ వచ్చి కయిమోహు లలాటమునిం దెమర్చి సా
ష్టాంగ మొనర్చి మచ్చరిత మంతయు లఙ్కణచే నెఱింగి మా
యంగద వాయ రంగదమృతాక్షరసంగ మెనంగ నిట్లునన్.

27

క. రావించెద సుగ్రీవునిఁ, గావించెద మీకు బంటుగా ననిశంబున్
నేవించెద మీపదములె, భావించెద మిమ్ము స్వామిభావమున నృపా.

28

ఉ. కేసరి కంజనారమణికిం బనమానవరప్రసన్నతం
జేసి జనించినాడ నృపశేఖర! నన్ హనుమంతుఁ డండు ప
ద్మాననుజేరి నాకు గతి యోపఁజెల్పు మఱిన్న నిష్టెయిన్
భాసిలుభూషలం గనినభవ్యుఁడె పొ మ్మనియెన్ ద్రువంబుగన్.

29

ఉ. ఆచతురాస్యఁ డాడినటు లాత్మవిభూషణపాలి నాకు దృ
గ్గోచరమయ్యె హా! మతిలఘుస్థితి బల్కితి నర్వలాకలా

కాచరిత్రక్రియల్ తెలియునంతటిమీ కొకక్రొలి ముంజీయుం
గోచియుం గంకణంబు గనుంగొంట విచిత్రమే లొకనాయకా!

30

ఉ. వ్యష్టిసమష్టిభావములయందు నిరంతరసాక్షి వై నదా
సృష్టివివర్ధనప్రళయశీతలమాయ విజృంభణక్రియం
జేష్ట లాసర్వం గన్గొనెడుచిన్మయమూర్తివి నీవు నేడు నా
దృష్టికి గోచరించుట లదృష్టము గాదె! విశిష్టవైభవా!

31

సీ. హృదయాంధకారంబు రెడలె మీముఖచంద్రు దర్శించుమాత్ర నీతాకళత్ర!
బహుపాతకశ్రేణి వాసె నీనామంబు వాకునఁ బలుక నిష్క్వాటులిక!
పరమపాపన మయ్యె భవదంష్ట్రయుగళంబు కెలనమే నొలయ సాకేతనిలయ!
కామితార్థము రెల్ల ఘటియిల్లె మిముం గూర్చి కమనీయగలి డాయఁ గౌనలేయ!
తే. మొగిడె భవపంకజాతము మోడ్చుంగేలు,మీ కొసంగినయంత లొకైకకాంత!

32

ఆ. అనుచు మమ్మంగనుచు ననుచు మనంబున,మనుచు మనుచు వేడుకొనుచు నున్న
యతనిభక్తియుక్తి కత్యుసురక్తికి, నాత్మ కందళింప ననుజుఁ జూచి.

33

ఉ. ఈకపికుంజరుండు వచియించినమాటలు వింటివే! నవ

హ్యకరణార్థదివకము లంచితశబ్దనిగుంభనక్రియా
స్తోకము లస్యథా శ్రుతవిశుద్ధపదాస్పదము ల్లనశృవ
శ్లోకహారంబు లెట్టిగుణసుందరు సెందులనైనఁ గంటిమే?

34

సీ. అమృతంబుదుది మోవి యర్థగంభీరసంపద నాభిసరసి కోమలత మేను
లిన్నదనంబుపొందిక మందగమనంబు చాతుర్యములు విలాసక్రమంబు
సులిసంగతిత్ర పాగతి నవోధారూఢి యరుదై నయవశబ్ద మనదుఁగౌను
కనిపించులేలు చక్కనిముద్దులేనవు కనదనర్గళితశృంగారఝరము
తే. రక్తపదపల్లవచ్ఛాయ రమ్యరీతి, సరసభావంబు నవలీలజవ్వనంబు
గాఁ జెలంగుహనుమన్తుభిప్రసక్త,వాణి వలపింపదే యెంతవారి నైన?

35

చ. అని కొనియాడుచున్నసమయంబున వాయుజుఁ డేగి భానుజుం
గని ఘనశోకవార్ధి కడగాననిసేకుం గపీంద్ర! రాఘవుం
డనుదరిదాపు గల్గె నింక నాపదలన్నియుఁ దీతె వేగ ర
వుని యిట వచ్చి మీభటున కరిగి దర్శన మియ్యలే యనన్.

36

క. ప్రేమలు నరవానరులకు, నేమించి సఖత్వ మొనఁగునేర్చున నారా!
యీమహి నఘటనఘటనా,సామర్థ్యము నీకె కలదు సామిరి హరి!

37

- కా. ఈనిర్వాణజపరోపకారవిభవం బీనిత్యసత్యవ్రతం
బీనైపుణ్య మనన్యదృష్ట మని నే నెంచంగ లజ్జించుచున్
దా నెంతే దగుభక్తి దోడుకొని చెంతన్ ఋశ్యమూకాద్రిపై
భానుప్రోద్భవుఁ గానిపించె నితఁ డాపడ్చేది సామాన్యఁడే? 38
- కా. బంధున్నేహధురీణుఁ డైనరవిజుం బాటించి వారిన్ సురా
బంధుశ్రేష్ఠమదాపహరబలసంపచ్చాలిఁ దూలించి కి
ష్కింధాపట్టణపట్టబంధురునిఁగాఁ జేయింప నేఁ గంటిఁ ది
త్సంధానోచితవాగ్విధాననిధియా సామీరి చేహరుటన్. 39
- చ. వినుచును షేణముఖ్యకశిరీరుల నిన్ వెదకన్ దిసేంద్రనం
దముఁ దొకకొందఱుం బనిచి దక్షిణభూమికి నంగదాదులన్
బసువఁగ వారిలోఁ గలసి పాపనియున్ జతగుడి పోవఁగా
ననిలజ! యిందు ర మ్మని ప్రియంబున డగ్గఱఁ బిల్చి పల్కితిన్. 40
- ఉ. నావిధ మంతయున్ జనకనందనతో వివరించి తొల్తఁ ది
జ్జీవన ముద్ధరించి మఱి నీతశుభస్థితి నాకుఁ చెల్పిమ
జ్జీవవిధాయి వై మరులఁ జేయుము తండ్రి! వివాహకార్యలీ
లావిధి సీదయన్ రఘుకులంబు పునర్జననంబుఁ జెందఁగన్. 41
- ఉ. అని మణిమద్రికామణి ప్రీయత్వ మెనంగ నొనంగ భక్తిఁ గై
కొని శిరసావహించి కనుఁగోనల నుంచి ప్రసాదమయ్య! నేఁ
జని త్రిజగంబులన్ వెదకి జానకిఁ గన్గొని కాని యూరకే
నినుఁ బొడఁగానరా నిదియె నిక్కము స్వామి! యటంచు మ్రొక్కుచున్. 42
- చ. బహుమతి మమ్ము వీడుకొని భానుజలక్షణనంద్యమామంద్ర
సహచరవానరప్రవరసంఘముతోఁ జని పర్వతంబులన్
గహనములన్ మహానదుల గ్రామములన్ ఘనపట్టణంబులన్
బహునగరంబులన్ నెమకీ భామిని నిన్ గనలేకపోవఁగన్. 43
- సగ్గర. రాజించెన్ వ్యాళరాజు వ్రజరుచిరఫణారంగరంగవృణిశ్రీ
శోణాభాయు క్తరంగశ్రుతకరకలనాసూచితానేకనాక
స్రైణస్తోక స్తనాగ్రస్థలఘుస్యజఘ్నుణీసంగగాంగప్రవాహ
శ్రేణీసంక్షేపలీలాంచితతళగరిమన్ సింధురా జంతఁ జెంతన్. 44
- క. ఆకడలిసీటి దాఁటఁగ, లే కడలి కపీంధ్రులలపు లెక్కించుకొనన్
జో కడలి జాంబవంతుం, డాకడ లివఁ జూపకున్నయనిలజుఁ బల్కెన్. 45

సీ. ఘనసత్వపత్వరక్తమనిరూఢిఁ జెలంగి కవిన క్తజీవనఖ్యాతిఁ బొంగి
యవనిభృద్వరకుమారాశ్రయత్వముఁ గాంచి లలితప్రవాళలీలలు ధరించి
బహువాహినీగతిప్రాభవస్థితి మించి పరమగంభీరసంపద వహించి
బాడబప్పురణ రూపమునందు వెలయించి పుణ్యనప్రాప్తిపాలుపు తెంచి

తే. యనిలతనయ! సముద్రుండ వైనను

దుస్తరుండ నంచునో మ్రోయఁదొణఁగినాఁడు

ప్రతిఘటించుసముద్రుండు భంగమొంద

నిస్తరించి భవతీర్తి విస్తరింపు.

46

మ. అన నుప్పొంగి మరున్నెతుండు కవులారా? దుస్తరందైన తో

యనిధిం దాఁటెద లంక మీఁకెదఁ ద్విజాప్రాయముగా జానకిం

గని వే వచ్చెదఁ గానకున్న జలధున్ గాఁతు భూలోక మె

ల్లను దూఱింతు నుడుప్రకాండ మిల వ్రాలన్ పంతు నాకాశమున్.

47

ప. అని పఠికి.

48

శా. బాహిస్సాలన మాచరించి నిజరూపం బుద్ధతిం బెంచి కా

లాహీశానవిశాలవాలలత మస్తాగ్రంబు హత్తించి తే

జోహంకారత మించి వార్ధిపయిఁ జూ పొనించి రార్హానిలో

త్యాహస్రీల రమించి రాము మదిలో ధ్యానించి హృష్టాత్ముఁడై.

49

లయగ్రాహి.—

అక్కడిసమీపగిరి యెక్కి శిఖరాగ్రధరఁ

ద్రొక్కి తదుదగ్రశీలచక్కి కరమున్ తెం

డక్కరణి నుండికొని చక్కంగ సురారిపురి

దిక్కు స్థిరదృష్టిఁ గని మిక్కుటపువేడ్కన్

డక్కై మనభీతి యింకఁ జీక్కై దశకంధరుండు

స్రక్కై దనుజాన్వయము నిక్కమని వేల్పున్

దిక్కులఁ బ్రసూనముల స్రక్కులొలయింప వడి

సెక్కినఁగఁ బావని చివుక్కునను దాఁటెన్

మ. లవణద్విపవతీశ్వరోత్తరణవేళాలోలవాలోల్లల

త్వవనప్రీధతి భూపరాగము జగత్ప్రాణాత్మజుం గూడి పో

వ విలోకింపఁగ నొప్పెఁ గూఁతుం గనఁగా వాంఛించి భూదేవి వా

యువుపుత్రుం డట పోవ వెంటఁ జన నుద్యోగించెనో! నాదివి.

51

మ. హృతబాలార్కుండు మెట్టగుంగి యెగయన్ హీనస్థితిం జేలి ప
ర్వతముల్ దూలముకన్నఁ జుల్కండనమున్ బ్రాసింది భగ్గుంబు లై
క్షీతిపై వ్రాలె ధృతిం ధరించి నెలవుం గేడించి బైసొందుని
ర్గతు లెందుం బడిపోవ కాత్తగతఘైర్యం బూనఁగా నేర్తురే? 52

ఉ. మాయవసేఁ జూడఁ జనుమారుతికేఁ ఫలకోటిఁ దృప్తిగాఁ
జేయుద మ్మిప్రయాణమున జేరువనే చని యంచు వెంబడిన్
బోయి దశాన్యునిం దలంచి పోవ భయంపడి జాఱెనో యరన్
వాయుజుమైవెనన్ బెగ వానుగనిన్ ని కూలె సాలమున్. 53

మ. హనుమద్విదులసింహగర్జనలచే నచ్చోటికొండల్ ప్రతి
ధ్వను లిచ్చెన్ సురలార! మీరు భయముల్ వల్లంక నిశ్చంక భూ
తనయం జూడ దశాన్యుగర్వ మడఁపన్ దానేగుచున్నాఁడు పా
వని యం చున్నతిఁ జాటుచున్నవా! యనన్ వాగప్రమేయోధతిన్. 54

ఉ. ఆలవణాద్ధిసీరు పవనాత్మజుమైవడిఁ బాయ సప్తపా
తాళములుం గనంబడియెఁ దద్దశకంఠుండు నాగబాలికా
జాలముతో స్వరత్నములు సర్వము గొంటు రవచ్చులంబునన్
బోలఁగఁ జెప్పి లోఁ గలుగుపోడిమి వారిని చూపెనో యనన్. 55

మ. అఖిలాశ్చర్యకర ప్రభావుఁ దతఁ దత్త్వాసక్తి లంకాపురో
న్ముఖుండై పోవ జగద్ధితార్థ మితఁ డెంతో దూర మిట్లేఁగెడున్
సుఖిరహనంబు వహించఁ జేయఁదగునంచున్ వార్ధి మైనానుఁ డన్
శిఖరిం బంచిన నాశఁ దద్దముగ రాఁ జరిసించి చిత్తంబునన్. 56

కా. అక్షిణోద్ధతి రామకార్యఘటనాహంకారివై పోవఁగా
రక్షోమాయఁ బ్రయాణదిక్కుమునకై రాఁబోలు గినిన్ ధృనిన్
శిక్షింప దగు నంచుఁ గాంచనగిరి శ్రీ మించుమైమించుతో
నాక్షేసింది మరుక్కుమారుండు శిఖర్యధ్యక్షు దాఁకెన్ వెనన్. 57

ఉ. మించులమించువైపువడు మేటిగుణాలవజీరు చేతి నూ
అంచులక త్తిపె ట్టెఱుంగనట్టి మహాగిరిపట్టి యంతకున్
మించిన గాడ్పుచూలి బలుమే నొరయన్ ధృతి దూలి యంతటా
నించుక జేటి క్రవ్వుఁగఁగిండ్రునిఁ జూచి మునుష్యుండై యనున్. 58

మ. కపిలోకేశ్వర! సర్వలోకహితసత్కార్యార్థివై పోవునీ
కపకారం బొనరింప రా నుదధి నీయాత్మాశ్రమం బార్ప న

- న్నిపు డంపెన్ బహుకందములములచే దృపుండ వై మార్గసు
గపరిక్రాంతి దొఱుగి పొవ్వునును: బల్కున్ వాయుజుం డిట్లున్. 59
- క. ఆకడ గని వచ్చెదనే, నాకుం దగ నేల? విడియ నడిసంద్రములా
నాకుం దగవే యని మై, నాకుం దగ నిల్చి పవననందనుం డవలన్. 60
- మ. స్వరధీకుల్ స్వపరాక్రమక్రమపరీక్షాబుద్ధిమై: బంప నం
బరపీఠం దనకుంటె దీర్ఘ మగురూపం బునఁగాఁ బునఁగా
సురసాగర్భము సూక్ష్మరూపమున నచ్చొచ్చి జొచ్చి వేప్రచ్చికి
సరిపుత్రుండుదరంబు వెల్వడియె నంచద్బాలభానుప్రభన్. 61
- క. ఆగ్రహమున గ్రాహగ్రహ,నిగ్రహ మొనరించి తోయనిధి దాటి నువే
లగ్రావగ్రణ్యగ్ర ము,నగ్రజవారూఢి నెక్కి యనిలజుం డలరెన్. 62
- కా. ప్రత్యూహప్రచయం బడంచి ప్రకృతిప్రాథత్వ మొడించి సం
సృత్యంభోధిఁ దరించి గట్టు గని వాసిం జెందుయోగీంద్రునా
న్నత్యం బొంది తదంతికంబున ధరానాకంబా! నా మీఱునా
దిత్యద్వేషిపురుషుడంబు మానుమద్దేవుండు వీక్షింపఁగన్. 63

— సూర్యాస్తమయవర్ణనము. ౭౭ —

- చ. రిపుపరిభేదనంబు సవరించి ప్రతాపము మించఁగా ననం
తపగ్మునందుఁ ద్రిమృరి వదంపడి రక్తి బయల్పడంగ మో
హపునఁ జేరుకాంతునిక్రియన్ నునుఁగెంపు నడంపుఁగెంపుతో
నపరదికాంగనం గదిసె నర్కుడు తీవ్రత మాని యయ్యెడన్. 64
- మ. చరమత్తాధరగైరికప్రభల నాచ్ఛాదించి వైయచ్చరాం
బురుహజీమణిహైమకంకణఘృణిస్ఫూర్తిన్ విడంబించి సా
గరరాట్టుంగతరంగవిద్రుమలతాకాంతిం బ్రసించె న
జ్వరతార్కద్యుతి శోణమృత్కులన నాశాకుఢ్యభాగంబులన్. 65
- చ. ఉదయధరాధరాగ్రమున నుండియు నస్తముఁ జెంద: దాను' ము
ప్పదిగడియల్ ప్రయాసపడువద్దతి నొక్కక్షణంబులొపలం
బదములు నిల్చి నట్టిహనుమంతుండు చూడఁగ నెట్లు నిల్వఁబో
యెద ననుసిగ్గుచేబలె ది నేనొంద్రుడు పశ్చిమవార్ధిఁ గ్రుంకినన్. 66
- చ. తడవుగ నెంతయేని వడి దవ్వఁ జరించుటఁజేసి మిత్రుం డ
బృహలిక దీర్ఘం జేరుటను బశ్చిమదిక్పతినిల్పుచేడుకన్

విడివి ఘటించి చుట్టు నొదవించిన నొక్కపుటింద్ర గోపపుం

బెడంగునరాతిరీతిం గనిపించెను దద్దిక సాంధ్యరాగమున్.

67

సీ. సంఛరద్యామినీచరవీరఘోరాంగముల ముచ్చిచ్చాయతో ముచ్చటాడి

సంకేతపదసమాశ్రయపాంసులాసితచేలకాంతులతోడఁ జెలిమి చేసి

వికసితేందీవరప్రకరచంచద్దళప్రత్యగ్రరుచులపై బారు దీటి

గిరిగుహనిర్గచ్ఛదురుమత్తకరిఘటాచటులదేహశ్రీల సంస్పృశించి

తే. నయనయుగళసమున్మీలనంబువలనఁ, బ్రాణిగతి కప్రయోగనభావముగను

సూది మొనకైన భేదింపఁ జోటానఁగని, గాఢతిమిరుంబు దిక్కుడుంగముల నిండె.

తే. అభ్రఫలకంబు సకలశబ్దావిదేవ, తానకూం బవుటన్ సమయాభ్యుచి పుం

డర్చనావేళఁ జలికింప నమరుచంద్ర, నంపుఁజదురుపలన నుడువ్ సొంపు మీతె. 69

చ. అలవిధి పేరియొజ్జలు వియత్ఫలకంబునఁ గాలబాలుకే

లలవడఁ జేయఁబూని వలయుంబుగఁ జుట్టిన వానిలోపలం

బలుమఱు దిద్దఁగా మొదటిబా గఱి యంతయు నిండికొన్నను

న్నలూ యిది నాఁగఁ దారలు గనంబడియెన్ బలుబాతు లేర్పడన్.

70

చ. తనరుచి దిక్కుడుంగములఁ దాన్కొనువీడకటిఁ ద్రోయఁబోక చం

కనదురురత్నకుండలయుగప్రభ లంబర మొందసక య

పైపులిమిరంబుపెం పడర భీషణవేషము డాచి కొంచెమై

హనుమ యవిద్యవంక నసదైనములుండెడునాత్మ నాఁ దగెన్.

71

క. నెలవునఁ బెన్నిధి దొరయం, దలఁచినజనుఁ డితరజనులందఱి జడియెన్

పలసినగతి నినుఁ గనుఁగొన, నలపురిసందడి యడంగ ననిలజుఁ డెంచెన్.

72

క. తఱి యెంచి పొంచి లంకా, పురియంతయుఁ గాంచి నిన్నుఁ బొడఁ గని పిదపన్

మెఱసినయనిలజుబల మీ, వెఱిఁగినదే యనుచు రాముఁ డిలికిఁ డెలిపెన్. 73

— ఆంజనేయుని సీతాసందర్శనావివృతాంతము. —

క. అనిన నరుంధతి పెనిమిటిఁ, గని గౌతమసూతి పరమకరుణాకరపా

వని లంక వెదకి జానకిఁ, గనిచేసినబలిమిఁ డెలుపఁగాఁ దగు నన్నన్.

74

తే. ఆవసిష్ఠుండు పలికె నట్లాంజనేయుఁ, డనురపురి డాసి యసమసాహసనిలాస

భాసమానస్వభావుండై ప్రతిభటాళి, కలకలము వాయునందాడఁ గాచి యున్న.

సీ. కోలాహలధ్వనుల్ కొంచెమై యటమీఁదఁ గోటవాకిటివారిగుఱుక లెచ్చెఁ

గటువూర్త లెడలి యంతట దైత్యకాంతల కలువరింతలు వింత నెలువరించె

నరసోష్ఠ లుపిగి విక్రందిమై నట కూడు కొలయుదంకులయూర్పులు నెలంగె
నకలేంద్రియోద్వృత్తి నడలి పిమ్మటఁ జౌరజనులరూపుల వివశత్వ మొనె
లే. నట్టిసమయాన గజసమయాన నరయఁ, దత్తజంబున నుత్తరవార్షరమునను
జొచ్చి చనుచోట నెడ సొచ్చి వచ్చులంక, బింకమడఁగించి సామీరి పెంపువీటి.

క. సాలముల సాలసాలర, సాలముల నితుద్ధనురఖచరబాలనికా

పాలికలకేళికాగృహ, పాలికల లతాంగి నెడకి పాపని యుపలక్.

77

చ. పరుల కదృశ్యుండై యసురభర్తబాసగృహంబు చూచి త
త్పరినరభూమి రమ్యమణిభర్త వినిర్మితనర్తహర్త్యముం
దొరసి తదూర్ధ్వముం దరసి తోయరుహాననఁ గాన లేక వా
నరపతి కొంత చింతిలి మనంబున నిట్లని యెంచె వెండియుక్.

78

ఉ. ఏలిక దొడ్డవాండ వని యెల్లకపుల్ విన నన్ను తించినన్

వాలికతోడ పెంచుకొని వచ్చిలి నిక్కము చూచి వచ్చెడన్

బాలిక నంచు నాట్ర తిన భంగము గా నతిఁ గాన నన్నిష

జ్ఞానికవంటివార్త యింక స్వామికి నే మని విన్నవింపుడున్.

79

సీ. క్రిందుమీఁదై యొడ్డగిలఁ జుల్కఁగఁ గేలఁ గబలింతునో! యజాండకర్పరముల
ఫణి ఫూణి ముదికచ్చపమువీపుఁ బ్రాపింప నడఁగఁద్రొక్కుదునో! హేఘాచలంబుఁ
బూలపోరక వాలలీల జల్లన నేల రాలఁజేయుదునో! తారావ్రజంబుఁ
దొండముల్ దునిఁగి వేదండముల్ గీఁపెట్ట నొక్కచో వైతునో! దిక్కు తెల్ల.

లే. నింతచేసిన ప్రహరుడేంద్రవహ్ని

ముఖ్యదివిజాధినాయకుల్ ముదిత యున్న

నెలపు చూపెద రని యెంచి యలుకఁ బెంచి

హర్షశిఖరాగ్ర మెక్కి యయ్యగభూమి.

80

ఉ. అక్షయపుణ్యకాలి మరుదాత్మజుఁ డయ్యెడఁ గాంచె శింశుపా

వృక్షము స్వప్రసూనపరివేష్టితకాంత్యరుణీకృతక్షపా

ధృక్షము ప్రత్యహస్సురదుదగ్రలతాగ్రనిరుద్ధభానుచ

క్రాక్షము సంధికారస్పృశనార్హదళాకలితాంతరిక్షమున్.

81

ఉ. ఆయవరిజ మిట్లు గని యచ్చట సీతఁ గనం దలంచి హ

ర్షాయతనంబు డిగ్గి మరుదాహతదృతకేతుఘంటికల్

ప్రాయుటలాప్పె సీత యిదె ముందరిసాలముక్రిందఁ జూడు సో

నోయి కుమార! యంభు నెన రూని సమీరుండు తెచ్చెనో యవన్.

82

పంచచామరము. అపారదోగిప్రతాపశాలి యక్కపీశ్వరుండు శిం

శుపారసారుహగ్ర మెక్కి సూక్ష్మకాయుడై తది

యపాదభూమి మైమవేదికాంతరసలంబున

క్షపాచరాంగనాగణంబు గాంచి వారిలోపలన్.

83

ఉ. ధారుణి మైపరాగమునిధంబున లోచనబాష్పవై భరి

సీరము నిశ్చయోగశిఖినిటునఁ దేనము వేడియూరు పై

మారుతమున్ మనోరథసమగ్రత వ్యోమము గొల్వఁగా గ

త్రాగరణలీలఁ దెల్పెడునొకానొకమానిని గానిపించినన్.

84

ఉ. ఆమహానీయధామ “దురితాపహనామ! సమగ్రభోగసు

త్రామ! ద్విషద్విరామ! రఘురామ! పరామరిసింప వేమియున్

నామొలు యేలూతో విన వనాభశరణ్య! నృపాగ్రణ్య! నా

స్వామి;” యటంచుఁ జేర్కొనఁగ జానకి యానని నిష్పితాత్ముడై.

85

ఉ. పట్టణం మంతయున్ వెడకి భాగ్యవశంబునఁ జూడఁగంటి నే

నిట్టియెడన్ లతాంగి నని యిచ్చుఁ గపీశ్వరుం డుబ్బి యంతలో

దిట్టద లూని కాంత దురహిలఁగ “హా! రఘురామమోహపుం

బట్టపుడేవి కిట్టివెత పాటిరనే!” యని సాశ్రునేత్రుఁడై.

86

కా. భర్త న్నమ్మఁగఁ బల్కినట్లు సతి చూపట్టన్ ముదం బెచ్చెఁ గాం

తార్తత్వంబున వెచ్చె నెమ్మది “సుఖస్యానంతరం దుఃఖి” మన్

వార్తార్థంబు మదర్థ మయ్యె మిథిలానాథాత్మజాతార్థమై

స్ఫూర్తిం జెందదొకో తదన్యపదసంబోధంబు శోధింపఁగన్.

87

కా. కార్దులీగణవేప్యమానహరిణిం జంచత్కరిణ్యాశిం

మృద్ధాంభోజినిబోలె రాక్షసవధూమధ్యంబునం గుండుచున్

దుర్ధాంతవ్యధఁ జెందుచున్నసతి నేత్రోవన్ విచారించు మ

న్నిర్దోషప్రియభాష లెప్పు డింక వినిగ్గం జేతు నంచున్నెడన్.

88

కా. దోషాటాన్వయచక్రవర్తి మదనార్తుం డై ధరాపుత్రి దు

ర్భాషామార్గణపక్షి నొంప నలనిన్ భంజింప నుంకించి త

ద్రోషజ్వాలిక కేముషీజలముచేఁ దూలించి లేఖర్నభ

ద్యేషస్త్రీ త్రిజటాఖ్య చెప్పినకలన్ విభ్రాంతి నిద్రింపఁగన్.

89

క. సమయము గని కారుణ్యరసమయహృదయుఁ డగుట కాఖిళాఖలు డిగి భూ

రమణీజాతకు సీతకుఁ బ్రమదముగ నమస్కరించి పావని పల్కెన్.

90

- ఉ. రామునిబంట మారుతవరంబున సంజనగర్భశుక్తికన్
 మమకజన్మ మంబ హనుమంతుఁ డనం దగువాఁడ స్వామి మీ
 నేను మెఱింగి రమ్మనియెఁ జిత్తములొ నను నమ్మరేని యా
 రామునిముద్రితామణిఁ దిరంబుగఁ గన్గొనుఁ డంచు నిచ్చినన్. 91
- సీ. అంగుళీయక మంది కెంగేలఁ గొనినంత రమణిమైఁ బులకాంకురంబు లెనసె
 రత్నముద్రిక సాదరమునఁ గన్గొనినంతఁ గలికి కానందా. శ్రుకణము లురిలె
 నూర్చి కామణి చెక్కు లూరయించుకొనినంతఁ గాంతదేహం బుల కంపమొందె
 సుంగరం బొకదాంత యురముఁ జేర్చినయంత నింతి బాహ్యభగ్యంతరేచ్ఛ మఱచెఁ
- తే. జెలువుఁ డంటినఁ గనుగొన్నఁ జె క్కలమిన, నక్కుఁజేర్చిన నేనుభం బావహిల్లు
 నానుభుము ముద్రితాయుక్తి నైన వాయుజానకుఁ బ్రత్యుపకృతిచేయసుదలిమఱచె.
- చ. జనకజ యింగితన్ విభునినన్నిధిఁ జెందినభంగి సుంగరం
 బున ముదమంది తన్ దెలిసి ముందర బ్రాంజలి యైనయంజనా
 తనయునిఁగాంచి సీదయఁ గదా! జగదాదరణీయరామభూ
 జనవరభద్రముద్రిక ప్రసన్నతఁ జేతులె నాకుఁ బావసి! 92
- చ. రమణుఁ డొసంగె సుంగరము రామ! కనుగొను మన్నమాత్ర మే
 ను మఱది సొక్కి యొక్కటఁ గనుగొనుచుండితిఁ గాని తత్ప్రేమా
 దమునకు నాదికారణ మితం డని ని న్ననైతి నెచ్చటన్
 బ్రమద లెఱుంగ నేర్తురే? కృపాభు రొనర్చినమేలు మారుతీ! 94
- కా. లోకుల్ ప్రాణమే ముఖ్యవస్తు వని యాలోకింతు రా ప్రాణమే
 నాకు న్నిల్చితి సీకు దీవన వినా నాచేతఁ గా దొండు న
 త్యాకల్పంబుగ వృద్ధిఁ బొందు మిఁక నీవాకల్పవర్యంతమున్
 గాకుత్స్థాన్వయరక్షణ(?)పుణ్యాగణ్యప్రభావోదయా! 95
- క. నా విని పావని త్రిభువన, పావనిఁ గని బంటు నేల ప్రణుతంపంగా?
 బోవలయు మీశిరోమణి, చేపి! దయనీయుఁ డన షీలిజ యిట్లనియెన్. 96
- కా. ఆకారం బెఱిగించుప్రజ్ఞ జనలం దట్టట సీప్రజ్ఞ కే
 కాకారం బయి యుండ దీయొడలు సత్యంబై నసీరూపమున్
 నాకుం జూపక రత్న మే నొసంగనన్న న్నట్ల కానిమట్లం
 చాకారుణ్యపయోధి దివ్యతమలీలాకావధారోధి యె. 97
- సీ. తెలిచాయబలుసామిశలఘాపుచెలిగంపుచిఱుగజ్జె లడుగుఁదామరల వఱలఁ
 బుడమి మోఘరి పాఁపవడగగుంపులసొంపు విడిసింపుమైవెంపు నెఱపు నెఱప

- వినుమానికముచాలు గొనఁజాలుతనడాలు నలుదెస మిసమిసల్ గలయ వెలయఁ
దెఱగంటిదొరవంటిసెఱవంటితెఱగంటి సరి గెంటినీడుతోక చవలఁ బొదల.
తే. మేలిజందెమ్మ కెమ్మైము కేలిమోడ్డు, బసిండిముండయుఁ గ్రొంబట్టుమిసిమి దేర
హనుమ మున్నీటి మొలనూలియన్నచూలి, కన్నుగవ కచ్చెరువు గాఁగఁ గానిపించె.
క. ఇప్పుగిది గాడ్పుగొమరుని, గొప్పశరీరంబు చూచి కోమలి మదిలో
నవ్వు డరు దింపు వెఱపును, ముప్పిరిగొనఁ గన్నుదోయిమోడ్పునఁ బలికెన్. 99
మ. విపులకారుడ వై జగత్త్రయ మావేశించుసర్వాత్ము నిన్
గవినామాన్యునిఁ గాఁ దలంచితిని జక్కం జూడఁగా శక్యమే?
చపలాలొకల మైనమాద్యశలకున్ జంబున్ భయం బయ్యెడున్
గృహ సీయెప్పటిసూక్ష్మహామనునఁ దండ్రి! నిల్వపే వేడెడన్. 100
క. ఆపాఠోనిధిఁ గడిచిన, కైపున నామగ్నివార్ధి కడగాంచుటకై
నాపాలిభాగ్యమే నీ,రూపంబు వహించె నో మరుప్పియతనయా! 101
క. అని యనితరహితఫణికిన్, వినుతింపఁగ నేధమానవిధ మడఁచి మురుం
గనిపించినటుల నిలిచిన, యనిలజునకు మఱి యొరంగి యవరిజ పలికెన్. 102
క. వసుధేశుఁ బాసి పదినెల, లనువులఁ బట్టితి భరింప నతిభర మింకన్
మనలిన ననురేంద్రుఁడు నా,కసుర(?)నని హనుమ! యరుమా విభుతోన్. 103
సీ. ననుఁ బ్రధానంబుగాఁగొనుటచే దన కీశ్వరత హెచ్చె ననెడు గారవపుమాట
నేను గల్గకయున్నఁ దా నేవిలాసంబుఁ బరయఁబో ననెడి యుద్బరపుమాట
క్షణము నన్ బాసిన లగ మంత శూన్యమే యొందు గన్నడ చన్నసింహుమాట
సీగుణావళిఁ గుండునే యిట్టి దని నాఁడు సన్నుతింపఁగ నన్నచనువుమాట
తే. ప్రేమ మున్నాడి మున్నాడి పెంపు నేయు, లెఱుంగఁడే సర్వసాక్షి దానిపుడుపేక్ష
యేల గావించెనని మీఱి యేరు దూఱి, పలికినా నని వివరింపు భర్తకనిన. 104
ఉ. తెమ్మెరమాలి మ్రొక్కి జగతీపతికిన్ భవదుత్తు లెల్ల ని
క్కిమ్ముగ విన్నవించెద నికన్ వెత చెందకు నీముద్ర శ్రువ
ర్షమ్ము న కాడిగర్జయగు రామధనుర్గుణఘోషణంబు మా
యమ్మ! నిజమ్ము నమ్ము మని యాయమ వీడ్కొని నేడన్ మీఱఁగన్. 105
మ. సుమనోగంధవివర్ధనసేతి ద్విజస్తోమధ్వనిప్రాప్తి ది
ప్రమధుప్రస్ఫుటతం బ్రశాంతకలనాభంగిం బహిళిత్వముం
దమయందంబు గనిపించె వీనిఁ దొలుకన్ దండియ నన్నట్టు ల
తన్మమితోద్వృత్తిఁ బెక్కినె నాయుజుఁ డశోకానోకహాసికమున్. 106

వ. మఱియును.

107

స్థగర.—

కూర్చెన్ కాఘోపకాఘిన్ కనుమవిసరమున్ కట్టలంబుల్ దళంబుల్
వ్రాల్చెన్ రాల్చెన్ ఫలంబుల్ వనచరభుచరస్వామి తద్రక్షకాళిక్
గల్చెన్ గుండెల్ పగిల్చెన్ గిలకిలనగుచున్ గింకరశ్రేణిమేనుల్
దొల్చెన్ రక్తాబుధారోద్ధరత మకరికాతోరణారూఢి బొల్చెన్.

108

తే. సకలబలహేతుభూతపంచకముకడిమి, జార్చి సప్తప్రధానాత్మజన్యసనము
లడచి విడతాక్షుడై సుస్థిరాత్మయోగ, చుతిశయిల సంశస్తిలై నయ్యతివిభుండు.

మ. ఏత్యశోకాపనయాగ్ని రావణి జగద్భీమస్వయంభూశరం
బతిగర్వంబున వైవం దచ్చరముఁ గ్రోయం జాలియున్ ధాతృదే
వత సీక్షించియు రావణసిథి గనన్ వాంఛించియున్ ధీరుడై
హుతభుజ్జిత్రసుతుండు కట్టువడిన ట్లుండెన్ విలాసంబునన్.

110

మ. అసమబ్రహ్మశరోగ్రతాగ్రసనలీలాగాత్రుఁ డగ్గంధవా
హసుతుం డిగ్గతి నున్న ఘోరభవపాశాయాసవిధ్వంసన
వ్యసనుం డిప్పిరిల్లాళ్ల నిల్వఁ దనిపో కష్టేసునాదుండు పా
శసమావేళితుఁ జేసె దామసమతుల్ స్వంబుఁ జింఱింతురే.

111

మ. దివిషడ్లోహి మహోగ్రపాశములు సంధింపంగ బంధింపఁగా
వివశుండుంబలె నూరకుండె గుహనావిశ్రాంతలీలన్ గడి
ప్రవరుం డయ్యెడఁ గొంచుజోయి జనకాభ్యాశంబునం దుంచ దా
నవమూర్ధన్యం దమర్దచంతురితదంతధ్వానుడై యిట్లునున్.

112

కా. ఆశక్రాదులకున్ బ్రయాస మగులంకావాసమున్ బొచ్చి నన్
లేశంబుం గయికోక కేళివనపాఠం గూల్చి రక్షచ్ఛటా
నాశం బక్షహృతిన్ ఘటించినమదోన్మత్తుండ వెవ్వాడ వో
రీ కాఘామృగ! యెవ్వ రంపి రిట వారిం జేపురా నావుడున్.

113

చ. ఉరవుగఁ జుట్ట చుట్టుకొనియున్న మహాఫణి నాఁగఁ జుట్టునుం
బరివృతవాలవల్లి దగఁ బాలసముద్రములీల దత్పభాం
తరశశికాంతవేది జిగి దాల్చు నెడన్ ధృతిలక్ష్మీహెచ్చుగా
హరి పలికెన్ బ్రహ్మసమయాబ్ధబృహద్ర వగర్భితార్పటిన్.

114

కా. స్వామిద్రోహి! దశాన్య! యోరి! విమరా సాక్షాద్రమాధ్యక్షుఁ డా
రామత్వపతిబంట వాయుజుండఁ దద్రాకేందుబింబాననా

క్షేమం బారయ వచ్చి యిచ్చట లతాంగిం జూచి యస్తద్భూతా
సామర్థ్యంబొకయింత సీతుఁ గనిపించుజేసితిన్ బోవుచున్.

115

ఉ. నావినుత ప్రతాపకలనం గలనం జలనంబు నొగడ కిం
దేవడిబంటు నిల్చున్? దగడివగ దీటుగ దీనతోడు సీ
తావిధుఁ జేరి మీఱవలదా? కలదా? యిలఁ దాద్యగర్థ మో
రావణ! నాదుబుద్ధి వినురా కనరాకనురా శుభస్థితుల్.

116

క. కైలాసశైలచలనా, భీలభవద్యుజవిలాసభేదనలీలా
లాలగిరిశశరాసుది, భాషన కవసీజ నొనఁగి బ్రతుకును టన్నన్.

117

ఉ. ఆహనుమంతుమాటల దురాగ్రహుఁడై దశకంఠుఁ డున్నతా
జ్యాహుతివర్ధమానదహనాకృతి దగ్గటివారిఁ జూచి తా
ద్రోహ మొనర్చియున్ వెఱక త్రుళ్లెమనివ్వెడక్రొతి వీనిమీ
రాహుతి నల్పుఁ డన్న విని యర్చుకు మ్రొక్కి విభీషణుఁ డనున్.

118

చ. అలయక స్వామికార్యపరులై పఱలెంచినవార లెన్నిభం
గుల నయినన్ వెనుగుపలుకుల్ పచరింపుదు రవిధంబు దూ
తలకు స్వభావ మిం దలుగ ధర్మముగా దటులైనఁ గీత్తము
దలక శమింపజేసి తగిన ట్టొనదండన కానతిం డనన్.

119

క. ఈయడవి ద్రిమ్మరిం గొని, పోయివెను దోక గాల్చి పోనిం డని డై
తేయాగ్రణి నెలవిచ్చిన, నాయనఁ గని డైత్యు లత్యుదా త్తస్ఫూర్తిన్.

120

క. పట్టిరి పవనజు మోఁకులఁ, గట్టిరి తైలార్ద్రపటనికాయము లోకన్
జుట్టిరి బెట్టుగ మంటలు, వెట్టిరి రాక్షసులు లోకభీకరభంగిన్.

121

కా. రక్షోపంశవినాశ హేతుభృతిజాగ్రద్ధామకేతునితిన్
వీక్షింపన్ శిఖాభీమలూమలతలో వీరచ్చటాధ్యక్షుండ
య్యుత్సారాతి చరించుటల్ విని తనున్ బ్రార్థించుసీతాపయో
జాక్షిప్తారణఁ జల్ల నై యపుడు స్వాహాభర్త తోఁజొటయున్.

122

సీ. సుర లుపద్రవ్య లంఘనసీమాదంబు శ్రుతిసూత్రనికరంబు దిలిజవలము
పశుశిటి గృహదారుపటల మింధనరాజి శోపవహ్ని మహాప్రతాపవహ్ని
లాంఘాలవహ్ని గూడంగ వహ్నిత్రయప్రజ్వలజ్వాలికాపాళి లంకఁ
బూర్ణాహుతిగ రామభూమిశ్వరార్పణబుద్ధిమై గావించి పొలఁతి గాంచి

తే. సౌఖ్యవారిధి నవభృథస్నాత యగుదు, నానావకళావిచారదుఁ డపుడ మరలి
కడలి లంఘించి యవ్వలికడ వసించు, నానరుల కున్ముఖతఁ జెందివచ్చునపుడు. 123

ఉ. అంబుధరధ్వనికొ శిఖచయంబన మారుతిసింహగర్జన
జ్ఞాంబవదాదు లుబ్ధి సతిజాడ గమంగొను తెంచి హర్ష బా
హ్మంబునదీవధూతికల నంబుధిడం బడగించి విక్రమా
డంబరు లర్కసూతివని డగ్గటి దుడగముల్ ఘటించుగళె. 124

క. దధిముఖుచే రవిసుతుఁ డ,ద్విధ మెఱింగియొ గినుక గనక వెనఁ బిలిపింపకొ
గుధరచరుల్ చని సుగుణాంబుధి రఘువతిఁ గాంచి రనిలపుత్రుండంతకొ. 125

సీ. అవికారలీలఁ గేల్లఁ నిటలతటంబు గదియించి నృప! కింటిఁ గలువకంటిఁ
దనువుక్రిందపసింది స్థిరదృష్టి వహియించి యుపవాసములఁ జిక్కియొఱపు దక్కి-
నెఱివరుల్ బడగట్టి తెరలుచూరుపు వట్టి భావంబు నినుఁ జేర్చి బాధ కోర్చి
నీనామమె జవంబుగా నుగ్రపుఁదవంబు గావించువటు లున్నగరితఁ గన్నఁ
తే. గండకున్నె? మనం బశోకవనరాశి, డాసియును శోకవనరాశి గాసిఁ జెందు
చున్నయన్నాతి కీపు ప్రసన్నుడవీకఁ, గాక మదిగాఁక యేజోకఁ గడవఁగలదు?

క. అని తెలిసి తానుదధిదాఁటినగతి మొసలుకొని యట ఘటించినవని సూ
చన చేసి జీవమణి యిచ్చినగతి సతిగత్తు మొసఁగ శ్రీరఘువతియుకొ. 127

మ. అది గన్నకొ మదినున్న తాప మెడఁబాయకొ జేయఁ గన్నట్టు లిం
పాదవం బాసనిఁజూచి యాయనిశరోద్యోగప్ర తాపక్రియా
సదుపాయస్థితు లెందునుంగలవె? యస్తద్వ్యంశసంరక్షణం
బు దయఁజేయనె నీశుభోదయము గాఁటోలుం గప్పిగ్రామణీ! 128

మ. శ్వసనోదగ్రజవోగ్రధాటిఁ బటిసిచక్రేశ్వరుం దాఁటిపో
వనమే? దాఁటినచో సువర్షభయఃస్వైరప్రచారాశ్శూఢా డా
యసురగ్రామణివీడు చూడఁ నరమే? యటైన నీరితికొ
ర్యసముద్రేకతఁ పొచ్చి శత్రుహృతి నేయంగూడునే? పావనీ! 129

మ. పవనుండుకొ గరుడుండు దుర్భరగతికొ బారావరోల్లంఘన
ప్రవణప్రక్రము లింతె గానివని దీర్చకొలేరు వారుండని
యవలంబోయినరుద్రుఁ డైన మరలకొ ప్రాణాన రానోపునే?
జవముం దేజము మించ నీకిటు ఘటించం జెల్లెఁగా కెల్లెడకొ. 130

మ. కృతకృత్యుండవు నీప్ర తాపజవకీర్తిస్ఫూర్తిఁ గీర్తింపఁగాఁ
జతురాన్యుండును నోపఁ డన్యజనతాసాధ్యక్రియల్ నీవు
చేసితిగానకొ బ్రతి గాననైన నిదె సంక్షేపింతుఁ బాటింపుమా
ప్రతికారంబుగ నంచుఁ గాఁగిటును సంభావించె వాయ్వర్చకున్. 131

ఉ. అంపటిలోన నిట్లు పవనాత్మజుఁ గూరిమిచేసి డాసి వా
ర్థిం దరియించి రావణు వధించి మరుత్తులుసూక్తి సుత్సవం
బొందినసీతఁ డైకొని యయోధ్యకు రాఘవుఁ డేగె నాశతా
నందుఁ డరుంధతీప్రభు ననంతమణిప్రభుఁ గాంచి యిట్లచున్. 132

కా. ప్రాణేశుం బెడఁబాసి ప్రాణ మెడలించు బూసుసీతాసతి
బ్రాహ్మపేక్ష భరింపఁజేసినజగత్పాత్రజుఁ డనన్
రావణప్రస్తుతశౌర్య మెడియు వివేక వాంఛించుచున్నాడఁ ద
ద్యాణిదేవతఁ దత్కథానుగతిఁ జెందం జేయవే నాపుడున్. 133

పంచచామరము. భగీరథోర్వరాధిరాట్రవగప్రసన్నపన్నగ
ప్రసూర్ధమాన్దవిర్గత తరంగిణీతరంగసం
ఘగర్భితార్భటిక్ వచగప్రగల్భతాబిభూతివా
సిగా దయాగరిష్ఠుఁ డవ్వసిష్ఠుఁ డవ్వ డిట్లనున్. 134

మ. అనఘాగ్రేసర! బ్రహ్మకెన సుతిసేయక్ రానిసంజీవరా
యనిచారిత్రము లే సుతింపఁగలనా? యైనక్ విదేహాత్మజా
వనమే కా కతఁడాత్మ రామహితభావం బూని పెక్కుండ్రఁ బ్ర
చినయాశ్చర్యకరప్రభావములు సంజేపంబుగాఁ చెల్పెదన్. 135

సీ. సౌహృదస్థితి విభీషణునియం దెఱిగించి పతిఁజేర్చి స్థిరరాజ్యపదవిఁ గూర్చె
బెద్దనిద్దరవోవు పెనుమూఁకల విశల్యకరణిఁ జెచ్చెర మేలుకన నొనర్చె
గలనఁ గూలినరాముగారాబుతమ్మునిప్రాణముల్ క్రమ్మఱఁ బడయనేర్చె
దనవాగమృతధార మొనయించి భరతేంద్ర గాఢశోకజ్వాల కడకుఁ జూర్చె

తే. గదనమునఁ బెళ్ల దనుజులమదములూర్చి, మఱియుఁదఱిచైనమహిమముల్ దొరసిపేర్చె
బవనతనయుండు శ్రీరామభద్రభద్ర, పయకునిజరూపమునకు భేదంబు లేమి. 136

క. హామనశోటులు నను రా, మాయణకథ యనెడు హేమమాలికకు మహా
నాయకరత్నం బగురఘు, నాయకభటుమహిమపర్ణనల్ గావింపన్. 137

సీ. వినుము శతానంద! మును రాముఁ డంజనాసుతునిచే జానకీస్థితి యెఱింగి
దశకంధరజగీష దక్షిణాంబుధియోర వీరవానరులతో విడిసియున్న
నది విని దుర్జయుం డగునిర్జరారాతి దుర్జాతిమంత్రులఁ గర్ణ నుడుగ
దుర్జంశ్ర మెఱిగింపఁ దొడగిన ధర్మార్థకామమోక్షములకుఁ గానితెరువు

తే. పరపథూనంగమాపేక్ష పరపథూటి, మాత్ర మానీత లోకైకమాత యామె
కెగ్గు గావించి చెడ నేల? యిమ్ము రామ, చంద్రునకు సీత నని విభీషణుండు బెలుప,

చ. అవిరళ కావ్య గౌరవమర్థతః శైందుకవీం ద్రుమాట లాం
 దువిధిః దలంచుచుం దనకతోరపదాహతిః జూపఁ బూనుదు
 ష్కవివలఁ దామసీచరళిఖామణి తమ్మునిబుద్ధిమాట లాం
 దువిధిః దలంచుచుం దనకతోరపదాహతిః జూపె నేవునన్. 139

మ. ఘనకర్తానుగ మైన కాయమునకున్ గాలంబు చర్యాప్తిఁ జేం
 దిన నంతకరణంబుతోఁ దగుగలిన్ దీపింపఁగాఁదోవుదీ
 వునితేవన్ సహితుం దతండు జముతావున్ జేందఁ గాలంబు డా
 సినపాలస్త్వనివీడు వీడి వఱి తెంచెన్ రామసేవార్థి యై. 140

ఉ. కావలమూఁకలోఁ బెరింగి కమ్మనిక్రొవ్విరివేళ యైనచోఁ
 గాకి కుహూకృతుల్ విని వగన్ బెగడించిన గుంపువాయుపుం
 స్కోకిలముంబలెం దశముఖుం బెడఁబాసి విభీషణాసురుం
 డీకడ రాఁ గనుగొని దివేంద్రకుమారుండు సేనతో ననున్. 141

క. కంటిరె! కపు లదె మింటన్, వెంటన్ హితు లంట వచ్చునీనిన్ దివిష
 త్కంటకుని నెంటుఁ డంటకుఁ, గంటకతరు లూనువారిఁ గని యతఁ డనియెన్.

పంచచామరము.—

వలీముఖేంద్రులార! మీకు బంధుఁడన్ మరుద్విష
 త్కులీనుఁడన్ మలీమసాత్తకున్ దశాస్యుఁ బాసి ని
 శ్చలప్రపత్తియుక్తి రామచంద్రుఁ జేరితిన్ మదా
 విలత్వ మీరు సామిఁ జేరి విన్నవించరే యనన్. 143

క. అక్కపు లక్కజ మెక్కెడు, రక్కసునుడివడుపు నొడువ రవిసుతుఁ డదిరా!
 యెక్కడివని? యని రాముని, చక్కికిఁ జని మ్రొక్కి పటువచనరచన ననున్. 144

క. రావణునితమ్ముఁడంట! బలు, కావరమున నున్నయన్నఁ గా దని మిమ్మున్
 సేవింప వచ్చినాఁడంట!, యూమింశలు వింటిరే నరేశ్వరలింకా! 145

కా. భాషం గూర్పరు బుద్ధి బుద్ధిపటిమం బాటించ రుగ్రక్రియల్
 దోషం బన్న నొకింతయుం దలఁచ రెండుం దూషితస్వాంతు లీ
 దోహతుల్ బహువేషధారులు మదాంధుల్ వీరి జిత్రంబులొ
 సీషస్త్రాతము నమ్మి చేకొనఁగరా దిత్వైకువంశోత్తమా! 146

క. మాత్తఁ డని విన్నవించితి, వార్తల కెడ యేమి స్వామివారికి బుద్ధిన్
 వర్తించినటు లానర్చుటె, కర్తవ్యం బనిన జనకకన్యాధిపుఁడున్. 147

ఉ. చెంగటిమర్తలం గని వచించె గపీశ్వరులార! యన్నతో
డం గలహించి వచ్చెనొ దిటంబుగ సంధి ఖండింప వచ్చెనో
యింగిత మేమియో తెలియకే మన కీతని వీడనాడుటల్
సంగతిగా బెఱుంగ నగుజాడ తెలిం గెఱింగింపుఁ డీ రనన్.

148

క. సుగ్రీవుఁ డనియె సీతిన, మగ్రత మన్నింప ముప్పు నడుగుటగా కా
ర్యాగ్రణి! మీ రెఱుంగనికా, ర్యగ్ర హణము లేమి యున్నవని పలికినచోన్.

సీ. శత్రుం డతనిగూర్చి మైత్రి చింతఁకుటంపరా దని వల్లెఁ దారానుతుండు
తఱిగానితఱి వచ్చు టరయంగ సంశయావస్థార్దుఁ డని జాంబవంతుఁ డనియెఁ
దగువానిఁ బంపి చిత్త మెఱుంగకయె తొడిఁ బడఁగూడ గడువని నొడివె శరభుఁ
డదియెనిక్కముపీనిహృదయమర్త మెఱుంగ దొరయుమేలనుచు మైందుఁడువచించె
లే. నివ్విధంబునఁ దమతమయిచ్చ సెనసి, వచ్చు హెచ్చున వాత్తచ్చువార్తలు విని
యాత్తరక్షావరాయణం దాంబనేయుఁ, డన్న రేంద్రున కిటు లని విన్నవించె. 150

లే. అవధరింపుము శరణాగతార్తిహరణ!, మీ ప్రధానులవలుకు లేమియు శుభంబు
లనుసరింపమిఁ గార్యబాహ్యములు దోష, హేతువులు గాఁ దలంచెద నెట్టు లనిన.

మ. పరమర్థంబు తెఱుంగఁ గోరుకుమతుల్ ప్రాస్తూపమే పూని వ
త్తురే? వేషాంతర మొందినం బలుకులం దుర్భావపద్భావముల్
పరిశీలంపగరాదే? లోఁ బ్రబలమా భావంబు నాకారవై
ఖరి మాటంగలఁడే? విధాతయు బలాత్కారంబునన్ రాఘవా!

152

ఉ. రావణులొడ న న్నపుడె రాక్షసుఁ బంపుట సొం పటంచు ను
గ్రీవుఁడు తెల్పె రావణునికిల్పిష మీతనిఁ జెంది యున్నదే?
రావణుతమ్ముఁ గొనియె రాముఁడు దీనశరణ్యుఁ డన్నచో
దేవర కింతకంటెను బ్రతిష్ఠ మఱిం గలదే? జగంబునన్.

153

ఉ. ఆదశకంఠసోదరుండ నాదు భయార్దుఁడఁగల్గ నాయెడన్
లేదు దురుక్తి కాదు మరలింపక సామికి విన్నవించురే
యాదృతి నింపరే యనఁగ నంగడుఁ డీతనిశత్రుఁ డంచు నా
హ! దయ లేక పత్నీ శరణాగతభావము శత్రుభావమే!

154

సీ. వార్ధి దాఁటినమీఁద వచ్చెనేమియు శత్రుదేశంబు గాన నందియముఁ జెంది
యభయ మియ్యరటంచు నటు గాక ముదిదర నతుగుదెంచుట పడేశాగతులడు
దమయన్నక్రోధంబు దైత్యశుకవినాశ మెదుటిబయంబు నూహించి నమద
మొదవకమును వచ్చు టుచితకాలజ్ఞుండుగావున దేశంబు గాల మరయె

లే. కీతః దేతెంచె ననునీతి నీతి గాదు, మాహాకము చేయ వచ్చినకుచ్చితుండు

దూత నంపిన హృదయరీతుల నొడువునె?, శరభమైందులనుడి కార్యసరణి గాదు.

ఉ. సా దుపకారి గోల గుణకాలి యితం డితః డాడుమాటలన్

భేద మొకింతయేని కనిపింపద యన్న కుబుద్ధి చెప్పినన్

గా దని తన్ను టందతెఱుంగన్ వివరించగ సంశయించగ

రా దది గాక యీదనుజరత్నముచిత్తము నే నెఱుంగుదున్.

156

చ. చలమున రాక్షసత్వము సల్పినయీసున న న్వధింపఁగా

దలఁచినపక్షింకంతునకు ధర్మము నామదికిన్ హితంబుగా

బలికినపుణ్యుఁడీతనిస్వభావము ధర్మమయం బటంచు నే

ఐలినీతి నాటనుండి జగతీవర! సందియ మొంద నేటికిన్?

157

మ. కినుకన్ వాలి వధించి భానుజునిఁ గిష్కింధాపురిం బట్టభ

ద్రునిఁ గావించినరీతిఁ బక్షిముఖునిం దూలించి లంకాపురం

బనఁచాయస్థితి నిత్తు రంచు నభయం బర్థించి రాజబోలులే

మనలో నీఘనుఁ డున్న దానవులమర్తంబుల్ ప్రకాశం బగున్.

158

క. ఇరవునానెరువు దోచిన, వెరవునఁ దేవరకు విన్నవించితి ననినన్

దిరువడినుడిహరువిడి మదిఁ, బరువడి రఘువీరుఁ డనియె భానుజుతోడన్.

159

క. మ్రొక్కినచేతులు గోయుట, రక్కాసునే మమ్మవంటిరాజుల యిందున్

దక్కక యభయం బిచ్చితి, గ్రక్కునఁ దొడితెమ్ము పొమ్ము రాక్షసరాజున్.

160

లే. అనిన సౌమిత్రి మైతి వాగాత్మమైతి

నెంత ఐలిన వివఁడయ్యె నీశ్వరుండు

కార్యభాగంబు హృదయ సంగతి యెఱింగి

విన్నవించిన వటుసూక్తి వినుటఁజేసి.

161

క. ఇనతనుజాంగదజాంబన, దనుజోక్తులు వినక ప్రియుములాడె నితఁడు మున్

దన కనినమాట వినియెన్, హనుమవయిని స్వామిప్రేమ మతిశయముగదా!

162

క. రామునిసేమ మెఱుంగును, సామీరి సమీరసుతునిస్వాంత మెఱుంగున్

రాముం డితరేతరప్రియు, లామహితాత్మకులఁ బరుల కలవియె తెలియన్?

163

మ. కుటిలవిఘాతి యైనతనుఁ గూర్చి హితం బతఁ డాడకుండెఁబో

కటువగునోటు తద్గుణము గ్రాహ్యము నేయుటగాక చేసి నా

కట నుపకార మంచు సమయంబునఁ దెల్పి తదీయకార్యసం

ఘటన మొనర్చె వాయుజుఁ డకారణబాంధవుఁ డెంచి చూడఁగన్.

164

- ఉ. ఇంచుక మాటమే లెటింగి యెవ్వరు వల్కినపల్కులకొ నివా
రించి మహోపకార మొనరించె విభీషణుఁ గూర్చి పెద్దకై
యొంచినమంచిమాట పరమోద్ధవసంపద నింపకుండునే?
మంచిధరిల్లి విత్తినసమంచితనీజము రిత్తవోవునే? 165
- తే. ఈవిధంబునఁ బలిపల్కు నినకుమారుఁ
డచ్చెరువు గాంచి నుతియించి యపుడె పోయి
యావిభీషణుఁ దోడ్డెర నధికభక్తి
నశఁడు సాష్టాంగ మెరంగి యిట్లని నుతించె. 166
- క. కాకుత్స్థులక! హతనత, శోకా! వీరాధిపీర! శుభదాకారా!
రాకేందుపదన! కరుణా, లోకశ్రీ రామ! నుకృతలోకవిహారా! 167
- క. సీవే దిక్కుని వచ్చితి, దేవా! సీకంటె నన్యదేవత నెఱుంగక
సేవకుండఁ బ్రోవు మని నుతి, గావించిన రాముఁ డతనిఁ గాంగిట నుంచెన్. 168
- మ. ఇనపుత్రాదు లవగ్రహప్రకృతిఁ గీ డెంచంగ నాత్మీయమం
త్రనిరూఢిం చెరలించి రామఘనరారాజశ్చృపాంచద్విలో
కనవృష్టిం బరితుష్టం జేసి మఱి లంకారాశ్చృపట్టాభిషే
చనసౌఖ్యం బొసఁగెక విభీషణునకుఁ సామిరి సామాన్యఁడే. 169
- సీ. శక్తిత్రయాంగపంచకషడ్గుణారూఢఘటిమంత్రము చెల్లుపట్ల మంత్రి
పనిచిన నెఱుపఱిపనియైన పంచంప కెలమిఁ గావించుతావలను భృత్యుఁ
డేల చింతిల నంచు జాలి గ్రమ్మినకూర్కిఁ బ్రకటించువేళల బాంధవుండు
మాటపొంది కెఱింగి మనసులోనె మెలంగి యంపొందుకఱుదుల నిష్పనఘండు
- తే. ప్రస్తుతు లానర్చుచోటుల బట్టుసుకవి
తోడువినయంబు గనునెడఁ దోడునుతుండు
తాన యై రామవిభునిచిత్తంబు వడసె
గాడ్పుకొమరుండు పతి కేడుగడయుఁగాడె? 170
- చ. బలమున సీతి బుద్ధి మృదుభావమునకొ సరసోక్తి నెల్లవి
ద్యుల బహుకార్యనిర్వహణతాగతి సత్య వివేక కీర్తలకొ
బలియుండు గాన మెప్పొసఁగె భర్తకు మారుతి యిట్లు లన్నింటకొ
మెలకువ లేకయన్నఁ దరమే? నరనాథులొల్వా సేయఁగకొ. 171
- తే. విను శతానంద! రామభూవిభునికరుణ, యాంజనేయునితోడు లే కనువుపడని
జాడ నొడివిరి వల్లీకనూభవాదు, లగుటఁ బరిపాటిఁ దత్కథలాలకింపు. 172

- లే. అని పసిష్ఠుండు మఱియు నిట్లనియె నట్లు
దానవునిఁ గూర్చికొని రఘూద్వహుఁ డతండు
దెలుప మూనాళ్లు వార్ధి బ్రాధించి పిదప
నలవు గుందించి మ్రొక్కిన నభయ మొసంగె. 173
- క. వారిధి నేతువు గట్టంగ, నేరుచు నలుఁ డనిన ధారుణీపతి నలునిన్
గూరిచి పంపినవానర, వీరులు తరుగిరు లొసంగ వెనంగట్టునెడన్. 174
- మ. మలచు వ్రోణ హిమాద్రి దుర్ధరకుభృ న్తంఘాన వింధ్యాభిధా
చల సీలాచల హేమకూట నిషధ స్వర్ణాద్రి తారాదికా
చల శృంగంబు లసంఖ్యముల్ గొని వెనక్ సామిని యెఱెంచుఁ జే
తులఁ బార్శ్వంబుల వాలమం దురమునందున్ నందు లేకుండంగన్. 175
- మ. బహుభూజ వ్రజరాజితక్షీతిధరభ్రాజ్ఞాన్వితస్వాంగుండై
బహురాజీవభవాండభాండకలనాభాన్వద్విరాడై స్ఫురిన్
బహుశాఖామృగకోటిలో హనుమ చూపట్టెం గవుల్ భారముల్
బహువారంబులు చెచ్చు బొక్కపరి లీలన్ చెచ్చుటల్ సాటిగన్. 176
- మ. ప్రతిరోమంబున భూధరప్రతతులన్ బంధించి యుంర్భూసమీ
రతిరస్కారమహాత్వరన్ నలునిఁ జేరన్ వచ్చునే హెచ్చుప
ర్వతపుండ్రంతులు పువ్వుబంతులొకొ మార్పం గొప్పగా నంచు దే
వత లీక్షింతురు వాయుజుండు గిరులన్ వారాశిఁ గట్టించంగన్. 177
- వ. వెండియు నఖండగండోపలప్రకాండంబు లొంటి నంటి గెంటి నప్పుడుపాడము
చప్పుడు గొప్పయులుములచొప్పున గుప్పగుప్పనం బడుపిడుగులవడిం బెడగడరు
రవళిం దవులనవులనవులగుహాకమారకయాపదలెళియచయంబులు భయంపడి. వెడలి
తడంబడునెడల గడలుకొను మినుకుమినుకుమనుగనగననిమణులఘ్నులు పెంపుశంప
లసొం పలరింప లలితర్పరీపరంపర జలసంపాతపంపద నింప నిలింపపతివారంబులు
తీరుల మెండుకొనుబలుకొండలతండంబులు తండోపతండంబులుగాఁ దెచ్చుచు
నలున కిచ్చుచు నితె తెచ్చెద నని వాక్రుచ్చుచుఁ దరువులబరువునఁ బొరలక పరు
వునఁ బఱుతెంచుకపులమెచ్చుచు నెదురు వచ్చుచుఁ గొంగిటఁ గ్రుచ్చుచు దిట్ట
తనంబునం బట్టి బలుగట్టు లట్టిట్టు వట్టి బిట్టెడలింపువట్టున బెట్టులికి చిత్తంబున
సెత్తినతత్తఱంబున నెత్తంబులవట్టున నెట్టినతమిం దమతమపతులతో సెత్తంబు
లాడువేడుకలు వీడి కొడవయనువేల్పునెట్టెంపుగప్పిగుట్టెత లుబ్బునెడి యబ్బున
పడి నిబ్బరపువెఱునొగిలినవగల దిగులునం దగులు నూరుపునెగలు బెరుకు గులు

కుకందొగలు చిఱుచెట్టుటలు గ్రమ్మిన నెఱ్ఱెములు చెదరిన మరు వెలిసాములుగుబులు
 కొనుమైతావులు కులు కెడలిన మోవులు గడగడవడఁకులొడలు కడువడఁబడియెడు
 నడలు చెక్కులం బడువరులు జాతినపయ్యెదలు దాతిన పేరెదలు కొలఁదిగడచిన
 నడ్దులు కొదదీఱని నడ్దులును గలిగి యయ్యెడ నడుగు లిడఁగూడక భయగూఢ
 వ్రీడ లై ప్రాధాంగనలు క్రీడల గాధాలింగనంబునం బొరసిన సరససుఖరసలహారి
 రహిం గని యహిసురఖచరవరు లహితహాలాహలకోలాహలం దగుతనుఁ గని
 కొనియాడినం గనికరంబునం బయలుపడ కుండుదురె పొండని కొండదిగునంత
 వడి యూరక వసియించుచు వియచ్చరు లిచ్చుమచ్చికదీవన లాలించుచు
 వారి నుపలాలించుచు గొప్పకొండ లుప్పరం బొరయ మీటుచు మీటి మీఁదికిం
 దాటుచు దాఁటి వాటినికరంబులొ మాటుచు వింటి నంటిన తెఱగంటిదొరలవం
 జాటుచు నుదగ్రభుజార్గళనిరర్గళబలొదగ్రపలాశనప్రాణానిలగ్రసనవ్యసన శ్వస
 నోల్లసనజాగ్రల్లామాగ్రలోమగ్రంధిత వసుంధరాధరవారంబులు బహువారంబు
 లవ భారంబులుగా దూరంబు లరుగ నెఱుఁగనికపులయెదుర నిడి నచుచుఁ జరు
 లు గిరులు గలచెనలు గనుచు నెట్టిగట్టు నైన నునాయానంబునఁ గొనుచు బలు
 త్రిప్పట నెప్పటిచొప్ప దప్పి దప్పి గ్రమ్మి వడినయడవిద్రిప్పురుల రప్తుని నిజభుజ
 శిరః కర కక్ష వక్షస్కంధాద్యవయవసంధుల సంధించిన ధరాగ్రవితానంబులఁ గల
 కోనలకానలఫలంబులుఁ జల్లనిదోనలజలంబులు నిరూపించి యక్కడి కెక్కించుకొన
 నక్కఱికోటు లక్కడక్కడఁ గ్రక్కిఱిసినతరువుల కెక్కి మిక్కిలియగు లేనియలఁ
 జొక్కి ఫలంబులు మెక్కి బడలికలుదక్కి పెక్కుభంగులం దనమక్కువఁ బేర్కొని
 కడలిచక్కి నొక్కండునుంజిక్కక కొండలు డిగ్గనుఱికి యూరకచనక చన శంకిం
 చిన వలసినగిరుల లంకించికొనుండని తాఁ చెచ్చినవి యొసంగుచు నాకసం బగలిం
 చుధాక నెసంగుచు బహుమహీభృన్నివహంబులు మస్తంబున దొంతులిడి హస్తం
 బునం బట్టకయే విద్దెంబు చూపుకోపున భూపతుల మెప్పించుచు మునిదేవవిహార
 యోగ్యవనవర్వతాదులఁ దప్పించుచుఁ దక్కినవి భారవహుల కొప్పించుచుఁ
 బుడమినలుగడలు చలింప చెప్పరంబుగఁ గుప్పించుచుఁ గవ్వజిగి యొప్పు గప్పి
 కొనుమలలశృంగంబులు హాటకమధురమాటంబులు శ్వేతగిరిశిఖరంబులు చెచ్చుతఱి
 నవ్వెలుంగులు మువ్వెలుంగుల కనుంగగు తెఱింగించుతెఱుం గవధరించుచు వివిధ
 నినోదంబులఁ జరించుచు బహుగోత్రోద్ధరణనిపుణుండై మహారాజులేజంబున
 బ్రాజితాగమకాఖాకరుండై ద్విజేంద్రు చందంబున రామానిగితాంగుండై భుజంగు
 రంగున నమరదనంపరణాంబితుండై కుక్షితభరితెఱుంగున దీర్ఘతరశృంగసంగతుండై

భాగ్యవంతువంతున హరిబలసమన్వితుండై యాఖండలుమెండున నదీనపథావలోకి
యై యభిమానిపూనిక సమవిషమవృత్తప్రస్థోద్ధరణచణుండై సుకవిహవణిక
గామప్రచారానుసారియై సోముగోమున నక్కపిచక్రవర్తి యెక్కడఁ జూచినం
దానయై కపిబలంబునకు బలంబుం బ్రాపునం జూపుచు సకలసుకృతహేతు వగు
నేతువు నలునిచేతంగట్టించె నట్టియెడ.

178

కా. అక్షద్వేషణుఁ డీవిధంబునఁ ద్రిలోకాశ్చర్యధర్మక్రియా
దత్తుం డయ్యు హరిత్వముందనకు సార్థంబయ్యె నా రామవం
ద్రక్షోణీంద్రునిమేనఁ బూని సురగోత్రస్వామిపై వాసరా
ధ్యక్షుండుండుట గానునింపఁ జనియెన్ జైత్రేంద్రు బల్వీటిపై.

179

కా. ఆమిందక్ష నిజవంశజుల్ ధృతి ధన ప్రాప్తేచ్ఛ సీతీంప నం
గ్రామత్వతలదుర్గ కుగ్రతరగర్జం గోయుధూన్మాక్షర
క్షోమేషంబునడంచి తద్రుధిర మచ్చోఁ గాల్వలై పాఱఁగా
రామోర్వివరశేవధిం గనియె శౌర్యశ్రీ నతం డుబ్బుచున్.

180

ఉ. శోణితపంకిలక్షితి కుసుభరసార్ధ్రవికర్దిగా నిజా
క్షీణమహోగ్నిసాక్షి బుధశేఖరు లుత్పవ మొంద నభ్రకం
ఖాణముఖ ప్రకంపయ నకంపయ నాతండు మిత్తిలోడఁ గ
ల్యాణ మొనర్చె వానిబలప్రాణములంకువయై ప్రవర్తిలన్.

181

చ. పిదప రఘూద్వహాస్త్రముల భేదిలనిల్పుటకప్ప రేతరా
ట్యదనము విస్తృతించెలియఁ జయ్యనఁబొమ్మని వజ్జిక్రంకు బి
ట్టవలిచి రొమ్ము ముష్టిహతి నట్టెపగిల్చిన వక్రినంతిశా
మృదటున నుడిసేలఁబడె నాసరణిన్ ధృతిలక్ష్మీ వెల్వడన్.

182

మ. రణరంగావళు రాముతమ్ము రజతగ్రావప్రకంపక్రియో
ల్బణదోశ్శక్తిఁ దెముల్వఁజాలమిఁ బ్రతాపశ్రీరహిన్ దానవా
గ్రణివక్రమ్ముల రక్తధార వెడలంగాఁ గ్రుమ్మి కొంపోయె నా
ఫణిరాజాంశజుస్వామిచెంతకు మరుద్బాలత్వమున్ జెందియన్.

183

మ. దనుశాధీశ్వరువీక్షణాశులకుఁ జెందన్ దుశ్శకంబైనకాం
చనసూనచ్చవి మించుచంచలత గాంచంబోనిశ్రమ్మించువైఁ
గనిసింఁచెన్ ఘనమంచు నెంచగను సంగ్రామంబునన్ రామచం
ద్రునిఁ దార్చెన్ విమతార్తిఁ దెల్పుచు లిభానుశ్రీ నతంఁడొప్పుగన్.

184

మ. వివిధప్రాణినికాయకంఠకుహరావిరూపతరక్తారుణ
 చ్ఛవీలం బెనుమంట లద్రిచరహృత్సంప్రాప్తదైర్ఘ్యాటవిక్
 దవులక్ దైత్యవరానుజాతకరముక్తంబై రుమాకాంతుపైఁ
 గదియ్ శూలము మట్టువెట్టె నగదంకారత్వమం దేర్పడన్. 185

మ. నలనీలాదిబలీముఖాస్యబిససూనంబుల్ శరోదారథా
 రల దాఱ్ఱ ఘనలీలగాఢతమ మూరంజేయ గ్రీష్మార్క-ని
 స్తులలేజస్థితి మించి కాలుకడ కచ్చోబంపె దేవాంతకన్
 విలసదేవముద్రువర్షములప్రాప్తద్యేళ రాం గ్రమ్మఱన్. 186

మ. దశకంఠావయశంబు గన్పడుగతిన్ దైత్యాంగనాత్మవ్య
 ధావశతాలాకనకజ్వలంబు లమరీవక్షోజకస్తూరికా
 విశదచ్చాయ నెనంగ ఘట్టితరఫోద్యేలార్పటుల్ బెట్టుగాఁ
 ద్రిశిరుం జంపె జముండు తల్పుగడియల్ దియ్యుం దదాకర్ణనన్. 187

చ. ఖచరతఁ జెందియుం దశముఖప్రియసూతి యసీతిమై పలా
 శిచరుల నాశుగాశనులఁ జిక్కులఁ బెట్టి మదాత్తజార్థ మై
 యిచట వసించి రిట్టియడ రిందఱ కడ్డము చెందుట్రమం
 చచట వసించె నాఁ దనువులందు పరాగము గ్రమ్మ న్రాలినన్. 188

ఉ. బంధువు లీగతిం బడినపాటుగనుంగొని ప్రేమనవ్వివ
 ద్బాంధవుఁ డచ్చభల్లవతిపంపున నప్పడె హృజ్జనంబునన్
 సింధువు తెల్లఁ దాఁటి గిరిఁజేరి ధృతిన్ సరిఁబోలవచ్చుగ
 ర్వాంధత మాన్చి తెచ్చి కృపనందులమందుల లేపెనందఱన్. 189

మ. బవరం బుత్సవ మస్త్రముల్ తృణము లాపన్నాసురక్షాతిలో
 లవిహారంబు స్వభావ మంబుధులు కాల్యుల్ దుర్ధరోదగ్రై
 లవరోత్పాటనపాటవంబు లవలీలన్ మానసోద్యస్తరు
 జ్జవనంచారమ లంతియానము గణించన్ శక్యమే మారుతిన్. 190

చ. నగచరసాలజాలము కనత్పరిఘాయుధహస్తవృత్తి ను
 గ్గుగ సమరాటవిం దగునికుంభమదేభము నొంచి పంచవ
 క్త్రగరిమ చూపియుం బిదప దైత్యచమూకదళీవనంబులోఁ
 దగిలినవేళ యూధపవిధంబు యథార్థము చేసె నెంతయన్. 191

చ. ఘనగతి నిల్చి పోరుదశకంఠుశుమారుండు క్రింద క్రిందఁబా
 యనిభుజగాంశ మొంద నతఁ డంబర మందఁగఁ జేసె నెంతఁగాఁ

డని సుర లెంచ నూర్ధ్వముగ నప్పరుఁ డేయుశరాళి హుంకృతిఁ
జన జయ మిచ్చె రామశృవచంద్రనితమునిఁ బూని పోరునఁ.

192

ఉ. సూనునిపా టెఱింగి సురసూపనశేఖరుఁ డల్కశక్తి రా
మానుజ మూర్ఖ ముంచ నృపుడాఁ డార్తి గనుంగొని వానరాళికిఁ
బ్రాణములిచ్చిన ట్లతిరయంబునఁ దమ్మునిప్రాణ మిచ్చినా
ప్రాణము నిల్పవే ఘనకృపాపని! పాపని! యంచుఁ బన్నినఁ.

193

సీ. శివునిచే దలకుఁ బాసియు మానిపోనివద్దోద్భవుం డింక నాయు వొల్లడేని
యస్తమించియు నట్టై యడఁగనిరవి పునస్సంచార మెనయఁ గాంక్షించఁడేని
బడచాన్నిచేఁ గ్రోలఁబడియు నింకనివార్ధి గాంభీర్యము వహించఁ గడఁగదేని
ధనువయ్య వంకచెందనికుందనపుగట్టు భూభారము భరించఁ బూనదేని

తే. మనసుమిత్రాత్మజుండు మూర్ఖ మునిగి మరల, లేవకుండెడు నింలేల సేవకునకుఁ
గలబలాద్వృత్తి మీ రెఱుంగరె యటంచుఁ, బతికి నతి చేసి ద్రోణాద్రి కతఁడుగదలె.

క. దేహద్యుతు లెల్లడలఁ ద, మోహృతి ఘటియింప వేల్పుమాఁకలు పరమో
త్సాహము గన వినినాచల, వాహిన్యంబుధులు గనుచు వడిఁ ననుచేరఁ.

195

మ. అమరుల్ బైవపనప్రసూన సురభివ్యాసంగభృంగంగనా
వతి నెత్తావులఁ బిల్వంబక్వఫలనీవృత్కాంతి బాలార్కుతోఁ
దులదూఁగఁ తుకశారికాదివిహగస్తోమధ్వనిఁ బైలు మా
ర్వలుకఁ గృత్రిమతాపసాశ్రమము తత్ప్రాంతంబునం దోచినఁ.

196

క. మున్నడతు నెన్నఁడున్ గన, నిన్నడుతెరువున వనం బిదెక్కడితెరువో
యిన్నేల నటలు! లేఁడే, యిన్నేల జటిందుఁ డడిగి. యేఁగెద ననుచున్.

197

ఉ. అల్లన డిగి యగ్గరిచరాగ్రణిమొగ్గల నగ్గలించుబల్
మల్లెవల్లులం బెరయుమావులతావులతావు లెల్లడన్
జల్లుదుఁ జల్లగాడ్పొలయుచక్కి వసించి సమాధినిష్ఠమై
సుల్లము నిప్పొన్నమునియుంబలె సున్నయొకండు గన్నడన్.

198

ఉ. నిక్కముమానిగా వగచి నెక్కొనుదాహము దక్క మంచినీ
రిక్కడఁ గల్గదే! యన వహించినకైతవనిష్ఠదెచ్చుకో
ల్పక్కువఁ బెక్కువాక్కుల విలంబము చేసి పొసంగ కన్నచో
నక్కుటిలుం డొకానొకజలాశయ మక్కడిచక్కిఁ జూపినఁ.

199

● మకరీకాపవిమోచనము. ●

మ. అమరీరత్నము కాపయుక్తి మకరిత్వావాప్తి జేందం దదం
గములక్కామిని పూని యొందుకడ కేగన్ లేక తత్పూర్వవే
షముఁ బ్రాపించు దలంచి వచ్చినదో! నాఁ జక్రాంగచక్రాశి
కుముదాబ్జాదులఁ బొంకమై తగులంకుం గాంచి తోయస్పృహన్. 200

మ. పదశోణాంబుజదీప్తిహీరమణి సౌపానాశిఁ బ్రాగెంపునం
పదనింపన్ నునునాఁచుఁబాసి చనఁ బైవై ద్రోచి నాశీప్రభే
దదశన్ లోనమృతంబు గాంచుయతిచందం బొప్పు నెత్తావిఁ బొ
క్కి దృగ్బంబులు తత్సరోబ్జములమాడ్కిం బూన సిరానఁగన్. 201

ఉ. ఆనినదంబు మోక్షవివశాత్తుఁడు దక్షిణకర్ణద్విర్భుం
టానినదంబురీతి విని నానెగు లింక హరింపవే దయా
ధీన యటంచు జక్కవలదీనరపంబునఁ దెల్పి మొక్కఁగా
బూనెనో! నాఁగ నక్రి కవిపుంగవుపాదము పట్టెఁ బట్టినన్. 202

కా. ఏభాగ్యంబు ద్విజత్వ మొంది పరహింసేచ్ఛాచరత్నత్వలీ
లాభివ్యాప్తి వహించు టంచు గడదోయం బోలునాదంతరే
ఖాభంగం బొనరించి తద్రహితభాగం బొందవేలా? రస
జ్ఞాభిఖ్యం దగుసీకు నన్కరణి జిహ్వనాడియున్ ద్రొచినన్. 203

చ. అడఁగఁగ మింగఁబూన నసదై దవకీల లతాగృహంబులొ
నడరెడులీలఁ దజ్జతర మట్టె సొరన్ దన కెల్లఁ చక్కఁబో
యెడుకడి గాదు నా కనఁగ నెమ్ములు ప్రేవులతం డగల్ప బె
గ్గడిలి భరింపరానివెత గ్రమ్మినతోన విషంబు ద్రావినన్. 204

ఉ. తొట్టినసేటి కడ్డముగ ద్రొబ్బినప్రేవులముద్దమట్టిచే
దెట్టినపొట్టివేలుపుగఁ దెగ్గడువన్ ఖురళిన్ యుధాఖ్యుకున్
బట్టగుజెట్టిగొట్టి మయిఁ బాటిలునెత్తురు చెమ్మమట్టితో
నట్టె కడిందిజెట్టివరె నాతఁడు వేల్వడ నక్రి యంతలాన్. 205

సీ. సరిప్రాద్దుకడ నెట్లు మెఱుంగెక్కెఁ బరిపూర్ణచంద్రబింబముతోడ సారసములు
ఘన మెందుఁ గన మెట్టుగనుపట్టె శిఖిపింఛకలనతో మీఱుక్రొక్కారు మెఱుంగు?
పండువెన్నెల గాయుపట్ల నెట్లు స్రవింప కందమై చందురా లలితయించె?
నరుణకాంతివిలాస మలవొందునెలవందు నడఁగ కెట్లు రహించె నుడుగణంబు?

డని సుర లెంచనూర్ధ్వముగ నప్పరుఁ డేయుశరాళి హుంకృతిఁ
జన జయ మిచ్చె రామనృపచంద్రునితమ్మునిఁ బూని పోరునఁ.

192

ఉ. మానునిపా టెటింగి సురసూపనశేఖరుఁ డల్కశక్తి రా
మానుజు మూర్ఖ ముంచ నృపుడాఁ డార్తి గనుంగొని వానరాళికిఁ
బ్రాణములిచ్చిన ట్లతిరయంబునఁ దమ్మునిప్రాణ మిచ్చినా
ప్రాణము నిల్పవే ఘనకృపావని! పావని! యంచుఁ బంకినఁ.

193

సీ. శివునిచేఁ దలకుఁ బాసియు మానిపోనివద్దోద్భవుం డింక నాయు హల్లడేని
యస్తమించియు నట్టె యడఁగనిరవి పునస్సంచార మెనయఁ గాంక్షించఁడేని
బడబాగ్నిచేఁ గ్రోలఁబడియు నింకనివార్ధి గాంభీర్యము వహించఁ గడఁగనేని
ధనువయు్య వంకచెందనికుందనపుగట్టు భూభారము భరించఁ బూనడేని
తే. మనసుమిత్రాత్మజుఁడు మూర్ఖ మునిఁగి మరల, లేవకుండెడు నింలేల సేవకునకుఁ
గలబలాద్వృత్తి మీ రెఱుంగరె యటంచుఁ, బతికి నతి చేసి ద్రోకాద్రి కతఁడుగదరె.

క. దేహద్యుతు లెల్లడలఁ ద, మోహృతి ఘటియింప వేల్పుమూఁకలు పరమో
త్సాహము గన విహించల, వాహిన్యంబుధులు గనుచు వడిఁ గనుచేరె.

195

మ. అమరుల్ జై వసనప్రసూన సురభివ్యాసంగభృంగాంగనా
వతి నెత్తావులఁ బిల్వఁబక్వఫలనీవ్యత్కాంతి బాలార్కుతోఁ
దులదూఁగఁ తుకశారి కాదివిహగస్తోమధ్వనిఁ బైలు మా
ర్వలకఁ గృత్రిమతాపసాశ్రమము తత్ప్రాంతంబునం దోఁచినఁ.

196

క. మున్నడతు నెన్నఁడుఁ గన, నిన్నడుతెరువున వనం బిచెక్కడితెరువో
యిన్నేల నటలు! లేఁడే, యిన్నేల జటీందుఁ డడిగి. యేఁగెద ననుచుఁ.

197

ఉ. అల్లన డిగ్గి యగ్గిరిచరాగ్రణిమొగ్గల నగ్గలించుబల్
మల్లెలవల్లులం బెరయుమావులతావులతావు లెల్లడఁ
జల్లుచుఁ జల్లగాడ్పొలయుచక్కి వసించి సమాధినిష్ఠమై
నుల్లము నిప్పొన్నమునియుంబరె సున్నయొకండు గన్నడఁ.

198

ఉ. నిక్కముమానిగా వగచి నెక్కినుదాహము దక్క మంచినీ
రిక్కడఁ గల్గడే! యన వహించినకైతవనిష్ఠదెచ్చువో
ల్కక్కువఁ బెక్కువాక్కుల విలంబము చేసి పొసంగ కున్నచో
నక్కుటిలం దొకానొకజలాశయ ముక్కడిచక్కిఁ బాసినఁ.

199

మకరీకాపనిమోచనము.

మ. అమరీరత్నము శాపయుక్తి మకరిత్వావాప్తి జేందం దదం
గములక్కామిని పూని యొండుకడ కేగఁగ లేక తత్పూర్వవే
షముఁ బ్రాపించఁ దలంచి వచ్చినదో! నాఁ జక్రాంగచక్రాగిసి
కుముదాబ్జాదులఁ బొంకమై తగులంకుం గాంచి తోయస్పృహఁ. 200

మ. పదశోణాంబుజద్వీప్తిహీరమణి సౌపానాశిఁ బ్రాగెంపునం
పదనింపఁ నునునాఁచుఁబాసి చనఁ బైఁపై ద్రోచి నాశీప్రభే
దదశఁ లోనమృతంబు గాంచుయతిచందం బొప్పు నెత్తావిఁ బొ
క్కి దృగబ్జంబులు తత్సరోబ్జములమాడ్కిం బూన సీరానఁగఁ. 201

ఉ. ఆనినదంబు మోక్షవివశాత్తుఁడు దక్షిణకర్ణదీర్ఘం
టానినదంబురీతి విని నానెగు చింక హరింపవే దయా
ధీన యటంచు జక్కవలదీనరవంబునఁ దెల్పి మొక్కఁగా
బూనెనో! నాఁగ నక్రి కవిపుంగవుపాదము పట్టెఁ బట్టినఁ. 202

శా. ఏభాగ్యంబు ద్విజత్వ మొంది పరహింసేచ్ఛాచరత్వత్వలీ
లాభివ్యాప్తి వహించు టంచు గడదోయం బోలునాదంతరే
ఖాభంగం బొనరించి తద్రహితభాగం బొందవేల్చిరస
జ్ఞాభిఖ్యం దగుసీకు నకకరణి జిహ్వనాడియుఁ ద్రొంచినన్. 203

చ. అడఁగఁగ మింగఁబూన నసదై దవకీల లతాగృహంబులొ
నడఁచిదులీలఁ దజ్జతర మట్టె సారక దన కెల్లఁ చక్కఁబో
యెండుకడి గాదు నా కనఁగ నెమ్ములు ప్రేవులతం డగల్ప బె
గ్గడిలి భరింపరానివెత గ్రమ్మినతోన విషంబు ద్రావినన్. 204

ఉ. తొట్టినసీటి కడ్డముగ ద్రొబ్బినప్రేవులముద్దమట్టిచే
దెట్టినపొట్టివేలుపుగఁ దెగ్గడుపఁ ఖురళిఁ యథాఖ్యుకుఁ
బట్టగుజెట్టిగొట్టి మయిఁ బాటిలునెత్తురు చెప్తుమట్టితో
నట్టె కడిందిజెట్టివరె నాతఁడు వేల్పడ నక్రి యంతలాఁ. 205

సీ. సరిప్రాద్దుకడ నెట్లు మెఱుంగెక్కెఁ బరిపూర్ణచంద్రబింబముతోడ సారసములు
ఘన మెందుఁ గన మెట్లుగనుపట్టె శిఖిపింఛకలనతో మీఱుక్రాక్కారుమెఱుంగు?
పండువెన్నెల గాయుపట్ల నెట్లు స్రవంప కందమై చందురా లలిశయించె?
నరుణకాంతివిలాస మలవొందునెలవందు నడఁగ కెట్లు రహించె నుడుగణంబు?

తే. లని మహాద్భుతగతి మించ నర్హ మైన, మొగము కన్నులు కొప్పు మై నగవు చెక్కు
లడుగులు నఖంబు లఖలమోహనత నినుచ, నవ్వుకరియప్పు డొకముద్దుగుమ్మ యయ్యె.

చ. అమితదినంబు లానరసియందె వసించుటఁజేసి తద్విలా
సమురే ఘటెల్లెనో యనఁగ జక్కవచన్నులు కల్వకన్నులున్
భ్రమరశిరోదుహంబులు తరంగవళిన్ బినబాహు లొప్పఁగాఁ
గొమిరె చెలంగె రాహుముఖగోళము వాసినచంద్రరేఖ నాన్.

207

సీ. అరజాటుపయ్యంటచెరంగు వెన్నకుఁ దీసి బిలియ ముంగటిమీఁద బెరయఁ జెక్కి
కరకంకణశ్రేణి కదియ ముతైపుఁగుట్టుఱవిక కైముంజేలికవల ద్రొబ్బి
యలిక మంటెడుముంగురులకెంపుబుగడలు చెవిచాయకడకొనఁ దవుల దువ్వి
మొదటిరూపముగన్నమరివంపు చెలువంపుగరువతనంబు మాధ్యమున మాటి
తే. యడుగులట మెట్టకెందమ్మ లడరఁ జేయ, నొయ్యనొయ్యన వచ్చి యాయ్యపాద
ములు నిరీక్షోత్పలములఁబూజలు ఘటించి, కరములు మొగిడ్చివినయొ క్తఁగలికివలికె.

మ. జయ సంసారమహాంధకారతరణి! సౌవర్ణభూభృద్భుజి!
జయ నానాగమత త్వభవ్యనరణి! నదృక్తచింతామణి!
జయ దుష్టాసురజీవమూరుశఫణి! చంచల్పితాపారణి!
జయ సాధూత్తమచిత్రవారణసృణి! శాఖామృగగ్రామణి!

200

కందగర్భితకార్దూలవిక్రీడితము.—

సీ కే మ్రొక్కెదఁ బ్రోవు మున్నతకృపానిర్దానివివృత్తటా
తా! కాకుత్స్థకులార్గగణ్యకరుణాకల్పా! యనల్పవ్రతా!
పాకారిప్రముఖస్తుత ప్రతిభ! దుర్భావాక్షశిక్షైకద
తా! కోకాప్తరుచిప్రకార! గుణనిస్తారా! సమీరాత్మజా!

210

ఉ. ఎవ్వఁడు వార్ధితోడఁ దరియించె భవాంబుధి రామముద్రతో
నెవ్వఁడు యోగముద్ర ధరియించె నిశాచరరాట్టురంబుతో
నెవ్వఁడు కొంచెపుంబరి దహించి రహించె యశోవిభూతిచే
నవ్విదుభాగ్గణ్య నిను నార్తశరణ్య భజింతు పావని!

211

చ. జడగతికొగ్గి పంకమున నగ్గి దరాతిశయస్థితిన్ బ్రయం
పడి వడిసుళ్లఁ బెల్లడరి భంగము వాయక యింతకాల మేఁ
బడినయవస్థ నీకరుణఁ బాసి నిమేషముల నిజాకృతిం
బడసితి నీవిచిత్రమహిమం బింక నే మని నే నులించెదన్.

212

మ. అమృతోత్పాదికి సీరు చూపునటు లయ్యా! నీకు నే నొక్క కా
 ర్యము నూచించెదఁ గాలనేమి కుహనాధ్యానముఁ డై దుష్టన
 త్వముతోఁ దానును బోనియీసరసిఁ జెందం జేసి మి మ్మిట్టిక
 వ్రమతిం గెల్చి ప్రయాణమందుఁ డన నక్షద్యేషణుం డిట్లనున్. 213

క. కరివైరిమధ్య! నీవు మ, కరివైఖరి మొదటఁ బోలిచి క్రమ్మట బింబా
 ధర పై గనిపించుట క, చెప్పువయ్యెడు నొడువు మనినఁ జెలియిట్లనియెన్. 214

❦ ధాన్యమాలి తనశాపవృత్తాంతమును హనుమంతునకుఁ జెప్పట. ❦

మ. కరుణాసాగర! నాయుదంత మరయంగా వింత రంభోర్వశీ
 హరిణీముఖ్యసురాంగనత్ చెలులుగా యజ్ఞుల్ మహాఘోరసం
 గరముక్తాంగులు మేటికాముకులు గా గానాదివిద్యాసము
 త్కరసంచాలిని ధాన్యమాలిని యనంగా మించుదివ్యాంగనన్. 215

క. కైలాసంబునఁ గంతే, కాలుం డొకనాఁడు ప్ర మధగణములతోఁ బే
 రోలగ మున్నెడ నే నా, మేళముతో నేఁగి మ్రొక్కి మృదునియనుజ్ఞన్. 216

సీ. కామసింహము గెల్వఁగల బిరు దనఁగ సింగపుతలాటపుసీలికానె యెసఁగ
 నడలభ్యసింపఁ జేరెడునంచకవఁబోలి యిరువంక ధవళచామరము లాలయ
 నలిక కేభవఁ బోల కళుకుక్రొన్నెలలీల నెలవంకబావీలి చలనమంద
 నంగముల్ లోక మోహనము లంచు గణించుగరిమ శబ్దకళాసీకలు చెలంగ

లే. హూయలు కప్రముసిరములయొలుపులిరుపు
 లాగు మైసరిబెళుకుపల్లటియుఁ గులుక
 జక్కిణి నటించి నను మెచ్చి శంభుఁ డిచ్చె
 మానితవిమాన మొక్కటి వానరేంద్ర! 217

ఆ. ఆవిమాన మెక్కి తీవి మానక మేని
 తావులన్నిదిశల నావరింప
 నుచితగతుల మెలఁగు చొక్కనాఁ డీజలా
 శయమునందుఁ గేళి సలుపువేళ. 218

క. రెండునయనములు మ్రోగిచి ప్ర, చండతపోనిష్ఠ నుండుశాంఢిల్బముసీం
 ద్రుండు జలరవము దనచెవి, నిండినఁ గను చెఱచి చూచి నివ్వెఱ దవులకా. 219

సీ. చరణముల్ గన రక్తి సంధిల్లెఁ బ్ర పదంబు లింతగాంచినఁగ్రియ లెల్ల ముణిఁగె
 జంఘ లన్వేషింప శరధినిన్నత మానె మిహి తొడల్ చూడ లా మెత్తవడియెఁ

- బిఱుందు గన్గొన్న నిబ్బరపుటబ్బర మబ్బెఁ గౌను చూచినఁ దాల్చిలేనిదయ్యె
నాభి వీక్షింప డెందపుఁదమ్మి సుడివడె నార రసిన హరిధ్యాన ముడిఁగె
తే. వలిచనుంగవ దృష్టింప బలిసె మేలు
మొగము దర్శింపఁ గళ కేఁగె సొగసుకప్పుఁ
గొప్పుఁ దిలకింప బలుతమి గప్పుకొనియె
జటిలచక్రేశ్వరునకు నాశ్చర్యముగను. 220
- ఉ. చూచినచూపు ద్రిప్పకొనుచో ప్పతఁ డప్పడు గానకున్నచో
నాదిగురాకుబాపతురకాయన కో యని యార్చి జాజినే
జాచెయిం బూచి వైచె మునిచంద్రునిది త్తము ప్రయ్య నంతలా
రాచిలుకల్ రొడల్ గులుకురాయిడితె మైరదొమ్మి గ్రమ్మినన్. 221
- తే. జపతపములు చాలించి శాంతి డించి
తమకమున లేచి యడుగులు పడఁబడంగ
వడి నిగుడ మేను పులకింప పచ్చినిలిచి
పలికెఁ బలుకుల నునుఁదొట్టుపాటు గదుర. 222
- మ. అడుగుల్ కెంజిగురుకుముందు ధర కియ్యక మేను బై లెల్లఁ బు
త్తడిసేయక నునుచూపు లెల్లడల నిద్దాకలప్పుపామేలుక
ట్లడరింపక నడయాడుమించువలె నొయ్యారంపుఁబ్రాయపుం
బడుచా! మించఁ జరించఁ గాంచి భరియింపంజాల మన్నింపవే! 223
- ఉ. సీముఖపూర్ణచంద్రకళ నిండిన మోహతమంబు గ్రమ్మె సీ
మైమెఱుఁ గావరింప నియమంపుమయూరము చిక్కె సీవళి
స్తోమతరంగముల్ వెలయఁ దోరపుఁ గాంక జనించె నీదృగ
బ్జామితలీలచే ధృతిమదాళి చలించె నిజేమె! కోమలీ! 224
- చ. ఎలనగ వంతురింప మొగ మెత్తి కనుంగొనరాదో మేనఁ గ్రం
బులక లెసంగఁ బై నొరఁగి పొంకపుఁ జన్ద్రున లుచ్చిపాఱఁ గాం
గిలి దయసేయరాదో విడికెంపులకెంపు నడంపుమోవితే
సెల వడ దేర్పరాదో దమి నిల్వంగరాదో వధూటి! నాయెడన్. 225
- క. ఇప్పు డొకమాట చెప్పవె, తప్పక యోయిప్పులాడి తప్పునొడుపులక
నొప్పించెదో సీమది రతి, కొప్పించెదో నన్ను మరున కొప్పించెదవో. 226
- క. అని తనఘనవర్తనమున, కనుచిత మగువలుకు పలుకునమ్మనిమూర్ఖ
న్యూని గనుఁగొని వివయము నయ, మెనయ నిజం బావహిల్ల నే నిటులంటిన్. 227

- తే. అమ్మ నేం జెల్ల మునినాథ మిమ్మువంటి
పెద్దలకు నింతవలంత పెరిమ యగునె?
యల్పసుఖ మితే యింత లేదనక యింత
పాలుమాలిన దప మెల్లం దూఁపొడే? 228
- శా. అంతర్నాదసుఖంబుకంటె ఘనమే? యయ్యో! రటత్కంకణా
క్రాంతక్వాణఘరీణనూపురమణీకాంబీరవప్రస్ఫుర
తాకంతురణోజ్వలన్వణిత మాకర్ణింప నేలయ్యో? వి
భ్రాంతిం జెందెద రింతమాత్ర కే ముసింద్రా! యన్న నాశం డనున్. 229
- సీ. సుదతి! నీనెమ్మైము చూచినంతనె కల్లె ద్విజరాజదర్శనోద్దేలఫలము
కలికి! నీచిటునవ్వు గవినయంత ఘటిల్లె: ంద్రి కావిభవనీక్షాఫలంబు
వనిత! నీమోవి గాంచినయంత జేహారె నరుణబింబాలాకనానిఫలము
చెలువ! నీకంత మీక్షించినంత బొసంగె బరమకంఠనిరీక్ష బ్రబలుఫలము
- తే. అతివ! నీయారు దర్శించినంత దొరకె నీలవర్ణ విలాకనిర్విద్రఫలము
తరుణి! మఱియింతకంటెను దపము చేసి, యేను బ్రాసింపఁగలఫలంబేమి చెపుమ? 230
- క. వాతెఱ ఫలంబు చెక్కులు, నాతిరొ! లవలీదళములు నాభి సర మురొ
జాతములు గిరులు నై తగ, నేతెఱంగునఁ దపసి వదలు నిన్నియఁ గనియున్. 231
- ఉ. అట్టిటు మాటలాడి విరహంబుధి ముంచక నన్ను నీదుచ
నట్టుల జేర్చుకొన్ననుచు గ్రక్కునఁ బైబడి రా జటీంద్ర! హా!
ముట్టకు మే రజస్వలకు మూడుదినంబులదాకఁ దాకుకొ
వైట్టులనైన మీఁద ఘటియించెన నీపదసేవ నావుడున్. 232
- క. మొగ మింతై వగవొత్తై, తగవు దలంచి నిలిచి యెటులు దమినిలుపుదు నే? !
మగువా! మూడుదినంబులు, దగవా? భగవాహనుతునిధాటికిఁ ద్రోయన్. 233
- చ. అలరుకటారిమన్నెదొరయాయుధశాల సమీర మల్లసం
కులఖురశీసలంబు మదకోకిలషట్పదరాజకీరమం
డలి బెడిదంపుప్రాంతలకొటారు వనం బెటులాంటి నిల్వఁగాఁ
గలఁ డొకబ్రాహ్మణుం డనక కామిని! యేమని పాసిపోయెడే? 234
- ఉ. నీరహిఁ బల్కుచిలకలకు నీరునుఁగొ వ్వున నొప్పులేటికిన్
నీరుచిరాంగవాసనల నెక్కినుగాలికిఁ గొంతయొర్చెద
స్వేదవరాకుగాక తరుణి దివసత్రయ సన్నఁ ద నమై
మేర దలంచి రాఁ దగసుమీ యని యమ్మని యెట్లకేలకున్, 235

- లే. ఒప్పుకొని వల్లయును జెప్పి యొకవిధమున, నవలి కేరిన నతనిమోహంపుంగోర్కి
కియ్యకొని వచ్చుదాననై యేను గంధ, మాదనాద్రి కేజనియున్న మానియచట. 236
- మ. మరుశ్రుతాస్త్రభయాప్తి గుంజము సారన్ మత్తాళి మల్లాదిదు
స్తరహల్లోహలశబ్దమం దడర సంతా?ంచి చూతంబు డా
య రటతోక్కిలపట్టు లాడ వెత సేయన్ నిల్వశంకించి వెం
బఱవిత్తై నలునంకలన్ ముని స్వరావస్తారలోలాత్తుడ డై. 237
- మ. అవలన్ పట్టదఝంకృతుల్ దొరయునో యన్ భీతి నంతర్నద
శ్రవణం బొల్లండు వెన్నెలల్ వెలయు నన్ శంకన్ స్వనాసాగ్రదృ
ష్టి విరాజిల్లండు చంద్రుడే రెనగు నన్ చింతాస్థితిన్ రాజయో
గవిధం బూనండు గాడ్పుం బట్టండు మదాకారంబె చింతించుచున్. 238
- ఉ. చందనగంధవాహశిశుసంచలదంచితచూతపల్లవా
ప్తిం దగుకోకిలంబుకొద బి ట్టడరన్ దనుఁ బిల్వనో యటం
చందుల కేగి చూచి మరుఁ డంది వెసన్ జలిపించువారి
తిం దిలకించి హా గుణవతీ! యింక నెప్పుడు పిల్వవే యుచున్. 239
- ఉ. కొ ప్పొకచేతఁ బట్టి తఱుకున్ నునుఁజెక్కిలి నొక్కి లేనియల్
చిప్పిలుమోవి వంటఁ దగిలించుక నీతక్కుతి నింపఁ గెంపులం
గప్పి కవుంగిలించుకొనుగాఢత ముమ్ముగ నీవి వీడగా
ముప్పిరిగొన్న మోహమున ముద్దియఁ గూడి సుఖంచు టెన్నఁడో. 240
- క. అని పలికినదే పలుచుచుఁ, జనినయెడకె చనుచుఁ గనినచక్కియై గనుచున్
దినములు మూఁడెటువలెఁ జను, ననువనటన్ మాని దలంక నమ్మెదటినిశన్. 241

—తెంచుచోదయవర్ణనము. ౨౪—

- సీ. నిశ చకోరద్విజనికరంబునకు నిడ్డకెంపుటజ్జతలపొన్గిన్నె యనఁగ
నమయబాలుండు వైవ నమరుక్రంబచ్చెనఁ గడుపొచ్చుగొడుగుబొంగర మనంగ
గగనవాణివధూకంఠభాగంబునఁ బొలుపుమీఱినతాలిబొ ట్టనంగ
హరళిరోరుహాసంగ యగుగంగలో నొప్పకమనీయనవ్యకోకనద మ్మనఁగ
- లే. జం ద్రుఁ డుదయింద వెన్నెలల్ జగతిమించ, నప్పు డప్పరవృతంబుపై నలరుతావి
బుగులుకొనునొక్కవచ్చరాజగతి నుండి, తాయిగా నేను గానంబు నేయువేళ. 242
- ఉ. అచ్చటి కేగుదెంచినదశాననుఁ డంతయు నాలికించి యే
యచ్చరమచ్చకంటియొ గదా! యని మెచ్చి మదగ్రభూమికిన్

నచ్చి జగత్త్రయిన్ గెలిచి వచ్చిననన్ విరివిల్లుఁ దమ్ములన్

గ్రచ్చి జయించె నింకఁ గయిన్ మృని నెట్టనఁ జెట్ట వట్టినన్.

243

లే. దీనమానస నై పరాధీన నగుట, యును రజస్వల ననియగ నాశనికఁ జెలుప
వేశ్య కెక్కడివరతం త్రవృత్తి? యదియు, గాక పుష్పిణి వగుటసౌఖ్యంబై యుచు.

చ. బలిమి భుజామృగాళములు పట్టి పయంబు దెనుల్చి గబ్బిగు

బ్బు లలమి మోవికెంజగురు వల్లూన లంటంగ నజ్జనజ్జుగాఁ

బలుమఱు నొక్కి పేరురముపై మృదులాంఘ్రం జేర్చి మోహ మ

గ్గలమయి యున్కి నింగితము గాంచక మించి రమించి నొందినన్.

245

లే. అంతలోపల నతికాయుఁ డనుకుమారుఁ

డుదయ మొందిన సుతుఁ గొంచు ముదముఁ జేంది

యతఁడు ననియెఁ ద్రిరాత్రంబు లైనఁ దాన

మేను గావించి మునిఁ జేర నేఁగుడేర.

246

ఉ. వాఁడినమేను నజ్జయినవాలెతయున్ గడువిన్నఁబాటుతోఁ

గూడిననెఱ్ఱెఱ్ఱము ఐడకు న్నడ లంతకు మున్న తెల్పనా

జాడ యెఱింగి నెమ్మదిపొనంగక రాగము కన్నులందుఁ దో

డ్తోడ నెసంగ నజ్జటిలధూర్జటి పల్కె రదాళి గీటుచున్.

147

ఉ. నీచు వరించియున్నతమి యించుక గాంచక కొంచ కెంచ కె

వ్యానికి జన్వనం బొసంగి వచ్చితివే! మటుమాయలాడి! యే

హినుఁడు నన్నుఁ గైకొనక యింత యకృత్యముచేసె నయ్యయో!

యేనియమంబు వేశ్యకన చేటికిఁ జేసితి? గాంక్ష నీయెడన్.

248

ఉ. చిత్తము పంచుటో హరి భజించుటో బంధము లూడ్వ ధైర్యపుం

గత్తి భరించుటో నియతి గైకొని మించుటో యాత్మఁ గాంచుటో

చిత్తజరోగముల్ పెనుచు నీ కసుమాలపుఁదోలుబొమ్మతో

హత్తుట లేమి? పొమ్మన కహమ్ములు మూఁడు విలౌ క్రమించితిన్.

249

లే. ఒకనితో మాటలాడి వేఱొకనిఁ గూడి

యొకనిమనసున నెంచి యొందొకని నొంచి

యెవ్వనికి మర్తమినిమి కెల్ల మొదలఁ

బుట్టఁగాఁ బుట్టినవిగావె యిట్టివగలు.

25

ఉ. కాయము చూత మన్న నతికష్టము నెమ్మది యన్న వక్రభా

వాతుతనంబు మోహగుణ మన్నను జంచలచంచలాలభా

ప్రాయము గ్రామ్యధర్మసుఖ మన్నచు స్వల్ప మనేకదోషనిం
దాయుత మింతె కాక కలదా? సుఖమింతులయు దొకంతయున్.

251

శా. శీలత్వాధరవజ్రధారులు దయాసింధూజ్వలద్బాదబ
జ్వాలల్ లోభమృషాభీమానమదహంసాశన్తభూముల్ వృథా
కాలక్షేపవిధాదికారణలు జాగ్రత్తీర్తిబాలానిల
వ్యాళస్త్రీలు వివేకపాకసుకృతవ్యాపారసారంగశా
ర్దులల్ కొమ్మలు నీరీనమ్ముదురె సాధుశ్రేష్ఠు లెప్పట్టునన్.

252

ఉ. కామిని! నిన్ను సాధనముగాఁ గొని కాముకకోటి గెల్పున
క్రామనిలేకైపుండెఱుగుఁ గాంచి విచారము డించి నక్రి వై
యామెయిం బాసి యుండు మిల నేను వరించినెన్ను బల్కిమెం
గాఁకరాద్రిం గైకొనినకట్టుఁడు కామినివంకనే చెడున్.

253

ఉ. తప్పదు పొమ్మటన్నఁ బరితాపము శాపముఁ గ్రమ్మఁ గన్నులన్
జిప్టులకోకబాష్పములచే జడదాకిఁ బాద్య మిచ్చి యీ
తప్ప ఖుటిల్లె నక్కుటిలదైత్యబలాత్కృతిసంక నింక నా
యెప్పటిరూప మెప్పుడు వహించఁగలానొ వచించరే యవన్.

254

ఉ. ఆమునిరాజు క్రమ్ముత దయాద్రోమిన్ ననుఁ జూచి “సిద్ధసా
ధ్యమరయక్షిన్నరముఖార్తి మోచహృత్కిరీయామహా
ధాముఁడు వాయునందనుఁడు దాశరథీయఁ డిందు వచ్చి నీ
బాము హరించి పోవు”నని వచ్చి చనెన్ వినవే గుణాంబుధీ!

255

ఉ. నిక్కచోఁగదా మహరితోజ్వలల్ వహియింతు రెక్కడన్
జక్కెరబొమ్మ లా గతి పొసంగక తాపనశాపసంగతిన్
గ్రక్కునఁ గోమలాంగ మఱి చర్మశబేదము గల్గె నంతలా
నెక్కడఁ బోయెనో గుణము లే నెఱుంగన్ మకరిత్వ మొందితిన్.

256

శా. శాండీల్యుండు గణించినట్ల తెలిసెన్ స్వామి! భవద్విక్రమా
ఖండప్రాభవ మాండుదానఁ బొగడంగా నేర నేఁబోయెనం
దండం బాశ్రితరక్షణప్రపణ! మీదాసిం దమాదృష్టిఁ జూ
డుండీ యంచు విమాన మెక్కుకొని వీడ్కొన్నం గవిస్వామియున్.

257

మ. తనలోఁ జేరి త్రిలోకభీకరమహాదర్పంబునం బేర్చున
క్రిని జక్కాడినఁ దత్సరకమలభృంగీనాగసంపత్తి గీ

వన గావించి ప్రభల్లకైరవరజోవ్యాసక్తహేవాకమో

హనమందానిలయుక్తి గంధవాడిమై కర్పింప మోదించుచున్.

258

లే. కపటమునివేషమున నున్న కాలనేమి, నపుడె వైవస్వతునివీటి కతిభిః జేసి

కహకహార్పణినభి)మార్గమున కెగసి, యతిజవంబున ద్రోణవర్వతముఁ జేరి.

259

మ. రతనంపుంజిగినించుకూటములు మీఱుం జంపవేదంధవి

శ్రుతగంధర్వసమృద్ధి వర్ధిలఁ దృణజ్యోతిర్లతాదివీశా

తతి నల్వంకలఁ దోఁప సాను లిరవొందకొ గహ్వరకొ బొప్పఁగా

క్షీలిభృత్సంజ్ఞ నిజంబు నేయుఖింకొ క్షీర్తింప సామృద్ధితికొ.

260

ఉ. ఓనగచక్రవర్తి! సుగుణోర్జితక్షీర్తి! జగద్ధితంబు రా

మానుజప్రాణరక్షకుఁ దృదోషభముల్ గనిపొపు మన్న న

న్దాన మెఱుంగ కగ్గిరి ప్రమత్తఁ జెందెఁ గఱోరగహ్వరం

బూనెడుగట్టువాయలు మృదుక్తిస్వభావము పూని నేర్తుకే.

261

ప. ఇత్తెఱుంగున మొఱకుఁడనం నన సరకుగొనని కఱకుమలం జాటుకుచుఱుకునం

గనుంగొని.

162

చ. అడరి ధరాధురంధరుల నందఱుఁ దాల్పుచుహాళిం ద్రుడే

పుడమి సుమిత్రవట్టి యయి పుట్టి సురద్విషపిగ్రగణ్యుచే

బడి యటు లున్నవాఁ డతఁడు ప్రాణము లొందఁగ మందు లిష్టుటం

చడిగిన మేల్ చలంబొసవైలి కృతఘ్నర భూధరాహమా!

263

సీ. పలుధాతురాగదంభమున నెవ్వఁడు గిన్నచేబలె మోమెఱ్ఱి చనిగొనుట

పలుకూటములఁ గూడి పరవంశదహనసంపత్తి నొక్కొకచోలఁ బ్రబ్ధికొనుట

బహుగనుల్ గొనియు దుర్భరతచే ద్విరసనప్రాప్తి నెత్తములసొం పందుకొనుట

పాదంబు సాను లెప్పటికిఁ జెందిన శృంగిమిషమున మిన్నంది మెండుకొనుట

లే. సీతు నైజంబు లివి యెల్ల నేఁ డడంతు, చూడు న న్నని పవమానసూనుఁ డడరి

చండదోర్దండలీల నక్కొండపండ్, పండధరుఁ జెండుచండీకుదండి నిండి.

264

సగ్గర.—

పంచాస్యధ్వానశంకొ బ్రమదకరిఘటల్ పర్వ లెత్తం దటోర్విం

జంచద్విద్యాధరస్త్రీ)నినముపతులు మెచ్చక హతాశ్లేషముల్ గ

ల్పించక దక బ్రోచువారికొ బెడరి కుధరమే! శిల్పనోనా గుహల్ భూ

షించక గర్జించి తమ్మిం జెనయుకరిగతికొ శ్రీహనుమంతుఁ డంతకొ.

265

- చ. పదహారఁ జుట్లపాదములు భగ్గుము లై చన మందరంబుచు
ట్రాదవినసర్పరాజుతెఱఁ గొప్పగ వాలము గట్టుచుట్టుఁ జు
ట్టి చిటవువాపుటన్ గిరి కడిందివెతం గనుబాష్పవైఖరిన్
బొదలి ఝరంబు లెల్లడల బోవఁ బెకల్చి వహించి పోవఁగన్. 266
- కా. గంధర్వుల్ పదుమూఁడుకోటులు మహాగ్రంధరక్తాస్మృతి
సింధూదగ్రభీరఘోషముల నాక్షేపించి యిక్కండ గ
ర్వాంధత్వమునఁ గొంచు నెం దరిగెదం చుగ్గంధవాహత్వజం
గంధేభంబు నెదుర్చుదోమగమిజోన్ పీఠమైదాఁకిన్. 267
- మ. పదివేలర్కులరూపుఁ జూపెడుప్రతాపస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁ ద
న్మదజుబాల మడంచుఘోరకరచండవ్యాప్తి శస్త్రాదిగా
ధవళోద్భూతతమిప్రముల్ విరియఁ గ్రీడన్ వాల మల్లార్చి పె
ల్లదరం గొంతులఁ జుట్టి మింటి కెగవేయన్ వారు భీతాత్ములై. 268
- చ. తునిసినకాలుచేతులును దోరపునెత్తుటఁ దోంగుమేయలన్
ఘనపదతాడనంబుల వకావక లైన యురంబులూని యో
వనచరసాధ! నిన్ దొడర వచ్చిననేరము గాచి కొండఁ గై
కొని చను మింక దీనులము కోపము నిల్వకు మంచు మ్రొక్కినన్. 269
- ఉ. ఆదరదృష్టి వారిఁ గని యక్కఱిరాజు భుజాగ్రవీరవై
బాదుగ నిల్వికొన్నగిరి భాసురసానుతటిచిరత్నర
త్నోద్భితకాంతు లంధటిమిరోద్ధతి మాన్చి పదంబు సూప రా
సాదట మాల్యవంతుఁడు దశాననుపంపున శౌర్యచతుఁడై. 270
- క. మేటినికాటులు దశశత్రుకోటులు గోలువంగఁ బరశుకుంతక్షురికా
ర్షూటము మీటుగ నక్కఱి, కాటునఁ గని ధాటి కెదిరి శూరతఁ బలికెన్. 271
- కా. ఓరీ వానర! సత్వరంబు గల దం చూపించియో యిట్లుప
ల్వరున్ మందులగట్టుఁ దెచ్చె దింక నేనా పేర్చి నాముందరన్
బోరా దీక్షరకేశవాదులకు నంభోరాః సీతైలముం
బాఱన్ వైచిన బోవనిచ్చెదను నిన్ బ్రాణంబుతో నాపుడున్. 272
- కా. ఆరామక్షీతినాగుబంకఁ నిడుతోఁ కల్లార్చి యేమంటివో
రీ రాత్రించర! గట్టుమా ఆపుడు వార్ధిం దావనీయాంగమే
పాఱన్ వైచెద బంకవై నిలువు నీపాలింటికాలుండ నే
నే రా యంచు బ్రదీప్తపావకళిల్ నేత్రంబులం జూపినన్. 273

ఉ. దింకపుమాటలాడి వెఱపించి వనాటుండు పాఱజూచె రం

డింక నిశాటులార! చననియ్యక పట్టుండు గట్టుం డంచు ని

శృంకత మాల్యవంతుం డనఁ జక్రశరాసనముఖ్యసాధనా

లంకృతహస్తు లై కనిలలాముని దాఁకి సురారు లీనునఁ.

274

కా. దేహచ్చయలఁ జీకటుల్ బలియ నుద్రేకించి శస్త్రాస్త్రసం

దోహంబుల్ నిబిడంబుగాఁ గురిసి రోధోభేదిధిక్కారగ

ర్హాహంకారము లంకురింపఁ గన లెచ్చన్ దీర్ఘవాలంబుచే

నాహేతి ప్రముఖాయుధచ్చటలు మాయం జేసి యప్తేటియన్.

275

సీ. విమతభుజాభుజంగమగర్వశమ మార్పుతఱిఁ బతంగవరప్రతాప మంది

యహిలోత్తమాంగశృంగాదికముల గెల్పువేళి ధృతాశనిలీలఁ జెలఁగి

పరసైకనాళీకబహుశహేతు లడంచునెడ ఘనప్రబలత్వ మెఱుకవఱిచి

విద్విషత్పురసముద్వేలలీలలు మాన్పుచోట నుగ్రసమగ్ర ధాటి నాటి

తే. మూఁక నెల్లను నిశ్శేషముగ వధించి, దండి చూపినమాల్యవంతుండు గిసిసి

కార్చుపమునారి సారించి ఖరశరములు, ఘనము నిర్ధాతతతి నీనుకరణిఁ గురియఁ.

276

ఉ. అన్నియు వాలహస్తచటులానిలశక్తి శరాఖ్య నిక్క మొం

ద న్నడుమన్ దిరించియు రణంబునఁ దార్ద్యుండు పాఁపతున్కఁ దాఁ

దన్నెడుచెన్నునన్ దనువుం దన్నిన మందులగట్టు గొన్న వి

ద్యన్నతు గిట్టి బెట్టుగదవైవ సురస్థలి దాఁకి నుగ్ధగాన్.

247

కా. చేశూలంబు దళించి వైచిన హుతాశజ్వాలికాభీలమై

రాశూరాగ్రణిలేలఁ దట్టి దిగజాఱన్ ఖడ్గ మంకించి యీ

కాశం బంటినమంట నొంటిముదిరాకాసిన్ సునాసీరము

ఖ్యాకాధీశులు మెచ్చఁ దాష్ట్రహతి డయ్యంజేసెఁ గయ్యంబునన్.

278

కా. ఆలో మూర్ఖిలి లేటి వైరిపయిరా నక్షారి తత్కంఠమున్

వాలాగ్రంబునఁ బట్టి వార్ధిః బడవైవం గూల దుష్కిర్తిజం

బాలంబుంబలెఁ బంక మంగ మెనయన్ భంగంబానం దూలి పా

తాశద్వారముఁ బట్టి యట్టి సనియెన్ దర్శించుదివృత్ నగన్.

279

కా. జేజేరాజులు పూలహసలు ప్రవర్షింపన్ మహోత్కర్షహ

ర్హాజేయండుయి యేగుదెంచి నిఃకాపకాచలాధిప్యకా

భూజాతౌషధయుక్తి లక్షణననుసూర్తుల్ గనంజేసె న

య్యాజేయం డనుజప్రదాయి యని డాయం బిల్చి నెయ్యంబునన్.

280

మ. రవివంశం బయ్యెరు మత్సహజమూర్ఖకుత్పితావగ్రహం

స్త్రీ వికాసం బటివోవ నీవు ఘనరీతిన్ భీతిం బోకార్వం బూ
ర్వవిధిన్ వృద్ధిపహించె నింకం బ్రతికారం జేది? నాచిత్తమే
భవదాయత్త మటంచుం గొఱిటను సభావించి దివిచినన్.

281

ఉ. అద్రిచరాధినాథులముప శ్రుజలంబులతో సుధాశిక

ల్పదునుపుష్పవర్షము లపారములై కురియన్ నితాచరా

చ్చిద్రభుజాప్రతాపశిఖ శీతతం జెందం దనీయకీర్తిదీ

వృద్ధుదిహంస మేంఁగె దివియం దనురీశిఖన్మృత్యుముం దగెన్.

282

నీ. వడియున్నసౌమిత్రి ప్రాంతంబు క్రమ్మఱ బూన్ప మందులు దేరఁబూనుమైత్రి

పూని వఁగ్గిదీప్తపభూము లన్నియు దూఁటి ఊటములో గిరిం జేరం జనెమజవము

చని మందులొనఁగూర్పు మని వేడినకు గొండ యాకున్నం బెకలించి యెత్తుకఁగిమి

యెత్తి తద్రక్షకు లెందఱుడము సొచ్చి దురము చేసిన వారిం దునుముతెగువ

తే. తునిమి తెరువున నేవిఘ్నమును పోరయక, వచ్చిబ్రతికించి యచ్చటివారిలోన

నొక్కరుం డయి గమకింప కున్నమహిమ, హనుమయెడఁగాకయితరులయందుగలదే?

మ. సమరాభీలుఁ డతండు శైలము యథాస్థానంబునం దుంచఁగాఁ

గమియింపం దశకంఠుం డంపఁ బటుసం గ్రామస్పృహన్ స్థూలజం

ఘమహాదంష్ట్రమహోరారాధ్యసురసంఘాతం బ మార్కొన్నచో

నమితాహంకృతి నన్ని రాత్రి చరులారా! నిల్వఁడం చుద్దతిన్.

284

చ. శిరములు కైంచి కంఠములు చించి కరంబులు ద్రుంచి శస్త్రముల్

శరములు నొంచి మించి నిమిషంబున నేన నడంచి యమ్మహో

దరముఖనైనికాగ్రణుల దక్షిణదిక్పలిం జూడఁ బంచి త

ద్గిరి నలచోట డించి చనుపెంచి రఘూర్షాహూఁ గాంచి రంజిలన్.

285

నీ. వానరావళికెల్ల వజ్రంపుఁగోసయై పలనొందె నెవ్వనిపాలబల్లి

పరగు నెవ్వనిపెంపు పాతాళలంకేశముషితరాఘవబంధమోక్ష మగుచు

నెల్లవేల్పులకీర్తు లీక్షింప నెవ్వనిసామర్థ్యమున శతాంశంబుఁబోల

నెవ్వనికనుదోయి కినుమంత మశక మై కనిపించుం గఱువరక్కసికులంబు

తే. లట్టిజగజెట్టి గాడుపుపట్టి గట్టి

దిట్టతన మిట్టి దని మాటం బట్టుకొలువ

నెట్టివారిక బెట్టు నే నెట్టు లనఁగ

నెట్టుకొనుకేడ్క విని శ్రోత యిట్టు లనియె.

286

క. పాతాళంకరాక్షసు, చేతం బట్టువడి రెట్లు శ్రీరఘువర్యుల్
వాతూలసూతి యిరువుర, నేతెఱుగునఁ దెచ్చెఁ దెలుపవే యని యడుగన్. 287

మ. శరసంధారణ! ధారణప్రియమనస్సద్వాస! నద్వాసవా
సీరమాహృద్యశ! హృద్యశర్వమతశ్రీసార! శ్రీసారసే
శ్వరతావాహన! గాహనప్రముఖతీవ్రత్యాగ! వ్రత్యాగమో
త్కరబృందారక! దారకత్వకృతయోధన్యాయ ధన్యాయనా! 288

క. సారంగహరణ మునిజన, సారంగఘనాంగ! జనకజాహృన్నలిసే
సారంగ! దశముఖాయుర, సారంగవిభంగ కార్యకౌర్యమృగేంద్ర! 289

కవిరాజవిరాజితము. —

ప్రణతనందన! బంధునందన పాలకనందన నేత్రభిదా
చణ! శరవన్నగ! సాధువిపన్నగశక్త! ప్రపన్నగణప్రమనా!
గణుతివికస్వర! కంఠ్యధికస్వర! పంఠికకస్వరధీశమనో
ప్రణవరిహార! కరప్రవిహారకరాజితహార! కళాచతురా!

గద్య. ఇశ్రీమదంజనారణమనగూరసలసత్కటాక్షవీక్షామహత్వసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యా
వధాననగుణనిర్దణ ధ్యానవాసనా నిధానమానసబిసపుష్ప పుష్పగిర్వృష్పనార్య
కుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయశిష్టననామధేయప్రణీతంజైన సమీర
కుమారవిజయం బరుమహాప్రబంధంబునందు గుణవర్ణనంబును రామసుగ్రీవసంధానం
బును సముద్రలాఘవంబును సీతాసాదర్యనంబును రావణసంభాషణంబును రఘువీర
దర్శనంబును రామచంద్రనకు విభీషణు గానుగించుటయు నేకుబాధనంబును
ధూమ్రాక్షాదిరాక్షసశిక్షయు మరకౌపమోక్షణంబును లక్ష్మణప్రాణదానంబును
నన్నది తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

ధర! రుచిదూరితధా

రాధర! ధరణీసుతావిరాజిసుధాధా

రాధర! పరమాదరధా

రాధర! చైర్యాభిరామ! రఘుకులరామా!

1

తే. ఆవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠుఁ

డగువసిష్ఠుం డనియె గౌతమాత్మజునకు

విను శతానంద ! యక్కఱివీరుఁ డవల

సంఘటించినకార్య మాశ్చర్యముగను.

2

ఉ. రావణుఁ డాంజనేయునిపరాక్రమమున్ రఘురాముఁగోరబా

జావళియుం దలంచి భయ నుంచి నిజాన్వయశాశ మెంచి చి

తావిలుఁ డై జయంబున కుపాయము గన్గొని నాగలోకలం

కావిభుమాయదారిఁ జెలికానిఁ గలంచిన వాఁడు వచ్చినన్.

3

క. తత్కాలోచితవార్తల, సత్కార మొనర్చి రామజనపతి దన కా

పత్కారి యగుట రాత్రిచ, రోత్కర మీల్గుటయు నొడివి యుడుకుచుఁ బలికెన్.

క. నాపయిని వానరబలం, బేపాండవ నిన్ను వంటిహితశీలుఁడు మా

యో పాయజ్ఞుఁడు గలిగియుం, జూపెట్టుక యుండుటకునె నువ్రత యరుడున్.

5

క. లంకేశుతో రసాతల, లంకేశుఁ డచెంతపని చలంబున నరులన్

గొంకక గొని చని నాపురి, కంకాకి బలియొనర్తుఁ గనుఁగొను మనుచున్.

6

ఉ. అప్పుడే వచ్చి యచ్చెడు గహంక్రియతోఁ దనపూన్ని పత్నికెన్

జెప్పిన నప్పయోజముఖి జిహ్వా దడంబడఁ బ్రాణనాథ యీ

చొప్పున కొప్పి రాదగునె? చొప్పుడునే పెరివారిమాటలం

గప్పిన నేర్పునం జని జగత్పతి తామునిమాయఁ గప్పఁగాన్,

7

- శా. సాధింపం దరమే రఘూత్తముని నశ్వన్నంత్రియై భృత్యుఁడై
మేధాశాలి జగత్త్రయైకమతగాంభీర్యుండు ఖండేందుభృ
ద్వేనోముఖ్యబుధేంద్రదత్తవరవర్ధిష్ఠప్రభావుండు సు
బోధాంభోధిమహాబ్జమిత్రుఁడు మరుత్పుత్రుండు వర్జిల్లఁగన్. 8
- క. ఆతఁడు వానరమాత్రుఁడై, యాతతశత్రుకులజై, త్రుఁడఘటనఘటనా
స్వాతంత్ర్యశుభచరిత్రుఁడు, సీతరమా! యతనిఁదొడరి నిలువఁగఁ బోరన్. 9
- సీ. కవటంపుజడదారిగతిఁ బూని యతని చేఁ గడలేఱఁడే! నిన్న కాలనేమి
ప్రతిఘటింపఁగ నున్న బలతోఁక వడి నొచ్చి నురుగఁడే మాల్యవత్సరవిరోధి
కామరూపము లూని గమకించి రణకీర్తి సూలజంఘాదులు దూలిపోరె!
చేకొండ విడు మంచుఁ జిత్త సేనాదికుల్ బవరంబులొ బడ్డపాటు వినమె!
తే. అక్షధూమ్రాక్షదేవాంతకాదిమప్త, దైత్యవిభవ్వంసోద్ధరాధతి యెఱుంగవె!
కనియు వినియును జిహ్వాశ్రి గట్ట నేల? చుట్టములకీడు మ్రై బూని గిట్ట నేల? 10
- శా. ఆధూమ్రాక్షవిరోధి బాల్యమున బాలార్కుండు జంభాసుహృ
తస్నేధాగ్రస్థాః హైమకుంభనిభ మించన్ బింబబుద్ధిన్ నభో
వీధిం బోయి దిసేంద్రుని బొదువఁగా వీక్షించి రాహుగ్రహం
బాధిం జెంది పయోజసంభవున కయ్యాశ్చర్యముం దెల్పినన్. 11
- మ. విని రోషించి కషాయితాక్షుఁడయి భావిబ్రహ్మవై బ్రహ్మయన్
దనదివ్యాస్త్రముఁ బావఁగా నదియు నుద్యతోక్తిమార్తాండలం
ఘనఽంఘాలయుగాంతర్జ్ఞతదనిర్ఘాతచ్ఛటాభీలని
నవనభిద్యద్గుహిణాండభాండఘటనాసన్నస్వతంత్రే శ మై. 12
- చ. కఱకఱ మంచుచు బొదువఁ గన్గొని మారుతసూలి వాలమున్
బిణబిణ ద్రిప్పి కొట్టుటయు బెండయి తచ్చిరమున్ బెఱాలున్
విఱిగిన జంభవైముఖదివులు బాలర కిట్టిబెట్టిదం
బిరువుగ నెచ్చటం గలుగునే? యని కోయనియొగ్గి యుగ్రతన్. 13
- క. బవరంబున కరుచెంచినఁ, జవరెం దంభోళికర్కశం బగుతోఁకన్
దివిజులు బెగడఁగ నంజన, జవమునఁ బఱికితే శక్రాదులతోన్. 14
- క. చిన్న శిశువు పసిపాపఁడు, కన్నులు దెఱవండు చక్కఁగా బవరముము
నైనన్నఁ డెఱుంగం దనిచన, కిన్నినువు బొదువఁ జేతు ల్పూనెనో? 15
- ఆ. పాలపావఁ డగుట బాలభాసునిఁ జూచి, పం డటంచు వచ్చి పట్టికొనినఁ
బట్టి బట్టి యుగ్గు పెట్టి పోరావక, నిట్లు టట్లు నేను నేల? యనిన, 16

- మ. పరమేష్ఠి ప్రముఖులచేతను లనిలో బద్ధుడై! సీపుత్రులతో
దరమే! పో రొనిరింప మాద్యశులకున్ ధాత్రాశుగస్తంభనో
ధ్వజదోస్తంభవిజృంభణోగ్రంథు సమర్థుఁ డాట సేమేటికిన్
బరుడై మీతెనువీరుఁ డెవ్వఁ డని సంభావించి రాసాటికిన్. 17
- ఉ. మాటలు వేయు నేల! హనుమంతు మహాబలమతునిన్నిరా
ఘాటవటు ప్రతాపశిఖ గ్రమ్మిన సేవకమాయ లాయెడు
బాటి వహించునే? యుజక పై నులుకం జను లోటిధాటియి
పాటి యపాటికిటికి సహాయము గాముగా ఘట్టిదే? 18
- క. చిత్రేశ! నామ్రయోత్తులు, చిత్రములో హత్తికొనుము శ్రీమారులిపై
బత్తి గనుము బహుశుభసూచి ముము సే వహించుఁ బడతుక చెలవన్. 19
- క. అలదోహచరుఁ డను నిశ్చలదోర్బలశాలిం దొడరఁ జనిన నెటులు గాఁ
గలదొ యని వెఱవవల దో, జలదోపమవేణి! నామశౌర్య మెఱుంగవే? 20
- క. అని పలికె నంత నిక్కడ, దనమగనికి సరమ యవ్వసము చారులచే
వినింప విని విభీషణుఁ, డరిలజుకడ కేగఁజెంచి యపు డిట్లనియెన్. 21
- ఉ. టక్కరు లిక్కివుల్ బలుతుటారులు క్రూరులు వేషధారులున్
రక్కసు తాట నెక్కరణి రాయిడి నేయఁ దలంచినత్తురో
యిక్కసికోటికిన్ నృపుల కీపుగదా! బహిరంగజీవ మిం
కొక్కటి పేర్చి బ్రోవవగు నింపఱ నే డని విన్నవించినన్. 22
- సీ. ఆత్మీయచరనలీలాధూతకంజాతగర్భాడభాంజోర్ధ్వగర్భరం
నిజకర్పరప్రభానిర్భేదితత్త్వాధ శాసనోదగ్రబాణాసనం
ప్రత్యర్థిరాక్షసప్రాణాహృతిక్రియాభీలకాలవ్యాశోభలనంబు
పర్వతోత్పాటనోద్భటపాటవకశోరతాటోపవిడితవజ్రాయుధం.
- తే. నై చెలంగెను లాంగూల మట్టె పెంచి, క్రింద మీఁదట నెల్ల నేకీభవించి
చుట్టు నేరమం గోటగాఁ బెట్టి యొక్క, పట్టువను నెట్టుకొని గాడ్చుచట్టి యుండె.
- తే. వజ్రపంజరమున నున్నవానికంటె, నిర్భయస్థింజ గోకోటి నిమరఁ జెంచ
క్రాంతిఁ బొందిరి రామలక్ష్మణులు నపుడు, ప్రహరి విరుగుదు రావణభ్రాత యుండె.
- ప. అయ్యవనరంబున. 25
- ఉ. గాటపుగావిబొట్టు మొలఁ గన్నపుంగుత్తియు నీలివట్టిలో
ఘాటినసామ్రాజముడి మాయలమందుక రాట మొంది దో

హటుండు దొంగయంగున రయంబున వచ్చి కసింద్రువాలపుం

గోటతెరం గెలుగుటకు గూర్చినవేగులవారి బంపినన్.

26

ఆ. నేల త్రవ్వి త్రవ్వి నిలిచె సూచిముఖుం, డెగిరి యెగిరి ఘటకుం డెత్తువడియె

వెనుక ముందు గాంగ విసికిచేసినవారి, వలన గోటతెలుగు వాడెఱింగి.

27

పంచచామరము.

విభీషణాకృతిన్ వనాటవీరు జేరి మైత్రిపూ

ర్వభాష లాడి చొచ్చి పోయి రాము లత్తణున్ నిజ

ప్రభావలీల గాంచునాత్మ పట్టణంబు జేరఁ బో

యి భద్ర కాశిచైత నుంచి యింట వేడ్క చున్నచోన్.

28

సీ. అంత విభీషణుం డవ్విధం బెఱింగింపఁ బాతాళలంకేశుపట్టణంబు

మార్గంబు గని పోయి మత్స్యవల్లభనాము దనకుమారు రణంబుతఱి దరించి

నగరాంతికమున నున్నదదంతరంబున దుర్దండి యరుదానితోడువలన

దనుజమర్క మెఱింగి ద్వారపాలురం జరిగె పురిఁ బోచ్చి పలుసేనఁ బోలియఁజేసి.

తే. తస్కరుని మత్స్యమిత్రపాత్రంబు గాంగఁ, దత్తణంబున దునియి దుర్దండిసుతున

కప్పద మొసంగి యతఁడు తన్నభిరుతింప, రాసువులఁ దెచ్చె గ్రమ్మటి నాఘసుండు.

క. ఇట్టియసహాయకౌర్యం, బిట్టినిగూఢప్రయత్నహితచాతుర్యం

బిట్టిసుందర్య మంజన, పట్టక కా కెందుఁ గలదె? పరికింపంగన్.

30

క. కపు లలిరి రుర్విసాలో, కపులఁ గని జగము లుత్సుకత్వ మెనసెఁదో

రపుమహిమ హనుమ నిర్జర, రిపుపాంచురుని సంహరించుటవలన్.

31

ఉ. ఆపుండు దన్నుగూర్చి యిటు లాపదఁ జెందినఁ బత్నికంఠుండుం

ప్రాప్తవిచారుఁ డై మఱి యుపాయము గానక సంగరక్రియో

ద్విప్రమనోగతిన్ రఘుపతిన్ దొడరన్ ఒనుడేర విక్రమా

వాచిని భద్రరోమునిని వాయుకుమారుండు దాంకె వీకటోన్.

32

క. నిస్తులనిజముష్టిహతి సమస్తము ప్రతియింప దనుజమస్తముఁ గెడవన్

భూస్తటిఁ బడె వాస్తోష్పతి, హస్తాసిద్ధ్యస్తపర్యతాకృతి వాడున్.

33

మ. ఆనిలోఁ బత్ని ముఖాసురప్రహృతి నేయంశాలియన్ వాయునం

దనుఁ డిచ్చుం దశకింకంకంబళనోద్దండై కదోర్దండమం

డనకొదండవిముక్తచండతరకాండప్రాప్తకీర్తిప్రతా

పనిరూఢాన్నతి రామభద్రున కదభిస్సూర్తివర్తిల్లంగన్.

34

క. పాపనిముందర మశకము, రావణుఁ డన నెంత పట్టి రాచగలేఁడే?
దేవునికీర్తి జగత్త్రయి, తావునొంగ నూరకుండుటయ కాక యనికొ. 35

మ. కనకత్నాధరదేహదీప్తి దనరాకొ మున్న గాఁ చెల్పు ఘో
రనిశాటికరిణీగణంబు హరిగర్జన దారఁ గారానివా
సనిరుద్ధామరకామినుల్ ప్రమదబాష్పహృత్తి శోకాగ్నిఁ బా
య నిలాకన్యక డాయ వచ్చి వినఁతుండై పల్కె సౌమ్యాత్మలకొ. 36

క. చిత్రచరిత్రుఁడు సేవలి, శత్రునిరుదిగమునఁ గాఁక నదలించె జుమి!
ధాత్రికి నేఁదెలుపుట జనయిత్రి! నిజ మయ్యె నని కసీంద్రుఁడు చెల్పెకొ. 37

ఉ. నొచ్చిన గౌషధక్రియల హల్కానఁ జేయుట శత్రువాసముం
జొచ్చుట హెచ్చుటల్ సహజశూరతఁ జచ్చినగంధమాదనుకొ
డెచ్చుటగాదె! వింత జగతీస్థలి నావిని గౌతమాత్మజుం
డచ్చెరు వొంది తెల్పఁదగు నాకర యన్నవసిష్ఠు డిట్లుకొ. 38

మత్తకోకిల.—

రావణాసురవీరుఁ బోరను రాముఁడీగలిఁ జంపినకొ
దేవతల్ చనుడెంచి స్వామి నుతించి హలినవానరేం
ద్రాపతికొ బ్రతికించి పోవ ననంతరంబున జానకీ
దేవితోఁ బలి పుష్పకస్థిలిఁ దేసిరిల్లుచు వేడుకకొ. 39

చ. ఘనముఖు లైనవానరశిఖామణులకొ దనపుష్పకంబుపైఁ
గనుఁగొని గంధమాదనునిఁ గానక యెక్కడఁబోయె నావుడుకొ
బెనఁగొనుభక్తి నప్పడు విభీషణుఁ డాతఁడు కుంభకర్ణుతో
మొనసిన మొనలంతవడె మున్ననిలోఁ గడలేతె నావుడుకొ. 40

ఉ. వేదనఁ దత్తటిల్లి రఘువీరుఁడు పల్కు మదియకార్యలీ
లాద్యలిఁ బోడు వచ్చి యకటా! తెగటాతెనె గంధమాదనుం
శీదురవస్థఁ బాప ఘనుఁ డెవ్వఁడొకో? యన జాంబవంతుఁడే
లా? దురపిల్లఁ బాపని గలొండు భవద్వర్జిత మాన్వ నన్నచొకొ. 41

ఉ. భూపతి సంతసించి య్రయపూర్వముగా హనుమంతుఁ జూచి మా
యాపవ లెల్లఁ బాప మహిమాంబుధి సీతె కదయ్యె! శత్రుచే
రూపతిపోయె నాతఁ డొకరుండు నను న్నకపీండ్రకోటిలా
నాపనిఁ బూని వచ్చి తెగినం దగునయ్యె? యుపేక్ష నేయఁగకొ. 42

ఉ. ఎక్కడ నున్న దేగల వహీనబలాధ్యుడ వౌట నిక్కడం
జిక్కిన కార్యముల్ దడవునేయక నేయు మటంచు నక్కునన్
గ్రక్కున మక్కువం బొదివి క్రమృత మూర్ధపుఁజిక్కి మూర్ఖునన్
జొక్కపుబట్టి నిక్కి నృపసోమున కాయన మ్రొక్కి యిట్లనున్. 43

హనుమంతుడు బ్రహ్మలోకమునుండి గంధమాదనుం దెచ్చుట.

ఉ. హెచ్చన నేల! శ్రీరఘుకులేశ్వర! యిప్పుడె మృత్యుగర్భమున్
వ్రచ్చెద దండపాణిభటవర్ణముతోఁ బడఁబెట్టి యావలన్
జొచ్చెద నందుఁ జూడఁగలచోటులఁ జూచి నిమేషమాశ్రయఁ
దెచ్చెద గంధమాదనుని దేవర! చూడు మటంచు నుద్ధతిన్. 44

సీ. వెళ వెళ వెళ నార్చుభీకరార్పటులచే దిక్పాలిగుండియల్ దిగుమనఁగ
బిర బిర బిరఁ ద్రిప్పపువ్వువాలవిస్ఫూర్తిఁ దూలంబులై గిరుల్ తోసనెగయఁ
గహ కహ కహ నవ్వుకకినాటచోసంబు సురలఁ గాంతాన్వేషసుఖులఁ జేయ
బిస బిస బిసఁ బోవుపెరువీక నిలలేక పైమేఘములు పటాపంచలుగను

తే. సుప్తరమునకు గుప్పించి యుబ్బి గబ్బి
నిబ్బరంబున సంయమసేపురంబు
ద్వారమునఁ బేర్చి యార్చినఁ దత్తటిల్ల
జముఁడు పఱితెంచి పూజించి సంభ్రమమున. 45

క. సద్భావ మెనఁగ నిట్లును, మద్భవనమునందు గంధమాదనకపి లేఁ
డద్భుతవిక్రమ! సరసిరు, హోద్భవు దెన నిప్పు డాతఁ డున్నాఁ డనినన్. 46

ఉ. మంచి దటంచు మ్రొక్కి పవమానకుమారుఁడు భూర్భువర్భుభో
దంచితపుణ్యలోకములు దాటి క్రమంబున సత్యలోకముం
కాంచి తదియవైభవము కన్నులపండువు నేయఁ బోయి య
క్కాంచనగర్భుఁ డున్నమణికాంచనకూటము సొచ్చి యచ్చటన్. 47

సీ. ద్వాదశకార్మకరీటతటసీలరుచు లంఘి)పద్దంబులకు మధుపములు గాఁగ
నమరఫాలన్యస్తహస్తాంజలులు వాకిటికి బద్ధశోశమాలికలు గాఁగ
నటనలీలాప్సరకమటిలాలకాలాకనంబులు సీరాజనంబు గాఁగ
వర్ణనాయితయతీశ్వరభాష లాత్మచారిత్రవన్యలకుఁ గీరికలు గాఁగ

తే. దనసుతుండు వీణె వినిపించువిధమున

కెద మయూరంబుగాఁ గూర్చియుగురులొత్త

నానరస్వతిఁ గూడి బద్దానమునఁ

గమలగర్భంబు పేరొలగమున నున్న.

48

తే. అచ్చటిజనంబు దనమేసివచ్చనిదిగి, కచ్చెరువుఁ జెంద నలువకు వచ్చి మ్రొక్కి
గ్రచ్చి కొంగిటఁ జేర్చి సేవచ్చుటేమి, మచ్చిక వచింపు పవనకుమార! యనిన. 49

ఉ. అక్కపించుద్రుఁ డిట్లను మహాత్త! సమస్తము నీ వెఱుంగవే!

యక్కడ గంధమాదనకపీశ్వరుఁ డొండు లెఱిగి వచ్చితిన్

గ్రమ్మనఁ బంపు మక్కసీశిఖామణిఁ జూడక పోవకున్నవాఁ

డక్కడ రాముఁ డన్న విని యాతని సిచ్చి విధాత యిట్లయన్.

50

ఆ. ఇతఁడు రామకార్యహితబుద్ధి భుటకర్ణు, మేన నలగి తొంటిమేను మాని

యజరుఁ డమరుఁ డయ్యె నవని కంప. గఁజెల్ల, పైన సీవు రాంగ నంపవలసె.

51

క. తను వుడిగినజనుఁ గ్రమ్మఱు, గొనితెచ్చెద ననుచుఁ బూనుకొని రా వశమే?

విరుత ప్రభావతేజో, నిని వగ్నియందె చెల్లెఁగాక మహాత్మా!

52

మ. అని సార్థులుగ బ్రహ్మ సముతులు సేయన్న ముఁ దై గంధమా

దనునిం గొంగిటఁ జేర్చి తోడుకొని రాఁ దత్తజగద్వర్తకుల్

దనలేజోబలధైర్యశీల్యమహిమల్ వాక్రుచ్చి పర్ణింపఁగాఁ

జనుదెంచెన్ రఘురాముచెంత కఱిలాశ్చర్యప్రభావోన్నతిన్.

53

సీ. ఎచ్చితే మాతోడినెచ్చెలితన మీవు మఱిచితో యని చెంతఁ దిరుగువారు

నీవు లేకుండిన నెందఱు లేనట్లు ముందు మా కని చట లూఁచువారు

ఎచట నేలేందె నీ కిటువంటిదేహంబు మరలనం చంగంబు లరయువారు

నాపేరు దెల్పుమా నాఁడు నే నే మంటి నని తొంటిచందంబు లడుగువారు

తే. ఎచటమంటివి? మముఁ బాసి యన్నిదినము, లేటుల నచ్చొటి కరుచెంచె సీమహాత్ముఁ

డనుచు గవు లెల్ల గంధమాదనునిఁ జట్ట, కొనిరి మృతజీవిఁ గ్రమ్మఱు గనుటఁజేసి.

క. అనిలజ! నీ పే విధాతవు, విను మది గాకున్న మృతుని వెనుకొని మరలం

గొనిలేవచ్చునో? యితరుల, పసి కోవిభు లెంచ స్వామి కనిలజఁ డంతన్.

55

తే. వినయమున మ్రొక్కి గంధమాదనవనాట, చంద్రుఁ బొడ గానిసింప నాశ్చర్య మంది

మెచ్చి కొంగిట గ్రచ్చి భూమిపతి యచల, సేతుతటమున శివుఁ బ్రతిష్ఠించె ననిన.

ఉ. గౌతమనూని పల్కి ననఘా! ముచు రాముఁడు శంభులింగము

స్నేకువుభూమి నేమిటికి సిల్పె నోశా! పవమాననందనుం

డాతటి నేమియైన విహితాద్యుతకర్తము లాచరించెనో!

చేతన కింపు గుల్మంగ వచింపు మనంగ పసిఘం డిట్లయన్.

57

- ఉ. ఎక్కడ నద్భుతక్రియ వహింపడు? రామకథాంబురాశిలో
నక్కపిచక్రవర్తి సకలాత్ముడు రాము శివప్రతిష్ఠ పెం
పెక్కుటకై ఘటించె వియ మిక్కడ యక్కరణిన్ రహస్యహుం
డిక్కడ గంధమాదననగేంద్రముడెంతను వచ్చునంతకున్. 58
- తే. ధశరథాత్మజుండ కాదండకావ, నాంతరంగున నున్న మహర్షి పరులు
వచ్చి పూజించి శుభసూక్తివైభవము, భాసిలంగ నిట్లు లభియతి చేసి రపుడు. 59
- సీ. రవివశసంజాత! సవనావనోపేత! ఘనశాశరహుతదనుజజాత!
చలితయోమికావ! దళితశంకరచావ! డ్విశిఖతాంశర్దీప! శ్రుణికలూప!
భార్గవాహంకారభయదబాహుసార! సప్తాక్షకాంతార! జయవిహార!
యితనూభవపక్ష! యింద్రనందనశిక్ష! సింధుబాధనగక్ష! జితవిపక్ష!
- తే. పాలితవిభీషణైశ్వర్య! పరమచైర్య! రక్షితామౌష్య! సేవకారంభసాధ్య!
శరణు వొందినమము నేడు కరుణఁ జూచు, రవిసూర్య సుహస్సాంద్ర! రామచంద్ర.
- క. అని కుంభసంభవాములు, వియతించిన సంతసింది విభుఁ డతిభక్తిన్
ముచులకుఁ బ్రాజలి యై వం, నన మొకరిచి ప్రాప్తుఁడు పద్మని ననియెన్. 61
- సీ. ఆఖలశీవులను సప్తామ్రుండ నైన సే నభివిశ్వాత్ముండ గౌరవ కేమి
యరుదు మద్భుష్టిగోచర మైవజాతు వెప్పటికిని కైవల్యభాసన మగు
నైన సుస్వాంతవిజ్ఞానసంతుష్టుల శిష్టుల సర్వభూతేష్టతముల
నిరహంక్రియుల శాంతినిధుల జితేంద్రియు లగువారి నెఱింగి సాష్టాంగ మొరఁగి
- తే. సేవ గావించు బ్రహ్మణ్యదేవుఁ డనంగ, నేను వేడెడఁ బాలింపుఁ డైనచైత్య
పతి వధింపంగ నైనదుష్కృతి దొలంగ, నిష్కృతి వచింపుఁ డేపుడు మానివరులార!
- ❀ రాముఁడు బ్రహ్మహత్యానిష్కృతికై శివప్రతిష్ఠ సేయుట. ❀
- మ. అనినన్ మామలు సంతసింది పరమాత్మా! నను దోషముగ
ల్లనె? లోకము ననుగ్రహించుట నాగోచించి తట్టెన శం
భుని నిచ్చోటఁ బ్రతిష్ఠ సేయు దురితముల్ వాయు లింగప్రతి
ష్ఠ సుతింపఁ బరమేష్ఠి సేరఁ డన నస్తాద్యగ్గతుల్ సేర్తురే? 63
- తే. కాశికాలింగదర్శనాగతఫలమున, కరయ శతకోటిగుణితమహాఫలంబు
గలుగుజనులకు సేపేర గంధమాదనమున నేపారుశివదర్శనంబు సేయ. 64
- క. డం బడరంగఁ బవనంబు జ, మబడచు జమబురన్ భవం బడఁప నదా
లంబ విలంబము సేయక, సాంబుఁ బ్రతిష్ఠింపు మని మహర్షులు వల్కన్. 65
- శ్లో. సంతోషతరంగితాంతరంగంబుతో హరిత్పురంగకులతరంగిణీరమణకురంగలాంఛనుగ

దు లింగప్రతిష్ఠావనంబున కభంగరమాంగల్యముహూర్తంబు ప్రసంగించి మునిపుం
గవులవలన ముహూర్తద్వయమాత్రంబుగా నెఱింగి కుఱంగటం జెలంగుసమీర
కుమారుం గనుంగొని. 66

క. కలఁగౌతధరాధరమునఁ, గలిగినలింగంబు నాల్గుగడియలలోఁ దే
నలయు నట పోయి తెచ్చి! వలయుదువే యెట్టిపనుల కనిలకుమారా. 67

మ. అనినన్ సామి! హసాదటం చతఁడు బాహాస్పాలి యై గంధమా
దన మిట్టట్టయి యూఁగఁగా నెగిరె గంధర్వాపురస్థిధనా
ధ్యసిశాటోరగిన్నరప్రముఖు లాహా యావిజృంభంబుతో
నను కైలాసమై తెచ్చునో యని జవౌన్నత్యంబు వర్ణింపఁగాన్. 68

తే. ఎగిరి కైలాసగిరి జేరి తెగువ మీఱి, యల్లసామిరి శివలింగ మందు వెదకి
వెదకి కానక కానకవిభఁ దనర్చు, నచట కానక వెఱుంగంది యందు నిలిచి. 69

మ. చరణాంగధృముచేత నూఁతగొని పక్షద్వంద్వమున్ విచ్చి భా
స్కరు దృష్టించుచు నూర్ధ్వబాహుఁ డయి నిశ్వాసంబు బంధించి బం
ధురవిశ్వాసముతోఁ దపంబు నలుపన్ దోడ్తొన ప్రత్యక్ష మై
హరుఁ డిష్టార్థము వేఁడు మన్న వినతుం డై పల్కె నప్పక్తితోన్. 70

కందద్వయగర్భితసరసిజవృత్తము.—

వినా నిన్నున్ ధ్యానమహీనాదృతి గొని కనుగొన నెద నహహ మహా
మాసిశానుల్ భానుసమానుల్ మది నిడ నెఱుంగక మనికితపడఁగా.
సీనామందే లోనిడినే నంతటిమిఁ గొలువఁగ నెరరుఁ దనరన్
సానందోత్తుల్ మానక యకా నంచని మరువఁగఁ దగు దసదృశనయనా! 71

కందద్వయగర్భితభాస్కరవిలసితవృత్తము.—

తాపము గెడపఁగ నోపనచూపున్ దాపసమనసుల సౌబగగురూపున్
పాపపుదనుజుల మాపినయేపున్ బంకజవదనకు హితవగురూపున్
గోపురవిలసన మాపినమూపున్ ఘోరహలహలము మొనసినయేపున్
గోపలిగమనము చూపినకౌపున్ గూడితనరునినుఁ గొలిచెద నభవా! 72

స్రగ్విణిభుజంగప్రయాతగర్భితవృత్తము.—

శ్రీకబడ్లి! మునిశ్రేయ! కామాపహా,రి! కృపావార్ధి; నీరేజహృచ్ఛేకరా
ధ్యాగి కపాలస్ఫురద్ధన్! గండేభద్రా,రి! కపోలాజ్వలశ్రీ! జగజ్జీవనా! 73

తే. వేళ తప్పుక రమ్మని విభుఁడు చల్కె, నిష్ట మొనఁగూర్పవే యన్న నీకుఁ డలరి
యతని కప్పుడు లింగద్వయం బొసంగి, తక్షణంబునఁ జూడ నంతర్ధి జెందె. 74

ఉత్సాహ.---

అంత నిందు మానిచంద్రు లాజనేయఁ డేమొ య
త్యంతతామసము చేసె నయ్యె వేళ నిర్మల
స్వాంత సీత చేసినట్టి నైకతంపులింగ మీ
నింతలోఁ బ్రతిష్ఠ నేయు మేలవేళ పోవఁగాఁ.

75

సీ. అనిన మందిచి యాచు నజ్ఞానకీనేత సీతతో మంగళస్నాత యగుచు
జ్యేష్ఠమాసమున సితపక్షమున దశమిని జంద్రసుతవారమునను హస్త
తారను గరకరణారూఢ మగువ్యతీపాతయోగమున భాస్కరుండు
వృషభంబునను గన్య నిందుఁ డుండెడుమహాపుణ్యదశాయోగమునను గంగ

తే. మాదనాచలమున నేతుమధ్యమునను, జేసె లింగ ప్రతిష్ఠ ప్రసిద్ధి గాఁగ
నఖలలోక ప్రతిష్ఠాఽ కట్టివేళ, నభవుంఁగ ప్రతిష్ఠ యర్హంబకాడ.

76

సీ. ఆవాహన మొనర్చి యర్హ్యపాద్యము లిచ్చి భక్తితోఁ బూరుషసూక్తి నమక
చమకాదిషేమంత్రములతోఁ బంచామృతస్నాన మొనరించి పవనసంద
నాసితగంగాది కానేకతీసిజలంబుల నభిషేచనంబు చేసి
వననవిభూషాదు లావణి శైవసహస్ర నామంబులను బూజనంబు సలిపి

తే. ధూపదీపము లైనఁ దోడ్పొడ పుత్ర, సాక్షునైవేద్య మర్పించి యంత వీటి
కార్పణం బు బ్రక్షణమాచరించి, సన్నతిఘటించి శ్రీరామచంద్రుఁ డవుడు. 77

నాగబంధము.---

చ. జయ జయ సామగేయ! హర! సారసగర్భశిరోహరా! పురం
జయవిమల భిదేయ! మృగసంగతహస్త! మఖాతిభంగదా!
భయదహనాగణేయ! భవభానాగర్వభిదా! యమోహ!య
వ్యయమనిగా! శివా! యసురవారకపుణ్యద! రావలింహ!

78

కందగర్భితమణిగణనికరము.---

తోగదొరశిగిదిగి దొరసినసిగయుక్, నెగగను కయఁగొనఁ దెనకెనపగయుక్
మగువ సగము గలమయినిగనిగయుక్, నెగడిననిచు మది నిలిచి నభవా!

79

అనులోమవిలోమకందము. ---

ధీర హిమభామహి రధి, తారరనా మదహరాహదమవారరతా
మారవరవీరవరమా, నారసదాయజ దరాధయదాసరసా,

80

పంచచామరము. —

ధరాధరాధిరాజభూసుధాధరాధరాధరా!

ధరాధరాతిదూరసారదాఘ్నకీర్తిసుందరా!

పురందరావరాగదారణాపురందరా!

సురాసురస్థిరాసురార్చ్యశుద్ధమూర్తిభాసురా!

81

లే. అని నుతిందినఁ బ్రత్యక్షమై శివుండు

మీరు నిల్వినలింగ మీ మీఁద నకల

పూజ్యమును దోషహరమును బుణ్యఫలవి

ధాయి యగు నిక్క మని యేఁగెఁ దత్త్వ బాంబ.

82

లే. శ్రీరఘస్వామి గంగాభిషేకమునకుఁ

దొనశుద్ధోదకములకై తస్మిమిష

ధరణిఁ దనవంటికోపునఁ ద్రవ్వ నూయి

సేయ నది శోటితీర్థప్రసిద్ధిఁ గాంచె.

83

ఆ. వినయంత సుకృతవిభవరీతు లమర్చు

గవినయంతఁ బ్రకృతికడకుఁ జార్చు

శుభము లానఁగ నేర్చు నభిమతం బొనఁగూర్చు

కోటిసరము కలుషకోటిహరము.

84

తరల. —

సురమునీంద్రులు సిద్ధసాధ్యులు శోభనక్రియ నశీ

వరునిలింగము పూజనస్థిరి వానరుల్ పరమాసురా

గరసవారిధి నోలబాడిరి కంజగర్భాగీశ్వరుల్

పరమభక్తి నుతించి రన్నను బల్కి శ్రోత వసిష్ఠతోన్.

85

క. కాలము పప్పుక రమ్మని, లాలించి మరుత్తుతుని నిలాపతి పసుపక

గై లాసంబునకుం జని, యాలస్యము చేసెఁ తెలుపుఁ డతనికత యనన్.

86

చ. మునివతి గౌతమాత్మజునిమోము గనుంగొని పల్కి సేగతిన్

దినకరవంశుఁ డీశ్వరుఁ బ్రసిష్ఠ యొనర్చినమీఁద వాయునం

దనుండు నమందబుద్ధి నివదత్త మహత్తరలింగయుగ్మముం

గాని ఘనవేగి యొ గిరులు ఘూర్ణిల వచ్చుచుఁ ద్రోవలొపలన్.

87

ఉ. ఉగ్రమయూఖివంశుండు ముహూర్తము దప్పక లింగమూర్తిఁ బ్ర

త్యగ్రవిసితి నిల్పఁడుగదా! జగదాదరణీయకీర్తి మ

జ్ఞాగ్రదుదారబుద్ధిఁ గనఁజాలక యింతటిలాన నన్యలిం

గగ్రహణంబు నేయునె విచారము చెల్ల చటంచు ముంగలన్.

88

సీ. జడి పట్టి పరియునిర్జరులపూవులసోనతావిఁ జెందెడుమిళిందములమ్రోత
బెళుకుఁజూపులమించుకళకు మించ నటించుతెఱగంటిచెలులయందియలమ్రోత
జయ రాజశేఖర! జయ ధరాత్తభవేశ! యందు వేల్పులు నన్నుతించుమ్రోత
తంతులు సారింది తపసి వీణియమీటఁ బరగుగీతవరంపరలమ్రోత

తే. మద్దెలలమ్రోత ఋషిపాత్యమానవేద
మంత్రములమ్రోత లొక్కటై మట్టుమీఱి
తనకు శ్రీరామలింగసంస్థాపనోత్స
వంబు సూచింప నొకయింతడంబు మాని.

89

చ. ధరణికి డిగ్గి రామవసుధాపతికిన్ నతిచేసి జానకీ
తరుణికి మ్రొక్కి లక్షణుపదంబుల కానతుఁ డై నమస్తవా
నరుల యశోచితస్థితి మనవిప్రమదాంబుధి ముంచి నైకత
స్థిరశివలింగపూజనము నేయురఘూద్వహుఁ గాంచి ఖిన్నుఁ డై.

90

క. కంపింపఁ బెసవితో నెద, కెంపుంగివన్ను కన్నుఁగ్రవల సీలం
జెంపలు దడియఁగ శోకపరంపర నప్పవనసుతుండు రామునిఁ బత్నినన్.

91

క. కనవలపదు ననుఁబోలిన, తనుజాతుని నెప్పఁటికిని దల్లి! నిజం బో
జననాళ్! వృథాస్థూలము, రనువుండిన నేమి లేక తలఁగిన నేమి?

92

ఉ. అదఱముందఱన్ ననుఁ బ్రియంబునఁ బిల్చి “నమీరపుత్ర! సీ
కెందు నసాధ్యముల్ గలుగ విప్పడె తప్పక వెండికొండ నెం
చం దగులింగముం గొని వెనం జనుచె”ద్దుని తెచ్చునంతలా
దండడిచేసి వాని సికతామయలింగము నిల్పఁ జెల్లునే?

93

క. నే నెంత నాదుబల మనఁ,గా నెంత యనంతకైకఁతుండ పగుసె
కేనా? యుద్యోగంబులు, పూసి ఘటింపం దయాప్రభుశతహృదయా!

94

క. పరితాపానలకీల, భరియించి వసించుకంటెఁ బ్రాణంబు వే
గిర మేఁ బెడఁబాసి మఱి సీ,చరణంబులు గమట మిగులసౌక్యం బనుచున్.

95

భుజంగ ప్రయాతము.—

వగం బుట్టుబొహ్మంబువర్షంబుతోడన్
దెగం బిట్టు చింతించుతీవ్రంబు గూడన్

- నెగం బెట్టునిట్టార్చుచే మోము వాడన్
దగం దొట్టునజ్జెటి దర్శించి క్రిడన్. 96
- క. కరుణ జగి చూపుచూపులు, చిఱునగవు ప్రసన్నముఖము చిన్ని వలుకులున్
మరులుకొనఁజేయఁసోయగ, మరుదుగ నను రామదేవుఁ డనిలజుతోడన్. 97
- ఉ. ఇంతవిచార మయ్యెఁగద! యేనుచు నీ వనుభేదయుక్తి నీ
స్వాంతమునందు పురిలుట నన్యుఁడు నే ననుచింత యెంతవ
ర్ణంతము జంతుసంతతిహృదంతమునందు వసించు నంతవ
ర్ణంతము జన్మమృత్యువుల కంతము లేదు సమీఁనందనా! 98
- ఉ. ఊరక శోకమండద వయో! వినయొన్నత! నన్నుతుల్ తిర
స్సారము లాత్మ రీతిఁ గన సర్వము దేహగతంబు లెవ్వియుం
జేరక చిత్స్వరూప గతిఁ జెల్వగునీకు శరీరమం దహం
కారము దూర మైన నధికారము గల్గెనుఁ దర్జనసిద్ధికిన్. 99
- క. నిత్యానిత్యవివేకము, ప్రత్యేకము దేహ మనెడుభావము నంత
స్థిత్యపలత్వము గల్గిన, సత్యాశయుఁ డొందు ముక్తిసంపద ననఘా! 100
- చ. జననము నొందుజంతువులు సుజననం బయి యున్నజంతువుల్
తనువులు వీడు జంతువు లుదారగుణాకర! లెక్కలేవు నం
జననము నొందునప్పుడయి చచ్చుట తప్పదు చచ్చినప్పుడే
జననము దప్ప దేటికి విచారము? నిత్యమే దేహ మేరికిన్? 101
- చ. కలిగినయట్టై యున్నవి ఒంగులు స్త్రీధనజాతసౌఖ్యముల్
తలఁగనియట్టై యున్నవి నలం బయి దేహము కాలసంగతిన్
నలఁగనియట్టై యున్నది జనముమనమున కింత మాయ పె
గ్గల మని యుగ్గడింపఁ గలకారుణికుండు గురుండు గల్గిమిన్. 102
- చ. చనియెడువేళ భోజనము సల్పెడువేళ శయించువేళ లే
దినయెడఁ గామిసేరితి వసించినవేళఁ గృతాంతంఁ డీధగ
జ్జనముల వెంబడిన్ విడువఁజాలక ద్రిమృదుచున్ని నిచ్చులాఁ
గనుఁగొనలేక లోప లభికస్పృహ మాన రదేమి! మేనిపై. 103
- క. ఈదేహమునకు నీకును, లేదనుబంధ మన దేహలీలావిభవా
పాదిత మగునొకవస్తువు, నీది యగునె? యేల భ్రమ? మనీషివరేణ్యా! 104
- తే. కర్తవ్యమున సుఖము దుఃఖము గనించు, నదియె బీజంబు వివిధదేహంకురముల
కంఠసంగతి హేచ్చుగం దగుటఁ దొలఁత, దేహి దేహవిభేదంబు బలియవలయు.

- క. పరవస్తువు నావస్తువు, నరి మిత్రుం డ నెడువికృతి యంతయు నంతః
కరణవశంబునంగా యని, పరకించితివేని భేదభావము పాయున్. 106
- క. ఏనును నాయది యనునభిమానంబునంగాదె జననమరణము లగుటన్!
మానసమున దేశోద్యభిమానము లేకున్నచో బ్రమాదము గలదే? 107
- క. తను వభిమాసించినయది, మన మగుటన్ బుద్ధివలన మఱి దోచిన వె
ల్లను మిగ్గుగా నెఱింగిన, ననఘా! దేశోభిమాన మంత నడంగున్. 108
- క. ఒడ లన్య మస్థిరం బని, జడమతి తెలిసికొని దీన సౌఖ్యము దుఃఖం
బెడ చేసి శత్రువుంబలె, విడువుమికం దదభిమానవిభవము పత్సా! 109
- లే. నిజము చెప్పెద విను సేకు నిఖిలజగము, ప్రకృతివశమునఁ గలిగినభౌతిక దోచుఁ
గలిగినది కాదు జ్ఞానియై కాని దాని, కల్పితం బని యితరుండు గానలేడు. 110
- సీ. ప్రత్యక్ష మైనప్రపంచ మేలగాన సత్యంబు గా దని సంఘించి
కలిగినవిశ్వాసంబె కాదన్నఁ గనరాసియాత్మ సిద్ధియ మెట్లు? లని శలంచి
కర్తృత్వయమునఁ గాదె? బ్రహ్మదులు ఘనులౌట లని కర్తగతి నుతించి
పరమాత్మకును భేదభావంబునకు భేద మై యుండు నైక్య మెట్లని చలించి
- లే. విపులవిపరీతసంతయావేశు లగుచు, సజ్జలై స్త్రీసనాసక్తి నన్య మెఱుంగఁ
జాలక కుయుక్తి గురుభక్తి నలుపలేక, చులు సంసారమునఁ జిక్కి చెడుదు రనఘ!
- క. అంతఃకరణవశంబున, జంతువులకుం జాపుపుట్టు సంగత మైన
ఘోతయును దోచుఁ జూచిన, భ్రాంతియకా కందు లేవు భవమరణంబున్. 112
- లే. పవనందన! సకలప్రపంచమునకు, నవ్వరత్నంబు సిద్ధంబు కాశ్వతంబు
బ్రహ్మ మిందున సందియపడఁగనేల? మనన మొనరించితెలియునీమానసమున. 113
- ఆ. పంచభూతములకుం బసియింది యములకు, విషయములకుం జిత్రవృత్తులకు
దెలియఁబడక తానె తెలివిదై యస్పందింఁ, దెలియుచున్న తెలివె దెలిసికొనుము.
- క. జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయము, లేతాదృశబద్ధి నిడక నేకాకృతి సీ
వై సన్యంబునఁ గనఁబడు, చైతన్యమె చూడు కలగు సౌఖ్యము లెల్లన్. 115
- లే. తనువు కడఁ ద్రోసి మది నొండులలఁపుఁ బాసి
కన్నుంగవచాపు చంద్ర భాస్కరులమండ
లాగ్రముల నుంచి గంగత్రయ ప్రముక్త
నచ్చిదానందరూపంబు నగ్గఁ గనుము. 116
- ఉ. తత్త్వము లైదు వాటిలగదాఁ దను వయ్యె దదియమోహసం
గత్యమునంగదా భవము గల్గె నటంచు వివేకి డై రజ

- స్వత్వమోగుణేతరవిశాలమతిం దిలకించి చూడు మా
తత్త్వమసీతివాక్యభరితస్ఫురితార్థము వాయునందనా! 117
- క. ప్రీతిని హృదయా కాశము, భూతాకాశంబుఁ గలయ బొందించినచో
నాశకి గతలక్ష్యం బగు, చైతన్యాకాశ మొదవు సౌజన్యనిధి! 118
- క. పొడవుగఁ బెరుంగుట లెల్లను, బడుకొఱకె కూడు కెల్లఁ బాయుటకొఱకే
పుడమిం బొడముట లెల్లను, గడవట లయమందుకొఱకె గా! కపిముఖ్యా! 119
- లే కాన నీలాన దేహభీమాన ముడిగి, యద్వయజ్ఞాననిష్ఠ నహర్నిశంబు
నాత్మ చింతయె ఘటియింపు మందువలన, మునయ నేరపుభవరోగములుకపీంద్ర! 120
- క. మత్కృతము శ్వత్కృతం బగుఁ, న్వత్కృత మగు మత్కృతంబు దై వ్యతమువలదో
సత్కృతి లింగస్థాపన, సత్కృతి నీవాచరించుసత్కృతిగాదే? 121
- ఉ. లగ్నము చారు వాస జటిలప్రవరుల్ వివరింప భూసుతో
ద్విగ్నమృగాక్షి చేసి యొదవించినపై కతలింగమున్ గ్రయా
మగ్నత నిల్చి పూజన లమర్చితి మిచ్చట నింశమాత్రకై
భుగ్నతఁ జెద నేల కౌపుంగవ! నాపలు కాదరింపుమా. 122
- ఉ. ధీరవరేణ్య! నీ విపుడు దెచ్చినలింగము నేఁడె నిల్పు నీ
పేర జగంబులన్ వెలయఁ బెంపుగ నెల్లఁగనంబు లింక నీ
పేరిటిలింగమున్ మొదటఁ బేర్కొని పూజ లూనర్చి యంత
నాపేరిటిలింగముం గని యభీష్టగతిన్ భజియింతు రెవ్వఁడున్. 123
- ఉ. ఈవును బ్రహ్మరాక్షసుల నెందఱునేని వధించి తాటిలోఁ
గావున నీదుపేరఁ గుతుకంబున శంభుఁ బ్రతిష్ఠ చేసినన్
బోవు నఘంబు లెల్ల దియఁ బూని మహేశుఁ డొసంగినట్టిని
దేవుని వామదేవుని భృతిం దిలకించినవారె యుత్తముల్. 124
- చ. అని మఱియు నిట్లనియె. 125
- మ. సికతాలింగము దీసి లింగముఁ బ్రతిష్ఠింపం దలంచేని దు
శ్శక్తమాకార్య మడెట్టు లన్నఁ దిలకిందన్ సప్తపాతాళభూ
మికలం బాదుకొనెన్ మహేశుఁ డింకఁ దేర్చిన్ దియ్యనే కార్యతా
శక్తశక్యం బటు గాక నీసినఁ బ్రతిష్ఠింతున్ భవల్లింగమున్. 126
- చ. అనవుడు నెమ్మొగంబుఁ దెలియం బిటునవున్ గంధవాహనం
దనుడు రఘూద్వహంఘ్రిలకు దండము నెట్టియిదెంతకార్యమో

దినకరతేజ! చేవరప్రతిష్ఠ గదా యని కొంకినాండఁ గా

కనిమిషశైలమైన ద్రుహిణాండము దాటంగ మీట నేరనే?

127

సీ. అని విశ్రంభించె బావని నా శతానందుఁ డావసిష్ఠునిఁ జూచి యచ్చెరువడి
వరతత్త్వమార్గంబు పతిచెల్పి వినియను దత్ప్రసిష్ఠితశివోత్పాటనంబు
వరుల కసాధ్యమం చెటిఁగియు స్వామిభృత్యన్యాయసరణి దానధిమండయ్యుఁ
డన కసాధ్యం బైన దాశరథీశ్వరోత్పాటనోద్ధతి కేల పాలుపడియె?

ఆ. నెఱుంగ కిట్టిచెల్లు మెనసెనో యెఱిఁగియుం, జేయవలసి చేసెనో యథార్థ
వచనరచనఁ జెలుపవలయు నావుడు లెస్స, యడిగి తని వసిష్ఠుఁ డతని కనియె.

సీ. శ్రీరామలింగంబు సికతామయాలుగాఁ జింతించులోకులభ్రాంతిఁ బాపఁ
బరరి సాంబద్ధోహ మొడవించి ఘనుఁ డైన నెఱి దూలుచుమాట నిర్వహించ
నతలాదిలోకముల్ వ్యాపించె శివుఁ డన్న రామువాక్యము నిరర్కనము సేయ
నణుకేణు బైన రామావశిష్ఠుండు నిల్ప నొరుల కసాధ్యమా లెఱుకవఱవఁ

ఆ. దలంచి రామనాథదైవలోత్పాటనో, న్నతి వహించె గాక ధర్మవేది
వరమపుణ్యుఁ డతఁడు ప్రత్యక్షపరమేశ్వరుఁ డజ్ఞుఁడే చెలుగ నవల చిరుము. 129

ప. ఇద్విధంబున దశకంఠరపరిపంధిపచస్పంధిబుద్ధి ననుసంపక గంధవాహనంచనుండు
పుండరీకంబునకు శుండానందంబు నిగిడించుచునవేదండ్రప్రకాండంబుమెండున
నాఖండలాదిదివిషన్తందలభండనసముద్దండనందధరాఖండప్రతాపప్రచండైతేయ
మండలేశ్వరమదాంధకారమార్తాండ కరప్రకాండభీకరతరకరప్రకాండంబుసారించి
నిజాటోపవిలోకనజాయమానభయవేషమానగౌరీమానవతీ హస్తశ్రేష్ఠదృఢా
లింగం బగురామనాథలింగంబు ననాయాసంబునం బెమల్చి యగలగున్న దిగులువడక
కలకల నగుచుఁ గిలకిలార్చటి సముద్ఘటించి మోఁకారించివాలం బెగవట్టి కరద్వయం
బునం బట్టి చిట్టతలంబున నిట్టట్టుగా నూఁగియుం బట్టుకన్న గట్టియై ప్త్యోగిన్నయట్టి
లింగంబునెడ నుట్టిపడుకట్టల్ నహంకారంబున హుంకరించుచుఁ దటతట కటక
టంబు లదరఁజటులతరలోచనంబులఁ బట్టచిట సివృకలు చెదర గిరిగిట పండ్లగీటుచు
బటబట బ్రహ్మాండభాండంబు వగుల నట్టచోసంబు చేసి యిట్టియాశ్వరావరాధం
బున నేమి పుట్టెనో యని పుడమిపట్టి బిట్టడల నింతయహంకృతి దగునే యని
లక్ష్యణుండు నొకట సేబలపంతున కింత యసాధ్యం బగుట వింత యని రుమాకాం
తుండు చంప రామప్రయుక్తతృణంబు ద్రుహిణాస్త్రం బగు లెఱిఁగియుం
దత్ప్రసిష్ఠితలింగంబు భంగంబు నొందింపఁ దలంచుట వివేకంబు గా దని విభీ
షణుం డాడ నాడాడ నంగడ కుమున నల సిల్ల పనస శాంభువదాదినవచరనాంబు

కులు దమకుఁ దోచినతెఱంగునఁ బలుభంగులం బలుక ర్ఘుకులాధ్యక్షునికటాక్షం
 బున జగత్ప్రాణసూచునిప్రాణంబులకు హాని లేకుండెడు మని మహర్షి లాశీర్వ
 దింప నభీభాగించున బారులు దీక్షి నగవిదారిప్రముఖబర్హిర్భుగ గరుడ గంధర్వ
 కిన్నర కింపురుష యక్ష రాక్షస సిద్ధ సాధ్యాదివియచ్చరులు మచ్చెకంటులతో నిచ్చ
 నచ్చెరువడి చూడ సప్తమారుతంబులు నిజానుకూలంబుగా వాలంబునకు బలంబు
 గూర్చ సాటి యేర్పఱుపరానియున్నిద్రారౌద్రంబునఁ బ్రళయకాలరుద్రుని కకాల
 రుద్రుం డై దిక్కులముద్రజనముల్లోలకల్లోలంబు లై సప్తసాగరంబులు గలంగ
 నభంగభయభంగరుంబు లై సప్తద్వీపజనంబు లడలంగ సప్తాశ్వప్రముఖగ్రహ
 నివహంబులు త్రోవలు దొలంగ సప్తకులవర్వశంబులతో ధరాతల ముజ్జూత
 లూగఁ మహాభూతంబు లాత్మభింప దిక్కురులు ఘోరంబ భూమిభరంబు భరింప
 లేక వ్యాకులపడుకాకొదరలోకనాయకునిఁ బట్ట నట్టిటగురతకమతఁగివృధా నాను
 టకై ముట్టె బిగఁబట్టి యాదిమకిటివట్టభద్రుండు గట్టిగాఁ బీటపెట్ట పెట్టియుత్పా
 తంబు పుట్టె నని పట్టుపుట్టంపుఁబట్టంపుపేల్పుపట్టికి బెట్టివపుఁజింత దొడ్డికొనఁ
 బాకాంకుశ త్రిశూల డమరు ఘక్తాటంక ఖటాంబుగాదిసాధనంబులు కైకొని
 తత్తత్తలఁచుమహర్షప్రముఖప్రచుఘులు వారణానననివారణోక్తులు నైరించి కాచి
 యుండ నానతాంగంబున సమంబులుగఁ గరచరణంబు లిలతలంబునం బెట్టి సింధు
 బంధనసనుయసముత్పాదితమంధరధరాగరబంధురేఖాధరంధరవసుంధరాధరజాలం
 బగువాలంబున లింగమూల మామూలంబుగాఁ జుట్టి పట్టి చలపట్టి కరువలిపట్టి
 యప్ప ట్టించుకయుఁ దప్పించి యుప్పరం బనం బెట్టెదనని చట్టుపలుగనుపట్టి మిట్టి
 పడుగట్టుఁజేసిగుట్టు మట్టుపెట్టుగట్టి తనంబున బిక్షొగసి యంగంబు వీరక తనతోక
 వెంట నంటిరాక నిరాకరించుటంజేసి యాకసంబున సేకరింపలేక సకలలోకపాలక
 హాహాకారంబులతో నవరంధ్రంబుల మడలుడ నెత్తురులు వడియ వడి యడఁగి
 యక్కడికి రెండుగడియలయెడ నొడ లెఱుంగక వరవశుం డై పుడమిం బడియె
 నప్పుడు.

130

క. పవమానతనూజన్తుని, నవరంధ్రములందుఁ దొరఁగనవరక్తముచే
 నవలోకసురవధూద్యుక్తువలయవలయ మన రక్తకుండమువెలసెన్.

131

సీ. గమనవేగంబున ఘనజటాబంధంబు గళితమై యంసభాగమున గునియఁ
 గేలఁ గుచ్చెలకొంగు గీలించి దగ మించ నసురుసురై సీత యరుగుచేర
 భుజముల వెడజాణుభుజపశ్రవల్కలాంచలము చేర బూని లక్ష్మణుండు నడవఁ
 గైదండ యొగుగుట్టై దండసాచినశయముతోడని విభీషణుండు రాఁగ

- తే. నేరివైఁ జింత లేక హాహారవంబు, లోడఁ గన్నీటిమున్నీటఁ ద్రోవ దడియఁ
దడయ కప్పుడు దశరథాత్మజుఁడు వచ్చెఁ, బవనతనయుండు మూర్ఖిల్లి పడినయెడకు.
- ఉ. అప్పుడు ధూళిధూసరితుఁడై కనుదమ్ములు మోడ్చి మఱీకల్
గప్పగిసంగ నెత్తురులు గ్రక్కెడునక్కసిముఖ్యుఁ జేరి మా
యప్ప! యిదేమిరా? యని ధరాత్మజ కన్నుల బాష్పపూరముల్
చిప్పిలఁ గేలువమ్మిఁ దుడిచెన్ దనునక్తధరాపరాగమున్. 133
- తే. అచట వసియించి తొడమొద ననిలసుతుని, శిరము నీలించి నెత్తుటిచేతఁ దడిసి
పుల్లసిలుమోము గనుంగొని తల్లడించి, ప్రేమ నీతాధిపతి విలసింపఁదొడఁగె. 134
- ఉ. దాయలశూల ముద్గర గదా పరశు త్ఫురికాదిహేతులం
గాయము గీయముం గననికాయ మపాయముఁ జెంది కంఠనే
మోయి! మదీయసూక్తి వినవోయి! యి దేటికి నూటలాడ వా
హ! యసహాయశూరవిషయైకవిహార! సమీరనందనా! 135
- క. మాతయుఁ దాతయు మీరని చేతులు మొగిడించి నేవ నేముదువుగదా!
నాతండ్రి! మున్ను నాకును, నీతకు నిపు డేల? భక్తి నేయపు చెపుమా! 136
- ఆ. కన్న తల్లిఁ దండ్రి నున్న సోదరులను, నన్ననాటనుండి చెఁమినిండి
మన్నవారి నెల్ల మఱచియుంటిగదోయి, గాడ్పుపట్టి నీవు కలుగఁబట్టి. 137
- ఉ. ఖోణిమమారి కామణి నశోకవనిం గని సంతసించి వ
తాప్రిణము నిర్వహించి వనపాలకులన్ విరళించి రావణా
రీణపరమావరేణ్యుల హరించి చరించుట లెచ కక్కటా!
స్థాణువుచంద మొంది నశత్రవుముఁ జెందుమరయ్య? పావన! 138
- ఉ. హాటకగర్భబాణము నిశాటకుమారుండు నాటనేయఁ బో
రాటము వాయఁ బట్టువడి యట్టిటు మిట్టిపడంగ రావణన్
నోటికి వచ్చి నట్టని యనునభుజాగతి నెటుపేటికిన్
బాటిలె నేటికిన్ వివశభావము జైవమ! యేమి నేముదున్? 139
- క. నేమంబున నీవున్నను మామూర్ఖులదంచి ప్రాణి మరలెందు వయో
నే మెందఱ మున్నను నిను, నేమంబున మూర్ఖు నెలుపనేరమ తండ్రి! 140
- తే. అకట! కనునన్న చేసినయంతమాత్ర, నాత్రమున నేఁగి సంజీవగౌషధంబుఁ
దెచ్చి యిచ్చిననినువంటిధీరమణికి, జీవ మెడఁబాయనాయె సంజీవరాయ! 141
- ఆ. జగతి యెల నేల సౌమిత్రి యెల నీ, తాలతాంగి యెల తక్కియున్న
వార లేల నిన్నువంటిగుణాధ్యండు, లేకయున్న నాకు నోకుమార! 142

క. అని పలురీతుల మాయత, తనుజుని వదనాబుజంబు దర్శించుచు రా
మన్యపాలకచూడఁమణి, కనుగవ పెన్నీట నతనికాయము దడిపెన్. 143

ఆ. అంత మూర్ఘదేవీ యక్షరక్షోవైరి, చింత జాటి రాజసింహుఁ డేరి
కొంత తన్ను దూఱిసొని బత్తిఁ దగుదారి, వింతసూక్తి మీఱి వినుతిజేసె. 144

నిరొప్పుదండకము.—

శ్రీరాజితాకార! సాకారసాకేతరాచారసాకేత రాజన్యసన్యస్తనానాక్రియా! ధన్య
సంకీర్తనా సత్తనక్తంచరాదెన్యజన్యాచలాగణ్య! ధైర్యాశ్రయావాస! నిశ్రేయ
సాధార! సాధారణాన్యశ్రయాకేళికాశాలినాళికరాబ్జంతతిక్షీరసేరాకరాధీశ రా
కానిశాకాంతశాస్త్రైకరాధ్ధాంతగాథేయ యాగాంతరాయక్రియా కారణాదిత్య
రాజారినిద్దారణ! చారణశ్రీమృతాంచజటాధారిసారీశిలాకార! శ్రీకంఠకాండా
సనాహీంద్రనాగాంతకా శాంతకాంతాంతరంగాధరాకన్యకారీణ కల్యాణకల్యా
సకల్యాణ! కల్యాణధాత్రీధర్మైర్య! రక్షశ్శటాహస్తివర్యక్ష! శ్శత్రుక్షయాక్షయ్య
శక్తిసిరజ్యాజిరేశానసంఘర్షణాశాలితా శ్రాంత సత్కీర్తిసంఘన్నద్గేశకర్ణాంత
బృగ్గీర్ణ తానందితానందనాత్యచ్ఛరీరేజితేజః కళానిరితానంగరత్నాంగదా! రంగదా
కాశగంగాతరంగచ్ఛటాసంగజంఘాలనిర్ద్రాదభేదా! నతాన్యైకదృశ్యద్దశస్యంద
నాజ్ఞాదృతారణ్య! తారాకళత్రాననశ్రీచకాసత్కళత్రాశితాజ్ఞేషణానంద! నానా
జటికాగ్రణీకాగ్రదర్పాలసచ్చిత్త! సత్యాశయానత్రపారంగ! దైతేయశిక్షాకళా
దక్ష! సత్తాంత! సాక్షాచ్చిదాకాశసంకాశమేతీ! కిరాతీకృతానేకసత్కార!
సత్కారరజై రాదృతాదిత్యసంజాత! శాతాస్త్రసంధాత! లేఖాధిరాణ్డందనాకంధి
సంత్రాససన్నాహానిన్నాదితేయారి! యేరీతి సీరీతి సీరేజజాతాదిధీరాగ్రణీకాతికిం
జింత సేయంగఁ జిచ్చక్తి రంజితైడిక్ జెల్లరే హల్లకాస్త్రాదిదారిక్ గ్రసింపక్
మృషీకేశతానక్తి రక్షింపంగంజాసనాఖ్యం జగజ్జాతసృష్టిక్ ఘటించక్ నటించక్
ద్రిలోకాధినాథాకృతిక్ జెంది నీశక్తి నిత్యసిలిం గాంచగారాని మేలాగతిక్
రాజలీలక్ రజకకేళి లాలింపంగా నెంతయాసక్తి యయ్యాతయయ్యాసతీసంగతిక్
రాగలీలాదృతిక్ గన్న చందాన నందంద క్రిడింపడెందానసీక్రిడ ధ్యానించి యజ్ఞా
ళిరాజన్యతాజ్ఞాత్వచాంచల్యసంగాంతరంగస్థితిక్ జిక్కితరిగించిహీనక్రియంగాంచి
కించిజ్ఞాధీలీల సీమాల శ్రీలామఱీసక్తిగానిర్జరాధ్యక్షరక్షావనారక్తిగానెంచి యిష్టా
సిద్ధిం గనం జాలె నజ్ఞానరింఘోళిసీహళికంజాతజాతాండకాండక్రియాశాలిగాఁ
గాంచి సీచిత్కళాకారరేఖాగతిక్ జ్ఞానదృష్టి నిరీక్షించి చిత్రేంద్రియాదిక్రియా

సాక్షిచైతన్యరేఖా నిరాఘాటతః జేసి రాజ్యై స్త్రీజానకీకాంత సీచెంతనత్యంత
కాంతాకృతి నిల్చి కల్పింపఁగాఁ గంటి నేతాదృగంగాఖ్యలీకాతదన్యసితిగ్ గన్న
సీచేతనే ఖ్యాతి రాజ్యైశ్చిజ్ జండరాత్రించరచ్ఛేదనక్రీడఁ గ్రీడింపఁ దండ్రీ!
జగత్కారణక్రీడ లిచ్చాగతిం జెంది యాద్యంతహీనాకృతిగ్ గన్నజేనే గలాఁడే
యిలాకన్యకాచిత్తకాసారసంచార! చంచద్దయాదృష్టి దృష్టించి నాజాతిచేష్టని
కృష్టేహ దృష్టింప కిష్టాదృతిం జేర్చి రక్షింపఁగా నీకె కా కేరికిం జేరికే? హరి
కల్యాణసంధాయకా! దైత్యహృత్పాయకా! జానకీనాయకా!

145

మ. అని వినుతించి రామవసుధాధిపుచెంత వసించి మూర్ఖులం
గను గనుదోయిబాష్పములై కాతుకబాష్పము లైనమాతకుల్
జనకకుమారి కామణికె జాఁగిలి మ్రొక్కి కరద్వయంబు చ
క్కు నుదుటఁ జేర్చి యిట్లనియె గౌరవచారువచోవిజృంభణం.

146

మత్తేభకందగర్భితసీసము.—

విగతకామాత్ములు విశ్వమాతపుగదా కల్యాణియం చెన్నఁగాఁ దనర్చి
విహితతత్త్వస్థి విద్యలై త్రిగుణతాహేలాకృతిం జెంది యీక్రమమున
సతతస్సోల్యవిశాలతత్ వెలయుఁగా దర్శించి ధమ్యుత్ సదా ముదమున
నిశితబుద్ధ్యన్నతి నిన్నె కొల్తురుగదా సీతా జగత్కారిణీ! తిరముగ

ఆ. ననుచు వివిధగతుల ననిలతనయుఁడు పొంగడిన వినుచును దగుకరుణ ననెను

జనకన్యవలితలకళనయ ఘనశరల, సదమృతరససుఖవివితగతిని.

147

మ. సకలసజ్జానకళాకలాపుఁ డినమశస్వామి లోకావనో

త్సుకుండై శాశ్వతభక్తియుక్తి శివు సీచోటం బ్రతిష్ఠించినం

సికతామాత్రునిగాఁ దలంపఁదగునే నేదాదిగా నిట్టిగా

యకముల్ నేయకుమన్న! స్వామిహితకార్యాసన్నతం మత్రకా!

148

తే. తప్పు చేసితి బతి కని తల్లడిలకు, సీమనశ్శుద్ధి యెఱుంగు శ్రీరామవిఘ్నండు

పాపఁ డాటల కెనసినవసులు మాడఁ, దండ్రీకానందములు గాక తప్పు లగునె?

క. స్వామి నిజమర్త మంతయు, సీమిందియనుగ్రహమున సీకెఱిగించెన్

బ్రేమమున దాఁచ కిప్పుడె, నామర్తము దెలిపెదను సనాతనఫణితిన్.

150

క. రామస్వామిపరాత్పరుఁ, డేమూలప్రకృతి గార్యహేతుత్వములన్

మే మిరువుర మై చెలఁగుదు, మామీఁదటియొకరహస్య మధిపుడె యెఱుంగున్.

శా. తత్పాన్నిధ్యవిశేష మేఁ గని మహత్తత్త్వాదితత్త్వైకసం

పత్నామగ్ని వహించి తద్విషయరూపవ్యాపకం బైనయే

- తత్సర్వంబు సృజింతుఁ బెంతు నడఁతున్ దైగుణ్యవిస్ఫూర్తిచే
వత్సా! మన్తహిమంబె సుష్టు మతిదృగ్వాప్తపారదృశ్యాకృతుల్. 152
- మ. త్రిపుటికూన్యన కీజగజ్జననశక్తిస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగాఁ
గపిలొకేశ్వర! సత్వసంకలితసంకల్పాకృతిన్ మించి భే
దపుభావంబు వహించి యుండియు నభేదవ్యాప్తి వర్తింతు నీ
యపురూపంపురహస్య మీ వెఱింగి నిత్యానందముం బొందుమా. 153
- తే. తావకీనాంగకేలాలధార జాఱ, వఱలుకుండంబు నీపేర వన్నె మీఱ
ఘోరదుర్నితాపహరప్రకార మగుచు, నిది మొదలుగాఁ బ్రసిద్ధి వహింపఁగలదు. 154
- సీ. పాడగన్న నడ రెన్నఁ డిడకున్నఁ గడవన్నయెడ మన్ననల నిల్పు నీతటాక
మరుదెంచు బిరుదెంచునరుముంచు తెరనొంచి పెరిగించు గురుఁ జేర్చు నీతటాక
మనువారఁ దనుఁ జేర నెన రూరఁ దనివార నినపారరుచి నేయు నీతటాక
ముచు మానమున మాన కనుతానమున పాన నెనలేని సిరులీను నీతటాక
- తే. మిది జగజ్జనదీవనం బిది సుతైక, జీవనం బిది లోకైక పావనంబు
ఇది తపోధనవరితోష మిది విశేష, మీసంబు సరంబులమీసరంబు. 155
- తే. జనులయెమ్ములు సేసరోజలములందు, నెంతకాలంబు వసియించు నంతకాల
మంతకాలయ మొందక చింతమాలి, దివ్యగిరి నుందు రమరనదృక్కు లగుచు. 156
- తే. హేళిలీల తమసపాళి హాళి మాలి, వ్రాలులీల సదాలోకలోలాలోక
జాలభవహాలహాలహారి! శూలపాణి, త్వత్సరోమణి మునుఁగ దుర్దశ లడంగ. 157
- సీ. భవజటాశాలసంభవ యైన గౌతమీనదిలోనఁ దాన మొనర్చునుకృతి
కశ్వమేఘహస్త కాశ్వతఫల ముప్పు నుప్పుర ముద్బింప నంతకంత
శతగుణాధికపుణ్యసంపద నింపుగంగుపతంగకుమారి కాతరంగ
సంగతి గలసరస్వతిలో మునింగిన నానదీన్నానోపమానఫలము
- తే. చేరుఁదావకకుండాభిషేకమహిమ, నహిమ హేశ్వరునంతవాఁ డైన దీని
నెఱింగియదమిత్థ మని నుతియింపఁగలఁడు, నిజము చెప్పెద విను మింక నిష్కళంక!
- క. హనుమత్కుండంబున నే, జరుఁడేని తిలోదకము లానుఁగు ముదమున నా
తనిశితరులు ఘృతగుల్బం, దనరుదు రని సవతియై జనకసుత పలంక. 159
- క. నీతారాములపలుకుల, చేతఁ గలఁకదేఱి యచలు శివలింగము ను
ప్రీతిమెయి నిలిపె మారుతి, భూతలజను లెల్ల మొదటఁ బూజ లొసంగ. 160
- ప. ఇతైఱంగున లోకోత్తరుం డైనవదుత్తనయుండు నీతామత్తకాశినిచిత్రేశచిత్రహర
లింగంబునకు నుత్తరంబున నిజాయత్తలింగంబు నభంగివంఠ బ్రతిష్ఠించెనట

న్నతనిలాంఘాలవేష్టనంబున రామలింగంబు వళిత్రయకలితాంగంబై యిప్పటికి
జగజ్జనదర్శనంబులకు నిదర్శనం బయ్యెనని రామలింగప్రతిష్ఠాపనకథనంబు దురధి
గమజనురంబుధినిర్దగనం బని వసిష్ఠమునిపురుహూతుండు గౌతమసూతి కిట్లనియె.

ఉ. వాయుజువై ధరాత్మజకు స్వామికిఁ గల్గినప్రేమ తత్కృపా
శ్రీ యిరహంధులీ తలెయఁజెప్పినయీక్షణ విన్నమేటి గీ
ర్ణానురుపేతుఁడై బహుధనాన్వితుఁడై చెలువొంది యంతట
శ్రేయముఁ జెందు నా విని పసిష్ఠులపస్వికి శ్రోత యిట్లనున్. 162

ఉ. హృత్పరితాప మార్చి కృప సేగతి మారుతిఁ బ్రోచి రామభూ
భృత్పరమేశుఁ డెందు పసియించె? విశేషము లెవ్వి? శ్రీహను
మత్పరసత్కథామృతము మాటికిఁ గ్రోలెనఁ బల్కపే యనన్
దత్పరతం దధావిధకథావిదుఁ డమ్మనివర్ణుఁ డిట్లనున్. 163

ఉ. రాజకులైకభూషణుండు రాముండు పుష్పక మెక్కి జానకి
రాజముఖసమేతుఁ డయి రమ్యమతిన్ నిజరాజధానికిన్
దేజ యెల్లవఁ బోవుచును దివ్యలపువ్వులసోనతో భర
ద్వాజలయాశ్రమం బెనసి వాయుకుమారునిఁ జూచి యిట్లనున్. 164

చ. పరహృదయజ్ఞతాగరిమఁ గ్రాహించుోరచనాచమత్క్రియన్
సరసుండ మౌట మాధరతుసన్నిధి కేగి మదాగమంబును
చృతితముఁ దొప్పి రమ్మచుచు స్వామి ప్రియంబునఁ బంప మారుతిం
దిరువడికంటె నావుం డవనివతి కెవ్వండు భక్తిశక్తులన్. 165

ఉ. పంచిన మంచి చం చుగి పావని మానవరీతి నాశనిం
గాంచి తదంచితార్చనలు గైకొని రామకథామృతంబు ప
ర్నించె హరించె శోకశిఖిజీవన మిచ్చి తటంచు నెంచి హ
ర్నించె ఘనప్రభావులకుఁ బితృమే యుల్లము చల్లనేయుటల్. 166

తే. హనుమ రాక పహిల్లినయాక్షణంబ
దరహాసనచంద్రికలు గాయఁ దమము వాయఁ
దలుచుగా హర్షబాహ్యమృతంబు గురియఁ
బటుకళానిధి చెలువొందె భరతుఁ డపుడు. 167

మ. ఘననేనావళిమేనఁ బూసికొని శాకద్వీపమర్థక్షణం
బునఁ బ్రాపించిననత్వరంబు దనరం బొనిచ్చి రామాభిషే

కనిమిత్రం బయి యుత్తరాంబునిధి రంగస్మిరపూరంబుకాం
చనకుంభంబునఁ జెచ్చు టేమిటికి నాశ్వర్యంబుగా నెన్నఁగన్.

168

ఉ. మారుతిఁ గూర్చి స్వామి బహుమానము మిక్కిలి చేసి యున్నచో
నారఘరామునానతి మహామణిహారము పూని దీనమం
దార! కుమార! రవ్వుచుచు: దాసె యురంబున వైచి చూచె న
య్యోర! ధరాకుమారి కనిలొత్తజ్ఞప్తైఁగలహర్తి యెట్టిదో!

169

ఉత్సాహ.—

ధారుణీకుమారికాప్రదత్తరత్నపరి మ
క్షౌరి వక్షమందుఁ బూని యభ్రతుభ్రవాగళణో
దారతారకానభీప్యతస్ఫురత్సరాచల
కారుఁ డై చెలంగె నన్న గౌతమాత్మజుం డనున్.

170

ఉ. అప్పుడు రామచంద్రుఁడు శతాననరాక్షసశిక్షఁ బూనుటల్
డెప్పర మైనమారుతికడిందిబలంబునఁ బూనె నంటిరే
యప్పని యెట్లు పూనెఁ బవనాత్మజుఁ డంత సవిస్తరంబుగాఁ
జెప్పఁగదే యనన్ ముని వచించు సమంచితవాక్సమత్క్రియన్.

171

ఉ. ఆహవభూమి రామవినుతాత్మశరోదితశోణితోద్భవో
త్సాహబృహచ్చతాననశతంబు హతంబుగ నేల మట్టుచున్
వాహన మై ద్విషణ్ణయ మవారణ నిచ్చిన మెచ్చి మచ్చికన్
శ్రీహనుమంతుఁ గన్గొనెడునీత జగత్త్రయమాతఁ గొల్చెదన్.

172

చ. క్షీణితుక మున్ను రాఘవునిచే హనుమత్కృపి యేకపాదరు
ద్రతయుఁ దదంత మూని యవతారముఁ జెందుట లాలకించె నం
చతని రఘూద్వహుండు గొనియాడిన దెల్ల చు దేటుగా వచిం
చిలిక గద యంతమీఁదటివిశేష మశేషము విస్తృతెత్తెదన్.

173

కా. కాకుత్స్థాగ్రణి యట్లు లాత్మకథ వక్కాణింప భూపుత్రి య
త్యాకాంక్షన్ వినఁగాఁ బ్రపత్తిమెయి సాష్టాంగంబు నేవించినన్
మీ కారుణ్యమునం జెలంగుభటునిన్ మీ రింత వర్ణింతురే?
యోకారుణ్యచరిత్ర! శత్రుప్రృతి కుద్యోగింపరే నావుడున్.

174

సీ. పురరత్న కసురూపబుద్ధిసంపన్న మహామాత్యు నియమింప నవధరించి
యుఱుపైన ప్రజ నేలువఱచి లోలెండని నేనాధిపతులకు నెల హాసంగి

కౌసల్యమొదలుగాఁ గలతల్లులకు మ్రొక్కి వారిచ్చుదీవనల్ వరుస నంది
తమయత్తలకు మ్రొక్కి తాను రాఁ బయన మాక్షితిసుతరాక కంగీకరించి
తే. నుణిమకుటమూని హైమవర్తంబు దొడిగి
హారకేయూరకరకంకణాదివిరుద

భూషణాలుకృతాంగుఁ డై భూమినిభుండు

వేగమున యుద్ధసన్నద్ధవేఘఁ డయ్యె.

175

సీ. తనవామహస్తంబు దక్షిణమృదుపాణి వహియించి సీత పార్శ్వమున నడవ
నాబద్ధతూణీరుఁ డై వెన్న సౌమిత్రి శరచాపములఁ బూని యరుగుదేరఁ
దొడి పూసి కట్టి యప్పుడు వచ్చుప్రజఁ జూపి భరతశత్రుఘ్నలెచ్చికనేయ
సుభయభాగంబుల నొడ్డోలగంబుగా నబలు లర్కజవిభీషణులు గొలువ

తే. గజరథతురంగమవదాతికలితమనుజ, చనుజవనచరనైనికోత్కరముతోడ
హనుమ వలవలిమూఁపువై హస్త మూచి, యినకులస్వామి నగరోపవనముఁజేరి. 176

తే. భరతభానుజపాలస్త్యవతులఁ జూచి, మనబలము లెల్ల వచ్చెనే యనిన స్వామి
యన్నియును గూడె ననివారు విన్నవింప, హనుమకడఁజూడనతఁడుసాష్టాంగ మేరఁగి.

క. చుక్కలు మొలఘాసలుగా, దిక్కుల కవకాశమిడవిద్యాంగముతో

నెక్కడఁజూచినఁ దా నై, యక్కపిశేఖరుఁ డజాండ మంతయు నిండెన్. 178

సీ. ఒక్కజంగకుఁ జాల వుల్లోలకల్లోలసంపుతాంబరసప్తసాగరంబు
లొక్కచక్కీకిఁ జాల వుగ్ర భానుహిమాంకుసుండలోద్యద్ధహమండలంబు
లొక్కఘట్టన కోర్వ రుర్వరాఖర్వఘాప్వహవరాహివరాహరాజముఖ్యు
లొక్కయుద్ధతి కాన దూర్ధ్వలోకాసీకగర్భితబ్రహ్మాండకర్పరంబు

తే. శక్రవిద్యేషివిభవంబు నాక్రమింప, విక్రమించుత్రివిక్రమోపక్రమమున
నధికుఁ డప్టేటి కమలగర్భాండపేటి, నిండి నిజమూర్తి విస్ఫుర్తి నిలిచె నపుడు.

సీ. మయి గడల్పండు గాక పయిచూర్ణమై రాలుక్షణములో నూర్ధ్వలోకంబులెల్లఁ
జక్క నిక్కండుగాక ప్రక్కలై పడిపోవు గడి దక్కి యట మీఁదికర్పరంబు
పదము మెట్టండుగాక భగ్గున నడుగంటుఁ బైమోపుతోఁ గచ్చపప్రభుండు
బిగువు చూపడుగాక పెటిలి బీటలువాటుఁ జక్రవాళముతో దిశావలయము

తే. అఖిలమస్పహరాక్షసాఘ్నక్షిక్ష, కెనయుతను వావహించుట యింతె కాక
యట్టివిగ్రహమున నాగ్రహమును బూని, నిగ్రహించిన లోకముల్ సీటు గావె?

తే. మారుతి సమస్తలొకోపకారి గనుక, నొక్కదిక్కున ఘనమూర్తి నొందియున్న
నవని యొక్కడఁ గ్రుంగునో యతిభరమున, ననుచుఁ గకుభంతముల నెల్లనావరించె,

మ. తననిర్వాతకతోరవాలము బృహత్కాయంబు రక్తాననం
బును బద్ధాంజలియై రఘూస్వహపదాంభోజాశవినృప్త
ద్వినయూలోకము దుర్నిరీత్యతనకాంతిస్ఫూర్తి వర్తిల్లగా
హనుమద్వానరవీరుఁ జక్క గనలే రవ్వేళ బ్రహ్మదులై.

182

సీ. ఆచదుర్ధారకం బనుమనూత్తమముచే నస్థుండై విభీషణుండు పొగడె
మంత్రి గాఁడలఁచుదుర్మదుఁడనకై తమియింపుమనిహస్తములుమోడ్చెనర్కసుతుండు
మాత్రివిక్రమమూర్తి మారటమూర్తియే యా నని ఋషేశుఁ డభియతించె
నింతవా డై గర్వ మింతయుఁ గనఁ దంచుఁ గానుత్థవశి శిరకంప మూనె

తే. ధరణిసుత కన్నుఁగవ మోడ్చె ధరతుఁ డెంచె

నలరె సౌమిత్రి శత్రుఘ్నుఁ డరుదు నెంచె

గొడవవారల నేమి చెప్పదు కపీంద్రుఁ

జక్కఁ గను విచ్చి చూడ నశక్తు లైరి.

183

సీ. ఆవేళ హనుమంతుఁ డాకాశ మంటినతనదీర్ఘ జేహంబు ధరకు వంది
వతి కెక్క నజ్ఞుగా నతి నేయనటు లున్నఁ దన్వ హాకంధరాంతరమునందు
ధరణిజ నెక్కించి తానును మున్నెక్కి మెట్టి రాఁ డలఁకుతోఁ బుట్టువులను
నరనైనికుల వనేచరనైనికుల నిశాచరనైనికులఁ జూచి శంక యేల?

తే. హనుమ నారోహణము నేయుఁ డనిన వారు, నేల యీనినచుదాననిడియున్న
తమతమబలంబుతోఁగూడి తరుచరేంద్రు, వీఁపుపై నెక్కి వినుతి గావించి రపుడు.

సీ. ఎవ్వనిబలుసేన లెత్తిరాఁగలవన్నఁ బల్లటిల్లుదు రిశాభారవహులు
లెక్కనేయఁగరాని దిక్కున నేరాజుమూఁకపేదగణించు లోకవిశతి
యేరాజువాహిను లెమరొడ్డి లవణాద్ధి లెట్టిదం బడఁగించి కట్ట గట్ట
నేరాజుబలతోటి నీక్షించి జేజేలు చుక్క లెన్నికయైన సులభమంద్రు

తే. సాగరము వెల్లివిరిసినచంద మొందు, నేమహారాజుఁల మట్టిరాముసేన
యఖలమును గూడి వీఁపుపై నధివసించె, ననిన సామీపమహిమయేమనఁగవచ్చు?

క. హనుమచ్చరహం గాగ్రం, యన సీతాయుక్తి రామభూషరుండలరై
గనకధరాధరశిఖరం, యన నిలిచినమెఱుంగుతోడిమొగులులెఱుంగున.

186

ఉ. సందడి నెంది వందురక సందుల గొందులఁ జిక్కి తొక్కుడుల్

నెందక వెక్కసు బడరి చిందఱవందఱ గాక మూఁక లా

నందము నొందుచున్నరఘునాథునియాజ్ఞ శిరంబునకై మరు

న్నందనుఁ డావహించి గగనంబున కుద్ధతి నుద్గమించిన.

187

తే. వనచరేంద్రునిలాంగూలవల్లియనెడు, కాండతుడఁ గూడి లోనఁ జుక్కలబెడంగు
దొరిసి మెఱసినయూర్ధ్వకర్పరము వొలిచెఁ, బుడమితేరికి ముత్యాలగొడుగులీల.

శా. ద్యావాభూతిపరిపూర్ణభృత్యచరమాంగ్రస్థలాభ్యాసి యై
భూవర్యాగ్రణి మింటిలోవఁ జనుచున్ బుణ్యాశ్రమోద్వీరుహఁ
గ్రావారణ్యసరిత్సరోవరనదగ్రామావకుల్ చూసి సీ
తావామాక్షీకిఁ దెల్పె నిట్లనుచుఁ దత్తద్వర్ణనోద్దీర్ఘతఁ.

191

చ. అరిహరణార్థియై చన నిజాయతవార్లహరీఘమంఘము
స్వరమున గెల్పుదీవన లొసంగుచుఁ దుంపరము త్రియంబులు
త్తరశతరంగహస్తములఁ దాల్చి జయార్థము సేస వెట్టడిన్
గరువలిపట్టికిం గగనగంగ గనుంగొను మంగనామణి!

192

ఉ. గిబ్బవయాశి కానిజడకెంజిగి యంబెనొ వేల్పుసిబ్బెపుం
గుబ్బెత లుబ్బియాడుతఱి గుబ్బిల జొబ్బిలుకుంకుమప్రభల్
ప్రబ్బెనొ మంచుగుబ్బలిఁ దొఱుగుట జేగురు రేఁగెనో యనన్
గబ్బివహించె నెఱునయి గంగ మరుత్తుతుకాంతి పర్వినన్.

193

మ. సరసభాజదనంతపాదకటకున్ సంఘాదితాశాంబరున్
సురసంసేవ్య శిరస్సముజ్జ్వలచరస్తోతస్వినీచంద్రు బా
ధురతుభ్రచ్చవిమూర్తి బల్లవధనుద్దస్సాధ్యయోగీంద్ర భా
సురసారంగసముత్క్రరున్ హిమగిరీశుం జూడు మబ్బాననా!

294

లయ గ్రాహి.

రంగుగల పచ్చలమెఱుంగుఁ గని పచ్చికబెడం గనుచు పచ్చినకురంగములగుంపుల్
చెంగటనె భగ్గునఁ బతంగమణు లంటినమిడుంగుఱులు గెంటితమయంగములఁబాఱన్
చంగునను దాఁటి యుఱుకం గెలన నవ్వెడిసురాంగనలవృథులఁ గరంగునెలరాలం
గాంగలహరింబలెఁ దొరంగుచఱులం గెలయుబంగరపుగట్టదె కుఱుంగట లతాంగీ!

తే. కాంశరేయాంగరుచివల్లికలు కడాని, గట్టు ముంచిన గని తెఱంగంటిచెలులు
మింటఁ జనుదెంచె రెండవమేరు పసుచు, నుఱక భయవిస్తయము లొందియున్నవారు.

సీ. డిండిరఖండప్రకాండధావశ్య మాననము వెల్వెలఁ జేసికొనుట గాఁగఁ
దోడ్తోఁ బొడముసిటితుంచరల్ నెఱిమీనఁ దవులుస్వేదాంబుబిందువులు గాఁగ
వినువాఁక మొనదాఁక నెనయ నుబ్బుట పల్నిఁగూడియోజింప నేగుటలు గాఁగ
సర్వదిక్కులంకషధ్వాన మిది మానుఁ దని బిట్టు మొఱివెట్టుకొనుట గాఁగ

లే. నివిరి ముచ దక్షిణాద్ధి బాధించినటుల, వచ్చెనో తన్ను గట్టింప వాయుజుఁ డని
 బెఱపు మది గ్రమ్మి ముత్యంపువిరులఁ బూజి, లాసఁగుచున్నట్టులున్న దీయు త్రరాద్ధి.
 లే. సహజగుంభితశబ్దముల్ శ్రావ్యములుగ, సహజాంగభీర్యమాధుర్యసహిత మగుచుఁ
 గవుల నోరూరఁజేయునత్కావ్యరీతి, యిత్సరసవార్ధి చెలవొందె నింతి కనుము.

ఉ. ఊరక మ్రోగుచుం దెసల కుద్ధతిఁ దుంగతరంగహస్తముల్

బారలు చాఁపుచున్ నురుగుఁ బైవయిఁ జూపుచుఁ దుంపరల్ వడం
 బొలుచు బొంగుచున్ బయలు ప్రాఁకుచు గట్టులు దాఁకుచున్ సురా
 సీరధి మించె జూడు తరుణి! జడభావము మాన దెయ్యెడన్.

299

మ. జలకాంతాకబరీభరోజ్వలమిశ్రచైవాలనీలప్రభా

వలయోత్తుంగతరంగసంఘవిచలదైవమానికానీక మై
 జలభద్రేభవిహారముద్రితసమంచచ్చంద్రికావర్త మై
 చెలవొందెన్ ఘృతవారిరాశి యెదుటన్ సీతానీతాబ్జేక్షణా

200

కా. ఆకర్ణాంతవికాలలోచనశతాస్యాదిత్యవిద్విద్భుజా

వ్యాకప్తామితపాలనాన్విశము మాయాపట్టణం బున్నత
 ప్రాకారోపరిశృంగలగ్నరవిచక్రక్షేమసాక్షాత్కృతే
 చాచకల్పారుణదోఃప్రయాస మదిగో శాకాంతరీచంబునన్.

201

ఉ. దానవలోకనాథునిప్రతాపశిఖల్ వడిఁగ్రమ్మి నిల్చిన

ట్టినగరంబుచుట్టుఁ దగుహేమపుంగోట త్రినేత్రుఁ డైనచో
 మానిని చక్కఁ జూడ ననమర్థుఁ డనన్ బెఱవారు శక్తులే?
 వీనిఁ దృణీకరించి కపివీరుఁడు మారుతి వచ్చెఁగా కిటన్.

202

మ. అతిలోకం బగుదైత్యవానరనరేంద్రానీకమున్ వీఁపుపై

భృతిగావించి నభోగతిం ద్రిజగదాభీలప్రయాణోద్ధతిన్
 జతురంభోధులు దాఁటి శత్రుపురిఁ జేర్చు న్నేర్పు నెవ్వఁడు? మా
 రుతపుత్రుం డవలీల నింతవని కారోహించెగా కియ్యెడన్.

203

ఉ. నాలుగువారిరాసులు క్షణంబున దీవులతోఁ దరింపఁగాఁ

జాలినయప్రమేయజనశాలికి మున్లవణాద్ధి దాఁటుటల్
 చాలబ్రయత్నమే? భువనజాలము లన్నియు నొక్కజంగటం
 జాలునె? కామరూపత పాసంగిననిక్కపిచక్రవర్తికిన్.

204

మ. మన లంకాపురిమీఁదఁ బోవుతఱిఁ నిష్కూర్తి విజృంభించి ని

ల్చినఁ దద్రావణకుంభకర్ణు లెదురే చింతింప మత్కిర్తిభూ

- జను లెచక లవణాబ్జబంధనముభూత్వాహైకసాహాయ్యం డై
తనరెన్ నా కితఁ డాపుఁ డై! తగ నసాధ్యం బెద్ది లోకంబులన్. 205
- క. ఈకడ వింతలు మనము వి, లోకింప జవైకగలిసి లోభము వారసెం
గాక మనోజవగమనముఁ, గైకొన నిద్దీవి నిమిషగతి కున్నదియే?!
- ఉ. బారిమరుచ్చలత్కిసలపాణి చలింపఁ బికాళిరాజకీ
రాళిమృదూక్తిఁ బావని నిజావనిఁ బాదము లూడఁ బిల్చుఁ ద
లేళివనాంతలక్ష్మీఁ దిలకించితే? చంచలనేత్ర! యచ్చటం
బాళెము డించి రక్కసులఁ బంపున మర్కజువీడు మాడఁగన్. 207
- మ. అని రామక్షితిపాలమాఁ నుమనోహరిత్వరంభాదిరం
జన మై సంశ్రేతదేవవల్లభరమానంభావితం బైననం
దనముంబోనిద్విషత్పురోపవనమున్ దర్శించి వాతాత్మజుం
గని సేనాతలి నీడ డించు మని పల్కున్ భూమికిం డిగ్గుచోన్. 208
- ఉ. అబ్బురమయ్యె నద్దిర యజాండము నిండినదండిమేనితో
గొబ్బున వచ్చుచున్న దొకకోఁతి యటం చురుదండిపాణు లై
ప్రబ్బినకిన్గఁ బూనువనపాలురు మ్రగ్గడిగ్గ నేలకున్
డెబ్బదిరెండువెల్పులను డిగ్గెను డిగ్గిరి నైనికాగ్రణుల్. 209
- క. ఆరామనృపతి సతితో, నారామ మలంకరించి యర్కజముఖులం
జీరి సురారిమహాపురి, పై రణమున కరుగుఁ డనుచుఁ బనిచె ననుటయున్. 210
- క. విని గౌతమసుతుఁ డిటువలెఁ, బనిచినపతియాజ్ఞా భూని భానుజముఖ్యుల్
చని సురవైరులతో నని, మొనసినపని బెలుపుఁ డనుచు మని నడుగుటయున్.

—ఆశ్వాసాంతము—

- చ. అసురహరా! హరాజమహితాత్త! హితాత్త విచార! చారణా
ప్రసరదయా! దయారసనిరంజన! రంజనభావ! భావనా
భ్యసనపరా! పరాశరముఖాదర! ఖాదరధీర! ధీరతా
హానితధరా! ధరావనసమాహిత! మాహితబోధ! బోధకా! 212
- క. శరణాగతభరణాభ్యా, శరణాహతదూషణాదిశాస్త్ర వ! కరుణా
శరణా! పరిహృతశరణీ!, శరణాకరణాదిదూరసంవిధరణా!. 213

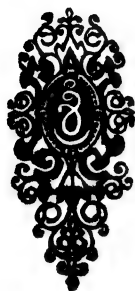
ప్రగ్విణి:—

అబ్బపత్రేక్షణా! యార్ద్రసంరక్షణా! యబ్బరేఖాననా! యాశ్రయత్కాననా!
యబ్బకీర్త్యాదరా! యార్ద్రవర్మాదరా! యబ్బసింధూర్నిదా! యచ్చబుద్ధ్యాస్పదా!.

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షపీఠామహాత్మ్యసంప్రాప్తకవిత్వ
విద్యావధాన సగుణిర్గుణధ్యానవాససానిధానమాన సదీసపుష్పపుష్పగిర్మహార్య
కుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయతిమ్మనసామధేయ ప్రణీతం బైనసమీర
కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందు మైరావణవధయును సత్యలాకగతుం
డైన గంధమాదను మరలఁ జెచ్చుటయు లింగప్రతిష్ఠాపనకథయును దత్తొప్పజేశం
బు నేయుటయు హనుమత్తీర్థమాహాత్మ్యవర్ణనంబును హనుమద్విశ్వరూపంబును
మానూపురప్రయాణంబును దత్తురోపవనప్రవేశంబునునన్నది చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

పంచమాశ్వాసము.

క్షోణీస్త్రియకన్యా
భీషణలీలామిందబృందసరోజా
పేక్షాసఖలక్షణముఖి!
దాక్షాయణ్యుక్తనామ! దశరథరామా!.

1

లే. అవధరింపుము భూతదయాగర్హిణ, డగువస్థిం డనియె గౌతమాత్మజనకు
విను శతానంద! శ్రీరామవిభునియాబ్ధి గళులూనర్చినరణము సాంగంబు గాంగ. 2

ఉ. మర్కటసైనికేంద్రుల సమగ్ర బలాఘ్నలఁ బేరుపేరునం
జేర్కొని యర్కజాంగదవిభీషణముఖ్యుల నన్యసైన్యసం
వర్కముగా శతాన్యపురిమైఁ బరికొల్పి పరాగపాళిచే
నర్కనిఁ గప్పచుం గిలకీలార్పటి చిక్కులు వ్రక్కలించుచున్.

3

చ. తరుధరణీధరాశ్చములు దాల్చి సముద్ధతి భూమికోట డ
గ్గటి నలువంకలం గలయగడ్డలు పూడిచి శోటం గూర్చి గో
పురములు నేల వ్రాల్చి తలుపుల్ బడ దుల్చి యదల్చి పోరు ల
చ్చెరువడఁ బెచ్చురేఁగి కపిసేన విభీషణసేన హెచ్చినన్.

4

ఉ. ఎక్కడిక్రొత్తిగుంపు లీవి యెక్కడిరక్కసిమూఁక లిప్పరం
బక్కట! లొకభీకరశతాననపాలిత మా బెఱుంగవో
చిక్కె నిఁ కెందుఁ బోవు నని సింహాసినాదము మేదురంబుగా
నొక్కటఁ గాలకేయు లక నొప్పెడుతత్పురరక్షణక్షమల్.

5

సీ. ఖరకుతారత్పరుత్పరికాశుగస్యగాదిబహు సాధనోదగ్రపాణు లగుచు
హయతరత్పమదేభహర్యక్షముఖిసమితప్రైక్షకవాహనారూఢు లగుచు

స్వచ్ఛవప్రచ్ఛటోచ్చయకంకటచ్ఛవిప్రచ్ఛాదితవ్యోమభాగు లగుచు
భీమాట్టహాససంభేదితాశాకుంజరస్వాంతకర్ణాంతరాభు లగుచుఁ

లే. గనుఁగొనలఁ బ్రస్ఫురస్ఫులింగములు చెదరఁ

బండగుణఘోషణముల బ్రహ్మాండ మగల

గర్జితావర్తతోద్వృత్తిఁ గాలకేయు

లడరి కపిచైత్యనరులపై నడచి రపుడు.

6

క. కాలవ్యాళకరాళ, త్వేళజ్వాలోగ్రత నిక్షితకరవాలా

భీలప్రభ లారసిన రవి, యాలో నద్దంపుబిల్ల యనఁ గనిపించెన్.

7

చ. పాడుపాడు పట్టుపట్టు మఱె పోయెడు: బోయెడు: బోవసేతు మ

న్నొడువుల బెట్టిదం బొదవ నుఁజులసంఖ్యలు గుంపులై వడిక

బుడమి చరింప నిర్జరభివుల్ కపినేసలఁ బాఁకి లగ్గఁ తె

క్కుడు గనకుండ బల్లెముల: గ్రమ్ముచు రెమ్ముచుఁ బాఱఁజిమ్ముచున్.

8

లయగ్రాహి—

తిట్టుదురు పాదములమట్టుదురు శూలములఁ గుట్టుదురుమీఁదికెగఁ, గొట్టుదురుజాఱక
సెట్టుదురు పాశముల గట్టుదురు పెన్దలఁగొట్టుదురు నేలఁ బడఁబెట్టుదురుమీదక
జెట్టులును గట్టులును జట్టులును హస్తములఁ బట్టి వెన వైచి కపులిట్టు నటు పోరక
జుట్టుకొని యట్టెబలుచిట్టతన ముట్టిపడ నట్టియెడ చిట్టడరి రట్టడి యొనర్పన్.

9

కా. బద్ధస్పర్ధగదంగుడై త్యులమహాబాహులాటోపసం

బద్ధాటీపటిమం దిటంబు పహియింపం జాలకుద్యాంతులై

యుద్ధక్షోణిఁ జలించువానరుల నోహో నిల్వొచ్చి యంచు న

న్నద్దం దై నవిభీషణుండు కపినేనక నిల్వి సక్షోధుఁ దై.

10

మ. అలఘుగ్రావమహోగ్ర కాయల సురౌఘజేయులం గాలకే

యుల సీతించి స్వనైనికోత్తముల కత్యుద్వృత్తి జే వీచినక

గలహారం భవిజ్ఞంభణోద్ధతి పాసంగక వానరుల్ వారితో

దళముల్ గూడిరి తారసిల్లి రట శస్త్రాశస్త్రై నదైత్యులక.

11

కా. ఉల్లాలధ్వజవిస్ఫుటత్వటపటాత్యుగ్రార్పటుల్ దైవహృ

ద్భల్లాద్భృత్పటహచ్ఛటాధణధణంధాణంధణల్ శత్రుహ

హల్లాలస్వనముల్ విభీషణబలాధ్యక్షపాటాగ్రణీ

కిల్లిలి ధ్వను తెల్లెడం జెలఁగ నేకీభావ మై యయ్యెడన్.

12

- కా. సాహంకారనిరంకుశాహవముఖాహంప్రార్థికాలాప మై
 బాహాబాహికచాకచిం జల మెలర్పం గాలకేయాసుర
 పూహంబుం బొదివెం గన్పిత్రజము బాహాస్ఫూర్తిమైఁ బోరె హో
 రాహోరిక నిజఘోషనిర్దళితతద్రక్షోపధూగర్భ మై. 13
- చ. అగచరు రెత్తివైచువిపులాచలశృంగములక గణింగునక
 దగిలి మిణుంగులు పొగలు దార్కొనురక్కసిమిక్కుటంపుటు
 క్కుగదలు మింటితో నొరసికొన్న మహోల్లకశంకఁ బాటువె
 ల్ల గజము నొల్లఁ డింద్రుఁ డకలంకవిమాన మలంకరించుచున్. 14
- క. కరనఖరచరణవాల, స్ఫురణలఁ గపు లసురవరులఁ బొదివిరి వారుకొ
 శరవరశుమంతతోమర, కరవాలాడ్డతులఁ గపుల గదిమిరి సారకొ. 15
- క. పూనినతరుగిరు లలుంగుల, చేనొగి చూర్ణములు నేయ సింహధ్వనితో
 వానరపీరులు దనుజుల, వై నులుకుటె కాని చేటుపా టెంచ రటకొ. 16
- క. చూచి తము నడవిద్రిష్టురి, రాచటికము వైచుతాలు రక్కసిగుంపుల్
 డాచేతదట్టివై చిన, భేదరులకు మిగులపొడవుకే చనవలసెన్. 17
- తే. ఉదుటుఁదనమున హృ యొక్కఁ డెదుటివాని
 మదమదావళ మరుదేర నెదిరితొండ
 మూఁది పట్టి చివుక్కున మీఁది కెగసి
 కుంభములు ప్రచ్చె నఖముఖోజ్జ్వంభణమున. 18
- సీ. క్రూరాంఘ్రిహాసుల దేవారిశతాంగముల్ వారిశతాంగముల్ ప్రక్కలించి
 యలవుమైఁ బూర్వదేవాణిసంచారంబు వాణిసంచారంబువై పడంచి
 పడి మీటి దానవవారణస్ఫురణంబు వారణస్ఫురణంబుతీరు మాన్చి
 బలుకింక శత్రుసంపత్తిప్రాబల్యంబు పత్తిప్రాబల్యంబు పరిహరించి
 తే. పోరువానరపీరుల భూరిశక్తి
 దాటి నిల లేక ముందరిబారు విలుగఁ
 గాలకేయాపిదనుజు లాగ్రహము మిగులఁ
 గపులవై నేనఁ బురికొల్పి కడఁగుటయును. 19
- ఉ. శంక యొకింత లేక కపిసైనికు లుద్ధరసింహనాద మ
 శ్రంకష మై చెలంగ జలరాశిపదాహుతిజాతధూళిచే
 నింక భుజాభుజిం దొడరి రే మని చెప్పుదు నట్టిపోరునకొ
 బింక మెలర్ప మార్కొనె విభీషణునేనలు కాలకేయులన్, 20

- క. ఈరీతి నై నికద్వయ, మారూఘమిసోజయార్థ మై రెండునెలల్
హోరాహోరం గడంగి య, హోరాత్రము లని ఘటించు చుండెనుచోటన్. 21
- ఉ. ఆనగరాధినాఘుడు శతాననుఁ డంతకు మున్న శంకరున్
ధ్యాన మొనర్చుచుండి కలహాన్వితనై నికదుర్భరార్భటున్
వీనుల సోకినన్ మది చలింపంగ నత్తటి ద్వారపాలకున్
గానఁబడం బురంబు వెలి గ్రుమ్మెనున ద్దది యేమి? నావునున్. 22
- ఉ. మ్రొక్కి భయంబు మీఱఁ గరముల్ ముకుళించి వరాహ రా జొకం
డెక్కడివాండో యొక్కకపి నెక్కి నరాసురవానరాళిలో
నిక్కడ డిగి రెండునెల లేగఁ గపుల్ మనకాలకేయులుం
దక్కక పోరసాగి రిది తద్ధ్వని స్వామి! యటంచుఁ బ్కనన్. 23
- క. ఆహా! నాపురిపై కొక, బాహుజుఁ డరుచెంచి లోతిబలములతోడన్
బాహుబలమువ రణన, న్నాహము వహించె ననిన నగరే లోకున్. 24
- క. ఆది బిజౌజుఁడుమొదలగు, జేజే లల వుడిగి నన్ను జేజే యనఁగా
నేజాడ వచ్చె నిచటికి, రాజు వనచరులఁ గూడి రణమొనరింపన్. 25
- సీ. గుటగుటార్భటుల మిక్కుటపుబెప్పలి యున్నపొదలేడిసొదములు పొదివినటులు
అడఁగి యూరకయున్న హర్యక్షవతిగుళంతర మేనుగులగుంపు దొరసినటులు
చుట్టఁబెట్టినభోగి పుట్టపట్టున దొట్టి చిఱుకతెప్పెరలు ద్రిమ్మినయటులు
కడిఁదిమార్జాల మాఁకటఁ బొంచి యున్నచోఁ జిట్టెల్లగమి తారనిల్లినటులు
తే. మది మది వనించి మత్తు లై మచ్చరించి, నన్నుఁ బొదివినదరుజవానరరాళి
పచ్చిపాల తూలశిఖికల వెచ్చఁచెసి, భూతపోటులఁ బరితృప్తి బొందఁ జేతు. 26
- మ. అని రోషించి కహయితాక్షుఁ డయి రక్షోధ్యక్షుఁ డాత్ర్యక్షచిం
తనతో నక్షసరంబు డించి సచివాప్తశ్రేణి మున్నైనవా
రిని సన్నధులు గాఁగఁ బంచి రణభేరిభూరిధాణంధణ
ధ్వని బ్రహ్మాండము నించి యుద్ధతుతుతోద్యద్ధామితధ్వానుఁ డై. 27
- సీ. ద్విశతపాణింధ మోద్దీప్తాముఖప్రభల్ డాలయేలికచపేటంబు ప్రేయఁ
గరకంకణాంగదగ్ర వేయకాద్యంతువల్లికల్ బ్రహ్మాండ మల్లిగోనంగ
శతమస్తకసలూచత్కిరీటాగ్రంబు లాఁగి నక్షత్రాళి వీఁగ నొత్తఁ
గపటగాఢతమస్రఘటనాపటుస్ఫూర్తి నిష్ఠురాంగము వొంగి నింగి మ్రొంగ
తే. సమరసంరంభసంభృతోత్సాహలీలఁ, గాలనిర్గంధనోత్కంఠకాలకంకు
నోజ శతకంఠుఁ డుగ్రకౌర్యోపకంఠుఁ, డగుచుఁ బురి నిర్గమించునయ్యవసరమున.

మూలిని. —

బిరుదపటహాశంఖాభీలఘ్ క్కామమక్కా

ద్యురుతరరవధూతాహూతసన్నద్ధవీరా

చరిత్రకహకహదిస్సాననిర్యేదితాకా

శరణకరణకరణాన యో సేన మించెన్.

29

సె. ఘోర మై కురియునంగారవృష్టికిం దోడు తురగవాలధినివ్వు బురులనాగే
నెడలేక వుడమి రాలెడుతారలకుం దోడు కరులకమ్మలబాష్పకణము లాదవెఁ
దమయిచ్చ విదిం గబంధము లాడుతుం దోడు ఘనపతాకలమింద గ్రద్ద లాడె
దళ మెనఘోరబేతాళార్పణికిం దోడు మదఘోరవారావ మెదురుకొనియె

తే. మొనయుమ్మత్తువునిశ్వాసమునకుఁ దోడు, పరగైబ్రతికాలవాయువు బలముమీఁద మొఱకుఁదనమున నవి యెల నరకు గొనక, బెఱసురక్కసి యని నేయుకొఱకు రాఁగ.

ఉ. వానిధగద్ధగోద్ధృతమపరక్తిరిటశిరశ్చతమ్యతుత్
 వానివిభూషణోజ్జ్వలదవార్యకరద్విశతాయుధమ్యతుత్
 వానిశరీరజృంభణము వానిమదోద్ధతిఁ జూచి జానకీ
 జాని శిరఃప్రకంపన మెసంగ మహాద్భుత మంది యుండఁగన్.

31

ఉ. అంత సమీరనూతి నతుం డై కరముల్ మొగిడించి స్వామి! యా
ద్యంతవిదూరవిగ్రహుండ వవ్యయత్తత్వమ వయ్యు నెంతయున్
వింతగఁ జూడ నేమిటికి? వీఁ డెదురే భవనీయసృష్టికి?
జీంత దొఱంగి శత్రుస్వతి నేయుము నేఁ డని తెల్పి పొల్పుగన్.

32

సీ. శతశాటిమార్తాండచండలాచనములః గాలనలశ్వాల గీలుకొనఁగ
దుష్టరాక్షసవంశభూమకేతువుఁ బోలి కాలంబు వివచితి జాలువాఱు
దంతసంఘటనోద్భవమృగింగముల్ నెఱసి దిక్కుల నెల్ల నిండుకొనఁగ
నుచ్చావ్రసపర్వా పసుపుహుంక్రియావృటు లెదిరిమూ కలగుండె లదరఁజేయ

తే. నిడుదమై వచ్చి యదలించి విడికిలించి, హనుమ కట్టల్కాతో నిద్ర లిను మటంచు నడుగుబెడిదంపుదాఁగులఁబుడచి వడఁకఁబొడిసెవడిమించి శతకంఠవెడఁదలొమ్ము.

చ. పాడిచినపాటున న్నొగిలి భూమిని ద్రెళ్ళి ముహూర్తమాత్రముం
గడచిన లేచి కట్టెడుట గంధవహాత్మజుఁ గాంచి మాయురే!
కడుబలకాలి వేడు త్రిజగద్భయదాంగుని నన్ను నొంచె నీ
పిడికిటిపాటు బెటిడము పేర్కొన శక్యమే? వానరో త్తమ!

34

- కా. ఈలోకమున నెల్లఁ ద్రిమూర్తి దేవేంద్రానిని క్షాలిం
 ఛోళిం గెల్పితి నింతవాడ నయితిన్ శోధించితిన్ వీరులన్
 నీలీలన్ నను నొంచువాని నెఱుంగన్ నీముప్పి నేఁ గంటి మ
 చ్చులం బెట్టిదొ నీవు గన్గొనుమటంచు బేర్చి పెల్లార్పుచున్. 35
- మ. తనకంటెం బొడ వైనకూలము సమస్తద్యేషిక్యూహుల మం
 జనపుత్రుం గని యూచి వైచిన మహానంపర్తకావర్తక
 స్తనితోద్వర్తనవిస్తృతాశనిశిఖిజ్వాలాకరాళ ప్రభన్
 జరుదేరన్ దృఢాలిలఁ బాహుతిఁ ద్రుంచం దైత్యుఁ డత్యుధతిన్. 36
- ఆ. మేలు మేలు నిన్ను మెచ్చితిఁ గొను మంచు, ద్విశతబాహుభరితదీర్ఘముసల
 పరశుభిండివాలకరవాలముఖసాధ, నములు వై ప హనుమ నడుమఁ ద్రుంచె. 37
- కా. ఆవేరన్ రఘునేత మారులిశరీరాటోపమున్ దమ్ముజా
 ప్రావీణ్యంబును గాంచి సంతసిలి యాపైయండి క్రిందైన ర
 ఙ్గోపీరుం గనుగొంచు లక్ష్మణునిచేఁ తోదండముం దాల్చి త
 జ్ఞానవల్లీధ్వసు లెల్లెడన్ నిగుడఁజేయన్ దాయ యుగ్రాకృతిన్. 38
- మ. కుటిల భ్రూకుటులున్ బ్రత్యోపపశ్యత్యోగ్రాశ్శులింగశ్శుట
 శ్శుటలుం గ్రూరరథచ్చటాగిటగిటస్వానశ్శుటాశ్శుజ్వల
 చ్చుటులజ్వాలలు నట్టహాసములు మించం జండబాహాశతో
 దృఢతోదండవిముక్తకాండములు నింపన్ రాముఁ డత్యుధతిన్. 39
- క. దోర్బవమున నలనిశధను, రూర్జితవిశిఖములఁ దునిమి యురవడి చూపన్
 గర్జించుచుఁ దర్జించుచు, భర్జించుచు నసురవరుండు బవరము చేసెన్. 40
- కా. శంకాతంకము లేక యప్పుడు రణోత్సాహంబు వాటించి య
 ప్పంకేజాప్తజుఁడున్ విభీషణుండు వైవై శైలశస్త్రాదు లి
 ర్వంకం గప్పినఁ ద్రుంచి పాదహతిఁ బాఱం జిమ్మిన్ దిమ్మనన్
 లంకాద్వీపములోనఁ గూలి రిరువు ర్లజ్జాకులస్వాంతు లై. 41
- ఉ. ఆలములోన నున్నమరుదాత్మజుఁ డాకడనుండి యీకడన్
 వ్రాలినవారిఁ జూచి దనవాలము చూచి చతుఃపయోధులన్
 వేలమ కట్ట గట్టి యొదవించెను దత్పునరాగమార్గి యై
 వాలధిసేతుమార్గమున వచ్చిరి వా రతనిన్ నుతించుచున్. 42
- నీ. సర్వివార్ధివికాలశైవాలభూమిశన్నీలపాళీనిగన్నిగలఁ గలసి
 హాలాంబుధితరంగఢోలాంబుబాలికాతాటంకమణిధగధగల నొరసి

యిత్తుసాగరగర్భరక్షితామృతదండితావళితత్త్వల నొలసి

క్షారపారావారశకులచుచ్చిత్తిప్తమకరలోద్యచ్ఛచ్చకల బెరసి

లే. సకలలోకాద్భుతక్రియాజనకశక్త, చాపకర్పరవైభవోద్దిష్ట మగుచు
ద్వీపవాసులు భయ మంద దీర్ఘ లీల, వాలసేతువు చెలువొందె వనధులందు. 43

క. వదలఁడు సహరోదగ్రతఁ, గదలఁడు తా నున్నచోటు గగనాంతరమున్
దుదగన్న మేనితో నతఁ, దుదధులపై వాలసేతు వొదవించునెడన్. 44

క. రూపింపవసమె హృదయ, వ్యాపారము లీల వాలవల్లిక సకల
ద్వీపము లష్టలు త్తణమునఁ, బ్రాపించె నటన్నఁ దత్ప్రభావ మొరులకున్. 45

ఉ. అంత నభస్వదాత్మజదయాగతి ని ట్లరుదెంచుటన్ రుమా
కాంతవిభీషణుల్ రిపునిఁ గ్రమ్మఱఁ గ్రమ్మినదొమ్మిగాఁ గిపుల్
చెంతలవృక్షముల్ గిరులు చేకొని శత్రునిమీఁద వైవ వాఁ
డింతలు నింత లై తునియ నేనె శిశాస్త్రపరంపరాహతిన్. 46

ఉ. అందఱితైలజాలము నిజాంగమునం దుము లై ధరం బడం
గొందఱఁ బాదఘట్టనలఁ గొందఱ బాహుమహోగ్ర హేతులన్
గొందఱఁబారి ఘోరములఁ గొందఱ జానుల బెట్టిదంబుగన్
గొందఱ ముష్టిసంహతులఁ గూల్చఁ గపీంద్రులు కాందిశీకు లై. 47

సీ. సంగ్రామమున నిల్వఁజాలక పగవాని కంగదుం డై పాతె నంగదుండు
పరిపంథినిశ్వాసపవమానహతిఁ జన్ననలనామ మిరవయ్యె నలున కప్ప
డరిఖడ్గహతిఁ దూలి యంతరిక్షమునందు సీలలీల వహించె సీలుఁ డంత
రిపుదేహదీప్తి పర్విన మింటఁ గళలేని ఋక్షరా జు నిల్పె ఋక్షరాజు

లే. రంభుఁ డలరాచగతజయారంభుఁడగుచు, స్వేదుఁ డురుసాధ్యసోద్యుపస్వేదుఁ డయ్యె
ముక్తుఁ డాజీక్రియోద్యోగముక్తుఁడయ్యె, దంభుఁ డాక్రాంతదంభుఁడై దాఁగియుండె.

ఉ. చెప్పెడిదేమి వానరులు చిక్కినవారలు తత్ప్రదాహతిం
గుప్పలు కుప్ప లై పడిరి కూలె విభీషణునేన భూమిపై
నప్పడు కాలకేయబల మంతముఁ జెందె రఘూత్తమానుజుల్
ముప్పిరిగొన్నకోపమున మువ్వరుఁ దాఁకిరి రాక్షసేంద్రునిన్. 48

ఉ. తాఁకి భయంకరాంబకకదంబవిశాలకృశానుకీలలం
గాఁక యొనర్ప దర్పమునఁ గన్నుల నిప్పుక లుప్పతిల్లఁ బే
రాఁకలిగొన్న సింహము సటాగ్రము లూఁచినఁ దోచునాకృతిన్
వీక నెదిర్చె రాత్రిచరవీరవరేణ్యుఁడు వారి మువ్వరన్. 50

- చ. కరభరితాశుగాసశతక ప్రవిముక్తశరప్రకాండవి
స్ఫురణ దివంబు రాతిరియు భూరికృపాణమరీచిపాళి రా
తిరి వగలై కనంబడ నుదీర్ణతఁ బోరెడుదైత్యనాథుతో
నరపతినందనుల్ రణమొనర్చిరి నాల్గునెలల్ క్రమంబునన్. 51
- క. దొరకొని పోరఁగఁ బోరఁగ, నఱకువ తెఱకువయు లేనియసురదురములూ
దొరసి తనుఁదామె బడలక, పొరసినసోదరులఁ జూచి భూవిభుఁ డనియెన్. 52
- చ. అమరవిరోధి మార్కొనియ హస్తము లస్తమితాస్త్రశస్త్రచం
క్రమణశయప్రశస్తమెయిం గయ్యము నేయఁదరందె? నాల్గమా
సము లొకరితఁ బోరితిరి చాలఁ గుమారకులార! మీవరి
శ్రమము దొఱంగి నిల్పుఁ డని రాముఁ డుదగ్రభుజాబలాగ్రతన్. 53
- క. ఆటోపంబున నాంజనేయచరమాంగగ్రస్థితం దై భను
ర్హృతంకారకఠోరరావ మఖిలాశాభిత్తికల్ హత్తియు
త్పాటింపన్ శతకంఠమేనఁ గులిశోద్యత్కూర్తరబాణంబులన్
నాటింపం గని బిట్టు నవ్వి కినుకం దైత్యేశ్వరుం డెట్లనన్. 54
- ఉ. రావణు గీవణున్ సమరరంగమునం గుదియించినట్లు నా
లావున కోపాటింపక నిలం గలవే రఘురామ? పేత్రవై
యీవద్రక్రొత్తి నెక్కుకొని యేటికి వచ్చితి వింతదూర! మ
య్యో! విజయంబు నెంచి గలఁ డోటు శతాస్యం గడంగి రుద్రుఁడున్. 55
- చ. ఎడ నను వీరివారివలె నెంచితివేమొ శతాస్యం డన్నచో
బెదరు సమస్తలోకములు భీతమృగేశ్వణఁ గూడి సిగ్గు లే
కెదిరి నెందు చేసెద విసీ యిది వీరగుణందె వీరము
నృదలఁ చూడు నాకడిమి నావిని రామనృపాలుం డెట్లనన్. 56
- ఉ. వీరము గల్గెనున్న గనింపుము వీటిఁడిమాట లాడినన్
వీరుఁ డటందురే సహజవీధిక నీయరునూఱుబాహువుల్
నూఱుతలల్ దళించి పలలోలత ఇంబుకకంకగృధ్రముల్
పోరానరింపఁ జూచి మఱి పోవుదు మన్న శతాస్యం డీమనన్. 57
- ఉ. ఘోరశరావళిల్ పఱపి కోయని యార్చిన రాముఁ డుగ్రుం దై
యూరిక దివ్యబాణపటలార్ధతి జర్జరితాంగుఁ డేసినన్
బోరనఁ గ్రమ్ముతద్రుధిరభూరకణావళు లెన్ని యన్నిటన్
దోరముగా శతాననులు దోచిరి కోటులసంఖ్య లయ్యెడన్. 58

మ. పెడబొబ్బల్ ఘనసింజినీధ్వనులు గంభీరాట్టహసార్భటుల్
 విడుగుంజప్పడు లప్ప డుప్పటిల నాభీలక్రియాలీల నే
 కడలం జూచినఁ దామ యైన వనరుద్గర్భాండమధ్యంబు గ
 న్నడియెన్ భీకర మై శతాస్యమయ మై భావింప నప్పట్టున్. 59

మ. తనవైఁ గ్రమ్మి శతాస్యతోటు లురుశస్త్రంబుల్ మహాస్త్రంబు లే
 సిన శ్రీరాముండు ద్రుంచుఁ ద్రెంచు నడుచున్ జించున్ విదారింఁచుఁ ద
 త్రనువుల్ కంకటముల్ కిరీటములు కోదండంబు లొక్కుమ్మడిన్
 దనకోదండకళాగురుత్వము సుధాంధశ్రేణి కీర్తిపఁగన్. 60

మ. పనుధానాఘండు వింటఁబూన్చి వెన నైవప్రాప్త్యానారాయణా
 ద్యసమాస్త్రంబులు వైవఁ గ్రమ్మఁ దనయాస్త్రంబులం ద్రుంతు ర
 య్యసురుల్ దచ్చరముల్ దళించు నృపుఁ డిట్లనొనర్యశస్త్రాస్త్రపా
 తనముద్భేదితదేహులై ప్రసవితోద్యత్కింశుకశ్రీ తగన్. 61

నీ. హరకేయూరతోటీరకాంతలతోడ భగదగద్గరితనేత్రములతోడఁ
 జటులదంష్ట్రాభీలశతవక్త్రములతోడ బ్రహ్మాండభేదనార్భటులతోడ
 నక్షత్రలలితమండలమండలలతోడ గగనరోఘోద్ధరాంగములతోడ
 బాతాళనిర్భేదిపదఘట్టనలతోడ జలపసిద్ధిశతహస్తములతోడ

తే. మఱియు మఱియును నెత్తురుల్ దొరఁగుకొలఁది
 గొలఁది మొటి శతాననతోటు లొదవ
 నందఱకు నంద టై తోచు నవనివిభుండు
 హనుమ యొక్కరుఁ డారహస్యం బెఱుంగు. 62

క. మనుకులమణి శతముఖవర్ధనమున కస్త్రములు వైవఁ దత్తులు శతా
 ననవర్ధన మగుటకుఁ దన,మనమునఁ గినుక గని హనుమ మహిమాధికుఁ డై. 63

మ. సకలాలాకనభీకరాకృతిశతాస్యవ్రాతదీప్యచ్ఛిరో
 మకుటంబుల్ నిజవద్దరాగయుగమండీరాగ్రత్నప్రభా
 నికరుంబంబున కంకురంబు లయికన్నింపన్ యుగాంతాంబుభృ
 ద్వికటధ్వానము మీఱి వీరరస మాపేశించి పెల్లార్చుచున్. 64

సర్గర.—

కట్టల్కం దిట్టు మట్టున్ ఘనచరణయుగీఘట్టన్ బిట్టు తోకన్
 గట్టున్ గొట్టున్ ధరిత్రిన్ గటతట మదరన్ గాటమా రక్తధారల్

పుట్టించుక బెట్టు మించుక బొడమిన నడుచుక భూరివగ్రాళముష్టిక
గిట్టించుక బట్టి తుంచుక గిటగిట రదముత్ గీటు ద్విట్కొటి మీటుక. 65

వ. వెండియు నతం డఖండప్రభాచండిలప్రళయమార్తాండమండలప్రదీప ప్రతాప
ప్రదీపితాటోపవ్యాపారంబున నేపు మీటి కోపంబు రూపంబు బ్రాపించినకోపున
నజాండంబు నిండి చండకరకులీన ప్రకాండప్రచండభుజాదండమండితకోదండముక్త
కాండప్రకాండంబుల మెండున నాఖండలారి మేసికాటుకకొండనుండి బొటబొట
దొరంగుక్రొత్తసెత్తురు సెలయేటివజ్రదల కరుదుపడక బిరుదు విడక సురరిపువివృత
కరాళవదనంబులు నినిదనిశాతరదనంబులు వెడదచూపులు నిడుదరూపులు శతశిరం
బులు ద్విశతకరంబులు గలిగి హుంకరించుచు నహంకరించుచు గేక వేయుచువీక
డాముచు బరుసంబు లాడుచు హరుసంబు గూడుచు గత్తులజతనంబు జిత్తులయ
తనంబు నొక్కటియై మిక్కుటంపుగడిమి నెక్కువ తక్కువ నొందక పెక్కువ
డిందకయొక్కొక్కవరి పొడమురక్కసులు లెక్క కెక్కువయై పిక్కటిల్లిన నజ్జ
గజెట్టియట్టియెడ గట్టులగొట్టు దెగగొట్టుపట్టెంపువేల్పువట్టెంబు గట్టి నిట్టట్టు నెట్టు
పడఘట్టనంబుల మట్టియాడునప్ప డకాండతాండవక్రీడోద్దండతాప్రచండుం డగు
రెండవండధారిమెండు నిండింపుచుఁగాలదండంబుదండియుం జక్రంబువిక్రమం
బును శూలంబువేలంబును జరణతలభరనభరముభరచిత్రప్రహరంబులం జూపుచు
గరములు శిరములు నరములు నులుముచేసియుం బక్కలు డొక్కలు పిక్కలు
వ్రక్కలించియు నొడఘలు తొడలు మెడలు నడలించియు నెమ్ములు తొమ్ములు
సొమ్ములు దుమ్ముచేసియుం జర్తంబులు వర్తంబులు మర్తంబులు నిర్తావించియుం
జానకీపున్యంబుగాఁ బొడముకొలఁది బొడవడంగఁ ద్రొక్కునెడ ఖంగునం దునుక
లై పడుమణిమకుటంబుల నికటంబున బట్టిల్లనఁ బగిలినకరోటికొటులఁ గలసిపెళ
పెళ విఱిగి పొడిపొడి యగునమ్ములదుమ్ములఁ గ్రమ్మి మెదడునం గదడుకొని రుధి
రపూరంబు తోరంబుగాఁ బ్రవహింప ననేకశతముఖపరంపరలఁ బిపీలికలపోలిక
దోమలసామాన్యంబునఁ జెదలుపురువులహరువునఁ గాల మెట్టి నేల రాచియుం
బోద్రోచియు మహాదంబరాడంబరంబున నవధిం బోరయక నిరవలేపరూపంబున
ఘోషించుచు ఝంఝాసమీరంబుతీరున బలిమి దక్కక యొక్కడం జిక్కక
దిక్కులు ధూళిధూసరితంబులు గావించుచుం గాలాగ్నిలీల వేడిమి వీడక జగతి
వ్రక్కలించుచుం బ్రళయసముద్రంబు రౌద్రంబున మిన్న ముట్టి శతముఖప్రపం
చంబుఁ గీలాభధార ముంచుచు నప్పంచముఖహనుమత్కృపి పంచముఖుండు వియ
చ్చరుల కచ్చెరువును శతముఖశతశతకంబులకు రౌద్రంబును దచ్చమూపతులకు.

భయానకంబును నిజనైనికులకు సంతసంబును స్వామికి భృత్యభావంబును సుగ్రీవాదులకు సౌహార్దంబును గనిపించుచుఁ బోయినఁ బెంపు మీఱినవెఱపు దీక్షి నరవానరాసురబలంబులు కలకలంబులు బోదలినయుదుటుఁదనంబున శతముఖమూలబలసంఘాతం బసంఘాతం బై యడరి యడవివిచ్చు దోహర వచ్చు మిడుతలచెడుతలంపునం గవిసినగవునైన దివిది పరివాదిని మొరయించుచుఁ బోరు దిండిపాటుడు తీరుమానంపుఁదానంబు లాని విచ్చలవిడి నిచ్చ మెచ్చుకొన నచ్చ రవెలొదిమందిమందిరంబుల సందడి గ్రండుకొన నందఱు క్రిందుపడఁ గేలఁగొట్టియు గాల మెట్టియు నవలీల శవలీల లొందించె నట్టిక్రందునఁ దద్రజాస్థం సుద్రేకించి భద్రగజచర్తంబు లాలించి విద్రూపంబుగాఁబయిం గప్పికొని యప్పు డప్పడమించెగి వడినబెడిదంపుటడిదంపుఁదునుక లందుకొని యక్కడక్కడ నొక్కొక్కకండ ఖండించి నోట నిడి గసగసవమలి చని గొని సొక్కి పెక్కురీతులఁ బాతరబాడుభూతతతుల మతుల కతుల ప్రియంబు లొదవింప బెదవెదతల లొక్కొక్కపరిం చెచ్చి వ్రక్క లించి యెక్కుడుమెదడుముద్ద లొక్కొక్కకడ రాసి చేసి దక్కినపునుకులం గుటంబులం గదియించి కొఱవినయ్యంబులు రవులుకొలుపుమంట లంటినక్రొత్తశవంబుల వడిసినతైలంబు పదిలంబుగా నిడి పులుసుకంపుకొననిపాలసురుచికిని యొండెడ నిండించి ఖండఖండంబు లగుగొంతుక్రొవులు తుత్తునుక లైనమాంసమాంస లాసిశకలంబు లొకవంకం బొంకించి యంగుళంబు లొరయనిచేతులు పదతలంబులొకతలంబునందుఁ బొందించి నజ్జునజ్జగుమ్మజ్జ నుజ్జగింపక ప్రేవు లొకతావునఁ బ్రోవులు గావించి తండతండంబుగాఁ గండమెందుకొనుగుండియ లొండుచోట నిండి నిండువేడుక నేడువండుపు భుజియింపరం దని బ్రహ్మరక్షోమండలంబుఁ దోతెచ్చి బంతులు సాగించి యవి యర్చియు నిడి యెడనెడ వలసినపదార్థంబు లనుమయ్య దయ సమగ్రంబు లడిగి పెట్టింపుకొనుండని నొడివి కడునియమంబున భోజనంబులిడి శాకిలులు వెనుకటిబంటి కాయి త్తమై చుచుదెం దనిపంచినఁ గన్నులకుఁ గోరగించుక్రొన్నెత్తురుకాలువలగుబులుగుబులునం దుమికి యొండొరులు చల్లులాడుచుఁ బాయుచుద్రోయుచుఁ బట్టుచుఁ దట్టుచుఁ బెక్కుంబ్రోదుల సీంద్రులాడుశాకిమలడాకకు వీక వీడక మూఁక గూడి స్థూలంబు లగుమస్తజాలంబులు గ్రక్కునఁ ముక్కునం బొడిచికొని యొక్కటికొక్కటి తలకడచి బంతులు గొని పాణుబోరువలపొంతలవంతుల మింతుమనుమంతునన నంత నింత దూఱి కొంత చేఱి చెంతఁ జేరి బెగడు డిగి ముంగాళ్ల నిడి యమ్మలం గ్రమ్మిన యెమ్మ లొడలం గడలుకొనకుండునట్టి లెంతయుఁ గ్రుంగి బలిమికలిమిం గలగొంతుక్రొ వ్వంతయుం

బెకలిరాఁ గఱచుకొని పఱచుచక్కలకుం దక్కనియ్యక పెక్కుగతులఁ బెనంగుచు
నాలుగైదుమీఁద బిన్ననాఁ డ్రానినం బెగడుతుడిచి కడచి చనువానియవటుతలంబు
లగలఁ దన్ని తద్దయు గద్దరితనంబున నోటిమాంసంబు లూడియుగద్దలయుద్దవిడిఁ
గైకొనక యొక్కఁదిక్కునఁ బెక్కుకూటుప గూడుకొని ఖరనఖరధారమర్చంబులు
ద్రెంచి భటకశేబరచర్తంబులు సింబి నంజుడు దినునెడఁ ద్రవ్వన తీవ్రవనం దూఱు
గూబలకు జడిసి నలుగడలం బఱచువాయసంబులునుం గలిగి సగుణవృద్ధిపదం బై
వ్యాకరణంబుజోక, నవయవనిగ్రహస్థానంబై తర్కంబుకర్మశంబున, బహుచక్ర
సూచిత గ్రహచారంబై బోధిత్వాస్త్రంబురీతిని, బరుషశూలగదావళిప్రభంజనంబై
వైద్యవిద్యపద్ధతం బెద్దయు భీతివిస్తయబీభత్సహేతు వయ్యె నట్టియెడ. 66

క. ఇక్కరణిఁ బెక్కురక్కసి, రిక్కదొరల హుమ సుహరింప రఘువరుం
డెక్కటిపాఁ రొనరింపఁగ, నక్కజపడె జగము వారియలవుకలిమికిఁ. 67

మ. శరవర్షంబునఁ బెక్కుతూపులు జనించఁ మీచి నీరత్వముఁ
వెరపుఁ లావుఁ బలంబు వీడక మరుద్విద్యేషి పోరాడఁగా
నరరే మేలని మెచ్చి శ్రాంతి గనిన ప్లాత్తి యకోదధముఁ
శరధిద్వంద్వ మొసంగె దాశరథిపార్శ్వద్వోతకుఁ నీశకుఁ. 68

ఉ. ఇచ్చినమచ్చికఁ వినయ మేర్పడఁ గైకొని వీరపత్నియా
టిచ్చరణంబు నేయుతమి హెచ్చినసిగ్గున మోము వాంచె నా
ముచ్చట తా నెఱింగి చెలి మో మరవంచఁగ నేల రక్కసుం
జెచ్చెరఃబోరఁ జీరు మని శ్రీరఘునాయకుఁ డానతిచ్చినఁ. 69

మ. దరహాసాంకుర మాస్య నీమ దళకొత్తఁ భర్తయగ్రస్థిఁ
సరసాలాకనలీల మ్రొక్కి శరముల్ చాపంబుఁ జేఁ బూని య
య్యరవిందాస్య గుణంబు దీటుచుచు బ్రత్యాల్లిఘపాదాబ్జయై
నెఱిగిరంబునఁ గాళరాత్రివలెఁ గన్పించెఁ సురారాతికిఁ. 70

ఆ. కినుక గడలుకొనినఁ గెంపుకన్గొనచాయ, మొదట నెఱ్ఱ నైన ముదితతూపు
లసురఱ్ఱమ్ము దూరి యావలఁ జనునప్పు, డేకరీతిఁ దోచె లోకములకు. 71

చ. విడికిట లస్తకం బెనయుపెంపు గుణంబున వాఁడిబాణముల్
దొడిగెడిసాంపు శత్రువయిఁ దోరముగా నిగిడించుతెంపు వాఁ
డుడుగక యేయునస్త్రతతు లొక్కటఁ ద్రుంచుతలంపు నింపుగాఁ
బడఁతుక భండనద్రధిమ భర్తకుఁ గన్నులపండువై తగెఁ. 72

కా. కోపం బూని శతాస్యుఁ డాత్తశతదోహోదండచండాస్త్రధా
రాపారంబరి మూప నేకధనుర్గువ్యాళదివ్యాశుగ
వ్యాపారంబున నన్నియుం దునిమి యువ్యచ్ఛాపవిద్యానవ
ద్యోపాధ్యాయి యనం దనరైపు బ్రయోగోత్పర్జనోద్వేగతః. 73

లే. సాహసోద్వృత్తిఁ గపి వరాహోహ యైన, యవ్వరాహోహపై దైత్యుఁడభ్రమించు
శరము లరిమి. ద నిగిడించుజనకతనయ, యస్త్రములు నిండి నీరంధ్రమయ్యెనభము.

సీ. కమలాక్షి తెలివారుగన్న లేగతిఁ జూపెఁ గాలానలజ్వాల నేలుడాలు
మగుట లేనగవారు మొగ మేకరణిఁ దెల్పెఁ బ్రళయకాలాభీలభానులీల
నబలశించిని. మ్రోత యది యెట్లు ప్రకటించెఁ గల్పాంతదీర్ఘనిర్ఘాతరవముఁ
గలకంఠియలఁతిహుంకార మెమ్మెయి దాఁటె నిలయఘోరహుమరుద్విహరణంబు

లే. నతివమార్దవ మెటులు క్రూర్యంబు నెఱపె
లలనసోశీల్య మెటులు దౌర్లభ్యమయ్యె
బాలముగ్ధత యెటు లనిఁ జ్రాధి మెఱసె
నని వెఱఁగుఁజెందె రాముఁ డయ్యవసరమున. 75

క. తనఘనశరములు దురుముచు, దనపై విశిఖములు గురియుననుజేశ్వరునికొ
దన కలిదుస్తరుఁ డెటు లని, తనలోఁ జింతించి కాంత తదవసరమునన్. 76

సీ. ఏమంత్ర రాజంబు నేమంబున స్తరింప వివిధసంస్కృత్యవద్రవము లడఁగు
నేమంత్రము జపించి పామరత్వము డించి వాల్మీకి సత్కవీశ్వరతఁ జెందె
నేమంత్రమహిమచే నీశ్వరత్వము గాంచి హాలాహలాహరి యతిశయిల్లె
నేమంత్రమణి దావహించినవిభునందుఁ బ్రకటించె దారకబ్రహ్మసంజ్ఞ

లే. యట్టిశ్రీరఘరామమాలాభిధాన
మంత్రము స్తరించి వింట నంబకము పూనిచ్చి
సత్యనిధి రాముఁడేని నే సాధ్యి నేని
వీనిఁ దునిమెడు నిది యని విడుచుటయును. 77

క. అక్కడిఁదిశరము దిక్కులు, ప్రక్కలు గా మంట లంటి వనధులు గలఁగఁ
రక్కసితేనివయిం బడి, యొక్కటఁ దల లెల్ల డుల్చి యుర్విం గూర్చెన్. 78

సీ. బర్హిర్బ్రాహ్మణానందబాష్పవర్ష ముతోడ సంతానసూనవర్షంబు గురిసెఁ
దవసీపీణానూన తానమానంబుతో గాంధర్వమానీసీగాన మెనఁగె
సకలలోకశ్రేణి చల్లనియూర్పుతో నాలితెమ్మెరహాళి గీలుకొనియె
మునిమానసములఁ బాయనికలంకములతో జలధులఁ గలకలఁకలంబు చేతె

లే. చెఱ లుడిగి వేల్పుదొరలు జేజే యటంచు

రామసీతాంజనేయులఁ బ్రణతి చేసి

రఖలవానరపీరులు హర్ష మొంది

రని శతాననదనుజేంద్రుఁ డడఁగినపుడు.

79

మ. తనచే నున్నధనుశృంబులు సుమిత్రాసూతికిఁ భర్తపం

పున లే నవ్వలయంగ నిచ్చి విజయంబున్ వీరశృంగారమున్

తనరూ పొందెనొ నాఁగఁ ద్రొజెమరునిద్దాచెక్కుటద్దంబులన్

మొనయం గారవమింపు సొంపు నెవయన్ మ్రొక్కెన్ రఘుస్వామికిన్.

80

క. మ్రొక్కినచక్కెరబొమ్మను, మక్కువ పెక్కువ గనంగ మన్నించి విభుం

డెక్కిటిగారామునఁ దన, చొక్కపుమణిహార మొసఁగఁ జూచి సతి యనున్.

81

కా. ఘోరాస్త్రహత మైనకాత్రపునిమ్రొన్నెత్తుటన్ బుట్టి పెన్

బారున్ దీరుశతాస్యోటిమశకప్రాయంబుగా స్వాంఘ్రిసం

చారన్నాఘ్రి నడంగఁ ద్రొక్కిన నభస్వత్సూతికే గాక నీ

హారం బన్యులు దాల్చ నర్దులె త్రిలోకాశ్చర్యచర్యాధికా!

82

మ. శతకోట్యర్బుదసంఖ్యలం బవహతిం జక్కాడి యాయొక్కనిన్

హృతి గావించఁగలేక డించెనె జగం బెల్లన్ భవప్రీతి నన్

స్తుతి గావింపఁదలంచి గాక మనకున్ సూనుండు సద్బంధుండున్

హితుండున్ భృత్యుఁ డమాత్యుఁ డాపుఁ డింక లేఁ డేతాదృశుం డెయ్యెడన్.

83

క. మీకారుణ్యనిధానం, బీకరువలిపట్టియే బహిఃప్రాణము నా

కేకమతి మీకు నితఁడే, గాక తదన్యుండు కలఁడె కాకుత్స్థమణి!

84

కా. ఆఁగి జేసె మహోపకారములు దౌత్యం బూని యన్యోన్యర

క్షౌజీహతువనం జెలంగె మతివాక్చరీరసానాక్రియన్

మీజాడన్ వెలయించె నుంచె మది మిమ్మే వాయుజుం డీబుణం

బేజన్బంబునఁ దీర్చుకోఁగలమొకో యింకన్ నృపాలగ్రణి!

85

క. భావింప జగములందు మ, హావీరుండ వీ వొకండ వస్త్రద్రధిమన్

మీమెరుకఁ దావకీయకృ, పావని జగదేకవరుఁ డనిలజుఁ డధిపా!

86

క. ఒక్కనిఁ జంపితి మీదయ, నిక్కువముగ నే నితండు నేలనె రాచన్

బెక్కుండ్ర నెక్కడక్కడ, నిక్కలిగినజయవిధాన మితనిదిగాదే!

87

క. ఇచ్చటికి మనల నందఱు, దెచ్చినవాఁ డసురవరులఁ దెగఁజూచి జయం

బిచ్చినవాఁ డింక డుండఁగ, నిచ్చిరతరహార మెవరి కెచ్చెద రధిపా!

88

సీ. వీరవ్యమతిసత్కథారత్నహారముల్ ఘనమతుల్ కంఠభాగములఁ దాల్తు
రేమహామహుదృష్టి కీరేడులూకంబులనదుకుండలదొంతులై కనఁబడు
నేవీరవరుజేహ మావహించినదీప్తి మిహిరాదులకు మిఱుమిల్లు గొలుపు
నేకపీండ్రునియునిగ్గ మోక్షీర్తివల్లకాజాలకంబున కాలవాల మయ్యె

తే. గంఠ చరమాంగ ఫాలభాగముల ముచు

దనుజ వానరసేనలఁ దాల్చె నెవ్వఁ

డట్టివిశ్వాధికునకు మీయనుఁగుఁ బట్టి

కాంజ నేయున కొనఁగుండు హర మసిన.

88

మ. ప్రియురాలాడినమాటలుబలి నిజప్రేమైకపాత్రుల్ మరు
త్ప్రియపుత్రుల్ బహుకార్యనిర్వహణతాభీరుప్రభావప్రతా
పయశశ్చిత్రచరిత్రు దివ్యకరుణాపారీణదీప్యత్సుధా
శ్రయదృష్టిందిలకించి యిట్లు లనియెన్ బ్రావృట్టయోదార్పణిన్.

90

క. నీ వెప్పుడు మాతాపితృభావమునను మమ్ముఁ గొలిచి ప్రబలితి గానన్
భావిబ్రహ్మపదశ్రీఁ బ్రోవంగల మహిమ మింకఁ బొందెదు తండ్రి!

91

కా. బ్రహ్మజ్ఞాననిధానమానసమునన్ భావింపఁగా నవ్యయ
బ్రహ్మత్వం బనుభూత మైన దయిన్ బాహ్యంబునన్ నిశ్చల
బ్రహ్మత్వంబు వహించి భావినమయప్రాప్తప్రభావోన్నతిన్
బ్రహ్మాండోద్ధరణప్రసక్తి మనుమా భావాధృతిం బుత్రకా!

92

సీ. ఈరత్నహారంబు నారాయణుండు దొల్లి సృష్టికిఁ బ్రభునిగాఁ జేయునపుడు
బ్రహ్మ కొనంగె నాబ్రహ్మ యుగతపంబునకు మెచ్చి యిత్వోపనున నొనంగె
నారాజయోధ్యుఁ బట్టాభిషేకమువేళ ధరియించె గానఁ దద్వంశభవులు
తరతరంబులనుండి తాల్తు రన్య లనర్హు లిది కంఠమునఁ బూన నిదియుఁ గాక

తే. కామరూపాన్నితము సార్వభౌమచిహ్నమిహు ధరియింపు నీ కర్తృ మిది ధరింప
మత్కుమారుడ వగుట విష్ణుహితహార, ధారణంబునఁ గననయ్యె వీరవర్య!

93

క. అని బల్కి రాముఁ డాశ్రిత, జనసురనైచికి ధరాత్మజకు సంతోషం
దినమడిగాఁ దనహారము, హనుమమెడన్ వైచె దివిజు లలరులు గురియన్.

94

క. ఆహారము భావిజితను, రాహారము హనుమమేన నలరె భవిష్య
ద్వ్యాహారమోహనాంగ్యుప, గూహనపులకాంకురములొమరు వెలుపుచున్.

95

ఉ. ఆరఘరాముఁ డిట్లు జనకాత్మజతోఁ బరమాపు సింహికా
వైరి బహుకరించి సురపర్యులు ధాతృపురోగముల్ దనున్

జేరి నులింప వారినులిఁ జేసొని వారలఁ బంపి పోరిలోఁ
దాటినయాత్మ నేనల సుధామయవీక్షలఁ బెట్టి గ్రక్కునన్.

96

మ. సకలాసీకముతో ససోదరముగా ధాయాపహారాపరాం

గకసీమాగ్ర మలంకరించి సతితోఁ గైలాసముం జేరి చం
ద్రకళోత్తంసునిప్రార్థనన్ నిలిచి తదృక్షిప్రహృష్టాత్ముఁ డై
సకలవ్యాప్తి రహించురూపు గనిసించన్ విస్వయస్వాంతుఁ డై.

97

ద్విపదగర్భితసీసము.—

తారక బ్రహ్మమంత్రవిహార! సుగుణహార! కృపాసీధీ! యసి రాజధరుండు
వృష్టిసమష్టిజీవసమగ్రరూప! యష్టమదాపహ! యసి శాంభవియును
ఋగ్యజుహుదివర్ణిత! నీన్నుం గంటి భాగ్యము దగె నని పవనాత్మజుండు
కించుల మము విలోకించి రక్షించు మంచును నన్ను లై యలసోదరులును
లే. దక్కినసురవరోత్తము లొక్కమతిని, బెక్కువినుతులు నల్పిన సొక్కివాయు
సూనుని మొగంబు చూచు చమానుషంబు, మాన కతఁడు పహింపంగఁ దోన కదలి.

క. అనుజులు మనుజులు దనుజులు, తను జయపెట్టంగ భానుతనుజాదికపుల్
మొనసి కొలువంగను బహువిధ, జనపదములు వననదములు సలికిఁ దెలుపుచున్. 99

మ. చని శాంచెన్ రఘువంశచంద్రుఁ డెదుటన్ సాకేతమున్ వజ్రమో
హనవప్రానిలభుకృష్ణభూన్నతఫణోద్యచ్ఛృంగసంఘాతమున్
వనజాతప్రియరాహుమోహకలనావప్తంభసౌధాగ్రకే
శనసీలాంశుపటీపరీతము సమస్తప్రాభవస్థితమున్.

100

లే. శాంచి శుభలగ్నమునఁ బ్రవేశించి నగరి, వాకిట సుమిత్ర సోదరాసీకముగను
జానకియఁ దాను బవమానసూను డిగ్గి, విడుదులను దండనాథుల విడియఁ బంచి.

లే. హనుమ కైదండ గొని రాముం డవనికన్య, యెడమకడ రాసహోదరు లెనసొలువఁ
గతివయజనంబుతో నిజాగమనము విని, సంతసముఁ జెందుతల్లులచెంత కరిగి.

102

ఉ. మ్రొక్కిన నక్కునం బొదివి మూర్ధము మూర్కొని హర్ష బాష్పముల్
మిక్కిలిగాఁ గుమారకులమేనుల ముంపుచు వారు రామ! నీ
బెక్కురణిన్ శతానను జయించితి వన్నఁ ద్రిలోకకంటకుం
దక్కుతిసాత్తుఁ డంచుఁ బవనాత్మజుఁ జూపి రఘూద్యహుం డనున్.

103

సీ. మట్టుమీఱినమహామహిమ మై చద లెల్లఁ గప్పినలోకవిఖ్యాతుఁ డితఁడె
బెక్కు కెక్కువ యైనపెక్కునేనల మేన సంభరించినమహాసత్వుం డితఁడె

- నమిషములూ సముద్రము లెల్లఁ గ్రమియించునరిలేనిఘనవేగశాలి యితఁడె
శాకాంతరీపభూస్థలిమండి లంకకు వాల మర్చినజగద్వంద్యుఁ డితఁడె
ఆ. యప్రమేయధృతి శతాస్యతోటులఁ గాల, మెట్టినట్టి గట్టిదిట్ట యితఁడె
వేయిమాట లేల? వినుఁడు పోరున మాకు, విజయ మిచ్చినట్టివీరుఁ డితఁడె. 104
- లే. కల్లులార! పురంధ్రీమశల్లులార!, యితనిసాహాయ్యమున నయ్యె నింతకార్య
మనినఁ గౌసల్య మొదలైనయతివ లతని, నానతశిరస్కుఁ గని కొనియాడిరపుడు.
క. అత్తలకు మ్రొక్కి జానకి, యుత్తమసతివని యగ్రోచితోష్టల బాగడన్
శిశ్రుమున నలరె రఘువరుఁ, డత్తఱిఁ జనెనగరి కనిలకాదులతోడన్. 106
- లే. అరిగి యభ్యంతరగృహంబునం దొకయెడ, నిష్టగోష్ఠి వసించి యొకింతసేపు
నకు విదేహన్యపాలకన్యాలలామ, చెలియ జలకంబులాడ విచ్చేయుఁ డనిన. 107
- లే. అడవిదిరుగుడువడుగురా జడుగుఁ బాయ, కరుగుదేరంగఁ జని రాముఁ డలరుతాని
గులుకువన్నీట జలకమై గోలుఁగఁమడుఁగు, లమరధరియించి మాధ్యహ్నికము లొనర్చి.
మ. తనచెంతకొ గృతకృత్యుఁ డైనహనుమం దిర్పించి రావోయి పా
వసి! యంచుం గర మూఁది లోడుకొని శివ్యదూఢుసరామ్నాయమం
త్రనినాదాన్విత మార్యసోదరహితాష్టభ్రాజితం బైనభో
జనశాలాంతరసీమ సొచ్చి రఘువంశస్వామి యప్పట్టునన్. 109
- ఉ. ఉత్తమరత్న పీఠమున నుండి కుఱుంగటం దక్కుగిన్నియల్
పుత్రుడిమేలిపల్లెరమ్మ ముందర నుంచిన నందుఁ జేరి రా
కత్తరి నోసరించుమరుదాత్తజుహస్తముఁ బట్టి పట్టి! నా
పొత్తున నారగింతు వెటు పోవక రమ్మని పల్కి మక్కువన్. 110
- చ. కుడియెడఁ గురుచుండ నిడి కూరిమి నందఱు దాల్చి పచ్చుటన్
బడలెఁగదా! శరీర మనిపాణి స్పృశించుచు నొయ్యనొయ్యనం
గడిమి నుతించుచుం గరుణగన్పడ సారెకు మోము చూచుచున్
వడుగు ముదఱిఁ దేల్చిఁ బతివత్సలతాగతి యేమి చెప్పదున్. 111
- చ. మొగి మొకయింత వంచి కయిమోడ్చునఁ గుండలకాంతి చెక్కులన్
ధగధగ లీన దేవునిపదద్వయి చూచుచు నేవికారమున్
దగలనిచిన్నిరూపున నతండు గనంబడె రాముచెంగటన్
ముగుడతనంబు నద్వినయమున్ భయమున్ బ్రియముం బెనంగొనన్. 112
- సీ. అడుగుఁ గెందమ్మిచాయలు చందురాకట్టుజగతిప్రాఁగెంపురాజగతి నేయఁ
బై తాణిసరిగంచుఱు మించు తెలివభింబులకంఠులకు మేలుముగుఁగు వేయ

- మొలసూలిచిటుఘంటికలనాదు నవరత్నకరకంకణధ్వని గారవింప
నికరంపుకెంపుటందియలనందడి నొంది గిలుకుమట్టలరవల్ గులకరింప
- తే. నజుతఁ దొడిగిన తెలిముత్తయింపుఁగూర్పుఁ, బనులజంటిఱవికమీఁదిపైఁటచెఱుగు
పెనుకదిగియంగఁదిగిచి నీవికడఁ జెక్కి, బంలివడ్డింప జానకీకాంత వచ్చె. 113
- తే. కొను చలియింపఁగా నెమ్మొగము సెమర్పఁ, జెడరి పాపటచేర్చుక్క చిందుద్రొక్కఁ
జెలు లానఁగు హేమపాత్రలు చే ధరించి, రాముబంటిని వడ్డించె భూమికన్య. 114
- మ. కలమాన్నంబులు పప్పు లప్పడములుఁ గారెల్ వడల్ బూరెలుఁ
ఫలముల్ చక్కెర లుక్కెరల్ సిగరలుం బచ్చెల్ల సద్యోఘృతం
బులుఁ దేసెల్ పరమాన్నముల్ చలురసంబుల్ కూరలుఁ మున్నుగాఁ
గలనానావిధభక్ష్యభోజ్యములు వేడ్కఁ నీత వడ్డించెనఁ. 115
- మ. అనఘాచారులు బ్రాహ్మణుల్ మనువుగా నాపొశనంబుల్ ధరిం
చిన సర్వత్రసుభోజ్యమ స్తని రఘుశ్రేష్ఠుండు నాపొశనం
బును బ్రాణాహృతు లైన మారుతిమొగంబుం జూచి యాహారముం
గొను మాతండ్రి! త్సాధాగ్ని నీతి నని వాత్రవ్వఁ భయం బొందుచుఁ. 116
- క. ప్రాంజలి యై నృప! మీరలు, భుజింపక మున్నుగాఁగ భుజియింపఁగ నా
పం జన దనవుడు రఘువరుఁ, డంజనిసుతు నాదరించి యాఁగా కనుచున్. 117
- ఆ. మొదటఁ గొన్నికబళములు గొని యింక నైన, నారగింపు మనిన నాంజనేయుఁ
డధిప! మీర బఱక యారగింపుచు నున్నఁ, గాని భుక్తిసేయఁ బూన ననిన. 118
- క. ప్రతీకబళమునకు శ్రీరఘువతి, భుజియింపు మని చల్క భాగ్యంబిదిగో
కృతకబళుండ నయ్యెద నని, యతఁ డనఁ బరితుష్టి గాఁగ నశనం బైనఁ. 119
- క. భూజనవతి సంతుష్టిగ, భోజన మొనరించినంత ప్రార్థను వినయ
వ్యాజమునఁ గడపి పీట్టుట, భోజనభాజనము వేగఁ బుచ్చుకొనుటయుఁ. 120
- ఉ. పాతన నారగింపకయె భోజనభాజన మిట్టు లేల నీ
వెత్తుకపోయెదన్న జగదీశ్వర! దేవరఘుక్తశేష మే
నిత్రటి మత్కులప్రజల కెల్లను బెట్టి భుజించువాంఁడమై
బుత్తడివశ్లేరంబు గొనిపోయెద నంచు నమస్కరించినన్. 121
- తే. ఆలఁతినగవునఁ గడు మంచి దట్టుసేయు, మనిన నతఁ డేగఁ దమ్ముల నవనిసురులఁ
గాంచి కంటికిఁ హనుమంతుగాఁదవినయ, సనయచాతుర్యములు నిదర్శనము గాఁగ.
- సీ. భుక్తశేషము మనంబున సెంచి యధికారి నొనొ కానో యని యడుగ వెఱచెఁ
బాతన నాతోడ భుజియింప రమ్మన్నఁ దగవు గా దనక యొద్దునె వసించె

నేఁ దుష్టి గనకము నైత్తుక సనరామిఁ దగుసేతి వహించి తామసింఁచె
గభులఁ డానునొక్కఁడ స్వామిహితు లాట నందఱు కిడుదునం చభిలషించె
తే. నిట్టినిరహంక్రియాస్ఫూర్తి యిట్టివివయ, మిట్టిభయభక్తు లెవ్వనికేనిఁ గలవే?
యనుచుఁ బొగడుచు నుత్తరాపొశనంబు, గొని కరంబులు వార్చెఁ బావనియునంత.

తే. తగుకుబాగరుకుండలంబులు చలింప
హారములు జన్నిదంబులొ ననఁగి పెనఁగఁ
బాణియుగమునఁ బల్లెఱుఁ బట్టి వడుగు
మొగము చెమరింపఁ బఱతెంచి యగినె కెగనె.

124

చ. గునగున వచ్చి యట్లగి నెకొమ్మపయిన్ వసియించి చుట్టునుం
గని కపులార! దై వతశిఖామణి డించిన సుప్రసాద మేఁ
గొని చనుదెంచినాఁడ మిముఁ గూర్చి ప్రయం బగునేని మీరు డా
రన నిది స్వీకరించుటకు రాఁగదరో యిట కంచుఁ జాటివన్.

125

సీ. ప్రావృద్ధలాహకార్పటుల నాకర్ణించి దివి బళాకశ్రేణి గవియుకరణిఁ
బూర్ణచంద్రోదయంబు గనుంగొని చకోరనికరంబు నల్ చెనల్ నింఁచినటులు
సరసససౌతావసరమున భసలముల్ కుసుమమంజరి మూఁగిఁకొనువిగమునఁ
గటటనారాయణికరసుధాకలశంబు గని తారసిలునివొకనులవరునఁ
బెఱచారిఁ జొరసిక పెఱచారి తమిమిటి తేనెయిఁగలు బారుదీరుకరణి

తే. నఖిలవానరు లరుఁదెంచి యగినెచుట్టు, నట్లు లెత్తుక మాకు మా కని యడుగుచు
నిడువచేతులు చాఁపుచు నిక్కి నిక్కి, రంతుఁ గావించ హనుచు తదంతరమున.

క. కపు లావరింప నొక్కొ, క్కపురాకము లెక్క నొక్కొకనికి నిడంగా
నపుడుం జాలమి నగి సా, కపరిమితంబుగను దుస్సి యచిలజాఁచు దయన్.

127

క. ఒడయనిమణిభాజనమునఁ, దుడిచి తుడిచి వైవ నొక్కఁతుకుకయుఁ బుడమిం
బడకుండఁ బట్టి లొంగొని, యొడ లెత్తినఫలము నేటి కొదవె నని కపుల్.

128

చ. తళిగప్రసాద మందఱికి దక్కువ యెక్కువ లేక మార్చి మా
కలుషము లెల్ల మార్చి హితకార్య మొనర్చిననిన్ను దీనవ
త్సల! నుతియింప శక్తులమె? సర్వశరణ్యబుధాగ్రణ్య యం
చెలమి దలిర్ప నెంచిరి కపీశ్వరు లందఱు వాయునందనున్.

129

క. మా కందఱుకును బ్రాణము, లాకలన నొసంగి ప్రాచి త్రైపికసుఖమున్
లొకేతులేష మొసంగి దయాకలనం గలుగఁజేసి తాముష్కమున్.

130

మ. భవపాశంబులు వానెఁ బేళలదయాపాపగావలఁకామృత

ప్లవకపాత్రుల మైతి మిందఱము శుభదృష్టిముక్తిప్రదా
నవిధానాత్మకొలల్ దొలంగె నని యానందాశ్రువుల్ జాఱుగాఁ
బ్లవగేంద్రుల్ నులియించి రంచితహితాలాపావనిం బావనిన్.

131

ఉ. ద్వాదశినాడె మానివసుధారుహ మెక్కి ప్రసాద మియ్యఁగా
నాదటఁ జాలకున్న నగిసాకులొసంగుట నాటనుండియొన్
గాదె జగత్ప్రసిద్ధిగ నగస్త్యతరుచ్ఛదపాళి ద్వాదశీ
ద్వాదశీ మాన రాధ్యులు సదాగతిసూతి పంగ్రహించుటన్.

132

ఉ. తారకమంత్రరాజము నదా పోయించునగస్త్యపేరిటన్
మీఱిన దె'ట నయ్యగినె మేదినిఁ బూజ్యముగాఁ దలంచి నీ
తారమణాన్నభాజనము దాల్చి వసించుట గాక లేనిచో
వేటొకచెట్టు లేదె? రఘువీరునివల్లెముఁ బూని నిల్వఁగన్.

133

సీ. రమణీయమణికుండలమరీచివల్లిక లంబరన్యగ్రోధ మావరింపఁ
దనుకాంతిహరిదంతదంతిదంతములకు నికరంపుబంగారుసీరు వూయఁ
గటిఁ గట్టుకొనినబంగరువట్టుపంచెపై ముప్పేట మిసిమిక్రొమ్మంజి వెలయ
మాకు మా కనుచు నుద్రేకించుకపులందుఁ దనచూపు కరుణామృతంబు గురియ

తే. మునిమహీరుహశాఖాగ్రమున నొకింత, యొఱిగి డాకేలఁ బల్లెరం బూని రామ
చంద్రునిప్రసాద మొసంగు ప్రసన్నమూర్తి, మారుతి ఘటించుంగోరికల్ మాద్యశులకు.

ఉ. ఆంబుజసంభవాదికసుధాశనదుర్లభరామభుక్తశే

పంబు లభింపఁజేసి కటిజాతికిఁ బుణ్యపదంబుఁ జూపి యు
ల్లం బలరించె వానరకులప్రభుఁ డాతఁడు తన్నుమాలియై
నం బరబంధురక్షణ మొనర్చుట పెద్దలశీలమేకదా.

135

క. మారుతిఁ బోలినవంశోద్ధారకుఁడు పసింపఁబట్టి దనరెఁ గపికులం
బేరీతి నైనసద్గుణ, పారంగతుఁ డున్నకులము ప్రబలకయున్నే.

136

క. ఏలికకుం బ్రియుండై కుల, పాలకులకుఁ బ్రియ మొనర్చి ప్రబలినహనుమ
ల్లీలు విన్నకృతార్థుఁడు శ్రీలం, బెరుపొందు నని పసిష్ఠుఁడు వల్కన్.

137

క. వి గౌతమసూతి పసిష్ఠునికిం జేదోయి మొగిచి శుభమతి రఘురా
మనృపతిరాజ్యంబున దిన, దినముం బావని ఘటించులెఱుఁ గేది యనన్.

138

క. దినకరవంశపురోహితుఁ, డనియెన్ వినవయ్య మున్న హనుమయ్య దినం
బును రామరాజ్యమన నడచినగతిపరిపాటిఁ దెలియఁ జెప్పెద నీకున్.

139

క. సామీరిరహితకార్యం, బే మున్నది? రామన్యవతి కితనికి రామ

స్వామివినా పరకార్యం, బే మున్నది? యితడెలుప నే శక్తుడనే?

140

మ. శతకంఠాదురునిం జయించి యిటులం బంయాసమేతంబుగా

బలి సాకేతపురంబునం బ్రబలసంపత్కీర్తి వర్తించుచున్

కృతకృత్యం డయి యొక్కనాండు కరుణాదృష్టిన్ నిజానికిని

పరులన్ మైత్రి విభీషణాదికుల సంభావించి తా నిట్లనున్.

141

మ. శ్రమముం జేందితి రన్నలార! బహుసంగ్రామంబులన్ మీసఖ

త్వమనం గార్హము లెల్లం జేతుటె యథాస్థానంబులం బొందు

డొచు మణిస్వర్ణవిభూషణాంబరము లచ్చో నిచ్చి వీడ్కొన్నినం

గములై వారలు నేగఁగా హనుమ యొక్కండుండె దత్సన్నిధిన్.

142

క. మనుకులన్యవహేళి నహాననమజ్జనభోజనాదిశయనగమనంజై

హనుమం బాయండ హస్తము, లనితరసామ్రాజ్యపాలనాన్నితం దయుగ్.

143

నీ. త్వానుతాచుంబనాన కృపిటీరసాక్రాంతశోణాంతనేత్రములతోడ

నీతాదృశస్త నాగ్నిష్టకుంకుమపంకలక్షణనక్షస్థలముతోడ

జనకజానయనఖంజనరంజనాంజనాడంబరస్ఫుటలలాటంబుతోడ

స్వప్రియాధరపానసమయగల్లవ్యాప్తకరయు క్తహరిద్రకాంతితోడ.

తే. దావివీడెంపునురుగెంపు మోవితోడ

నుదయమునకంటె ముందుగా నిదుర లేచి

రాముఁ డలకేళికారామభూమి వెడల.

బాదుకలచప్పు డాలించి పావనియును.

144

మ. జననాథాగ్రణి కేళిమందిరముపట్టు గింపురాగోడవం

కనె పొంకంబగు కుండనంపుజిగిబల్కంబు నిదారిన్ డన

ర్చినరేరాయలరాలతిన్నియవయం తెల్వొందుటన్ లేచి గ్ర

క్కన సాష్టాంగ మొనర్చి నిల్చునశడుం గైదండ వాటింపఁగన్.

145

క. సరయూతరంగిణీపతి, సరణిం జని యచట స్నానసంధ్యాజపముల్

నెరవేర్చి భద్రకరిపై, బరగువతికి గొడుగుపట్టి పావని నడచున్.

146

క. వేదండము డిగినప్పడు, కైదండ యెసంగు నోలగం బున్నయెడన్

పాదుకలచెంత దక్షిణ, పాదముకెంగేలఁ బూని భక్తిపసించున్.

147

క. కొలువునఁ బ్రసంగవశమున, నిలరాయఁడు పలుకరించెనేనియుం దానన్

లలితయశోచితరచనా, కలసం దత్తప్రసక్తి గార్హము చెల్పున్.

148

- తే. ధర్మతంత్రంఁ నలుప మాత్రంఁ దెలుప
నన్నిట నమర్థంఁ డయి స్వామియాత్మ చెలిసి
తదనురూపమసీమావిధానరీతిఁ
బగటికొలుపున వర్తిండుఁ బవనసూతి. 149
- తే. కొలుస్త చాలించి పీఠి డిగుతఱి రాము
నకుఁ గడాని మెఱుంగుపాదుకలు దొడుగు
దక్షిణభుజంబుమీఁద హస్త మిడి నగరి
లాని కరిగెడువతివెంటఁ దాను నరుగు. 150
- మ. తనతో మజ్జనిభోజనప్రముఖకృత్యంబుల్ నివర్తించి రా
మనరేంద్రాగ్రణి తన్నుఁ దోడుకొని ప్రేమం గేళికారామ మొం
దినచో జానకివీడె మిచ్చి చన నెఱే లేటగా నానతి
చ్చినవేదాంతగతుల్ వినుకొ శిరము కించిత్కంఠనం బొందగన్. 151
- క. మంతనమునఁ దా నడిగిన, దంతయు రఘునేత చెలువ నాలింపఁగఁ ద్ర
య్యంతవదార్థవ్యాఖ్యానాంతరమున రవియుఁ బల్కిమాల్లి మునింగినకొ. 152
- క. సాయంసంధ్యాకృత్యము, లాయెడ రదియించి చెలువ మలనడఁ గొలువై
పాయనివై భవమున రఘు, నాయకుఁడు పసింపఁ బవననందనుఁ డంతకొ. 153
- సీ. తారచించినదాది శ్రీరామబిరుదైకగద్యముల్ వందిమాగధులు చదువఁ
దనశిక్ష చెంది గీతప్రబంధాలు వీణల వైణికుల్ వినికిసేయఁ
దనకు ముకొ వినిపించఁదగిన కావ్యములందుఁ గలరసస్థితిమహాకవులుచెలుపఁ
దనసహాయతవహించినరామచరిత్రప్రసంగానుగతి సభాసదులు పొగడఁ
- తే. గంబళాశ్వమతం గాదికథితనర్తనాగమోక్తమతప్రాధి నధిగమించి
తా నొనర్చినభరతకాస్త్రక్రమమునఁ, జేలులు నటియింప హనుమండుగొలుపునేయు.
- క. కూరిమిపుత్రులకును శౌర్య, గారానితదియకేళికాకనకగృహ
ద్వారప్రదేశమున నతుఁ, డై రేలు గ్రమించు వారియశమతిపేర్చికొ. 155
- చ. హరువుగ నొక్కరాగ మరుమా యరుమా యనుమాట వీనులం
బొరసిన స్వామి కింపయినపోలిక రాగము దా ననంగ రాల్
గరఁగి ఘోరఘోరార్భటిఁ జేలంగిన నీదగురాగరక్షిమైఁ
గరఁగెడుసౌధలక్ష్మి యని కాఁగిఁట జేర్పు నృపాలుఁ డొక్కెడన్. 156
- మ. సరిప్రాద్దప్పడు నిద్ర లేచి రఘువంశస్వామి వైదేహి ని
ద్దుర నెండకొ శ్రమమొందఁ గూర్చి హనుమంతుం డిప్పు డప్సారవో

త్కరవార్త వినివత్తు చేగ నని లోఁ గాఁజించి తా నున్నట్లొ
వ్విరిపా న్నొయ్యన డిగ్గి గూఢకలనాపేలాప్రభావోన్నతిన్.

157

ఆ. నీలిదట్టి గట్టి కేలఁ బట్టెము వట్టి

పొనఁగ ననితపటము ముసుఁగు వైచి

తలఁపు లొయ్యఁ దెఱచి తరలుచో మూయుచో

సద్దు నేయ కరుగునన్న యెఱింగి.

158

ఉ. అంతిపురంబుఁ బాసి మనుజాధిపుఁ డావలఁ బోవఁ న్నాచి తా

నంతకుమున్న నిద్ర గనినట్లు సమస్త మెఱుంగుఁ గాన భూ

కాంతునిజాడ పట్టుకొని గాడ్సుకొమారుఁడుఁ బోవు వీటిలో

నింతట నంతటన్ నృపతిదృష్టికిఁ దోఁపక గూఢచారునిన్.

159

క. ఒంటిఁ జనువతికిఁ దో డని, వెంట నరుగఁ డధిపుఁ డెంతవీరుం డయినన్

ఒంటిఁ జన వెంట నంటుట, బంటఱికపుఁబాటి గానఁ బవనజుఁ డరుగున్.

160

చ. పురిఁ బలువీధులం దిరిగి భూవరుఁ డింటికి మల్లివచ్చుచో

ప్పరసి నమీరణాత్తభవుఁ డంతకు ముంఁగర వచ్చి యేమి తా

నెఱుంగనివానిచందమున నెప్పటితావునఁ బవ్వరించి ని

ద్దుర ననినట్లు లుండుఁ బతితోడన వచ్చి నిశాంత మొందఁగన్.

161

క. ఉదయమున మున్ను నొడివిన, చదురున వర్తింతునిడచందమున నృపున్

వదలక యిది మరుదాత్తజు, సదమలజైనందిన ప్రచారం బనఘా!

162

క. జనకనుతాధిపదాసుని, దినచర్యలు విస్తరించి తెలిపెడ మన్నన్

జను బహుకాలము లిటువలె, విరు మాతఁడు పడునొకండువేలేం డ్లలరెన్.

163

ఉ. ఆపవనాత్మజన్మనిమహత్త్వము యివ్వె కావు రాఘవ

త్వాపకులేశ్వరుండు హయసక్రసహస్రము లాచరింపఁగా

నాపనికై యొనర్చెను సహాయము లవిధ మెట్లు లన్న వా

చాపటిమన్ వచింతు నని సంయమి గౌతమసూరి కి ట్లనున్.

164

క. రవికులచూడామణి జగ, దవనార్థము వాజిమేధయాగశతంబుల్

నవరింప నెంచి నేమము, నవరించి నమంచితో క్తి సామిరి కనున్.

165

క. భువనాధికగతిఁ గర మొప్పవనాటతఁ గనియు కౌర్యబాహుశృము చూ

పవనాటికి నేటికి సలు, పవ నానవనాశ్వరక్ష పవనాత్మభవా!

166

క. నీ కెదు రెవ్వరు నను మను, కాకుత్స్థునియాజ్ఞ మస్తకస్థలి నిడి శో

కాకులు రై వగతురు చీఁ, కాకుపడక హయముఱిఁగఁడఁ గపివతి చనఁగన్.

167

- మ. నిమిషోత్తీర్ణచతుస్సముద్రుఁడు సమున్నిద్రాంఘ్రిసంఘట్టన
స్థిమితానేకశతాననుండు హనుమద్దేవుండు రామాధ్వరా
శ్వమువెంటం బఱతెంచె శూరు లిలలో వర్తించినట్ బట్టుండెన్
క్రమ మహ్తాపదపట్టలేఖఁ గనియుం గర్వించి దేశాధిపుల్. 168
- క. తమరు మహత్తమరుచిచేత మరుద్గతిచేత నమరుదాశరథిహవో
త్తమరుచిరాశ్వము గొన ధూతమరుత్పరివంఢ యగునదాగతిసుతుఁడున్. 169
- క. రోధించుం బురిఁ దగ దని, బోధించున్ వినక తన్నుఁ బొదివిరయేనిన్
గ్రోధించున్ బల నుతముగ, వేధించున్ విపులనృపులవిపులభుజాప్తిన్. 170
- క. దశదిశల నొరయునార్పటి, నశనిసదృశముష్టినిహతి నధిపులు మూర్ఖా
పశులై కృశులై పాలిసిరి, మశకీకృతరాక్షసునకు మానుసు తెడురే? 171
- మ. అపవీజాధిపస్త్వతంతుపయరత్నాసక్తిమై వాయుజుం
డవసీనాక్షులతోడఁ బోరుచుఁ దదియూరీణబాణానాశం
తువులం ద్రొంచుటె కాని తత్ప్రియపథాస్తోమస్ఫురతక్రంతతం
తువులం ద్రొంపడు భీతులై నృపులై మున్ముట్టం దనుం గొల్పబుటన్. 172
- చ. ఎదను సవత్సు లన్నను సహింపనిగంధవహిత్యజుండు త
న్నెదిరినరాజతోటి నలయించి పరాజయ మొందింజేయఁ ద
న్నదవతుఁ డిచ్చలో బయరమన్ వహియింప సవత్ని యంచు సీ
ర్వ్య దొరసి వారున చేరినఁ బరాజ్ఞుశీల పహింతు రంచునో. 173
- మ. హనుమంతుం డట నశ్వపాలనరతుం డయ్యరే! యష్టేటి మా
ర్గాన మే మెంతటివార మంచు హరియుం గ్రోశద్వయిన్ రా భయం
బున దండంబులు పెట్టిపోదు రవసిభుక్కుంజరుల్ కొంద టా
యనలావెంచక పట్టి యిత్తు రసిచాయన్ గొందఱుద్రాఫ్ఫితులై 174
- క. తండములై హయములు వేదండంబులుఁ గొలువ హనుమం దార్మోని తమదో
ర్దండంబులగం డడఁగిన, దండంబులు పెట్టుదురు వెతం గొంద ఱనిన్. 175
- మ. ఊతి యొక్కొక్కడ నూతనక్షతశకాశ్చిరార్ద్రయై మూర్ధిత
ఊతిపాస్యాంబుజమాలికాకలిత యై కేతుచ్ఛటాచ్ఛాంబరా
వృత యై స్వర్ణకరీటకాంతిమయహారిద్రాంగి యై మాత్రిక
ద్యుతిరేఖాస్థిత యై చెలంగెఁ గసిబాహుశ్రీసఖత్వంబునన్. 176
- సీ. ప్రాగ్దేశభూపాలపాలికాబాలికాకేళికావనవాటిఁ గేలి నలిపి
దక్షిణాక్షోణిభృద్వాకవాఁక సర్వగరుడోపలచ్ఛాయం గనిమనంగి

- పశ్చిమాశాధీశభర్తాసాపాననిర్విద్రద్ధిర్ఘ్రికలలో నీరు ద్రావి
యుత్తరోర్ద్విశవర్యోత్తమస్రాసాదనవనీయవీధుల నటనచూపి
తే. యితరవిషయాధినాయకహృదయసరసి
జాతములతోఁ దడియయాభుతధాత్రి
ఖురపుటాహతిఁ బెకలించిఁకొనుచుఁ దిరిగె
హయము హనుమత్స్వయంత నభయ మగుచు. 177
- క. ధర యంతయుఁ ద్రిమృతి హరి, హరి గొనిరా మఘ మొసర్చె నధిపతి యిటులే
విరచించె బెక్కుక్రతువులు, తరణిమలుం డెసలఁజనిప్రతాపముపలనె. 178
- ఉ. అక్కపించుద్రుఁ డిట్లు నిమిషార్థముఁ బాయక సేవ నేయఁగా
నొక్కదినంబునం దినకులోద్వహుఁ డాతనిభక్తియుక్తికి
మిక్కిలి మెచ్చి పల్కె నవనీయసూచక! సిప్రపత్తికి
జొక్కిత నీకు దక్కితిఁ ద్రిశుద్ధికి మాటలు పేయు నేటికి. 179
- చ. ఒకగుణరీతి నైన వినయోన్నతిసైన విరక్తిసైన శౌ
ర్యకలననైన నాచుదికి రాగ మొనర్పఁగనేర రిన్యులీ
వొకటనె కా దనేకగుణయోగసమగ్రత మెచ్చఁజేసి
విక ముది మంది నాఁడ నన నేటికి నీమది నేనె యుండఁగె. 180
- ఉ. నాదయ నామనూత్తమము నాదగుభక్తియు నీస్వరూప మై
మేదిని నిల్చి లోకులకు మే లొనరింపఁ జలంచి సూర్యచం
ద్రాదులు నాయశంబు చతురాగమముల్ గలయంతకాల ము
త్యాదరలీల వర్తిలఁ జరాయువు గల్గ వరం బొసంగితి. 181
- చ. వనచరలీలఁ గింపురుషవర్ణములోపల గంధమాదనం
బనునొకతైల మున్నది తదగ్రమునె రహి మించుమంచికాం
చనకదళీపనం బలివిశాలతలంబు గామరూపకం
బును నయి యందుఁ గల్పతరుమూలమునె పసియింపు నింపునె. 182
- క. కింపురుషవర్ణ వాసులు, సంపద్యిజ్ఞానమోక్షసౌఖ్యార్థము పూ
జింపం గలారు వారల, కింపైనవరంబు లొసఁగు మీ పధిపతి వై. 183
- క. ప్రతియుగవేళల మావలె, ప్రతిమారూపములఁ బూజ పడసి జనుల కీ
ప్రీతదాయి వయ్యె దీనుడి, కత గా దని పలికి స్వామి కాంగిటఁజేర్చె. 184
- కా. సాష్టాంగం బొనరించి వాయసుతుఁ డయ్యా! తావకాంఘ్రిద్వయీ
ద్రప్తుత్వం బెడఁబాసి యొండుకడఁ జేర న్నేర నస్తస్యనో

దృష్టిస్తీరు పసింప నాత్మదృఢభక్తిం జెంద నాలింపఁగా
నిష్టంబైనభవత్కథన్ వినఁగ నూహింతుం బ్రసాదింపవే.

185

క. మనమునఁ దలంచుచుఁ బలుకుల, నిను స్మరియించుచును జెవుల సీదివృత్తధర్
వినుచున్నఁ గాక యూరక, మనవచ్చునె! యనిన నృపతి మారుతి కనియెన్.

శా. నీవాసిందినపల్కి నీమనములో నేఁ దోచెదన్ దైలధా
రావిల్లిన్నసిరూఢి సీతలఁపు నాయం దుండు సీచెంత నా
నావిద్యాధరముఖ్యు లచ్చరలు వీణామానియుం దుంబురం
దేవేశన్ వినింతు రాత్మకథ లీ వింపొందుమీ పొందుగన్.

187

మ. హనుమద్వానరవీర! యీకదళితోద్యానంబు వానాజను
ర్జనితానేకవివేకపాకసుకృతాచారంబులన్ మీరున
జ్ఞనరింభోభిక్తి గాక యన్యులకు నశ్రాంతంబు గన్పింపఁబో
దనఁగా నెంతటివారు శక్తులు త్వగీయాకార మీక్షింపఁగన్.

188

శా. ఈడెవ్వారును లేకయుండు మీక నీ వేజాడఁ గీర్తింతు వా
జాడన్ నే పసియింతు నన్న నుడికిన్ సందేహ మేలా కపి
క్రీడాఢాకమనస్త్రినేత్ర! యని సూక్తిం దెల్పి రా జప్పడున్
వైడురొజ్జ్వలహరి మిచ్చి పనిచెన్ వాత్సల్యకల్పాత్తుఁ డై.

189

ఉత్సాహ.—

గాంధవాహి రాముఁ డట్లు గారవించి పంచినన్
గంధమాదనంబుఁ జేరెఁ గాన సీవిధంబు దో
షేంధనాగ్నికీల యం చహీనవాక్పథానుధా
సింధుబంధురార్భటీన్ పసిష్ఠమాని క్రమ్యున్.

190

క. ఏతాదృక్పాతుర్యవి, సీతివివేకాతిగు డ్దనియమైకగతుల్
వాతాత్మజునకె కా కీ, క్షౌతలమున నేరి కై నఁ గలదె! యతీంద్రా!

191

క. తర మగునె? నాకు హనుమ, చ్చురితము నుతియింప రామచంద్రుడు మొదల
చ్చెరు వతనిచరిత మని మం, త్రహస్యము లడుగుఘటజునకు వివరించెన్.

192

క. ధీవర్య! యింక నొక్కపు, రావృత్తము కలదు వనచరప్రభుమహిమ
క్రీ నెలయించెదనది విను, మా వివరించెదను నిరుపమానమృదూక్తిన్.

193

ఉ. ఉర్వి పడంకు నెవ్వనితనూధతి కెవ్వఁడు కేలు సాంచి సౌ
వర్ణనరిత్యరోజములఁ బట్టి నభంబుల గిల్లు నట్టిదో

గర్వధురంధరుండు ఘటకర్ణుండు మున్ను సుతాభిలాషి యై
శర్వు గుఱించి మంచిమతి కాంతి వహించి తపం బొనర్చుగఁ.

194

చ. మిసమిస లీనుమంచుతెలిమేనివసల్ దెస లెల్లఁ జెల్లఁగా
బసవని నెక్కి తత్ప్రసవబాణనిరోధి ప్రసన్నుఁడై చరం
బొసఁగెద వేఁడు మన్నఁ దనయోగయకాక్ష వచింప నుగ్రకౌ
ర్యసహితు లిర్వు రాత్తభవు లయ్యెద రంచు నదృశ్య మాటయుఁ.

195

చ. ఆభవువరంబునం గనె దశానసుతమ్ముఁ డదభ్రహ్మోషనం
క్షుభితదిగంతకుంభుల సకుంభనికుంభుల వారు తండ్రికం
టె భయదమూర్తు లై కడుఁ గడిదిమగంటిమి వృద్ధి బొంది
రెల్లభువనజంతుకోటికిఁ దలంతును దోడన వృద్ధి బొందఁగఁ.

196

శా. ఆపుత్రుల్ పసియింపఁగాఁ దగినచో టగ్గించి వార్ధిం జయ
ద్వీపం బౌపురి గట్టి యగ్రసుతు నప్పీటఁ బ్రభుం జేసి మా
యోపాయజ్ఞునిఁ గుంభుఁ జెంత నిడి సర్వోత్కృష్టబాహుబల
వ్యాపారంబునఁ గుంభకర్తృదివిజేంద్రారాతి వర్తిల్లఁగాఁ.

197

క. ఇరువురు మరువున నొకనా, డిరవు నెడలి కడలికడ రహిం గనువనిలోఁ
దిరుగుచు గురుసుత దొరసిన, మరులున దిట్టువడి బెట్టు మదకరు లగుచుఁ.

198

మ. తమయిచ్చం బరియింపఁగాఁ దొవఁగి రుతఁ రామభూమిశ్వరో
త్తముఁ డాకాలమునందె రావణు సపుత్రభ్రాతృపాత్రాప్తమి
త్రముగాఁ ద్రుంచి విభీషణుంబ్రభుతఁ జెందం జేసి వేంచేయఁ జై
త్యమదేభంబులు నప్పలస్త్యుచయం బూర్వాకారసంపన్ను లై.

199

మ. ఎదురం దమ్ము నెఱుంగఁ కెల్లసురలఁ హింసింపఁగా వారితో
నెదురై సంగర మాచరింప వసగా కింద్రాదు లీదుష్టు లె
ట్టుదయం బాదిరొ మున్నె పక్షిముఖముఖ్యుల్ మ్రగ్గి రం చాత్మలో
బెదరంగా నొకనాఁడు నారదుఁడు తల్పీత్యర్థ మై వేడుకఁ.

200

తే. అల సకుంభనికుంభులనిలయమునను, నరిగి వారచ్చునర్చుల కలరి కుశల
మడిగి యొక్కింతప్రాద్దు లోకాభిరామ,ములు వచించి ప్రసంగంబు మొనయఁదిగి.

శా. రక్షోనాయకులార! మీరలు కటారం బెత్తినంతఁ సహ:

స్రాక్షశ్రీ పరు వెత్తు మీచటులగఁజ్ఞాప్రాద్రతిఁ జైవవ
ద్వాక్షీవీక్షలబాష్పముల్ గురియు బాహుశక్తి నాహు హిర
ణ్యాత్మద్విత్రి దశారులం గనమె? మీయట్లాప్పిరేగి వారలుఁ.

202

- మ. పరమాశ్చర్య మొకండు వింటిరే? శబీప్రాణేశ్వరుం డుగ్రనా
గరరంగంబుల మి మ్మెఱింగియుచికిం గాయంబు భీతిశ్వర
స్ఫురణం గ్రుంగె మహామకన్య బలితంపుగాంక యేలయ్యె? నా
సరగ్గ సీవరుదేరమిం బోడముకంశాతాస్త్రుతాపం బబున్. 203
- శా. మి మ్మేవేళం దలంచుటన్ నిదుర లేమిన్ గుంసి యశ్వత్థనా
మమ్మల్ గన్నసుధాశనాగ్రణులు భామాగాఢసంక్షేపసా
ఖ్యమ్మల్ చెందియు భీతి మేచులు వకంకన్ జెమ్మటల్ గ్రమ్మంగా
నమ్మే కొమ్మలు వేడ మోహగుణ మం ద్రామాటలో మాటుచున్. 204
- శా. మీసంగ్రామజయనకార్యటుల భూమిస్వర్గపాతాళమల్
గ్లాసిం జెందె యశనిప్రతాపముల మీలా గెవ్వరున్నా రనన్
మీసంబుల్ పడి గొల్పుచున్ నగుచు నేమి మమ్మం గయ్యంబులో
నోసామి! యెదిరింపఁగాఁ గలుగఁదొక్క? యొక్కఁడున్ నావుడున్. 205
- ఉ. రామాకుంభకర్ణుల దురంబునఁ ద్రుంపినరామునాళ్ళలం
కావిభుఁ డావిభీషణుండె కాని తగచుండె మిమ్ము మార్కొనన్
లావరి లేఁడు నావుడుం గలంగి విత్తప్రహృతిస్యధావిరో
ధావల పట్టులై వగది యస్వినతండ్రిఁ దలంచి ప్రారభన్. 206
- శా. శూడామూత్సృతిః బట్టుసుంపురులచే శూడాలకాండంబు లు
ద్దండాశ్వాంఘ్రిభూరాహతక్షిణిజోధ్వాంతం బవంపన్ దినేం
ద్రుం డాఖండలవైరిఖడ్గ చక్రేతుస్ఫుర్తి నిష్కాంతికా
దండెత్తెన్ సశకంధరానుజగుఁడన్వంప్వం బొగిన్ లంకవై. 207
- ఉ. ఇట్టుల యెత్తివచ్చి పురి కించుకదవుల సేన డించి లోఁ
బుట్టువ వయ్యు నగ్రజులఁ బోర వధింపఁగఁజేసి పట్టముం
గట్టకయున్నవాఁడ విట గట్టమఱీ! నరుఁ గొల్చి య స్మడుల్
బెట్టుగ దిట్టి ర మ్మని విభీషణుఁడెంతకు దూత సంకిన్. 208
- ఉ. వాఁడు విభీషణుం గదియ వచ్చి సకుంభసురాం యాడుమ
న్నాడని కొన్నిమాట లనినన్ విని యాతఁడు నిష్ఠురోక్తులన్
వేడిమి చూపినన్ మఱచి వేగమె చెప్పిన నెట్లు నిల్చునో
నేడని లంకఁ జాటుకొని నెట్టగ లగ్గులు పట్టసాగినన్. 209
- క. అప్పటి కొకగది రిపుచేఁ, దప్పి సనఁగనీక శరగదాకుంతములన్
గుప్పి విభీషణుసేనలు, కుప్పలుగాఁ బరులఁ బోరఁ గూలుచువేళన్. 210

ఉ. రామునివంశకర్తనయి రాముఁడు నిల్వినయీనిశాచర

గ్రామణి వీడు శత్రువులు గాడ్పఱిపం దడ విందు నిల్పుటల్
ప్రేమము పెంపు గా దనెడువీతి దివాకరుఁ డస్తమింప నం
గ్రామము మాని యప్పటికిఁ గంటకులుక్ శిబిరంబు చేరినన్.

211

శా. తద్వేళోత్తమిస్రముం దొరసి చింతాధ్వాంత మంతంతకుక్
హృద్విధిం గలయిక్ విభీషణుఁడు వీ రెవ్వారిచే బాహుసంప
ద్వైకల్యముఁ జెంద రాజి నొక రామస్వామియే దిక్కుటం
చుద్వేగంబున నేఁగె వాయుజున కన్యోపాధి సూచింపఁగన్.

212

చ. చని కౌదేరదిశాంతరంబున దశావ్యభ్రాత శ్రీగంధమా
దన ముక్ వర్వతరాజముం గని తదూర్ధ్వస్థానలాక్షైకమో
హనరంభావనమధ్యవీధి శశికాంతాశ్చస్ఫురద్వేది విం
చనినిష్ఠక్ పసియించియున్న హనుమచ్ఛాఖ్యామృగగ్రామణిన్.

213

క. సందర్శించి నిటాలమునం దుజలి సేర్పి ప్రోవవయ్యా! కరుణా
కందళితహృదయ యని పలుకం దనకను దెలిచి చూచి కరువలసుతుఁడున్.

214

క. రావోయి విభీషణ! నేఁ, జీవనమున కరుగునేర నేమి నిమిత్తం
బావహితై? దెలుపు మనవుడుఁ, బావనికి విభీషణుఁడు పలికెం దెలియన్.

215

ఉ. సీకరుణాకటాక్షమున నేకద నేను నిశాచరోత్తమ
శ్రీకొడయుండ నైతి రఘుశేఖరకింకర! యిన్ని నాల్గు నే
నేకమతిక్ సుఖోన్నతి వహించితి నిప్పుడు దాయ లిర్వర
స్తోకభుజుల్ మదీయపురిఁ జుట్టుక వర్తిలఁ దెల్ప వచ్చితిన్.

216

శా. వా రెవ్వారని యంటివేని భువనవ్రాతాధికప్రాభవ
స్ఫారాహంకరజైకశీలురు మహాశూర్యుల్ మదీయగ్రజం
దై రాణించినకుంభకర్ణుసుతుయ్యా! దుర్జయుల్ నిల్వఁగా
లే రావీరులఁ బోర మార్కొని ధృతిక్ లేఖర్న భేశాదులున్.

217

శా. ఆదిక్ నక్ గపటాత్మఁ డంచు రఘువంశాధీశుతో నర్కపు
త్రాదుల్ తెల్వినఁగాదు సాధు వని దైన్యంబాన్చి నీవేకద
య్యా! దిక్రై గ్రతివి? నాఁడు నేఁ డరుల మాయుం జేసి రక్షింపఁగా
నీదే భారము వాయుపుత్ర! యని విస్మయం గవిస్వామియన్,

218

- కా. నీకేలా పరితాపమా శ్రీతజనానీకామరానోకహం
బాకాకుత్స్నకులగ్రగణ్యుఁడజితుంజై ఊటి రక్షింపఁగా
నాకప్పుల్ నిల నేర్తురే? రణములూ వ్యథోస్తు లిం శీల ర
వ్వి కార్యం బెఱింగింత మాన్యపున కం యెలే జపం బొప్పుగన్. 219
- కా. సాకేతంబున కేఁగి రాముఁ గని సాష్టాంగంబు నేవించి నీ
తాకాంతుం డిది యేమి? వాయుసుత! యీజై త్రేంగుఁడున్ నీవు నే
డేకార్యంబున కీనిశాసమయమం జేతెంచినా రింతయున్
నాకుంబెల్లుండు నాఁ గపింద్రుండు వచోనైపుణ్య మేపొందఁగన్. 220
- మ. వియ సాధుప్రియ! కుంభకర్ణమతు లుద్వేలప్రతాపుల్ సకుం
భనికుంభాఖ్యలు తండ్రికంటె నధికుల్ పాకారిముఖ్యమరే
శనికాయంబుల గెచ్చి తండ్రుల ననిం జంపించినాఁ డంచు నీ
యనవై మార్పడి లుకవై విడిసిసారయ్యా! సమీకస్పృహన్. 221
- కా. ఆబాధం బడలేక మీ కెఱుకనేయన్ వచ్చినాఁ డియ్యెడన్
మీబం టన్న రఘూద్వహుండు హనుమన్ వీక్షించి యిన్నాళ్లు న
ద్దుబల్ గన్నడ కేడ నుండి? రన నద్దుర్తార్థు లిన్నాళ్లు లే
బోబాహుళ్యము మానియున్కి విరుఁ డంచున్ వాయుజుండిట్లనున్. 222
- మ. త్రిజగద్లోహి దశాస్యసోదరుండు మధ్యేవార్థి పుత్రార్థ మై
విజయద్వీపముపేరిస్తో లొకటి గావించం దదావాసమం
దజహత్వీలి వసించి యొక్కదినమం దాడాడఁ గ్రీడించుబు
ద్ధి జనింపం బురి వాసీ వార్ధిదరి నేలేరన్ నిజాగ్రపల్కన్. 223
- కా. చూచె హ్లాసవనందనద్వితయ మచ్చోఁ గేసరాశోక పూ
గీ చాంపేయ కురంటకామలక కంకేళీ పటాశ్వత్థ రం
భా చూతాదులఁ బ్రోది గాంచువనసీమం గ్రీడ గావించుకు
క్రచార్యాత్మజ దేవయాన నవఫల్లాంభోజపల్లేక్షణన్. 224
- కా. ఆలోకించి ప్రమానబాణవిశిఖవాగ్ధూతచేతన్కు లై
యాలాలేక్షణఁ జేరి యోషచుచ! నీయందంబు డెందంబుల్
మే లన్వారిధి ముంచె నీకుఁ బ్రతియో మిభ్యావలగ్నన్ నిజం
శేలోకంబునఁ గాన మేలు దగ మాయాయద్దణం దొక్కనిన్. 225

క. సీచన్నులు సీకన్నులు, సీచొక్కపుడొగలు నడలు సీచెలువంబున్
జూచినఁ దమి నిలువఁగ లే, మోచెలి! దియఁ జూడు మనిన యుగ్మలి కినుకన్

కా. ఓరీ రాక్షసులార! తుక్రసుత యం చూహింపకే సోదరిం
గోరంగఁ దగునేని మదాంధు లయి యాఘోరంపుఁబాపంబునన్
మీ రిర్వు ర్నదవారణంబు లయి భూమిం ద్రిష్టురం డం చనన్
వారున్ మ్రొక్కి భయాప్తిఁ దిట్టుకడ యెన్నండంచుఁ బ్రార్థించినన్. 227

కా. ఓశక్రాసీతులార! మీఁదటఁ బులస్త్యుం డన్ మునిశ్రేష్ఠుచే
మీకాపంబులు వాయుఁ బొం దనినఁ గుంభీత్వంబుఁ బ్రాపించి నా
నాశైలాటవులందుఁ ద్రిష్టురుచు నానాఁ డాజీకిన్ రాక నేఁ
డాకాపంబు దలంగఁ దండ్రివగ వాయున్ వచ్చినా రం చనన్. 228

మ. విని సీతావిభుఁ డవ్విత్రీషణునితో పీఠేమి యోయా శతా
న్యూనికంఠెన్ బలవంతులే యతఁడు వాయుప్రోద్భవోత్సాహశ
క్తి నిలం గూలఁడె? యెంత కార్య మిది యాధీరుండు సాహాయ్య మై
చనుదేరం జను మెల్లి వత్తు మని పంచన్ మంచదం చేఁగినన్. 229

మ. మనువంశాగ్రణి యాంజనేయ! యిటు రమ్మ యీనిమేషంబునన్
బని దీర్పన్ ఘనుఁ డెవ్వఁ డీవెకద! పొమ్మ పూర్వశైలాగ్రసీ
మ నినుం డానకమున్న సేనలను డెమ్మ యన్న యావిభే
దమఁ డాలీలనె భానుజాదికపిసంతానంబుఁ దోటెచ్చినన్. 230

కా. ఆమోదించి రఘూద్వజుం డఖిలదేశాధీశులున్ వానర
స్తోమంబుం దనుఁ గాంచి వా రతులలేజోధుర్యు లై పెంట రా
సౌమిత్రిం బురి నుంచి యాభరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ గొల్వలం
కామార్గంబున నేఁగి వారినిధివంకం బాశముం డించినన్. 231

కా. ఆవృత్తాంశము వేగువా రెఱుకనేయన్ గుంభకర్ణాత్తజుల్
లావుం డేవయుం గల్గినీరుల రణోల్లాసాప్తిమైఁ బంప వా
రావాయుప్రియసందనాదికపిబాహశక్తి వైవస్వతున్
సేవింపం జనఁ గోపగించి తమరే సేనాసమేతంబుగాన్. 232

మ. అని సేయం జనుదేర వానరసరేంద్రాసీకముల్ వారి మా
క్కిని పోరాడఁగ మృత్యుదేవి కిరతై ఘోరాజ మీరన్ వసం

భనికుంభుల్ రఘువీరు డాయఁ గని తద్బృత రణోద్వృత్తి చూ
పినఁ గోపించి సకుంభదానవుఁడు గప్పెన్ వారి బాణావళిన్.

233

కా. ఆబాణంబులు రాఘవానుజులు బాహుంకృతిం ద్రుంచినన్.

కాబాసిందున డెంద మెంతయును మెచ్చన్ దోర్బలస్ఫూర్తి న
న్నే బంటుం గెరలింపఁగా వెఱచుమీ రేపాటివా రీజయ
శ్రీ బాలామణిపట్లఁ గ్గీ బత విసర్జింపంగ నేఁ డం చనన్.

234

క. శత్రునిఁ గని నగుచు భరత, శత్రుఘ్నులు చిఱుతపిడుగు చాలచే! యోరీ!
గోత్రము దెమల్చు నిలు సీ, గోత్రముతో నిన్ను నేలఁ గూలుతు మన్నన్.

235

ఉ. దానవుఁ డాగ్రహించి తమతండ్రికి మున్ జముఁ డియ్య నయ్యెడం
దానది పూని యున్ని యమదండము గైకొని బెట్టు గొట్ట ఝం
ర్ఘానిలశక్తిఁ గూలెఱుమహాధరణీజములొ యనంగ రా
మానుజు లుర్విపైఁ బడిరి యామరశోకదృగంబుధారతోన్.

236

ఉ. తమ్ములపాటు చూచి వసుధాపతి నెమ్మది రోషశోకముల్
గ్రమ్మ నిశాటనందరులఁ గట్టెదురం గని తిట్టి వాయుబా
ణమ్మున వారిధిన్ బడి ననన్ వడి నేసి సహోదరద్వయిన్
గ్రమ్మఱు జేరి ప్రాకృతునికై వడిఁ బైఁబడి దెన్య మందఁగన్.

237

కా. ఆసంతాపము చూచి మంత్రు లిటు లేలా? సీకు శోకింప స్వా
మీ! సామీరి సమస్తకార్యఘటనామేయప్రభావాఘ్యం డై
సీసాన్నిధ్యమునందె గల్గి మును సౌమిత్రిం బ్రబోధింపఁడే
దా నందీవని దెచ్చి పంపుఁ డిపుడుం దాదృక్ప్రియాన్యాస్తికేన్.

238

కా. అన్నన్ భిన్నత మాని రాఘవుఁడు రావన్నా మరుత్పుత్ర! యీ
వన్నా! తమ్ముల ప్రాణముల్ సరగ లేవన్నా మహాఘ్యాలఁ బో
వన్నా యాపద కై నచుట్టమవు సీవన్నా విమర్శింపలే
వన్నా సీకు నసాధ్యముల్ వినుతిగోవన్నా బుధశ్రేణిలోన్.

239

క. ఆకాలంబుననుండియుఁ, గాకుత్స్థులఁ బ్రోవ వ్రతము గైకొంటిగదా
యోకారుణికాగ్రేసర!, యీకడ వితగ నుతింప నేమిటి? కనినన్.

240

కా. కేలుందోయి వికాలఫాలపదనిం గీలించి లీలాశేవుం
డేలా జాలి! భవత్సహోదరులమే గెట్లొందెనో. మిత్తి, దాఁ

- గాలుం డేగలిం బంపెనో విధి సమీకక్షోణి దండించుమం
చీలా గప్పన వెట్టినక్ దమకు ది కేల్లదో విమర్శించెదన్. 241
- కా. సీతమ్మల్ సమరంబులొ బడుటయే నిక్కంబు గావించినన్
సీతానాయక! విశ్వ మంతయును హానిం బొంద కెట్లుండెడున్
నాతోడన్ గలహించి దేవవిభుఁ డైనన్ నిల్పునే పోయి వి
ఖ్యాతం బొనమ్మతంబు దెచ్చెద నటంచాన్వామికిన్ మ్రొక్కుచున్. 242
- మ. విలసత్సౌధసువర్ణ కుంభములఁ దద్విశ్రాంతకాంతాముఖం
బుల నైకార్కశశాంకశంక లిడు నేస్త్రోలేపురం బాహవ
స్థలముక్తాంగులకున్ హవాన్వితులకున్ దావై ప్రవర్తిల్లు నే
స్థలి మందాకిని యట్టినాకమున కుద్యచ్ఛేది యై పోయినన్. 243
- మ. అతఁ డల్లంతట రా నెఱింగి భయభక్త్యన్వీతుఁ డై దేవతా
పతి చింతామణిపీఠి డిగ్గి యెదురై భాగ్యంబు చేహార నా
యతనంబుల్ ఫలియించె నాయతనమయ్యా పావనం బయ్యె నేఁ
డతివేగంబున నేగు దెంచుటకుఁ గార్యం జేమియో నావుడున్. 244
- మ. ఆమృతాంధోవర! రాముతమ్మ లరిబాహాస్సూర్తి మూర్ఖిల్లినా
రమృతప్రాప్తిని గాని కోలుకొన రిమ్మా సర్వలోకోపకా
రముగా నీ చమృతంబు నావుడు శచీప్రాణేశుఁడున్ భాగ్యమా
యె మఱేమి? యనుచున్ సుధాకలశ మియ్యం గొంచు నేలేరఁగన్. 245
- కా. గంగాభంగతరంగరంగతలరంగత్పద్మసంక్రాంతవ
క్రాంగాధ్యక్షవళక్షపక్షవిధుతోద్యద్భిందుపారంపరి
సాంగత్యాదితుషారసౌరభము మించం దండ్రి తోడ్తోడ నా
త్తాంగక్రాంతి హరించుచుం గదిసి రా నాస్వామికిన్ మ్రొక్కినన్. 246
- కా. ఆశ్లేషించి రఘూద్వహుం డనియె నన్నా! లక్షణం బ్రోచి ము
న్నశ్శీలంబు హరించి తట్లమృత మాహా! యంతలోఁ దెచ్చి పు
ణ్యశ్లోకంబు వహించిలే యనుజాలన్ నన్నుం బునర్జన్మభ
వ్యక్లాపూఢ్యులఁ జేసి యిప్పుడె భవిష్యత్కీర్తిఁ బ్రాపింపఁగన్. 247
- ఉ. మానసవేగి బౌట ఊణమాత్రన స్వర్గముఁ జేరు టద్భుతం
బొననరాదు సర్వభువనాధికీర్తికి జీవతార్చలం
బూనుట దొడ్డుగా దమృతమూర్తికి నీ కమృతాప్తి హేచ్ఛుగా
దే నుతియింప వింతగుణ మెయ్యది నీయెడవంచు నెరవఁగన్. 248

మ. పవమానుండు భవత్ప్రళాప మిది నీబంటుం బ్రకీర్తింపగే
ల! వెనం దమ్ముల మేలఁజొల్పుఁ డనుకాలాపంబు లాలించి య
య్యవనీశుం డమృతంబు సోదరులనర్వాంగంబుల న్నింది యీ
యవశత్వంబు హరింపవే యిక జగత్ప్రళా! యనం జెచ్చెరన్. 249

మ. శ్వసనం డట్టుల నేయఁగా భరతుఁడున్ శత్రుఘ్నుఁడున్ లేవ నం
తన మొప్పం బిగియారుకొంగిట జగత్ప్రళాత్తజాన్ దమ్ములన్
వసుధేశుం డలరించి పోర వివశత్వప్రాప్తి ని ద్రించువా
రి సుధన్ లేపి సుధాఘటం బనిలుచే వృత్తారి కంపెం గృహన్. 250

మ. రణనరంభవిజృంభణోద్ధతి దలర్పన్ గుంభకర్ణాత్తజా
గ్రణి తోఁబుట్టువు నేనలం గొలువ రా రాముండు పోరాడఁగాఁ
దృఢంబజాతునిచేతఁ జావ మునిచేఁ దిట్టొంది రంతున్ విభీ
షణుఁ డాడం గుశుఁ డట్టివాఁడె యగుటన్ సాధించె నస్విరులన్. 251

తే. ఆల జయద్విపమును లంకయట్టు లేలు
మని విభీషణునకె యిచ్చి యవనినేత
యింతయును సేవకా నిర్వహించి తనుచు
హనుమఁ బొగడుచు సాకేతమునకుఁ జనియె. 22

క. ఈయితిహాసముఁ జదువుచు, వ్రాయుచు నాటించుచున్నవారి కొనఁగు దీ
ర్ఘాయువు నారోగ్యంబును, శ్రేయము హనుమత్ప్రియుండు శ్రీరాముఁ డనన్.

— ౨౨ ఆశ్వాసాంతము. —

మ. చతురాజ్ఞాపనయజ్ఞ గోపన! నయజ్ఞశ్రావ్యవిజ్ఞాపనా!
యతిబోధాపనవాద్యభావనవచాద్యవ్యాద్యసద్భావనా!
గతబాధాదరసాక భేదర! రసాకన్యామరోధాదర
క్రతుమత్సత్తమసారచిత్తమమసారశ్రీనివాసత్తమా! 254

క. నవఘనవిగ్రహ! కృతదా,నవఘనవిగ్రహ! సమగ్రసాక్షిభవమహా
కవనార్హచరిత! నతలా,కవనాధికమధువిలాస! కరుణోల్లాసా! 255

కృత్వి.—

సుధీజనసుధీరసస్ఫురితదివ్యహంసాకృతీ!
సుధాశీవసుధాధరస్ఫుటమహోరిరంసాకృతీ!
విధాతృవివిధార్థభృద్విమతిరూపవద్భారతీ!
విధూజ్జ్వలవిధూనశావృతముఖాజ్ఞాశోభారతీ!

గద్య. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షవీక్షామహాత్మ్యసంప్రాప్తకవిత్వ
విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసవిసఫుష్పపుష్పగిర్యప్సవార్య
కుమారసమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయ తిష్ఠననామధేయ ప్రణీతంబైన సమీర
కుమారవిజయం బరుమహాప్రబంధంబునందుఁ గపికాలకేయాది యుద్ధంబును,
వాలనేతువర్ణనంబును, సుగ్రీవవిభీషణపునరాగమనంబును, భరతాదివీరులయుద్ధ
పరిశ్రమంబును, పంచముఖావతారంబును, శతముఖసహస్రకోటిమర్దనంబును, జానకీ
సంగరోపక్రమంబును, శతాననవధయును, బ్రహ్మాదివరప్రసాదంబును, కైలాస
యాత్రయు, విశ్వరూపప్రదర్శనంబును, అయోధ్యాపురప్రవేశంబును, రామభుక్త
కేషస్వీకరణంబును, రామదినచర్యయు, అశ్వమేధాశ్వాసుసరణంబును, రామవర
ప్రసాదంబును, కింపురుషవరాధిపత్యంబును, సమంభనికుంభోపాఖ్యానంబును, మాను
మంతుండవృతంబుదెచ్చి భరతశత్రుఘ్నులొత్తరికించుటయు నన్నది చందమా
శ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

షష్ఠాశ్వాసము.

రఘుకులచంద్ర! మరు
ద్వైరవధూవరహరప్రతాపవిధూతాం
భోరుహసఖిభాచంద్రా!
సారయశశ్చంద్ర! రామచంద్రనరేంద్రా!

1

లే. అవధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠం, దగవసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠం డాత్తనిష్ఠం
డనిలపుత్రువిచిత్రమోహనచరిత్ర, లమృతరసపూర మూర నిట్లానతియ్య.

2

భుజంగప్రయాతము.—

శతానందుఁ డాలించి నదృక్షిం బల్కి
వతిశ్రేష్ఠ! మున్తిరె వాక్రుచ్చినా రే
గతిన్ మంత్రజాలం బగస్త్యుండు వేడెన్
హితప్రాధి శ్రీరాముఁ డే మాన తిచ్చెన్?

3

మానిని.—

అప్పటిమంత్రరహస్యములో మరుడాత్మజువైభవ మమ్మనికిం
జెప్పిన దేమి విశేష మశేషము చెప్పఁ డటన్న వసిష్ఠుండు మే
లిప్పుడు నీవిన నెంచిన దెవ్వండు నెవ్వని కెన్నండు నెన్నండు నా
చొప్పునఁ దెల్పెద నూత్నతరోత్తుల సొంపుగ నీ కనుచుం బలికెన్.

4

లయగ్రాహి.—

వారిజహితాన్వయవిహారి శతకంధరసురారి జయమొంది పురిఁ జేరి ఘనలక్ష్మీ
మీటి యొకనాఁడు కనఁగోరి ఘటసూతిచనుచేర వివిధార్చన లుదారవినయం బిం
పార నొనరించి తన చేరువ మణీమయమహారజతపీఠ మిడి మీరు సుఖులై యు
న్పారుగద! బాధకులు భేరుగద! యన్నరఘువీరునకు నిట్టులనియాబుషివచించెన్,

కా.సాధుద్రోహవిధానదోహదభుజాశాఖాపలాశిచ్ఛుఁ

సాధింపఁ జనియించి రాజ వయి విశ్వం బీవు రక్షించుటఁ
సాధుల్ సాధులు గాక యెంతయు సముత్సాహాస్తి వర్తిల్లగా
బాధల్ మా కొనరింప నెవ్వ రని సంభావించు సీతాపతి!

6

క. ప్రతివిశిఖసంజనితశో, శీతబిందువరంపరావిన్ది తవితతా

యుతశతనిజావతారుని, శతకంఠునిఁ ద్రుంచు టెంత సంస్తుతి చేతుఁ.

7

క. వెఱవేకి మానె వేలుపు, దొరలకుఁ దెఱంగంటచెలులతుండుకులలోఁ

జెఱు లుడిగెఁ దపసిమూఁకల, మొఱు లడఁగెఁ మికటాక్షమున వని పొగఁదఁ. 8

మ. కలశీసంభవుఁ జూచి రాముఁ డను లోకద్రోహియా నూఱుమో

ములరే ద్రిప్పరి గ్రుమ్మినఁ జగము లామోదించు టాశ్చర్యమే

కలిగెఁ మాఱిటువంటికి ర్తిరమ యక్షద్యేష్టి లోడై తగఁ

బలవంతుం డగుబంటుగల్గదొరకుఁ బ్రఖ్యాతి రావండునే?

9

క. శ్రీహనున్నావస్థప్రతి, యాహవమున విజయ మొసంగు ననఁగా నతఁడే

సాహాయ్యమై వహింపఁగ, నాహవమున విజయ మొందు టరుదె? ముసీంద్రా! 10

క. ఇ న్నేలి? యితఁడె రణమున, మున్నె జయ మిచ్చెఁ బంచముఖముల హానూ

మన్నావస్తరణము గై, కొన్నకుమారుండు తారకుని గెల్వఁడే.

11

క. హనుమత్కువచము మూల, మరురాజప్రముఖనిఖిలమంత్రములు జనిం

చినవాఁడె లోకవిజయము, గనఁగా శతకంఠుఁ డెంత గలఁ డతని కనఁ.

12

క. ఆమాటలు విని విస్తయ, మామోదము భయము వినయ మైక్యంబుగ లో

పాముద్రాపతి రాముని, మోము గనుగొని కరాబ్జములు మోడ్చి యుఁ.

13

ఉ. ఈమతిమత్స్వరూప మది యెట్టిది? షట్చక్రం దెన్నఁ డీకి

గ్రామణి సంస్కరించి రిపుగర్వ మడంచె? బ్రభావమెద్ది? మా

లామనుషుఖ్యమంత్రజవలక్షణ మెయ్యది? యందునఁ ఫలం జే

మి? యుపాస్తి యెద్ది? వచియింపఁగడే! యన రాముఁ డిట్లుఁ.

14

— రాముఁ డగస్త్యునకు హనుమన్తాత్రమాహాత్మ్యముఁ చెల్పుట. —

చ. మునివర! నీవు సత్పురుషముఖ్యులలోన సుబుద్ధి పోహమా

హనుమరహస్యముల్ వినుట కాత్మఁ దలంచిత గృహనఁ మనం

బెనసె స్వరూపమంత్రవిధు లెల్ల గణించెద గూర్తవద్దఁ

నిను మిటువంటి వెల్ల విన వేటొక యర్హులె? నీవు దక్కఁగన్.

15

- ల. పంచముఖుడు త్రిపురభంజనుఁ డార్యాభి
మతుఁడు ఫాలనయనుఁ డతనువైరి
శంకరుం డితఁడు నింక భేదం బేమి
హరునియందు నక్షహరునియందు. 16
- క. జవరాతి కపుడు సగమై, కవ వాయక యుండి యుండి కడు వేసటి ని
త్యవిరక్తి నిలువ వచ్చిన, శివుఁడునుమీ! యితఁడు వేటు సేయకు మనఘా! 17
- క. ఏకాంతభక్తుఁ డితఁడే, గా కన్యఁడు లేఁడు నా కొకఁడు సత్యము నే
నాకార మొందుటకు నీ, లోకోత్తరుభక్తి రంజిలుటయై ఫల మగున్. 18
- మ. తను పంశశకరణంబు నాత్మయును దత్తత్కర్తముల్ నావశం
బని స్వాతంత్ర్యము మాని మద్భజన సేయం బూనె భారంబు వీ
డినఁ జుల్కందన మొందు భారవహుమాడ్కిన్ నేను నామేను నా
దనియాత్మాకృతి నేన కాఁ దలఁతు బాహ్యభ్యంతరవ్యాప్తులన్. 19
- మ. హరి యై వైష్ణవపూజ్యుఁ డయ్యెఁ బరమేశాంశస్థుఁడై తైవభ
వ్యరలిం గాచె భవిష్యదబ్బభవుఁడై హైరణ్యగర్భార్చనా
విరళత్వంబు సహించె జ్ఞానఖనియై వేదాంతవిద్యోన్నతిన్
బరఁగెదా నొకఁ డయ్యెఁ బెక్కుగతులం బాటించి కుంభోద్భవా! 20
- తే. ఆన్ని సమర్థుఁ డనవద్యుఁ డన్నియెడల
నందఱకు నాత్మహితుఁ డితఁ డఖిలమతుఁడు
ఇష్టవస్తువు నాకంటె నెఱుంగఁ డీతఁ
డితనికంటెను నాకు లేఁ డిష్టమముడు. 21
- కా. భాషేశాదులు మేము ధారుణి జనింపం దాము నేతెంచి తు
స్రావల్ సేయఁ దలంచి ఋక్షకరాస్రపంబులం బుట్టిరి
ట్టివద్యేదము లేక యట్టిగమిలో సీమాయుజుం డగ్రియుం
డై పడ్డావవిదూరుం డై పరమభక్త్యస్వీతుం డై వర్తిలన్. 22
- తే. మూఁడుమూర్తుల కిరవైన వేడివేల్పు, పుట్టినప్పడై పట్టెడిపిట్టతనము
గలిగి త్రైగణ్యదూరుం డై తెలియరాని, జ్ఞానరీతి ననిర్వాచ్యుం డైనవాడు. 23
- కా. నన్నాలించు ననుగణించుం దలఁచున్ నామూర్తి నన్ బేర్కొనున్
న న్నర్పించు నయం గనుంగొను మదిన్ నాయందె మోదించు నా
యన్నున్ నన్నును దల్లదండ్రులని పెంపానించు సర్వాత్మనా
నన్నే కాని భరింపఁ డన్య నితఁ డన్నా! యెన్న సామాన్యఁడే? 24

- తే. మత్పరాయణుఁ డగుహనుమత్స్వరూప, మిట్టి దని యన్యమెంచక యెవ్వఁడేని
యతనిదృశభక్తి భజించునట్టివాని, కతనివంటిమహత్త్వంబు లగు నిజంబు. 25
- సీ. అవి యెవ్వి యన నజేయత్వ మమ ద్భక్త్య మిష్టకామప్రదాతృత్వ మమిత
వాక్పటుత్వము కవిత్వప్రదాతృత్వంబు కామరూపత్వంబు కాలసూక్ష్మ
గతివిధానత్వంబు కాలకాలజ్ఞదాతృత్వంబు మోక్షదాతృత్వ మఖిల
కలకర్తృగుణాతిగత్వ సర్వజ్ఞత్వతత్త్వసౌఖ్యప్రదాతృత్వమలన
తే. నిగ్రహానుగ్రహత్వంబు నిర్మలత్వ, మవ్యయత్వంబు మొదలైనయధికమహిమ .
ములు న్నతస్సిద్ధములు మంచుమలకుమార, జతరగోళంబునను పసించకయమున్న. 26
- ఆ. సీవు నిట్టిసూక్ష్మభావంబు భావించి, హనుమఁ గొలుపు మనిన మునివరుండు
పంచముఖుఁ డటంచుఁ బరికించి రవిధం, బేమి? స్వామి! యనిన రాముఁ డనియె.
- క. పంచముఖపీఠహనుమ, చ్చంచద్వివ్యస్వరూపసంపద గిరి జా
చంచలనయనకు శివుఁడు ప, చించినపరిపాటిఁ డెలియఁ జెప్పెద సీకున్. 28
- శా. ఆకైలాసనగాగ్రసీమ నొకనాఁ డార్యాహుఁడేని తా
నేకాంతంబున నున్నశంఖుఁ గని స్వామి! లోకరక్షేచ్ఛ ల
క్షీకాంతుం డవతారముల్ వారయుభంగిన్ మీరు సీరూపమే
గా కన్యాకృతి దాల్చినం డెలుపుఁ డాకర్ణింతు నే నావుడున్. 29
- శా. హాసాంతూరము మోముఁ గ్రమ్మఁ బలి ప్రోయాలిన్ విలోకించి దు
ర్వాసోహుఖ్యులు మామకాంక్షజులు గారా? వార లభ్యాత్మవి
ద్యాసంపత్తి నె కాని నావలె మహత్త్వం బొందలే చంటినే
నేసంపూర్ణ శుభాకృతిందనరు టింతి! విష్ణు పాత్రుఁడైనన్. 30
- ఉ. జ్ఞాన విరక్తి భక్తి నయ సాత్విక సాహస శాంతి దాంతి వి
ద్యా నిపుణత్వ సత్వ జప ధర్మ దయా గుణ హైర్య నిశ్చల
ధ్యాన తపః ప్రభావగతు లన్నియుం దాల్చి పటుత్వ మొంది పం
చాననయుక్తి శ్రీహనుమదాఖ్య వహించి నేనె పార్వతీ! 31
- తే. ఏగుణంబునఁ జూచిన నితనికంటె
దక్కారుండు లేడు ఖనుఁ డనఁ దనరినాఁడ.
బంచముఖములు నిశ్చలబ్రహ్మచర్య
మమర లోకోపకారార్థ మై మృగాక్షి! 32
- క. ఈవదనాలుగుజగముల, లోపలిజను లట్టినను విలోకించిక దా
యపట్ల సకలకర్త, వ్యాపార మెఱింగి నొనగవలయు లతాంగీ! 33

క. ఈరూపం బారూపము, నారూపము లగుట వే ఆనంగ రా చైనన్

ఈరూపు నిన్నుఁ బాయని, దారూపము సంగరహిత మగుట ఘన మగున్. 34

మ. అలరుం గీత నృసింహ పక్షి కిటి వాహాన్యంబులం దూర్పు గు

బృలిపై నుబ్బెడిసూర్యకోటిరుచితో బాహాదశాగ్రంబులన్

హల పాశాంకుశ శూల ముద్గర కపాలానోక హోద్యద్గదా

చల ఖట్వాంగము లూని హైమవటి మించన్ వానరుం డెప్పడున్. 35

తే. పక్షకాక్షరమంత్ర ప్రసన్నమూర్తి, నావహించినపంచముఖాంశనేయు

మంత్రముబసించి భక్తిసంపత్తి బుధులు, ధ్యాన మొనరించుక్రమము సేవలకింపు.

సీ ప్రాగ్విశాసామ్య మై బాలార్కరమ్య మై కామితార్థము లిచ్చుంగవిముఖంబు

దక్షిణాశీల మై దంష్ట్రకరాళ మై శ్రీకరం బగు నారసింహముఖము

పశ్చిమోద్ధండ మై పటువజ్రతుండ మై గరళాపహృతి మించు గరుడముఖము

నుత్తరోదార మై యురురుకృపార మై కృష్ణదీప్తి ఘటించు గిటిముఖంబు

తే. ఊర్ధ్వ మొరసి సురారుల నుక్కడంచు

హయముఖముగూడఁ శౌచంచయాననములు

పరగుఁ బదియైదుకన్నులు బాహుదశక

కనకచేలంబు లూహింతు రనఘమతులు.

37

క. ఈయన పదిబుజములఁ దగు, నాయుగములు పదియొండలఁచునతఁ డొందు జగ

జ్ఞేయప్రభావ మఖిల, శ్రేయము లరిభయపిబలవిశేషము లతివా! 38

తే. అయిదుముఖములు మీఁనాయూయివేల్పు, లొనఁగుఘటములుదానియ్యనోవుఁగానఁ

దనస్వరూపమునందే నిదానమయ్యె, సర్వజీవాత్మకత్వంబు చంద్రవదన! 39

మ. తను నానాభరణాభిశోభితమహోదారాంగు రక్తానులే

పరు రక్తాంబరు రక్తమాల్యధరు శుంభద్రక్తవర్ణున్ మనం

బునఁ జీలించిన నిచ్చుఁ బంచముఖుఁ డాహ్లాద్యేస్థితార్థంబు లా

యన మంత్రంబుఁ ద్రిసంధ్య లెంచిన వశం గౌ మూఁడులోకంబులున్. 40

క. ఈమంత్రశిరోమణిగా, దే మున్ను కుమారకునకు దేవజ్యేష్ఠం

డామూలాగ్రము దెలిపిన, నామహిమ పహించి విజయ మాతఁడు గాంచెన్. 41

చ. విను మది యెట్లు లన్న మును విశ్వభయంకరమూర్తి తారకుం

డనుపాలదిండిమస్నేదోర యూటి సుధాంధుల నేలఁ గూల్చి యు

క్తునఁ దన కీడుగాన కనిఁ గోరి యెదిర్చినఁ బెక్కుగాలముల్

మనశామరుండుఁ బోరి వినుమానముతో వనపోకయున్నెడన్.

42

లే. వేల్పు లబ్బారి నలువకు విన్నవించు, జిలువఖాణంబులుండులేదీవదీరుఁ

జేరి వెఱుగందుదురె చెండి పోర నిట్టు, లనుచు నల్లనఁ బలుకుఁబోయాలిమగఁడు.

కా. ఏకాంతంబునఁ బల్కె శత్రుఁ డధికుం డీ వెంశయ్యఁ శ్రాంతియుఁ

గైకొన్నా వటు గాన నాత్మ బలరేఖఁ గెల్వ లేమి కిటఁ

లొకాతీతుఁ ద్రిలోకపందితుఁ గృపాశుం బంచవక్త్రాన్వితుఁ

శ్రీకంఠాత్మకు నాంజనేయు మదిలోఁ జింతింపుమా పట్టుఖా! 44

క. అని పంచముఖహనుఁడు, న్నను పువదేశించి చనఁ గుమారుఁడు దానఁ

దనశ్రమము దీఱ నొకపరి, మనమున స్మరియించి శక్తి మార్తుని వైవఁ. 45

క. తారకుఁ డంగారకనిభ, తారకుఁ డురుమ స్తచలితతారకుఁడు బలా

దారకుఁ డవహృతదైవత, దారకుఁ డపు డుష్పకడలిఁ దాటునఁ బడియెఁ. 46

క. పంచముఖమంత్రయంత్రము, మించుఁ భవపంచకము సమిష్టయచంగ

త్కంచుక మవహృతపాతక, పంచక మవితాఖలప్రపంచక మగుచుఁ. 47

క. అనిన పని యోడశాక్షర, మనురాము గాక యెన్నిమంత్రములు గలూ

వనిలజుఁ డాయామనువుల, ననుబొందెడురూపు లెట్టి పనిన శివుఁ డనుఁ. 48

క. భావిబ్రహ్మవరంబులు, గావే వర్ణంబు లతఁడె కాఁడే తత్త

దైవము తస్యంత్రంబులు, గావే శ్రుతు లెన్ని దెలుపఁగా నాతరమే? 49

ఆ. విన పను ముపాస్త్ర నిఖిలార్థములు శీఘ్ర, మిచ్చుమంత్రమణుల నేర్పరించి

తత్తద్వర్షరూపభారియా సామిరి, ధ్యానవిధి గణింతుఁ దలింఁబోడి! 50

సీ. తప్తకాంచనధగద్ధగతనివ్యశరీరు నానావిధప్రసూనమయహరు

బాలార్కకోటిప్రభాభాసితముఖాంబు నుపవీతధవళకాంత్యవగత్సా

ఖాలలోచనకుండలాలంకృతకపోలుఁ గటిబద్ధకాపీనకనకచేలు

సురవిద్విషదృశ్యంకరటంకిగిరిహస్త దైవత్రయాత్మకత్వప్రశస్త

లే. మేరుగిరిచైతన్య గురుశౌర్యధీరవర్యు, రమ్యగుణవాను సువిలాసు రామదాను

సారమనుశంతు హనుమంతు నశ్యవంతు, మతిఁ దలంతు గణింతు నమస్కరింతు. 51

పంచచామరము.—

జపాప్రసూనకాంతిమంతు కాంతిమంతుఁ ద్ర్యక్షరీ

పాత్మకస్వరూపకాలికాపకేళిశోన్మన

స్తవస్వీదుస్తరప్రచారుఁ దత్తదంగసంగకాం

త్యపారభూషణాభిరాము నాంజనేయుఁ గొల్పెదన్.

కా. లంకాదాహవిధాపధానుఁ గరుణాలక్ష్మీహరిద్రప్రభా
శంకాసంగశిశంగనేత్ర విలసచ్ఛరిత్ర లోకస్తుతా
లంకారాంచితు హీరవర్ణ నమృతాలాపుక శుభాష్టాక్షరీ
పంకజాభిమహానూజ్జ్వలముఖుక భావించు భావంబునన్.

53

ఉ. ద్వాదశవర్ణమంత్ర మణిదామవిభావిభవాభిరాముఁ గుం
తాదిరణోగ్ర సాధనమహాభుజభీము నవోదయస్ఫుర
ద్వాదశభానుబింబనిభధాము సుధామధురోక్తిధాము నా
నాదురితాపహప్రవణనాము వలీముఖసోముఁ గొల్చెదన్.

54

పంచచామరము.---

త్రయోదశాక్షరీవిరాజితస్వరూపు జానః
భయావహప్రతాపుఁ బద్మబంధుపుత్రబంధురా
శయాను గాంచితానులాపుఁ జంద్రహీరతారకా
పయశకళాకలాపు భావిభారతీపుఁ గొల్చెదన్.

55

మ. భయసంసారవిదూరుఁ బితృరుచిసంపచ్చులఁ బాశాంకుశా
భయటంకోగ్రచతుర్భుజుక మకరికాప్రాణాపహరక్రియా
లయు దేవాసుర నేవితాంఘ్రియును మాలామంత్రప్రవృత్తయీ
మయసింహాసన మధ్యభాసితు జగన్తామృక హరిం గొల్చెదన్.

56

క. అని యివ్వీధమున ధ్యానంబున కనుగుణఫణితి హనుమఁ టిగడనయ్యెన్
జనుఁ డభిలాషుచ్యుతుఁ డై, తనశలఁచినచింతితములు తడయక చెందున్.

57

లే. అష్టమి చతుర్దశి విశేష మర్క-మూల
మున వసించి హనూమంతుఁ బూజనేయు
నలివ! ముఖ్యంబు ద్వాదశి యంతకంటె
సర్క-వారంబు హనుమత్ప్రియం బొనర్చు.

58

చ. వనితరొ యర్క-మూలమున వాయుజురూప యొనర్చి రక్తచం
దనకుసుమాదులం దొలుతఁ దత్పదపూజఘటించి జ్ఞానపం
తుని ద్విజానిక సప్తర్యఁ బరితుష్టుని జేసి భుజింపఁబెట్టి యి
ట్లనయము పర్వపర్వ మిగునాతఁడు చెందు సఖీప్రితార్థముల్.

59

క. ఎక్కడె దనిలజపూజా, భాక్తిగర్భకులకును శస్త్రపవనభమరు
ద్వికాగ్రభయము లిటు లిం, పెక్కినజనుఁ డతనిఁ బొగడు టెఱింగింతు నిఁకన్.

- కా. సీతాశోకదవానలాపనయవర్షీ యస్సుధాబంధువా
శ్వాతుర్యాత్తు రామపాదయుగళీసంసేవనానృద్భ
క్షేతకపద్మ దశాననాదిదనుశ్రేణీమదోద్భేదని
ర్హాతప్రోద్ధతముష్టిహూతు గిళితోగ్రహ్యోతు నేఁ గొల్పెదన్. 61
- సీ. ఫలమనీషాహృతప్రత్యగ్రమార్తాండ! యాపదంధతమిస్త్ర మాపవయ్య
పంచవక్త్రత్వసంభరితగారుడవక్త్ర! బహురుజాభుజగాళిఁ బాపవయ్య
బ్రహ్మస్త్రకృతపాశబంధనిర్బంధన! భవబాధముల హరించంగదయ్య
శాఖామృగవ్యాజసాక్షాన్తహేశ్వర! లనమానవిభవంబు లానంగవయ్య
తే. యమితబాహ్యంతరానిసంహరణశూర!, నావిరోధుల నాశ మొనర్పవయ్య
సేవకమనోగణేయ! సంజీవరాయ!, మన్తనోదుకఖనివహంబు మాన్యవయ్య. 62
- మ. అని సంకల్పవికల్పదూరుఁ బరమాత్మాకారు ధూమ్రాక్షము
భృనికాటాభ్రసమీరు మేరునగధైర్యాధారుఁ గీర్తించున
జ్జనుఁ డిప్తిార్సమృద్ధిఁ దత్కృపరహించుం బుత్రపౌత్రాభివృ
ద్ధినిరాశంకచిశుద్ధబుద్ధి నజహత్తేజోధికుం డై మనున్. 63
- కా. హాహాకారముఖాంతనిర్వచనలోద్యజ్ఞాల్లికాభీల మై
బాహుభావిశక్తైల మై పటుతటిద్భాశోభినేత్రాతపీ
క్షాహంకారకరాళ మై కహకహోదారాగ్భటిక్ దైవసం
దోహం బెంచ రహించు వీరహనుమ ద్రూపంబు రూపింపఁగన్. 64
- క. జ్వాలాహనుమద్ద్రూపము, కాలానలకీర్తికాప్రకాశము బహుదే
తాళవ్యాళభయాపహ, మాలోకింపఁగను దుస్సహం బెవ్వరికిన్. 65
- కా. సాకేతాధిపదివ్యోమలసదాబ్జన్యస్తహస్తాబ్జ నా
ళికప్రోద్భవముఖ్యు డై వనుకేళీలోలు వజ్రోపల
వ్యాకీర్ణాంచితమైమకుండలయుగ్మక్ వాయూద్భవుక్ భక్తితో
నేకీభావము చేసి భావమున నూహింపఁ శుభం బిం పగున్. 66
- క. అని తెల్పె శివుఁడు పార్వతి, కనినం గలశజుఁడు రాఘవాధిప! మఱియున్
హనుమత్పరమంత్రంబులు, వినిసింపు మటన్న రామవిభుఁ డి ట్లరియెన్. 67
- క. అమరున్ వట్టింశద్వర్ణమయం బై యొక్కమంత్రరాజము తద్వ
ర్ణముల నిజాంగవ్యాసము, సమసూర్చినజనుఁడు చెందు సకలేశ్వతమున్. 68
- క. ఇందున బ్రహ్మయు బుషియును, ఛంపము డైవంబు నీడశక్తులు కలొప్ప
క్తిం దెలిసి బుధుఁడు తత్పతి, యం దూనెడుధ్యాన మెట్టు లనిన నిఘంపఁగన్. 69

సీ. సుందరోన్నతశీఁజి జుట్టి వచ్చిన వాలవల్లితో జిగిపాలవెల్లితోడఁ
బరిహార్ణ సంద్ర బింబము విడంబము నేయు మోముతోఁ జిటునవ్వు మోముతోడ
రత్నకుండలకాంతిరంగు లీచకపోలపాళితో ముత్యాలతాళితోడ
మగరాలతెగరాలఁ దగుశుభ్ర రదనాశిరూపుతో నునుఁబచ్చమాపుతోడ

తే. హైమయజ్ఞోపవీతపీతాంబరాశీ, నాపరాంగవిలంబశిఖాంబుజాత
కీలితకరద్వయాకారలీలతోడఁ, దనరుగుణవంతు హనుమంతుఁ దలఁపవలయు. 70

క. భవభయదారిద్ర్యోప, ద్ర వవిద్రావణనిరూఢదారుణముద్రల్
నవముద్రలు నవముద్రలు, నవరించినపుణ్యకాలి సర్వజ్ఞఁ డగున్. 71

క. లోకారాధ్యము శుభదీ, ప్రాకారాస్పదము భవభయూపహ మగ్ని
ప్రాకారమనువు వజ్ర, ప్రాకారము సాధకునకు పరమముసింగ్రా! 72

క. హనుమద్ధ్యోతీస్త్రుతి, ననఘా! నశియించు బ్రహ్మహత్యాదిమహా
ఘనికాయము జపియించిన, గనరాదె? యభీష్టితములు కైవల్యంబున్. 73

పంచచామరము. —

అనుష్టుభాఖ్యమంత్రరాజ మష్టభూగియకం
బనేకముద్విధాయకం బపాస్తకత్తుసాయకం
బు నై చైలంగు నేకవర్ణపున్ మనూత్తమంబెకా
యనేకవర్ణసిద్ధిఁ జేయు నాశ్రయించువారికిన్. 74

పంచచామరము. —

మహావిభూతి లియ్యనేర్పు మాయనేర్పుఁ గల్గెఁగా
మహాసుఖాభి నోలలార్పు మానసార్తిహవ్యభు
క్తహార్పు లార్పు నిట్టి దంచు మాకు నెంచ శక్యమే
మహావిభూతినామదివ్యమంత్రమాత్మవిస్తణి! 75

క. చింతామణి దానాహృత, చింతామణి యనఁగ వేఱె చెప్పఁగ నేలొ?
చింతించినంత సుతత, చింతితసంతానఫలవిశేషము లొనఁగన్. 76

ఉ. కంబునిభోపవీతలత కైరవబంధుసహస్ర కాంతి హే
మాంబరమున్ భుజాయుగ ముదంచితకుండలముల్ వెళంగ నే
త్రంబులు జ్ఞానముద్ర యరుతప్రియుఁ గల్గి యనుష్టుభాఖ్యమం
త్రంబునఁ దేరిల్లుపరదై వము శ్రీహనుమంతుఁ చెప్పడున్. 77

క. అక్షారిఁ గూర్చి నాలుగు, లక్ష లక్షపు జపించులలితాత్మఁడు న
ర్గక్షేమంకర మగుత, త్సాక్షాత్కృతిఁ గాంచి నిత్యసంపన్నఁ డగున్. 78

తే. ప్రకటమధ్యాహ్నరవివర్ణ రత్నకుండ, లాకలితవర్ణ జ్ఞానముగ్రాక్షవలయ
దీపితుఁ దలంచి విజ్ఞానదీపమంత్ర, మాఱులక్షలు జపియింప హనుమ మెచ్చు. 79

సీ. ఇచ్చు నెచ్చినకోర్కె లిచ్చు మెచ్చులచ్చెట్టుచుట్టు నెట్టనిచందు చట్టుదిన్నె.
సున్నమిన్నలవన్నె గన్నసిగవుగదై నిరువంకఁ జెఱఁగంటిదొరలు గొలువ
నెలకొని పసిఁడిటింగులరంగు గలవింతవగవ్రాతపని బైరవాసుపసిమి
కనుదోయి పున్నమకలువనెచ్చెలిహెచ్చునెమ్మోము వేల్పుమన్నీనివింటి

తే. వంటినుడుదోక వెఱఁ బాపి వలయుతలఁపు
లొసఁగు టెఱిఁగించుకేల్దొయి పొసఁగువేల్పుఁ
దలఁచి మది నైదులక్షలు తలఁపుమిన్న
గొణఁగికొన్న ఫలించు లోఁ గోర్కె లెల్ల.

80

క. మును నొడివినయష్టాక్షరి, యెనిమిదిలక్షలు జపింప నింపగునదృ
క్షిని బదిలక్షలు నొడివిన, మునినాథ! దశాక్షరంబు మునమిచ్చు ననక. 81

తే. కలశజాడు రామచంద్రునిఁ గని యపష్ట, భాగ్యమంత్రంబు జపియించినందువలన
నగు ప్రయోజన మిదమిత మని వచింపు, డనిన ని ట్లని రఘురాముఁ డానతిచ్చె.

సీ. షడ్వాసజపమున సత్కవిత్వము నేర్పు నొకయేట సుజ్ఞానయుక్తి నలరు
హాయనద్వయమున నపమృత్యువుఁ దరించు మూఁడేడులను గాలమును హసించు
దనరు వర్ష చతుష్కమునఁ జిరాయువుఁ జెంది యారోగ్యవంతుఁ డౌ నైదునమల
భోగభాగ్యసమృద్ధి బూను నాతేడుల సప్తవర్షంబుల జరఁ గ్రమించు

తే. నెనిమిదిటఁ దొమ్మిదింట సర్వేస్థితంబు, లింగ్రియజయంబు గనుఁ బదియేడులకును
సకలభవనవశంకరప్రకటమహిమ, మెనయు జాపకుఁ డిది సిద్ధ మనఘవర్మ. 83

సీ. ఇరువదేడుల మింట నెగిరిపోవఁగనోపు మొనయు నెచ్చటికైన ముప్పదింట
నలువదివత్సరంబుల మనోవేగి యా నితరాంగములఁ జొచ్చు నేఁబదింట
నఱువదినమలఁ బాయక కామరూపి యా డీకొను గిరియైన డెబ్బదింట
నెఱుబదివర్షంబులను సిద్ధఁ డై మించు దొరయు భూతుల నెల్లఁ దొంబదింట.

తే. సిద్ధసంకల్పుఁ డై సదాశీవునిలీల, హాయనశతంబులఁ గృతార్థుఁ డగుబుధుండు
అఖిలషించిన నపవర్గమైనఁ గలుగు, నమ్రహామంత్రమహిమ మే మని గణింతు. 84

ఆ. వేయినుద్దు లేల వినుము భూతప్రేత, శాకిసిశాచసముదయములు
సంస్కరించినంత జరగుఁ గుష్ఠాదిక, దుష్టరోగములును దూలిపోవు. 85

క. సంకెలలఁ దగిలినాతఁడు, శంకింపక యొక్కదినము జపియించినచో
సంకల్పించినపోలిక, సంకెల ఛని తమకుఁ దామె నడలు ముసింద్రా! 86

- క. మతి భుజబలాబు కీర్తియు, భృతి నిర్భయ మజడభావరీతి యదోగ
స్థితివాక్పటుత్వ మనిలహస్తృతిఁ గల్గఁగ మాత్ర జపమునేయఁగలేదే? 87
- క. తెలియదు గాక మువ్వలు, దలఁపఁగ మాహనుమకంబై దైవతము స్సం
త్రలలామంబునకంటెను, బలమంతము గలదే? యేల జహుభేదంబుల్? 88
- శా. కల్పక్షౌఙ్ముఁ జేరి కాయఁ దనకుం గాక్షించిన ట్లల్లుసం
కల్పంబుల్ వహియింప కాత్తనుభుమే కాంక్షించి శశ్వద్దయా
కల్బున్ శంకరకల్బు భక్తపటలీకల్బున్ గుణాకల్బు హృ
త్తల్పస్థాయిగఁ జేసి తన్మనువు నిర్మంబున్ జపింపందగున్. 89
- మ. అనిశంబున్ జనియింపఁడేని యొకనాఁడైనన్ దినద్వంద్వ మై
నను ఘనస్త్రయమైన నొక్కనెల యెనన్ వత్సరం బైన నో
పినచందంబునఁ గాలదేశగుణసంభేదంబు లీక్షించి త
న్మనురాజంబు జపించినం గలుగు సంవత్సోక్షముల్ కుంభజా! 90
- క. హనుమస్త్రుచింతామణి, మొనయక జనుఁ డెన్నిమంత్రములు గొణఁగినఁ గ
ల్గునె? స్వానుభూతిలీలా, జనితానందైక మోక్షసంపద జగతిన్. 91
- క. జవఫలమొ దెనిలజుఁడంట, జవమంత్ర మువ్వుభాఖ్యస్సనువంట త
జ్జిత కిహాముత్రానం, దవరంపర గలుగదో యనఁగ నేమిటికిన్? 92
- మ. వరదైవం బగునాజనేయుని సదా భావించి రంభావనాం
తరవాసిన్ హనుమన్ దయాజలనిధిం దాసోహ మంచున్ నరుం
డురుభక్తిన్ స్మరియించెనేని యిహమం దుత్సాహి యానేకదా
జరగున్ నిత్యవదంబుఁ గూర్చి పిదపన్ సత్యంబు ముష్టాటికిన్. 93
- క. నా విని ఘటజుఁడు హనుమ, ద్వేవార్చన నేయువిధము దెలుపంగదవే
యొనిశ్చైక్యహితోక్తిసు, ధావైభవ! యనిన రామధరణీకుఁ డనున్. 94
- లే. ఆనఘ! బ్రాహ్మీముహూర్తంబునందె లేచి
గురువులకు మ్రొక్కి యనుమతి గొని బుధుండు
ప్రాశ్నాంబున నైన నుదబ్ధాంబు
గా నయిన నాత్మగృహసీమలాన నిలిచి. 95
- క. ఎనిమిదియావరణములను, హనుమచ్చక్రము లిఖించి యందు హనుమం
తుని నావహించి ప్రణవ,ధ్వనితో వివిధోపచారతత్పరమతి యై. 96
- సీ. గురువరగురువులఁ బరమేష్ఠి గురువుతో మొదటియావరణాగ్రమున భజించి
గజరాజముఖ చండికా భారతీ శ్రేత్రపాలర లెంకవరసింహి గొల్చి

యర్కజ జాంబవ దంగ దర్శభ నల నీలుల మూడవసేల నెంచి
యష్టదిక్పలర నవలీనాల్వభూమికాంతరంబునఁ బూజ లాచరించి
తే. యష్టశక్తుల కైదవయడ మ్రొక్కి, నారదాదుల కాటవదారి నెరంగి
చక్రవారణముఖ్యుల సర్వదివిజృంభిత మిగిలినరెండుసాలములఁ జొగడి. 97

మ. ఖలుభక్ష్యంబులు పాయసాన్నములు రంభాముఖ్యునానాఫలం
బులు తీరంబులు లడ్డుకంబులు మహాపుండ్రే త్తుఖండంబులు
తళిగల్ నీటి నివేద మిచ్చి మఱి మీఁదఁ బాద్యసీరాజనం
బులు పుష్పాంజలియుఁ బ్రదక్షిణము లింపుల్ మీఁదఁ గావించుచున్. 98

క. అమితప్రణామములు మీ, మహాత్మా! మదూర్తితాపరాధశతనహ
ప్రములఁ దలంపక కరుణను, త్తమియింపం దగునటంచు సంప్రార్థనతోన్. 99

సీ. ఓంనమో వాయుదేవోద్భవాయ భవాయ లాకారయే వార్ధిలంఘనాయ
సీతార్తిహరిణే శ్రీరామదూతాయ సిద్ధాయ కపిలౌకశేఖరాయ
దశకంఠదోర్ధ్వదళనోద్ధతాయాశ్చధూమ్రాశ్చహరణైకదోర్బలాయ
సుభగాత్మనే బృహత్సుత్రవనే విజితేంద్రియాయ కపీశ్వరేశ్వరాయ
తే. పరమకవయే నమోస్తు మాం పాహి పాహి
యని నుతించి స్వకీయహృదబ్జనీధి
హనుమ నెలకొల్పువాడె కృతార్థుఁ డనుచు
మఱియు శ్రీరామచంద్రుఁ డమ్మాని కనియె. 100

మ. తమకాంక్షల్ ఘటియింప నింపగు సమిద్ధవ్యాజ్యలాజాపయః
ప్రముఖద్రవ్యము లర్హ మైనగణనం బాటించి విధ్యుక్తకుం
డములక వేల్చి కృతార్థులౌదురెకదా నట్టింట్ల సామీరిరూ
పముఁ జిత్రించి భజించి చెందుదురు సౌభాగ్యంబు లాశోక్తముల్. 101

తే. సర్వలక్షణసౌభాగ్యసంగతముగ, హనుమవిగ్రహ మెనరించి మనుజుఁ డెవ్వఁ
డేని తనయింట్ల నర్పించెనేని వాని, కరుణె సంకల్పసిద్ధియౌ టనఘచరిత! 102

ఉ. ఇంతయు నీకుఁ గాఁగ వచియించితి నన్యు లనర్హు లాట నే
కాంతముగా వచింపు మధికారులు గల్గిన నంచు బ్రహ్మ సీ
ద్ధాంతరహస్య మంతయుఁ గృపాన్వితుడై పరిపాటి రామభూ
కాంతుఁడు దెల్పఁగా విని యగస్త్యుఁడు కేల్గవమోక్షులతో ననున్. 103

ఆ. మీయనుగ్రహమున వాయుసూతిస్వరూప, మంత్ర జపవిధానమహిమ రెల్ల
వింటి నతనికరుణఁ గంటిఁ గృతార్థుడ, నైతి నని యథేచ్ఛ నరిగె నంత. 104

చ. మనుకులరాజమాళి హనుమన్త హిమంబు జగద్ధితార్థ ము
 మునికి గణించుటల్ వినినపుణ్యుండు శాశ్వతభోగభాగ్యముల్
 గను ననుచున్ వసిష్ఠుఁ డను గౌతమసూతి ముసీంద్ర! తత్కథల్
 విన విన నింపుపుట్టె మఱి వింతలుగల్గినఁ బెల్చువే యనన్.

105

ఉ. అన్నయకాలి పల్కె వినవయ్య! మునీశ్వర! వాయునందనుం
 డెన్నివిచిత్ర లీలలు వహించినవాఁడో యుగాంతరంబులం
 దన్నియు నెన్న నాతరమె? యార్థముఖంబుల నేను విన్నదిం
 గన్నది తోచియున్నయది గౌరవలీల నుపన్యసించితిన్.

106

— శ్రీ కృష్ణుండు హనుమంతునిచే గరుడగర్వభంగము చేయించుట. —

సీ. ఏవక్షేపక్షవిక్షేపానిలోద్భవ్యులై గులపర్వతంబులు గునిసియాడు
 నేవులుపై వచ్చి యింద్రాయుధము రోమమాత్ర దానమునకుఁ బాత్ర మయ్యె
 నేవిహంగమునామ మించు కెంచినఁ జిల్వరాచవారలబిటారంబు లాఱు
 నేఖగేంద్రునిడాక కెదిరింపఁగాలేక నాకలూకము గతాలూక మయ్యె
 తే. నట్టివిశ్వంభరాశ్వమై యలరుతాద్భుత్య, వాలరోమాగ్రమున నేల వ్రాలఁ జేసెఁ
 దుంబురుని నారదుని గెల్పెన్ దొడరిగాన, కలన నటువంటిహనుమ శక్యంబె పొగడ?

క. జవనత్వగానవిద్యా, ప్రవణుం డగుహనుమఁ బొగడ బహుముఖములు గ
 ల్గి వెలయు శేషాదులభర, మవునె? యన వసిష్ఠనకు శతానందుఁ డనున్.

108

ఉ. ఏమని యంటి రివ్వడు మునీశ్వర! మిక్కిలివంత యయ్యెడున్
 రామునిదూత యేయుగమునన్ గరుడోద్ధతి మాన్వె? బాటచే
 నేమినిమిత్త మామునుల నిష్ఠఱు గెల్చె? వివాద మేల? తా
 నామకొనెన్? గణింప నగునన్న వసిష్ఠముసీంద్రుఁ డిట్లునున్.

109

ఉ. శ్రీ రమణీమణిశయకు శేశయలీల శుభైక రేఖిన్
 దీరగు ద్వారకాపుర ముదీర్ఘహిరణ్మయగోపురాగ్ర త
 స్తారమృగేంద్రదర్శన ముధాగతసాధ్వన ధావదభ్రగం
 గారుచిరాంబుపానకుతుకత్వరిలోపగతేంద్రదంతి యై.

110

మ. శతమన్యువలసౌధమేఘతలికై శ్యామామణుల్ చంచల
 లత లై కన్నదువీధికానదులకున్ లాలాస్వరంగత్తురం
 గతతుల్ ఫేనమిశ్ర త్తురంగములజోకన్ బెల్చుకేళీనగ
 వ్రతికై శోణమణిప్రభల్ జడలలేవన్ శీవి గుల్కుంబురిన్.

111

ఉ. ఆపురి ద్వాపరాంతమున నంబుజనాభుఁడు భూమిభారమున

బావుటకై జనించి పరిపాలన నేయుచు శత్రురాజు

తూవరతంతుఁడై నుజనసంతతిచింతితముల్ ఘటించెగా

నోపి యమానుషైకమహిమోజ్జ్వలసంపద నొప్పు నెప్పుడున్.

112

నీ. చెలువొందు నొకవేళ శ్రీరుక్మిణీకుచప్రసవమంజరులవై భ్రమరలీల

శయనించు నొకపూట సత్యభామాభుజాశ్లేషపంజరములొక జిల్కపోల్కి

సరిమించు నొకమాటు జాంబవత్సధరపల్లవరక్తి మదళోకిలములేచ

మెల పొందు నొకరేయి మిత్రవిందానందకరవయస్సరసిలొక గలువకరణి

తే. జేలంగు భద్రాచలమబ్బుబలె నుదంత, మణితగర్జితములక గీకిమతిక గళింద

కన్యమొగమున లక్షణాకాంచిమృగమ, దేంద్రమణిరేఖ నొక్కొకయెడల తొరి.

చ. చికిత్సకానిస్త్రిమైఱుంగుచెక్కిలి నొక్కిన నొక్కసీలకై

శిక నిలువెల్లక బెంబెమటచిత్తడి హత్తగక గన్న మోడ్చి చే

ప్రకుం బ్రతిలేక లొక బరవశస్థితి నూరకయున్న సెంతసా

త్వికమని భావగృహితగతిన్ హరి ముంచుఁ ద్రపాపయోనిధిన్.

114

మ. వివిధోద్బాసలతాకుడుంగముల గోవిందుండు మాధ్వీకమి

దువులం దోగిన మాధవీలతికపొందుం బెందువుగత్తులన్

లవలీపత్రములన్ గణించి యొకతెన్ లజ్జాన్వితం జేయుచున్

గవయన్ మ్రోజునుదోయి జెక్కుగవ వాకల్ గన్న స్వేదస్పృతిన్.

115

మ. ప్రసవాకల్మితతల్పనీమ నొకలేద్రాయంపుఁబూఁబోడి నిం

పెసఁగన్ గూడి నుఖించి వేటొకతెపేరే తప్పి వాక్రుచ్చి చి

ల్కసమాఖ్యం బ్రకటింప నల్కసన వాల్కందోయి బెల్కన్ హసిం

ప సరోజేక్షణుం డెంచె బూర్వభవసాభాగ్యంబు భావంబునన్.

116

మ. ఒకమంథాచల మాత్మరూపమున నుద్యోగించి వై దాల్పనో

పక కూర్చాకృతిఁగన్నఁవెన్నుఁ డొకచోఁ బైకొన్నద్రాయంపుబా

లిక బలేసిబైపుగుబ్బగుబ్బలు కేళిన్ టొమ్మనన్ గ్రష్టి పా

యక యున్నన్ సహించుటం గనుట నైక్యంబంచు నెంచన్ దగున్.

117

ఉ. కాచిమెఱుంగుమోవి నునుఁగాటుకరేక ప్రయాంఘ్రిలాక్షకుం

దావగుపేరురంబు గల తన్ గని వేటొకయింతి కిన్కమో

మావలఁజేయఁ జూపు నలు పన్నును నవ్విదదాన నైల్యమం

బోవ నురోమణిప్రభలఁ బొందును తొరి ద్వితీయశంకకున్.

118

- క. ఈలీల సీలవద్దఁడు, స్త్రీలం దమి వేలుకొని విశేషించియు న
త్యాలోలేక్షణ నెంతయుఁ, బాలించుం జను వొసంగి పరమస్త్రీలికా. 119
- సీ. పట్టంపుఁజెలులలోపల నెల్లఁ దను మెచ్చి చన విచ్చి తమి హెచ్చి మనుచుననుచు
నొకపువ్వు భీష్మకన్యక కిచ్చె నని తాను గినుకఁ బూనిన వేడుకొనియె ననుచుఁ
దనతోడ గరుడవాహనము నారోహించి దేవతాపూజ లందించె ననుచుఁ
బాకకాసను గెచ్చి పారిజాతము దెచ్చి తనకేళివనములూ నునిచె ననుచు .
- తే. సకలసౌభాగ్యసౌందర్యసౌమమర్య, లక్షణంబులఁ దానె శ్రీలక్ష్మీననుచు
నన్యకాంతల సరకునేయక మదిం చె, నంతకంతకుఁ బొంగి సత్యాలతాంగి. 120
- ఆ. ఈగిహ్రాను దెచ్చి యిచ్చి మచ్చిక నేయఁ, బంకజాక్షి యిటు లహంకరించె
నింగలంపుమంట నింధనంబులు వైచి, నెయ్యి వోయ మఱియు నిగుడుకరణి. 121
- ప. తత్కాలంబున. 122
- చ. నరకుని ద్రుంచి దైవతవనద్రుమముం దెకలించి ద్వారకా
పురి కరుదెంచి పక్షికులభూషణుఁ గాంచి ప్రయాణశత్రుసం
హరణముఖప్రయోజనములందు భరించుట కీవు గల్గదు
ష్కరపుఁబలుతో ఫలించె నని శౌరి ఖగేంద్రుని గారవించినకా. 123
- సీ. జవనశ్వములయందు సకలలోకములలోఁ దనయంతవాఁడు లేఁ డనెడుమాట
వైష్ణవాగ్రణులలో వైసలేయుండె గాక ఘనుఁడెవ్వఁ డని పెద్ద లనెడుమాట
యేకార్యమునకు నీవేకదా! సాహాయ్య మని జనార్దనుఁ డప్పు డన్నమాట
విశ్వంభరుం డైనవిష్ణుని భరియించు నెంతవాఁ డని భక్తులెంచుమాట
- తే. దనమనంబున గోచరించిన నొకించు, కేనియు వివేక మెంచక దానవారి
కెప్పుడు దనకంటెఁ బరమాత్ముఁ డెవ్వఁడనెడు, గర్వము జనించెనావేళ గరుడుసికిని.
- క. వినతానందన సత్యావనితాదుర్బదము లెఱిగి వనజాక్షుఁడు త
జ్జనితాహంకృత లడఁచుట, కొనరిక గలయొకయుపాయ మూహించునెడకా. 125
- సీ. కైలాసశిఖరి దేరోలగంబై పార్వతీదేవితోఁ గూడి దివిజు లెన్నఁ
బరమేశుఁ డున్నఁ దుంబురునారదులువచ్చి కొలుపుఁమ్రొక్కు లొనర్చి గూరుచున్న
తఱిఁదుంబురుండు మున్ను తాను గానము చేసి రక్తి గన్నింప సారదుండు వెనుక
విసికిచేసిన మెచ్చి విశ్వేశుఁ డిప్పుడు పాట నీటయ్యె సన్ధాట పలుకు
- తే. నంతఁ దుంబురుండు నాదుగానములొన, నితనిగానములొపల నెద్ది రక్తి
యనిన నీరక్తి నలుప సత్యముగఁ దేర్చు, సత్యమున కేగుండన్నఁబ్రసాద మనుచు.

- చ. ఇరువురు త్రోవలోఁ జనుచు నెవ్వఁడు నావలెఁ బాటపాడ నే
 ద్పరి? యని సారె నారమఁడు పల్క నింకేటికిఁ బాలు నీరువే
 ర్పలుచుచుచూయి నెక్కుదొర పల్కెడు నూరక గద్దుటంచుఁ దుం
 బురుఁ డన నిట్లు లొండొరులు పోరుచుఁ జెప్పెర ధాతపాలికిన్. 127
- చ. చని భాషాధిపుఁ గాంచి మ్రొక్కి యని రోస్వామీ! మహేశానుకొ
 ల్వున సంగీతము చేసి గానమున మాలో రక్తి యెవ్వారి ద
 న్నను గౌరీపతి బ్రహ్మ దీర్ఘ జయఁ డన్నన్ గీతనిర్ణేత వీ
 పని యేతెంచితి యేర్పరింపగడవే యన్నన్ ఎదోనాఁడున్. 128
- మ. వరసంగీతకళానిరూఢి నము లై వర్తిల్లియున్ దుర్లభ
 స్ఫురణం బోరెడువీరిన్ వృదఁతు సంచున్ బుద్ధి నూహించి నా
 తరమే? తీర్పగ మీపరస్పరవివాదం బార్పఁగా ద్వారకా
 పురవాసుం డగు హైమవాసుఁ డెఱుంగున్ బొండ్లన్న లో నున్నుచున్. 129
- చ. నలువకు మ్రొక్కి తుంబురుఁడు నారదుఁడుం దమతారతమ్యమున్
 చెలియుటకై ధరాస్థలి కుదీర్ణరయంబున డిగ్గి పర్వతం
 బులు పుర ఫలోష పక్కణ శపోవనభూములు చూచుచుం గుక
 స్థలి మణిసాధశృంగగతతారక ద్వారకఁ గాంచి వేడుకన్. 130
- చ. శరనిధిఁ బుట్టువంది బహుసంపద సొంపయి లోకమోహన
 స్ఫురణ వహించి మేలుగని సొంపరి పోవని నీటుమీటుగా
 హరి కమరక్తిగుల్కఁ గలయప్పరలక్ష్మీ నులించుచున్ వియ
 చ్చరమును లందుఁ బోయి హాస త్యగ్యహంబున నప్పు డుండుటన్. 131
- ఉ. అంతయుఁ దా మెఱింగి చని యంతిపురంబునఁ గొన్నికొన్నిక
 మ్రోంతరమున్ గ్రమించి మఱియావలఁ బోవగరామి స్వామి యే
 కాంతమువేళఁ గాన నొకకంచుకీఁ బిల్చి మదాగమంబు శ్రీ
 కాంతున కింత చెల్పు మన గ్రక్కున వాడును బోవ నయ్యెడన్. 132
- నీ. చెలి యానుమదువు లిచ్చినఁ గైకొనక పంటఁ గొఱికి యి మ్మని వేడుకొనుబెడంగు
 నంగన యటు లియ్య నందుచో మోచిచులుక్కున మొనపంట నొక్కుదుడుకు
 కిసిని యందులకు నొకెనలోడ విరిఁబోడి మోముమలంచిన మ్రొక్కుహాయలు
 నందున నొకకొంత యుగకదీతన ముద్దుగుమ్మచెక్కిలి ముద్దుగొనువిలాస
 లే. మమర సకినలపట్టెమంచమునఁ దలిరు
 పాన్పుపై సత్యలో నున్న పద్మనాభు

తోడ నీవలికడ నుండి తుంబురుడును

నారదుడు స్వామి! వచ్చియున్నా రనుటయు.

133

సీ. ఆనుడి చెవి బడ నంత బంగరుచేలచెఱుగులు నేలపై జీరిమాడఁ
దటుకున లేచి పుక్కిటికప్పరపువీడె ముమిసి యత్తటి నున్నయూడిగంపు
నెలఁతచే గిండిపన్నీట గంఢూషించి యడుగుఁ గెందమ్ములఁ దొడిగియున్న
మినుకుపావలు విడ్చి కనుసన్న సత్య కెంగేలఁ దప్పివసిండిగిండి పూని
లే. వెంట నేతేర దేవర్షి విభుని కెదురు

గాఁ జని నమస్కరించి యర్ఘ్యంబు పాద్య

మొసఁగి తగురీతిఁ దుంబురు నుపచరించి

తోడుకొని తెచ్చి బంగారుమేడమీఁద.

134

ఉ. వారిజరాగపీఠములు వారిరుహాక్షులు మున్నె యంచినక

వారలఁ గూరుచుండ నిడి వారియనుజ్ఞ సువర్ణప్రీతిపై

కొరి వసించి నాయెడకుఁ జయ్యన మిరిపు డేంగుదేరఁగాఁ

గారణ మేమి? తెల్పుదగు గాయకరత్నములార! నాపుష్క.

135

కా. వీణామాని వచించె గృష్ణ! విను మద్విఖ్యాతగీతోన్నతిక

స్థానం బల్లవితాత్తుఁ జేయ నతఁ డెంచక మేము మాపాటలక

రాణింపం గల దెద్ది యన్న విధి దీర్చు స్నేర్చు నాఁ బోవ నా

వాణీదేవుఁడు మిమ్ముఁ జూపె దగ మావాదంబు దీర్పం దగుక.

136

క. ఆకృతి నేకం బైనను, గాకము పిక మనుచు స్వరముగలి చెలియుంగదా!

యేకడ మాధవసన్నిధి, మా కేల వివాద మనిన మాధవుఁ డాత్మక.

137

చ. మొకరితనంబుతో వెనుకముంద రెఱుంగక తామె గాక వి

ద్యకుఁ బ్రభు లైనలీల దురహంకృతిఁ బోరెడువీరితోడ న

త్యక్తు భగరాజుకుం గలమదం బడఁగింపంగ వేళ యయ్యె నే

నొకటికిఁ జూడఁ దోడుపడె నొండుకనేత విధాతచాతురిక.

138

ఆ. గానలీల వీరి ఘనకౌర్యజవములఁ బక్షిరాజు భక్తిపటిమ సత్య

నడఁచ సుగుణమంతు హనుమంతుఁ బిలిపింతు, నని తలంచి వారి కనియె కారి. 139

కా. మీసంగీతకళావిలాసములలో మే రెంచ గానాదినా

నాసారస్వరహస్యవేది సకలామ్నాయాంతవిద్యాఖ్యభా

మాసర్వంకషకేముషీనిధి హనుమద్భ్రష్ట యట్లాట నేఁ

డాసర్వజ్ఞునిఁ బిల్వ బంతు నని నాగారాలిఁ జింతించినక.

140

సీ. తెలివీవికడనుండి దిగిన నెగయుచో బసిండిపేరిసుము నల్ దెసల మసలఁ
దభుమబంగరువుతెక్కలగాలివడి దూలి లెక్క తెక్కువగాంగఁ జుక్కలుదుల
సుదధులు మెయి వీకఁ జెదరిపో బలిసద్దమందలిఫణు లిట్టు నట్టు సురుఁగ
బలుమేసి కెంజాయ నలినభాండకటాహ మట నిండి రవిలేజ మపహరింపఁ

లే. జిలువమేపరి తలఁపులాపలనె వచ్చి

వినతుఁ డై యిచ్చఁగలగచ్చుతనము హెచ్చ

నేమికార్యంబు ఘటియింతు నెఱుక నేయుఁ

డనిన లేనవుతో శౌం యతని కనియె.

141

మ. ఘనలేజోబలయుక్తి సీసములు వక్కాణింపలేకదా

విను వీ రిరువురు గీతనిర్ణయము గావింపంగ నన్ గోరి వ

చ్చినవా రిప్పని గంధమాదనగిరిన్ జెన్నొందుసామిరిచే

త నగుం గావునఁ దోడి తె వ్విచ్చటి కుచ్చద్యేగి వై నావుమన్.

142

ఆ. చెఱుకువిల్లుతండ్రి చెప్పినమాటలు, మొఱకుఁదనముకల్పి సరకుగానక

కఱుకుడిమి నతని బెరుకుగా నెంచుచు, నెఱుక మాలి గరుడుఁ డిట్టు లనియె. 143

కా. నానల్వోన్నతి నాజవద్రధిమయన్ నాభక్తిసంపత్తియన్

గాసిం జెందఁగఁజేసి క్రొంఠిఁ బిల వేగం బేఁగు మన్వాస నా

యాసంజేల ఘటించి తిట్టిపని నా కర్తంబె నానాఁటికా

హా! సన్తానము లెన్న చేసితివి బాగాయెన్ యశోదాత్తజా!

144

కా. హీనాధిక్యము లెంచి పంచితివా! న న్నేమాడ్కిఁ బొప్పుంటి వా

హీనాత్ముం గపిమాత్రుఁ బిల్చుటకుఁ బోసి యొక్కవేగంబునం

చైనన్ నాకు సమానుఁడే? పలుకు లేలా? సేవె యిట్లాడఁగా

నేనా కా దనువాఁడ నం చడలుపక్షీం ద్రుక్ నిరీక్షించుచున్.

145

క. ప్రాధాన్యదీయమాయా, పూర్వాధాత్తుఁడు గాన కానఁ డూహోహావో

మూధాత్తుఁ డని తలంచుచు, గాధాలింగనము చేసి కమలాత్తుఁ డనున్.

146

కా. పక్షిశ్రేష్ఠ! విచార మేమిటికి? మాభక్తుండ వై యంఁడియన్

సాక్షాదీతుఁడు వైష్ణవాగ్రణి భవిష్యద్భిప్త సామాన్యుఁడే

యక్షద్యేషి? తదుజ్జ్వలశక్రదళికోద్యానంబు దుర్లభ్య మా

త్ర్యక్షప్రప్తాలకంటె నున్నతు. డ వీ వౌ లెంచి యి ట్లాడితిన్.

147

క. లావరి వని బలరయమునఁ, బోవఁగలా వనియు నిన్నుఁ బొప్పున్న నయో!

నావచనము జవదాఁటుదు, రే? విహగకులేంద్ర! యనువారికి గరుడుఁ డనున్. 148

౪. ఉత్తమంపుంగెంపు నిత్తడిఁ జెక్కిన, రతనమునకు నిందరానిలీలఁ
 దారతమ్య మెఱిగి దాను నేలనిఱేని, కింతె కాని వాని కేటిహాని? 149
౫. తావకభాషితంబు జవదాఁటుదునే యిదె గంధమాదన
 గ్రావముఁ జేరి వానరుని రమ్మనిపిల్చెద రాకయున్న నా
 లా వెఱుంగండె యంచు నిటలంబున నంజలి నేర్చి మ్రొక్కి ప
 ఙ్గావహహాటకాద్రియొకదా! యన నాయన సత్వరోద్ధతిక. 150
౬. వ్యోమాధ్వంబున నేగసాగె నురుపక్షోద్వేగర్పంఝూమరు
 త్సామర్థ్యంబున గట్టుగుం పదర యోహాయుక్తి వైమానిక
 స్తోమంబుల్ చెదరక దిశాళి బెదరక ద్యోగంగపాంసుచ్ఛటా
 సామగ్రిం గదురం దురంతజవచంచత్సాహసాహంక్రియక. 151
౭. చని చని తనయగ్రభాగంబున నుగ్రకరాద్విగ్రహనివహోపరిమార్గపరిగ్రహణో
 దగ్రజాగ్రన్నిజశిఖరముఖరచితగంగాతరంగిణీ రంగద్ధాంగేయకమలముఖాస్వాదనం
 బును నిజాధిత్యకాస్థితాదిత్యకాంతశాంతకాంతాతిశీతలగీతలహరిసల్లలితవల్లకివాద
 నంబును ఘనఖనిస్థలీఘనీభవద్ధగద్ధగిత్తబహిర్గతమణిగైరికధాతురాగవిచిత్రప్రభాస
 చిత్రాంబరలక్ష్మీనమాచ్ఛాదనంబును విలాకమాత్రప్రవర్తితానేకజనుస్సంపాతకల్పష
 వరంపరావిభేదనంబును నగుగంధమాదనంబు గనుంగొని తద్ధరాధరమధ్యంబున మలయ
 పవనచలితలలితసువర్ణ పర్ణంబులు మెఱిపులయొఱిపు నెఱిప నసమకుసుమగుళుచ్ఛ
 గళజ్ఞ రీభూతమరందబిందువులసోన వానపీఠిక భూనభోంతరాళంబుల సరా
 శంబు లెనయఁ దదీయవాసనలపై నానచేసి డాసినమిళిందరవంబు లుఱుములగరిమ
 పెరిమ గన నప్పటప్పటి కుప్పతిల్లకవ్వరంపుటురవడివడగంటిచాలు నేలుకొన
 నంబరంబొరసి దట్టంపునీడలగట్టిం బ్రబ్బునబ్బురంపునుబ్బులయుబ్బునం బొదలుకద
 శంబులయిరువంకలఁ గ్రేంకారంబు లొనర్చుచుఁ బురులు విచ్చుచు విచ్చలవిడిఁ
 బేరెంబులు వాఱుమయూరంబులబారు చేరువయూఱంబులదారిం దారసిలులేఱగంటి
 యొప్పలకుప్పల జిగిగొప్పకొప్పలయొప్ప తమచొప్పన మెప్ప గనంగఁ బెనంగొను
 ననుంగుఁదనంబునం గదియ నుదరివడి కరకంకణంబులు గల్లన జప్పటలు చఱచి
 వెఱచి పఱచి గొల్లన నవ్వజవ్వనల మవ్వంపునవ్వవెన్నెలఁ గరంగి జాలువాఱు
 నెలరాలసీరు పటికపుబానల ముంచి తమప్రాదినేయుగొజ్జెంపాదుల నుజ్జగించు జడ
 దారివడఁతులనడలబెడం గభ్యసింతుటకం చలనంచరించునంచలచలద్గరుదంచలవ్యజ
 నంబులు శ్రమం బవనంపఁదపంబు లొనరించుతపోనిధులకధిమోననిదానంబు లై
 యభీష్టప్రదానంబుల నిరవుకొని పరిపరివిధంబుల మున్నువిన్నుకొన్నరుల చిన్నప్రా

యంపుంగన్నియల పాటలదీ టలరార రాగంబు లొనర్చుకోయిలయెలనాఁగలబా
గలవడుమరుత్తుమారు పారావారలంఘనాదిబిరుద ప్రచారంబులు గావించుకీరకా
శారికావారంబులపొల్పు దెల్పుకల్పతరుకాఖల నేలుచెలు లన లతకూనలు చిఱుత
తేమైరల మరలుటలనెపంబున నటించ మెచ్చి వసంతుం డొసంగుదిరుదుపావడలతే
వ తావుకొనఁ దావులకుఁ దావలం బై యీవలావల నావహిలపూవుఁదేనియ నాని
పుప్పొడిదుమ్ములఁ గ్రమ్మివచేళిమఫలప్రచయప్రచురరుచివిలసద్రసవాహినులమోహ
నీయం బై యసమయంబున నైనం దలంచినఁ దత్తదుచితసుఖంబు లొసంగం గల
ప్రభావంబునం బొసంగి సంగీతరతావాసం బయ్యును సంగీతరతావాసం బై పరిగత
సుమనోరజం బయ్యును పరిగతసుమనోరజం బై బహుతరద్విజనంతానశోభితం
బయ్యును బహుతరద్విజనంతానశోభితంబై నిత్యముక్తాస్పదం బయ్యును నిత్యముక్తా
స్పదం బై మాధవాశ్రయంబు గావున సరసపద్మాకరం బై భాస్వత్ప్రభావభాసురంబు
గావునఁ దమోనివారకం బై దుర్నిరీక్ష్యంబైనకన రంభావనంబు పొడఁగని. 152

కా. ఛాయావర్ధనవైఖరిం గళితభాస్వద్భింబదీవృత్ఫల

శ్రీయుక్తిక్ సురసాదృతిస్ఫురితకీర్తిం గేసరప్రీతిసం

ధాయిత్యాప్తి నిజేశుఁ బోలినవనిం దాఁ జొచ్చి యంద్రాయుధ

చక్రయన్ లోకల వాలసాలము రహించం గాంచి చిత్తంబునన్.

153

నీ. శ్రీగంధమాదనాభోగకర్పూరమణి శ్రీ లెల్ల నొకదారిఁ జేరెనొక్క

యారామలక్ష్మీ శృంగారార్థము నహించుకాంచనాంచితరత్నకాంచి యొక్క

సిద్ధయోగీశ్వరుల్ సిద్ధాపథము లొక్కకడ నించి యుంచినకణజమొక్క

కడుఁబెద్దకాలంబు పుడమిఁ దాల్చినశ్రాంతి యడఁగిపోఁ గూర్కునేమహియొక్క

లే. గాక తను నెవ్వరికిఁ గానరాకయుండ

గాడ్పుకొమరుండు గట్టిగాఁ గట్టినట్టి

వజ్రసాలంబోకో యని వైనతేయుఁ

డంతికంబున కరుదెంచి యట్టై కాంచి.

154

ఉ. పోల నెటింగి హా తెలిసెఁబో యొకసాలముపోలికన్ వృథా

మూలము వాలముం బెనఁచి చుట్టును జుట్టుకయున్నఁ బక్షవ

వైచులవిఖండనప్రవణశస్త్రభయాపహమద్గరుచ్ఛటా

భీలమరుత్పరంపరలు భేదిలఁజేయక రిత్తవోవునే?

155

ఆ. చుట్టు నట్టుకొట్టి యట్టు పడఁబెట్టి, గట్టిచట్టువలను బుట్టుగాడ్పు

బిట్టు మట్టుపెట్టి యట్టైపైఁ దొట్టగ, నిట్టికొఁలినలఁపకేల? కలగు.

156

- చ. తుద మొద లేమియుం గనక తుచ్చపుఁబుచ్చపుఁగోటలీల నా
కెదురుగ నొడ్డి తా నడుమ నెంతయు రాజనవృత్తి నున్నవాఁ
డెదురును ద న్నెఱుంగఁ డలిహీనుఁ డనంగను శౌరి తద్దయున్
జదురులు చెప్పె జోప్పడునె జాలికోలందియె కాక బుద్ధియున్. 157
- చ. మహి వడు గొక్కరుండె శతమర్కటతుల్యుఁడు నాఁగఁ గ్రోతియై
యహహ! పటుండు నైన మఱి యంతటికంటెను జేష్ఠ లెచ్చవే?
తహతహఁ జెంద నేమిటికి? దా నెదురానొకొ మద్దరున్నరు
న్నిహతికి జూత మంచు భగ నేత భయంకరఃకుంక్రియార్పటిన్. 158
- క. చ్రళయాద్ధినడుమ నైకత, మొలసినగతి విలయకాలహుతవహు నార్పన్
సులభమతి నొరయుశలభము, బలెఁ గపివాలంబు విహగపతి కదిసి వెనన్. 159
- సీ. పటపటార్పటి దికాపటలి దీటుకొనంగఁ గఱకుఁజెక్కలగాడ్చు గడలుకొల్చి
కహకహధ్వనిఁ ద్రిలోకములు నాకంపింపఁ జండతుండంబున సాఁకె వొడిచి
చిటచిటార్పటి నేత్రశీఖ నిప్పు లొప్పారఁ బదనఖాంతురహతుల్ పరిఘటించి
కలకలధ్వని సుధాంధులగుండె లదరంగ మింటి కుద్ధతి దాఁటి మీద దుమికి
- తే. పట్టు దప్పింప నిట్టట్టు చుట్టు దిరిగి, వీగి నన నొక్కఁడన వేఁగుగాఁగ దూఱి
యంగము సెమర్చ నాదిమధ్యాంతరహిత, వాలసాలంబుఁ దెమలీంపఁ జాలకపుడు.
- సీ. మత్స్వక్షివిక్షేప మారుతాహతి వకావక లగు నాచక్రవాళ మైన
మచ్చంచునిహతి దుమార మా జరతకూర్తాధినాథునిచరమాంగ మైన
మత్వాదనఖరముఖోత్పాదనమునకు ధూళి యా శక్రదంభోళి యైన
మద్దివ్యమూర్తిశుంభద్ధర్మణంబున గులగుల శౌ నాదిఘోషి యైనఁ
- తే. బగుల దగలదు నొగులదు బలపు చెడదు, వానరునితోఁక కిట్టిమర్వారమహిమ
యెట్టు ఘటియిల్లె ననియెంచి యీసుపెంచి,తోఁక కెఁగఁబాఱియవతలముకదలఁచి.
- ఉ. అండజమండలేశ్వరుఁ డుదగ్రహిరణ్మయపక్ష్యదీధితుల్
చండమరీచికోచులకుఁ జాటొనరింపఁ బ్రచండమాదుతో
ద్దండజవంబుతో నెగసి దారున నేఁగఁగనాఁగఁ బద్మగ
ర్భాండము దాఁటి చన్ద్రప్రపగాధిపువాలపుఁగోట వెంబడిన్. 162
- మ. గణులింపక వసపోనభానునికడక ఖద్యోతమున్ సింధురా
గ్రణిచెంతక మశకంబు పూర్ణశశియారం జాక్రయం బోలి తే
త్పణివిధ్వంసి కపీంద్రవాలలికాస్త్రాకారమధ్యంబునం
దణుమాత్రంబుగ గానుపించె సురులత్యాశ్చర్యముం బొందఁగన్. 163

చ. పాదవుగఁ బోయి పోయి భగవుంకవుఁ డంగము చెప్పురింపఁగా
వడి చెడి గుండె తల్లడిల వక్త్రము వెల్వెలఁ బోవఁ బాదముల్
తడఁబడ నీకలం జడిమి దాల్చొని మారులివాలసాలముం
గడ గనలేక కాఁకఁ బడి గర్వము దక్కియుం దక్కు కక్కడన్. 164

ఉ. దంటతనంబె కాని యుచితశ్చిత లేదు వనాటుఁ డౌట నా
వంటిమహామహుండు దనవాలముఁ బ్రాకఁగ నూరకున్నవాఁ
డౌంటమి యేల? ముందరఁ బ్రియోత్పలఁ బిల్వదఁ బల్కఁడేని నా
బంటుతనంబు జూపఁగ నెవం బగుఁ గా కని నిశ్చితాత్ముఁ డై. 165

ఉ. బెట్టుగ నోకపీండ్ర! నినుఁ బిల్చుకరవ్వునె శౌరి ద్వారకా
పట్టణవాసుఁ డచ్యుతుఁడు పద్మదళాక్షుఁడు గృష్ణుఁ డింపు లోఁ
బట్టఁగ వేగ రమ్మనుచుఁ బల్కఁఁ బిల్చిన రామభక్తిసం
ఘట్టితబుద్ధి యాటఁ గపి కర్మపదంబునఁ బెట్టకున్నెడన్. 166

మ. అవు రా! క్రొఁలికి నింత వచ్చె నిదిగాదా వింత! బ్రహ్మాదై
వమరుల్ నైతము భీతి నెవ్వనిరుడిక వర్తించుచుం గొల్తు ర
ట్టివిభుం డంపెచ రమ్మటన్న విని రాఁడే మారు మాటాడఁడే
చెవుడా యిట్టివివేకహీను నిక నే శిక్షింతు నం చుద్ధతిక. 167

చ. పదనఖరాజీఁ బై నదిమిపట్టి శతారము మీఱుముక్కునం
బొదివి కపింద్రువాలలత బోరన వెక్కకుఁ బెల్లెలిల్ల నీ
డ్యేద నని కంట సివ్వుకలు చిప్పిల నిట్టటు చుట్టు నూఁగఁగా
నది మదిలో నెఱింగి దరహాసములోఁ గపిసార్వభౌముఁడున్. 168

సీ. అలవోకవోలె వాలాగ్ర మొకించుక విదలించినంత నవ్విహగవిభుఁడు
మొదటఁ బట్టినపట్టు పదలి తన్వారులోడ్రేకంబునను నేకరింపలేక
మురముర టెక్కలు మొరయ నుద్భాసితం డై గిరిగిర చక్రంబుక్రియఁ దిరుగుచు
నెఱు బెండువడి యొడ లెఱుంగకి దిగచెప్పుటలు గాలువలువాఱ బలిమి జాఱఁ.

తే. బృహిని చలియింప దశదిశల్ బెగడు కుడువ,జగము లచ్చెరుపడ మేరునగము పెకలి
వచ్చెనో! యని ద్వారకావాసు లగలఁ గొలుపులో వచ్చి గుప్తనఁ గూలఁబడియె.

క. వడి వడి యడంగి నెత్తురు, బుడబుడఁ గ్రుక్కుకొని యొడలిపోడిమి చెడి సొం
పెడలి బలుటెక్కు లగలం, బడలిక మూర్ఖిల్లి విన్నఁబాటున నున్నన్. 170

ఉ. అన్నలినాక్షుఁ డాతఁడు నిజాగ్రతలంబున వీతచేతఃపుఁ డై
యన్నవిధంబు లో నెఱింగియున్ మఱియేమి యెఱుంగనట్ల యి

జ్ఞెన్నఁడు విన్నఁబాటు గనఁ దెవ్వరిచే నిపు డేమి వచ్చె నీ
వన్నగవైరికం చువరి పాటునఁ బీతము డిగ్గి గ్రక్కునఁ.

171

ఉ. బంగరుచేల జాతి నిరుప్రక్కల రుక్మిణి సత్య యేగుడే
రంగ విహంగపుంగవుకుఁగటికిం జని కూరుచుండి య
య్యంగమునం దొఱంగురుధిరాశ్రుకణశ్రమవార్షరంబు లే
ల్లం గడిగించి యెత్తి తొడలం గదియించి దయాసమగ్రతఁ.

172

సీ. మేనిగ్రందడి డింద మిహిమందనపుఁజేలచెఱుంగునఁ దుడిచి మైఁ బొరలిపడిన
యూరవడి నిటు నటు నెరయుపేరెఱుకలఁ గలచిక్కు లేదలించి కలయ దువ్వి
తల కెత్తుగాఁ గేలుదామర యిడి కర్ణములఁ బాఱఁ గపురంపు. బలుకు లూఁది
విరిఁబోడికెం గేలిమరుపంపుసురఁటిసెత్తావి తెచ్చెరసోఁకుతీవి నొనఁగి

తే. తత్తదవమవవేదనల్ తలఁగ నల్ల
నల్లఁ దడవుచు నిజకటాక్షామృతమున
నునురు నెనకొల్పఁ బిష్టుట యుడిగి పులుఁగు
కన్నుఁగవ విచ్చి నలుచెనల్ గలయఁ జూచి.

173

మ. తొడవైఁ దన్నిడి క్రాంతి వాపెడుముకుందుం గాంచి లజ్జించి దం
దడి సెందం పల వాంచియున్నపులుఁగుం దర్శించి యి దీగతిం
బడ నేలా? నిశువంటివాని కిటులం బాట్లెనే! మారుతిం
దొడరంబోవుగదా! వనాటఁ దని సీదుర్బుద్ధి ప్రేరేపఁగఁ.

174

ఉ. హెచ్చినభక్తి రాము భజియించుచుఁబల్కకయున్న గర్వి గా
నెంచి యశక్తిదురన్దత లేమి ఘటించితో? రాముకింకరుం
డించుక తోపగించిన సహింతువే? యాతఁడు దక్క నిన్నుఁ గా
రించఁగ నన్యఁ డేడి? వివరింపుము మాటికిఁ గొంక నేటికిఁ?

175

మ. హనుమంతుం డనుపేరు కర్ణముల డాయత్ బ్రహ్మరుద్రాదు లా
త్తనె కీర్తింతురు నాఁగ నన్యలకుఁ గ్రోధం బూనఁగావచ్చునే?
వినయోత్తుల్ ప్రకటింతువేమొ యని యప్పిరాగ్రణిం బిల్వబా
మ్మని నిన్నంపిఁ గాక యిట్లయిన నాహ నిన్నుఁ బొమ్మందునే?

176

ఉ. నా విని వైనలేయుండు ప్రణామము చేసి యెలుంగు రాల బా
ష్పావృతనేత్రుఁ డై పలికె నచ్యుత! నా కింక నేటికింకు సం
జీవనదేవువాలలతచే నుడివోయె మదీయకౌర్యలీ
లావిభవంబు యుష్మదనులాపము గైకొనకునిగ్గు నావుడుకఁ.

177

ఉ. నవ్వి ముకుందుఁ డోయి భగనాయక! యెంతటివాని కొక్కెడం
ద వ్వగు బుద్ధి యేల పరితాపము నే నని చివ్వ కీవు కాల్
ద్రవ్వకచువ్వె! జానకియు రాముఁడు రమ్మనిరంచు నొక్కమా
టవ్వటుఁ బిల్వ మిక్కిలిరయంబున వచ్చున టన్న భీతుఁ డై.

178

చ. ఒకపరిపోవఁ దోకతుద నూడ విదిర్చిన నింతవచ్చెగా
యింక నొకమాటు వోయి పిల నెక్కడ దోకనె చుట్టికొట్టునో
లికమక కోర్వఁజాల వడి దీరె గతుల్ గడలేతె రావునే
యకు మింకఁ గృష్ణ! నే వెఱునుయ్య సమిరజుదారిఁ జేరఁగన్.

179

చ. అన విని శౌరిచిత్తమున హాస్యరసంబును వత్సలత్వముం
బెనఁగొనఁ బల్కె నేమిటికి భీతిదోయి భగేంద్ర! రాముపం
పునఁ జనుచెంచినా ననిన మున్నటిలీల వహింపఁ డీవు పా
మ్మనుచుఁ గవుంగలించిన జొహా రిడి యాయన పోయి చెచ్చెరన్.

180

ఉ. వానరచక్రవర్తిబలునాలముచెంగట నిల్చి యోషిధీ
శానముఖాదితేయనుత! నద్గుణరత్నవిధేయ! యాంజనే
యా! నిను సీతయుక్ రఘుకులౌగ్రణి రమ్మని రిప్పు ద్వారకా
స్థాననివాసు లై యనువచస్థిలి యించుక వీనులం బడన్.

181

మ. అలిశీఘ్రింబున లేచి కన్గొలఁకులన్ హర్షాశ్రువుల్ జాఱ నా
నతుఁ డై కేల్లవమోడ్చు నెన్నుదుటఁ జెందన్ మిక్కిలిం గొంచెమై
యతనిం గాంచి మహాత్మ! నీవలన నేఁడాలించిలిన్ భక్తసం
తతచింతాఘభిదానమర్థములు సీతారామనామార్థముల్.

182

మ. జవముల్ మేల్ కనె నాతపంబు లలరెన్ సంకల్ప మీడేతె నన్
విపులాకన్యయు స్వామి పిల్వ మనఁగా నీ విందురా నైన నీ
కవరాధం బొనరించితిం చెలియలే కజ్ఞాని మన్నింపు మీ
కృప నన్నన్ భగరాజు న మ్రుఁ డయి పల్కెన్ భక్తి సామితితోన్.

183

మ. త్రిజగత్సేవ్యుఁ డవప్రతర్కమహిమోద్దీప్తుండ వశ్రాంతరా
మజపథ్యానసుధాధురీణమతి వామ్నయార్థనిర్ణేత వీ
వజహద్దైర్యుఁ డ విట్లు పల్కుఁదగు నే యయ్యా మదియాపరా
ధజనుష్కృతిఁ జలంప కేదఁగదవే త్వద్దాసుడన్ నావుడున్.

184

కా. పక్షిశ్రేష్ఠుని నిండుకొంగిటను సంభావించి వెన్వెంట ధూ
మ్రాక్షధ్వంసనుఁ డేగుదేర వినయవ్యాస క్తిఁ దోకొంఁడుఁ బు

- జ్యోతేత్రక్షితిభృతటాకతటిసినానాశ్రమశ్రేణికా
వీక్షానందముఁ జెంది ద్వారకపురోవీధిక్ ప్రదీపించినన్. 185
- కా. సందర్శించితె ద్వారకపురి ధరాజామాత సీమాతతో
నిందున్నాఁడని పులుతేఁడనఁ బ్రవంశేంద్రుండు కేల్చిడ్చి మ్రొ
క్కందోడ్తో దరియంగఁజొచ్చి హరిరంగస్తంధిరాళిందమున్
జెందం దా నట పోయి శౌరిఁ గని వచ్చెన్ స్వామి దాసుం డనన్. 186
- కా. శ్రీరామావతి సత్యభామ కను నీరేజాక్షి! పామిరి సీ
తారామల్ పిలిపించినా రనిన సత్యం బంచు వచ్చెం దదా
కారంబుల్ వహించుకున్న నగునే కాఁబట్టి నేఁ జెందెదన్
శ్రీరామత్వము నీవు నీత వగుమా శీఘ్రంబుగా నావుడున్. 187
- కా. వ్రీడారూఢి మొగంబు వాంచి మిగులన్ రీఢాత్మ యై మారుమా
టాడం జాలక రూపభాగ్యజనితాహంకారముల్ దాటుటన్
గోడం జిత్రములీల నున్న నగుచున్ గోవిందుఁ డుద్యజగ
త్ప్రీడాప్రాధచరిత్రభీష్మకసుతం గ్రేఁగంట నీక్షించినన్. 188
- సీ. నెలవంగడపురాచకలువరాజన్నంపుఁ బుడమి నాఁగేటిశిష్టునను బొడమి
వలిగట్టుదొరఁబుట్టుచెలువచుట్టమువంటికోపు మోపడపుటుంకువకు నొదిగి
యడుగుసోఁకున తాతినలరుఁ బాయపునాతి గానొనర్చినతేనిఁ గలసిమెలసి
కవయేనుతలరక్కసిమిక్కుటపుటుక్కుకడఁజెక్కు పూనిక్కి వడి గడించి
తే. తనరు నేకాంత యాకాంత తానె యగుచు
నట్టె యాకస్తికంబుగా నుట్టివడిన
యట్టు కొలువున నున్న వారచ్చెరువడఁ
జెలువ సాక్షాత్కరించిన శ్రీహరియును. 189
- సీ. తనుసీసాధాగ్రతలమిశ్రద్రత్నకుంభంబు నా మణికిరీటంబు వెలుంగ
మాళికల్పకమానపాళి మరండేచ్చ దొరయుతేం ట్లనంగ ముంగురులు వఱుల
లలితగల్ల చ్చుద్దలవలీదళోత్ఫుల్ల కుసుమవైఖరి మందహాస మెనంగఁ
గంధరాశ్రీగంధగంధలాలవినీలభుజగంబు లన దీర్ఘభుజము లమరఁ
తే. దత్తదవయవసముచితోదాత్తరత్న, భూషణోద్వృత్తిమునుపటిపాలుపు చెలువ
దాను శ్రీరాముఁ డై యంకతలమునందుఁ, గాంత నుంచి గరుత్మస్తుభింబు గనిన.
ఆ. స్వామిచిత్త మెఱిగి సామిరియున్నక, శ్వాంతరమున కరిగి యనఘ! రమ్మ
సమయ మయ్యె రామసంసేవ కన విని, నధికభక్తియుక్తి నరుగుదెంచి. 191

సీ. కలుకు మోవులదారి మొలకనవ్వలపేరి జీలుగువన్నెలగూరి చెలగువారిఁ
గొలుచుపుణ్యులకోరికల నెల్ల నవ్వారి నొసగుకూరిమి మీఱి పొసగువారి
మెఱసిపోనిమిటారి మెఱుగు చేరువవారి దము దెల్పుకళ లూరి తనరువారి
దనమనోగతి జారి చనక మించినభూరితరలీల నటఁ జేరఁదగినవారి

తే. జానకీరాఘవులఁ గాంచి సంభ్రమించి
యాత్మ నద్య కృతార్థోస్థి యని తలంచి
యనిలతనయుఁడు సాష్టాంగ మాచరించి
యంజలిఘటించి యిటు లని యభిమతించె.

192

రగడ. —

శ్రీధరి త్రి కూర్తి పుత్రి ష్టేమదాత్రి శరణుశరణు
సాధులొక బోధనైకజాగరూక శరణుశరణు
కమలనేత్ర కలుషజైత్ర ఘనచరిత్ర శరణుశరణు
సుమతిదీప శమిదురావ శ్రుతికలాపశరణుశరణు
కిసలపాణి భస్మలవేణి కీరవాణి శరణుశరణు
అసమధైర్య ప్రసవకార్య హరిచర్య శరణుశరణు
కరటి యాన సుఖవిధాన గతినిదాన దానశరణు
సరసవేష పరమతోష సద్విశేష భాష శరణు
కరసరోజసురసమాజగతపయోజపూజ శరణు
తరణితీజ నతహరాజ త్యాగరాజరాజశరణు
శతకఖండ సమయచండచటులకాండ కాండ శరణు
వితతధామ క్షితిపసోమ విమలరామ రామ శరణు
జనని నన్ను గనిననిన్ను సకలనన్ను తాత్త్వ గంటి
ఘననతార్తి హననకీర్తి గలయుమూర్తిఁ జూడఁగంటి
సగుణపాళి నెగడుహాళి నలుపుకేళి వెలయు దీవ
జగము తెన్నఁదగి ప్రసన్నజనుల నున్నస్వామి వీవ
యెలమి హెచ్చి కఠిమినిచ్చి హెచ్చు మచ్చెకంటివీవ
జలధిలోన సకల మూనఁ జాలుమీనమూర్తి వీవ
కోరి యెంచువారి మంచుకూర్చి మించుబోటి వీవ
వారిప్రాపుఁ జేరి వీపువంక మోపుగొంటి వీవ
జడిమ మాని నుడవరానిసరణిఁ బూని వెలుగు దీవ

కడిమిజేరఁ బడమిశోరఁ గడిమి మీఱ నోపు దీవ
 మదిని దృష్టి నొదవుసృష్టిమలయుయష్టి నొందు దీవ
 కదిమిపుత్రుఁ బొదువుశత్రు గళితగాత్రుఁ జేసి తీవ
 మిన్న గాలి మన్న కీలి మించుహేలఁ గాంచి తీవ
 చిన్నిమాయ పన్నిదాయసిరులు వాయ మించి తీవ
 వికృతి లేక ప్రకృతి నైకవిధులజోక కెక్కి తీవ
 సకలరాజనికరభూజశమనలేజ మెనసి తీవ
 పురములందు దొరయుచిందుఁ బొందుచందులొడ వీవ
 శరధి గట్టి యరిని గొట్టి జయము జట్టిగొంటి వీవ
 బలువినోద మొలయువేదభరితనాదమూర్తి వీవ
 బలుఁ డనంగ ఖలుల భంగపఱప నంగ మొంది తీవ
 తలఁపులోన మెలఁపులోన తగినదాన వౌదువీవ
 యెలమి గొల్లచెలులచల్ల యెల్లఁ గొల్ల లాడి తీవ
 కడమ గాక జడిమ లేక గలవివేక మెనయ. దీవ
 వెడఁగుబుద్ధి నొడివిబుద్ధి విడఁగఁ గొద్ది మీఱి? తీవ
 కలిగియుండికలుగకుండికలిమినిండి యుందువీవ
 ఖలులు దాఱఁ గలికిపేర ఘనత మీఱఁ గలుగు దీవ
 యలసభావ మొలయుత్రోవ లడఁచి ప్రోవవమ్మ నన్నుఁ
 చెలివి గ్రాలఁబలుకు లేల తెలియఁజాల నయ్యనిన్ను.

193

క. అని యాతఁడు కొనియాడినఁ, బునరుపగతరామమూర్తి బొసఁగినహరి పా
 వని బిగికొఁగిటఁ జేరుచు, కొని కనుఁగొనఁ గరుణ గడలుకొన నిటు లనియెన్. 194

— శ్రీకృష్ణుఁడు హనుమచేఁ దుంబురు నారదుల గర్వ మడగించుట. —

ఉ. ఓయనిలాత్తజన్మ మమునుల్లములోపల నెల్లవేళలం
 బాయక చింతసేయుచుఁ దపంబునెపంబున నున్ననిన్ను నేఁ
 డీయతిచంద్ర గాయకుల యిద్దటిపాటల మేలు చెల్వఁగా
 నాయెద నెంచి పక్షికులనాథునిఁ బించితిఁ డోడిలేరగన్.

195

క. ఆలాగున వచ్చితిగద, యాలస్యం చేల యింక నన్యోన్యవివా
 దాలాప ముడిసి పాటల, మే లిది యని తెలుపు మన సమీరసుతుండున్. 196

కా. హస్తద్వంద్వము మోడ్చి మీనుడికి మారాడంగ నే నోడుదున్
 శస్త్రాభవసర్వలోకపతి యై సర్వజ్ఞ తాస్మార్తిఁ బ్ర

శస్త్రం బొందినమీ రెఱుంగరెయి చేసంకల్పమోయల నై

కస్తోశోక్తులు నాయెఱింగినటులే గానంబు మే రెంచెదన్.

197

మ. జపసూత్రంబులవాఁడు త్రిప్పగతులం జంత్తంపుబొమ్మల్ నటించువిధం బింటియ కాక జంతువుల కెచ్చో మిమ్ముదక్కన్ స్వతంత్ర విధుల్ గల్గునె యంచు మ్రొక్కి పతిసన్నం బాదపీతంబుచెంత వినీతిక పసియించి తుంబురుని వీణామాని నీక్షించుచున్.

198

ఉ. గాయకచంద్రులార త్రిజగన్నుతతాపకహృద్యగానవి ద్యాయతతారతమ్యగతులారయ శక్యమె యైన జానకీ నాయకుదివ్యపాదనలినద్వయసన్నిధిఁ దేఱునిద్దఱున్ తాయిగ నొక్కరాగ మనుఁడా పరివాదిని నన్న వారలున్.

199

సీ. గవునెనల్ నడలించి కవవీణె లూని తంతులు దీటి మఱి బీరడలు బిగించి యనురాగమున రాగమున కనుసారికగా శ్రుతి లానఁగూర్చికరివె నివిరి జాఱువాటుగ నొక్కసారి మీటి యొకింతజాఱినసారెలు చక్కనొత్తి సరసన ప్తస్వరసందర్భవిస్ఫూర్తి మీఱఁగా గమకంబు వేఱుపడఁగ

లే. సారె మొరయించి తగునలంకారసరణి, గొన్నిగీతప్రబంధముల్ గులుకఁ జేసె లాఱుకఁ బలికించి తాయంబు లొదవఁదాన, మానములు రాగముల రక్తిగానుపింప.

మ. స్వరసందర్భ మయారే! మేల్ శ్రుతులు! మజ్జారయ్య తాయంబు! బాపురే! యాలాపము స్థాయి యారే! గమకంబుల్ మమ్మ! గీతంబు లద్దిర! ముక్తాయము చాఁగురే! యని మరుద్దేవాత్మజస్తుండు తుంబురుదేవర్షుల మెచ్చె గానరస మింపుక సొంపు గావింపఁగన్.

201

ఉ. ఈరహి వారి మెచ్చి బళిరే! యిటువంటికుగీతచాతురిక దేరిచి పల్కు నాతరమె దేవుఁ డెఱింగెడు మీదుముందరన్ నేరుతునంట గా దయిన నేనును నేర్పినకొన్నిగీతముల్ శ్రీరఘునేతరున్ వినికేనేతు వినందగు మీరు నావుడున్.

202

ఉ. అందుల కొక్కయింతదరహాసముతోఁ దమపాటముందరన్ గందళ మొందునేని యితరగానము లంచుఁ దలంచి మంచిదే యిందఱరక్తిఁ గుల్కుఁ దని యిద్దఱువీణ లొసంగవచ్చుచో నొందు నతిప్రియోక్తి వినయొన్నతి ధూర్తత గానిపింపఁగన్.

203

క. దేవర్షి చేతివల్లకి,దా వినయమునం గ్రహించి తంతులు మొరయన్ జేవారిఁ గూర్చి రక్తిగఁ, బావని పలికింపసాగెఁ బరమప్రాధిక్.

204

- క. క్రమ మొంద నాభజావళి, గమకముగా శుద్ధసాళగములును సంకీర్ణము లాగి పుంఖంపంగ మంద్రము మధ్యము తార మత్యుదారత మీఱున్. 205
- క. ఘనవిధము రక్తివిధమును, దనరఁ గ్రియాసావధానతానంబులచేఁ గనిసింప నింపునరళియు, మునుకొన హరికొన్నిగీతములు పలికింపన్. 206
- సీ. మధువిలాసస్ఫూర్తి నధిగమించుటఁజేసి పరగించె మోటులఁ బల్లవములు ఘనసుధాకరరక్తి గాంచి మించుటఁజేసి నిగిడించె నెలరాల నిర్దురములు అతనుసౌభాగ్యసంగతిఁ బొసంగుటఁజేసి మొనయించె సకలమోహననిరూఢి మిత్రలాలిత్యవైచిత్రి హత్తుటఁజేసి యలరించె జనహృదయాంబుజములు
- తే. సారజీమూతయుతసుభద్రారవాప్తి, కలిమిఁజేసి నివాసబద్ధులకుఁ బ్రమద మావహించె నయాక! యత్కారహృద్య, మాద్యదనవద్యవల్లకీవాద్యమహిమ. 207
- తే. శ్రుతుల బెరయుట స్వరములచొప్పు విడక, ఘనవిధముగాన వడ్డతఁ గలసిమెలసి సాలశుద్ధతఁ గనుట దోసములఁ బాసి, వానరస్వామి గాన మనూనమయ్యె. 208
- సీ. బహువిధాలంకారపర్యాప్తి చిత్తమల్ గరఁగించుటను వారకాంతఁ బోలి పటుతరాలాపసంబంధప్రబంధనిర్వహణవైఖరిఁ గవివాణిఁ బోలి మహితాంగరాగసంపత్తి గ్రామస్ఫూర్తి బహుళ మై నృపునివైభవముఁ బోలి పరతారకాంతరస్ఫురితసాదప్రాణిఁ దగి మహాయోగికృత్యంబుఁ బోలి
- తే. వెండియు భుజంగమోహనోద్వేలరక్తిఁ, జాలమాధుర్యగతి మించి రాలు నెలయ పారవశ్యైకహేతు వై పవనసూను, మానితానూనవల్లకీగాన మమకె. 209
- సీ. కనుదోయి మోడ్చి నిక్కముగఁ జొక్కనిబోటి నిలు వెల్లఁ గరఁగకుండినవధూటి ప్రమదాశ్రు లొందనిప్రమదాశిరోమణి చెయ్యులు దక్కి రంజిలనిరమణి మది పల్లవింప సొమ్మసిలనిలతకూన యొడ లెఱుంగక మ్రనుపడనిచాన చెలి యని కొమ్మవై జేతు లూఁదనికొమ్మ మునిముద్రఁ దాల్పనిముద్దుగుమ్మ.
- తే. యాసభాస్థల లేదయ్యె ననుచు వింత, గా నుడువ నింత యేల యాకాశగాంగ జలవిహారపరామరీజనములొన, నైన నారీతిఁ గరఁగనియదియు లేదు. 210
- మ, బలురాలం గరఁగింప నోపినమహాభావృట్టభూవల్లకీ కలనాదంబున కెంత దొడ్డు? దలఁచు నైకొన్నచోఁ గందుకొందలిరుంబాఁకులజోక డిందుపడుకాంతాస్వాంతపంకేరుహ మ్ములరక్తిం గరఁగించి కన్గొలఁకులన్ మోదాశ్రువులే నించుటల్. 211
- సీ. కారుకమ్మి బలాహకము లాకసము నిండెఁ గొంచెంబుగా వాన కురియుచుండె నీలకంఠంబులు నృత్యంపడ హత్తై బాతాళమున ఫణుల్ పడగ లెత్తె

- గొలుపువారలరత్నములసొమ్ములు గరంగె శశిమణిస్తంభాంబుర్పురు తెసంగె
వైమానికులపారవశ్యవైభవ మెచ్చె హరిరాగలహరు లాహరుని మెచ్చె
తే. జటిలగంధర్వమదశిఖిజ్వాల డిండె, జీవదంతంపుబొమ్మలు జీవ మొగడె
నాఘనరసోఘరంజక మేఘరంజి, మంజులానూనబహుతానమానములను. 212
- సీ. మేటి యై మజ్జార! మీటుమీటు వహించె నింపయ్యె నయ్యార! కంపితంబు
నానంద మొందించె నాందోళితం జార! బళిబళి! మూర్ఛన బాగుమీఱె
శ్రుతులగతుల్ మమ్మ! శ్రుతులకు హితవయ్యె మేలు! డాలు విరాళి గీలుకొలిపె
జల్లనై యోహార! యుల్లాసిత మొసంగె స్ఫురితవిస్ఫూర్తి బాపుర! స్ఫురించె.
తే. నని నిజస్వామిభావతో నభివృద్ధింప, ననిలనుతుండు త్రిలోక మోహనముగాఁగ
మేఘరంజి యెనర్చి యమేయతానలహరిఁ జెంగటిగండోపలంబు గరంచె. 213
- క. చండింపక తాళంబు లి, టిం డని కొని కరంగురాలియెడ నిడి ప్రాణి
గుండుక్రియం గావించిన, గండోపల మెప్పటట్లు కనం బయ్యెన్. 214
- క. ఇటువలె నఘటనఘటనా, పటుండు పటుండు రాగగరం బంధించి మరు
జ్జటిచేలికి వల్లకి యె, ప్పటిపటిమ నొసంగి యిటులు పలికె బ్రియోక్తిన్. 215
- క. ఈగుండు కరంగి పోవన్, రాగం బనితాళములు గొనంగలవారే
పో గానవిద్య నధికులు, నాఁగ విజృంభించి యపుడు నారదమునియున్. 216
- క. ఘనవిధము పంజరంగును, దెనఁగొనఁ బలికింప మఱియు బిగియంగఁ దొడం
గెను రాయి చదువఁ బెట్టిన, మునుపటిమతి వోయె నను టమోఘము గాఁగన్. 217
- క. తన కాస్తయైనతానము, లని యని వస గాక కాక నలివిహ్వలం దై
ముని యున్నఁదుంబురుండును, దనచే నైనలులు చూచి తహతహ గదురన్. 218
- ఉ. వల్లకి నేల నుంచి తల వాంచి యహంక్రియ డించి సిగ్గుమై
నుల్లము తల్లడిల్ల వెత నూరక చెయ్యలు దక్కియన్నచోఁ
జెల్లరె గానవిద్యలఁ బ్రసిద్ధులు రాగరంగింపలేకపోఁ
జెల్లనె! యిట్లు లైన నీకెఁ జెప్పెడి దేగతి తారతమ్యముల్. 219
- క. జగతి బయకారిపద్దన, నెగడెడిమీ కింతచింత నిజతాళంబుల్
దిగవిడిచిపోవు టుచితం, బగునే యని యాంజనేయుఁ డాడిన వారున్. 220
- కా. చేతు ల్లాడ్చి వచించి రోత్రిజగతీ శ్రేయోవిధానక్రియా
చాతుర్యాత్మక! యెంతయైనఁగల దెంచన్ మామదోడ్పల్చి యె
లా తద్విస్తృతు లుగ్గడింప నగు బాటాయెంగదా యిం కిటన్
మాతాళంబులు మాకు నెప్పటివలెన్ మన్నింపవే సత్కృపన్. 221

- క. ఎంతటివారము మే మీ, చెంతనుగానంబు నేయ శ్రీ రామమహా
హంత వహించినదుర్మతు, లింతేనియు నెదురుఁ దమ్ము నెఱుంగలరే? 222
- కా. గ్రావంబుల్ గరగింపనోపిన భవత్కల్యాణసంగీతవి
ద్యావిస్ఫూర్తికిఁ దీటుగాఁ దెలియలే కజ్జసిథిక్ గ్రమ్మఱ్
మావీణల్ మొరయింపఁబోయితి మహా మాచెయ్యిముల్ మాకుమా
కే విభ్రాంతి ఘటించె బ్రోవఁగదవే హీనాత్మలక్ మమ్మిఁకన్. 223
- ఉ. ఈపదునాల్గోకముల నెల్లఁ జరింపఁగలేదో గానవి
ద్యావరతంతులం గదిసి తద్విధముల్ వినలేదో యిట్లు రా
రూపులు సీరు నేయఁగలరూఢి యెఱుంగము గాక వింతయే?
యీపని శబ్దసంజననహేతుమయాత్మకు సీకుఁ బావసి. 224
- సీ. భానులేజుండ వని ప్రస్తుతించెద మన్నఁ బుట్టినప్పుడె భానుఁబుట్టినావు
వనధిగంధీరుండ వనినుతించెద మన్నఁ గడలిమైవడిలోతు గాంచినావు
వజ్రకాయుండ వని వర్ణించెద మటన్న హనుతటోద్ధతి వజ్రమడఁచినావు
తైలధీరుం డని సన్నుతించెద మన్న వాలాగ్రమున గిరుల్ వ్రాల్చినావు
లే. ఒకగుణంబున నొకవిద్య నొక్కసరణి, సీకు సరి యెంచవచ్చునే లోకమునను
సాటిమీరితి వన్నిటమేటి వోదు, మహితరుచిచంద్ర శ్రీహనుమత్కపింద్ర. 225
- చ. కృపణుల సాపరాధుల విహీనమనస్కుల మమ్ముఁ బ్రోవవే
కృప నని వెక్కువాక్కులను గీర్తన చేసిన గారవించి య
య్యుపలము మేఘురంజి మఱియుం గరఁగించి తదీయతాళముల్
నిపుణతఁ బుచ్చి యిచ్చి కపినేత వచించె సమంచితోక్తులక్. 226
- కా. గానప్రాణిని మీర లిరువరు సమఖ్యాతిం బ్రవర్తిల్లియుక్
హీనాధిక్యము లెంచి వచ్చిన విభుం డీలాగు గావించినాఁ
డే నంచుం గణులింపనేల చనుఁడా యింకక్ మిథోవాదముల్
పూనంబో కితరేతరప్రియగుణాపూర్ణాత్తు లై నావుడున్. 227
- మ. తమలోఁ దా రరుదంది మారుతిప్రసాదం బొంది నీసాటి గా
నముగా మూఁడుజగంబులం దని యమందస్ఫూర్తిఁ దట్కిర్తి గా
నము గావించుచు స్వామి వీడుకొని సన్నక్ వాయుపుత్రుండు భూ
రమణీజం బతి నెంచి తత్కృపకుఁ బాత్రం బైనచిత్తంబుతోన్. 228
- క. పని గలయప్పుడు దలఁచినఁ, జనుచె మ్మని స్వామి పనుప స్వామి ప్రసాదం
బని గంధమాదనాద్రికి, జని నిశ్చలభక్తి తపమునలుపుచు నుండెన్. 229

క. శ్రీకృష్ణుడు సతితోడ ని, జాకృతి ధరియించి సత్యహామిక గరుడో
ద్రేకము గాయకగర్వము, లీకరణిం బాయ నాత్మ నింపు వహించెన్. 230

క. ఈకథ విన్నకృతార్థుల, కాకల్పాయుతచిరాయురారోగ్యంబుల్
చేతులు ఫలునసఖుని ద, యాకలితకటాక్షపీక్షణాలిశయమునన్. 231

❖ ఆశ్వాసాంతము ❖

మ. శరణార్థ్యదరణా! రణారిహరణా! షడ్వర్గహృత్కరణా!
పరిభూత ప్రకృతీకృతిప్రియకృతీ! పద్మాస్త్రరమ్యకృతీ!
ధరణీజానుభవా! భవాలివిభవా! త్రయ్యంతసత్పాభవా!
పరమార్థగ్రథనా! ధనార్తినిధనా! బ్రహ్మైక్యసంబోధనా!. 232

క. నారదనుత! దుచినారద, శారదఘనకీర్తితులితశారదలీలా!
కారణకార్యనికారణ! వారణముఖజనకహృదయవారణరూఢా!. 233

తోటకవృత్తము:—

సరసాదరసాగర! సాంద్రమదా
హరణాచరణా! చరణానతికృ
ద్వరదా! ద్విరదాసురదారిధను
గ్రరతావిరతావరతాంతహరా!. 234

గద్యము. ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షపీక్షామహత్వ సంప్రాప్తకవిత్య
విద్యావధాన సగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసభుషపుష్పపుష్పగిర్వృష్పసార్య
కుమారసమాశ్రితబుధాచార గురుజనవిధేయతిష్ఠననామధేయ ప్రణీతం బైనసమీర
కుమారవిజయం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ గుంభసంభవాగమనంబును, హనుమ
న్నాహాత్మ్యవర్ణనంబును, పంచముఖాంజనేయస్వరూపకథనంబును, తారకాసురమథ
నంబును, మాలామంత్రాదిసకలమంత్రజపయంత్రాచరణమానసపూజావిశేషంబులును,
ద్వారకానగరవర్ణనంబును, అంగజగురుశృంగారభంగీప్రసంగంబును, తుంబురునా
రదాగమనంబును, వాయుజువానివిజృంభణంబున గరుడండు వాసుదేవునిసన్నిధిం
గూలుటయు, హరి యతని నూఱిడించి మరలఁ బనుచుటయు, హనుమ యరుఁడెం
చుటయు, సీతారాములస్తోత్రంబును, సత్యగర్వనిర్వాపణంబును, హనుమంతుండు
తుంబురునారదులతాళంబు లపహరించి తనగానమహిమంబున రాయి గరఁగించి
యందు వైచుటయు, అందునఁ దద్గర్వపరిహారంబుచేసి మరల వారి తాళంబు
లొసంగుటయు నన్నదిషష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ రస్తు.

నప్తమా శ్వాసము.

మహితకరణదత్తా!
స్వామితచరితామృతాయతాగృహ్యదత్తా!
భామావైరాగ్యదశా
వైముఖ్యపదత్తా! రామవసుధాధ్యత్తా!

1

లే. అపధరింపుము భూతదయాగరిష్ఠం
డగువసిష్ఠండు దనచెవులందుఁ జింద
వెలయుహనుమత్కథాసుధావృష్టిఁ దుష్టి
యెసఁగ నున్మి శతానందుఁ డిట్టు లనియె.

2

మత్తకోకిల.

ఓవసిష్ఠతపోగరిష్ఠ! మహోపరిష్ఠండు వాయుజుం
డేవిధంబున నవ్వసాచికి నిష్ఠం డయ్యెనొ తత్పతా
కావహుం డని విందు మింతయు నాలకించెదఁ దెల్పవే
నా విజృంభితవాగ్విలాసమునన్ వసిష్ఠండు నిట్లనున్.

3

క. దుర్జనదోర్జవఖర్జూ, భర్జనతార్జితయశోభి ప్రభవించుట న
య్యర్జునుండును భేదితయమ, శార్జునుండును మున్నెకానొకప్పుడు వేడ్కన్.

4

సీ. ద్వారకాసౌధకాంతానిరంతరనిరీక్షావాప్తి ననఁగ నైల్యము రహింప
జలబాలికానముజ్జ్వలదరస్థితచంద్రికలు నాఁగ డిండిరకాంతి నిండ
వైవాలజీమూతజాతసౌదామినీలతలు నాఁగఁ బ్రవాళతతులు పొదల
వరుణాగ్ర శరదంతికరదండకల్లాలకంచుకిధ్వని నాఁగఁ గ్రందు నెందఁ

లే. దమరు చనుదేర నంతకంతకు నిజాంత, రంగమునఁ బొంగెడు ననంగఁ బొంగెసంగఁ
జెలఁగుత్కరపయోరాశిఁ జేరి తీర, వాలుకారామనీమలో వార లపుడు.

5

క. డెందంబు లలరఁ బలికెడి, యందంబులు గులుకుచిలుక లందెడునవమా
కందములం గుందములం, గందములం గడలుగొనెడుకడలఁ దిరుగుచున్.

6

శా. ఆకృష్టుండు కిరీటిఁ జూచి యద నిమ్నపర్వతీభ్రమ
ద్వార్యకీర్ణాంబుదమందరాద్రిమథనత్వావాప్తి సీకేభశుం
డామార్తాడజశంఖతైవలములన్ నానాంగకభ్రాంతిరా
సీకంధిం బునరప్పరోజనన మూహించు దగు జంచలన్. 7

ఉ. గట్టులతేనిపట్టి బలఘన్నరుచేఁ బడసిక మున్ను చే
పట్టినతప్ప నీ వలనిపట్టివి గావు మటంచు దండమున్
బెట్టెడుకేలు నాఁ దరంగ మించె గభీరత దానఁ బాయుటన్
దొట్టినదుర్మళం బనఁగఁ దోచెఁ గరుంగునుతైవలచ్చుటన్. 8

ఉ. ఉప్పర మంటి పాటుచటులొర్కి తురంగమపజ్జిక్కి నెక్కి పై
నొప్పెడువాలుగల్ కరసమున్నతభుద్ధనిరూఢిఁ దెల్పు మైఁ
గప్పెడుబుద్బుదచ్చటలు ఘర్తకణంబులదంబు చూపఁగా
నెప్పుడుఁ గ్రీడఁబాయరు రహేజలమానుషబాలకాగ్రణున్. 9

మ. దరులన్ బాలమరుత్పరంపరలచేతన్ రాలమవ్వంపుఁగ్గ
వ్విరు లుత్తుంగతరంగహస్తవశతన్ వేవోయి సీఁగిపలొ
త్తురకాంతిం దొరయం బొసంగెఁ బ్రియకాంతారత్నధమ్మిలమున్
వరుణుం డిట్టు లలంకరించె నన దీవ్యస్త్రాక్షిలతోన్. 10

మ. ఒకశాఖామృగభర్త దాఁకె నొకరా జుగ్రాస్త్రధారాగ్రహ
క్షికమాత్రాంగకుఁ జేసె నొక్కముని మ్రింగెం దుస్తరత్వంబు దు
శృకభావంబు దురావహాఖ్య యింక నెంచన్ మించునే యంచు మా
టికి లొఁ దాపమునం గలంగెడును గంటే వారిధిన్ నావుడున్. 11

క. కేశవుఁ గని యనియె గుడా, కేశుఁడు శివదండవిద్యఁ గేవలుఁ డయ్యెన్
దాశరథి శరము లుండఁగ, దాశరథి నదేల తైలతతిఁ గట్టించెన్? 12

క. ఖోణీనాయకుఁ డిట్టిప్ర, వీణత సీతావియోగవేదనఁ గనఁడో
తూణంబులలో నక్షయ, బాణంబులు లేవొ తెలియఁబలుకు మనంగన్. 13

క. ఆశౌరి నవ్వి పలికె ద, యాశరథికి దాశరథికి నమ్ములు లేకన్
ధీశాలి కాక కాదు శుభాశయ! కల దొకరహస్య మది యెటు లన్నన్. 14

సగ్ధర.—

ధీరుల్ వీరాదివీరుల్ దివిజకుధరసందేహదేహగ్రగీర్ణా
కారుల్ కల్పాంతవేల్కాకలితజలదసంఘాతసంఘాతజాత

- స్ఫూర్తున్ నిర్ధృతపాతస్వనపహసనస్వాననిర్భేదితాశుత్
శ్రీరామస్వామి చెంతన్ జెల.గును రథిక్రమీనివేశుత్ కపీశుత్. 15
- కా. ఆవీరుత్ పవళుట్టనత్ సలుచ నిట్టటై పటాపంచలై
పోవుం గావున సంపకట్టై లీడ కంభోరాశిఁ గట్టించె న
దేవుం దండఱుండ నీయొకమరుద్దేవాత్మజుం డుగ్రవే
గావప్తంభత డాసినన్ నిలుచునే యాయమ్మలుం గిమ్మలున్. 16
- క. ఆతనికి నక్కపు లంపలు, శతాంశమున బోలెరు శతముఖహాననో
ద్ధతి నందఱ మై నిడుగొని, చతుర్థుల కవలగాడె షూమున జేర్చెన్. 17
- చ. అన విని యాంఁనేయుం బూధికుడేని శరాని నేనుబం
భన మొనరితు నాతనిపదప్రహతుత్ ప్రకటించు బంపుం
రని నరుం డాడ లే శనగ వానననీమ రహించు మందిదే
యని మా లోపలు చలించినార గపిండ్రుండు చెంత నిల్వినన్. 18
- శ్రీకృష్ణుం డద్దుమనినేతుబంధనమును హరుచుచే భంగపరపించుట.
- ఉ. వెన్నుండు గారవించి కపీర! నరుండు శరాని నేతువుం
బన్నెను సేవవాహుల బాయనో పాయదో యన్న సంశయం
మున్నది నవ్వుతింపు మని యొయి భనంజయ! కట్టు మన్న గ
రోవ్వుతి సంపకట్టైల బయోనిధి నేతు వశండు గట్టంగన్. 19
- మ. అమరాధీశకుమారగాంఁదీవధనుర్జ్యోవల్లికామోఘశ
బ్దము లొక్కుమ్మడిఁ గ్రమ్మ శబ్దరహితత్వం బొందె వారాశి వ్య
ర్థముగా శబ్దవిజృంభ మొందు జడులుద్యస్తార్థజాఘరతన్
గొమ రొనద్దుగశబ్దయుక్తి కెనుదై ఘోషించుగా నేర్తురే? 20
- మ. తనపై నీనరుఁడేయునస్త్రములు చెంబన్ పచ్చునే నీని మా
రొక్కిని యాత్మీయశరంబులం జెలుగు నన్ గోధంబునన్ వార్ధి ప
చ్చెనో నా గట్టినుమంత దాటి యలవానెన్ గ్రమ్మఱన్ బెక్కువా
హినులన్ శత్రుసమృద్ధిఁ జంచలుల కెందేనిన్ జయం దిచ్చునే? 21
- మ. పురుహూతప్రియసూతుఁ డేయుశరముత్ పుంఖానుపుంఖంబులై
పతిమాణేతరరీతి నేనుగతిఁ బైపై నాటినన్ వాహినీ
శ్వరుమై జొత్తిలునెత్తురో యనందగన్ వ్యాశస్ఫుటారక్షభా
న్వరకాంతుత్ జువేపతాకరసమంచ ద్రక్తపద్మద్యుతుత్. 22

- కా. నాఁ డిత్తోకుకులీశ్వరుం డిడినబాణజ్వాలలం దాటి యు
న్నాఁడన్ నేఁడు శితాస్త్రముల్ పఱపు టన్యాయంబు సైరింపు మే
వేడన్ వచ్చెద నంచు జేతు లెదుటన్ వే యెత్తి వారించుచు
న్నాఁడో వార్ధి యనం గరట్లు చదలంఁ గన్ మ్రోసె దోరంఁగన్. 23
- కా. ప్రారాస్త్రంబుల నైంద్రిభర్తకు వృథాబోధంబు గావించినన్
దోరంపున్ వెత గంగ వార్ధి పయి దోడ్త నించుబాష్పంబులో
నా రోదోభయదారపప్రదరసం తానాహుతిన్ స్వర్ణదిం
జేరం బోయినబుద్బుదాళి మరలం జెందుం బయోరాశిపై. 24
- మ. బహుదివ్యాస్త్ర పరంపరం బలుపుగాఁ బైపై సముల్లంబుదూ
ర్చి హతిం గ్రుంగకయుండు నట్టలవుకల్పిం గట్టి గాండ్లిహా
ణి హరిం గన్గొని పంపుఁ డింక హనుమన్ మీ రిన్న నాడాడ దు
స్సహబాణాళి బలించినావె యనుచున్ సామీరిం గప్పిరిన్. 25
- నీ. కరులు చెబ్బినఁ గూల భరణి గొబ్బిన ల్రలఁ బత్తున్న వోభర్త సంచరించె
హరులవగ్గము లూడ నంత బెగ్గిలి చూడ నప్రాశ్వుఁ డెప్పటిసరణి దప్పె
నుడువుమంత్రము మాని వెడఁగుతంత్రముఁ బూని పరమేష్ఠిచిత్తంబు బాధమీఁకఁ
గలఁక లప్పడు మించి యలలచప్పడు డించి పారావరము లెల్లఁ బంకమయ్యెఁ
లే. బుండరీకాక్షునాక్షు నప్పాండుతనయం, గాండ్లిపవిముక్త కాండప్ర కాండనేతు
విశననోద్యుక్తిఁ గేసరిశిశు వానర్చు, కహళార్యుటి లోకముల్ గ్రమ్మినపుడు. 26
- ఉ. అప్పవనాత్మజన్మఁ డిటు లార్చి జవోద్ధతి నంపకట్టపై
నప్పడు గుప్పనం దుమికినంతసె దారున విచ్చి సుగ్ధలై
గప్పె శరీర కాండశతఖండము అంబుధి నెల్ల ఛేదముల్
బొప్పడెఁ గట్టకట్టునరుం బూచి పయోధి హసించెనో యనన్. 27
- మ. శరరీకిన్ శరముల్ చనం గుభగుభస్మానంబులం దోయ మం
బరమార్గంబున కుగ్ర మై యెగసి తద్భాగంబునందుండి క్ర
మృతి వార్ధిం బడు టొప్పె నండబహిరంభశుభ్ర మూర్ధ్వంపుఁగ
ర్పర మత్కరినదాప్తి బిట్టవియఁ బైపై జాతెనో నా వడిన్. 28
- మ. శతకోట్యర్బుదమందరాద్రి మధనోజ్ఞాతారవం బంజనా
సుతసంఘర్షమునం జనింప నుదధుల్ షోభించె నేకాయుధో
గ్రతరంగాహతి సూర్ధ్వలోకములు నాకంపించె బాతాళసం
గతనానావిధజంతుసంతతియుఁ గాంతల్ వాసెఁ బ్రాణాలపై. 29

క. ఈరీతిఁ దా నొనర్చిన, దారుణశరనేతు పడఁగఁ దద్దయు రోషం
వీరసము వీరరసముం, దారసముగఁ బొందురాజతనయుఁ డలవునఁ.

30

—ॐ ఆంజనేయార్జునులు పరస్పరము పన్నిదము సఱచుట. ॐ—

ఉ. పావనిఁ జూచి యింక నొకపారి ఘటించెద నిల్వదేని గాం
డీవముతో శిఖం బడుదు నిక్క మనఁ భవదీయనేతు విం
కేవడి దూఁకినఁ నిలిచెనేనియు సీచెలి నై ధ్వజంబునం
దే వసియింతుఁ బోర ననియెఁ హుమంతుఁడు శౌరిచెంగటఁ.

31

శా. స్తోతస్త్విన్యధినామమీంద సురరాట్మానుండు గాండివం
జాతాస్త్రంబులచేత నేతు వానరించఁ గట్టి తేయంచు న
వ్యాతూలాత్తజుఁ డుగ్రుఁ డై కహకహస్వానోద్ధతిఁ దీర్చని
ర్థాతస్సూర్తులు మీఱ మేరుగిరిబోకఁ వీఁక గుప్పించినఁ.

32

క. నరుఁ డొనరించినకపధము, నేఱవేర్చుఁ దలంచి రుక్మిణీపతి మును మం
దరము ధరించినరూపున, శరనేతువుక్రింద నుండె జాఱఁగనీకఁ.

33

ఉ. బోరన దూఁకినఁ జెదరిపోనిశరావళిఁ జూచి వాయుజం
డీరన మొంద కింతయును గృష్ణమహత్త్వ మటంచు నెంచి య
వీరుఁ గవుంగిలించి సఖవృత్తి వహించితిఁ డెక్కె మెక్కెదఁ
బోరున నంచుకొరిఁ గని మ్రొక్కి యతఁ డటువోవఁ గృష్ణుఁడుఁ.

34

క. బొడబొడ నెత్తురు గ్రక్కిన, గడు నివ్వెఱవడి యిదేమి కారణమొకదా!
నుదువఁగదే! యని యర్జునుఁ, డడిగిన దగ బొట్టికొనఁగ హరి యిట్లనియెఁ.

35

సీ. గంధబంధురబాహుసింధురోగ్రకరాగ్ర సౌగంధకితసప్తసైంధవుండు
మస్మజంఘాలతాప్రసృతమధ్యస్థలీలౌపమితచతుస్సాగరుండు
పరచంక్రమక్రియాప్రాదేశపరిమితాయతపూర్వవస్థితిధరుండు
వితతవాలలతాభిగతమహామారుతప్రతిహతాంభోజసంభవశరుండు

ఆ. పరమపాపనుండు పవమానతనయుండు, దుముక నీశరాళి దునిసెనేనిఁ

దవ్వఁ గార్మ మనుచుఁ దామేటిబలెఁ గ్రింద, నుండినాఁడ నగుట గుండె పగిలె. 36

లే. వీఁపు బ్రద్దలువాఱె మైయేపు దీఱెఁ, జూపు బెడఁగాఱె మున్నటికోపు దీఱెఁ
దూపుగమికట్ట క్రిందటిమోపుగన్న, మూపుపై వానరుం డంఘ్రిమోపుకొనిన. 37

క. అప్పటిచో ప్పది యేమని, చెప్పదు గుప్పమన గుండె చెల్లాచెదరై

నొప్పివడి మూర్ఛ గప్పిన, నిప్పటి కొకయింత దెలిసి యిటు లున్నాఁడఁ.

38

- త. ఆతనిఘాతకు నీశర, నేతువు లేకున్న నెటులు చెదరక నిలుచున్
 సీతోడిహార్తి నిటువలె, నైతి వనిన సవ్యసాచి యాశ్చర్యమునన్. 39
- అ. హరికి మ్రొక్కి తెలియ నైతి హనుమంతు, గ్రడితపీరుఁ డగుట నిపు డెఱిగితి
 నతనిఁ జూడఁగంటి నస్తస్త్విజారూఢి, విజయ మొదవె ననుచు విజయుఁ డలరె. 40
- ఉ. సారసగర్భనిర్మితము సర్వశుభావహ ముగ్రవాసరా
 కారము నన్నిదత్తమగు గాండివితెక్కెముమీఁద నెక్కె య
 క్కొరవరాజునై నికులకన్నులకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్
 మారుతి మున్ను దా ననినమాట నిజంబుగ నిచ్చె సౌఖ్యముల్. 41
- సీ. బాహువుళించి యుప్పరముపై గొప్పరూ పాపార్పరఁ గనించు నొక్కమాటు
 కహకహార్థలులు దిక్కుహారాంతరము లేక్క నుద్ధతుం డై యార్చు నొక్కమాటు
 చండిమన్నెఱికంబుగుండెదిగ్గు రనంగ హుంకార మొకరించు నొక్కమాటు
 మిహిరరథికి మాఱు మిఱుమిట్లు కవియించు నుగ్రకాంతి విహించు నొక్కమాటు
 తే. ధార్తరాష్ట్రులు పాండునందనులు భూమి, మండలాపేక్ష భండనోద్దండు లగుచు
 నొండొరు లఖండధృతిఁ బోరుచుండువేళ, గాండివపతాక యెక్కి యక్కపివిభుండు.
- ఉ. దుర్భరకాంతికిన్ బెదరి దోర్పుగళం బొగి నప్పించు ఘో
 రార్థటి గుండెలుం బగిలి యట్టిటు చూచుచు భీతులై సమీ
 రార్థకునుగ్రహంక్రియల నర్థము చచ్చివశ, త్రువీరులన్
 స్వర్భువనాధినాథతనుజాతుఁ డడంచు రణాంగణంబునన్. 43
- క. సామీరినామ మొకపరి, నేనుమునం దలఁచినంత నిర్భరరిపునం
 గ్రామవిజయంబు లొదవంగ, సామీరియె తోడునేయ బయలుగు టరుదే? 44
- ఉ. గంధవహాత్మజన్మం దని గాండివికిం జయపై భవోన్నతుల్
 సంధిలఁ జేసెనే కద విలాసమతిన్ సతిఁ గుఱిచి హైమసౌ
 గంధికబంధురేచ్ఛఁ జనుగాడుపుఁబట్టికి యక్షదైత్యని
 ర్గంధనకౌర్యమిచ్చె నన గౌతమజుం డది తెల్పవే యనన్. 45
- పంచచామరము.—
 పసిష్టమాని పల్కె వింటివా ముసీంద్ర! తొల్లి పాం
 డునూను లీనుతో నుయోధనుండు వంప ద్రౌపదీ
 రసాకటినమేతులై యరణ్యసీమ నున్నవా
 యునూలి గంధమాదనాచలోపరిస్థలంబునన్.

— ౧౭ భీముడు మానుమవాలము నెత్తలేక పరిభవపడుట. ౧౭ —

మ. నవకంబా నునుమల్లెనాచోదలలానక బాటుపన్నీటికా
లువపజ్జం దగుగుజ్జుమామిడులచాలు గ్రమ్మపున్నాగభూ
జవితానంబులలోఁ గళానిధిశిలించదూభమి పాంచాలరా
జవరేణ్యప్రియనందనం గలసి స్వేచ్ఛం గ్రీడ న వింపఁగన్. 47

మ. వనలక్ష్మీసతి ద్రావదీప్రియసఖత్వప్రాప్తిఁ గైదండ సాః
చినభంగిన్ దివిజాపగాజలరుహ శ్రేణిన్ సుధాంధోవధూ
జనముల్ కోయఁగ నుండు జాతెనొ యనన్ జంచల్లిన్ గాడ్పు కాం
చనసౌగంధికపుష్ప మాత్త జవధూసుస్మితికై వైచినన్. 48

కా. ఆసౌగంధికసూనవాసనలు లీలారామసంగల్లవ
ల్లీసూనోభయసంభ్రమదృమరపాళిం బిల్వ మున్నాడియ
త్యాసక్తిం బయిపై నటించె ద్రుపదత్వాధీశకన్యానిరీ
క్షాసంసూంచితచంచరీకము లసంఖ్యల్ మీఱి లోరింబుగన్. 49

క. ఆబిడ యిట్టుం బెఱింగి మహాబలనంచనుండు తాదృగంబురుహంబుల్
తేఱబూని శరశరాసగ,దాబంధురపాణియై మునంబున నెనురన్. 50

సీ. పూచినసహకారములపొంత సురపొన్నపుప్పొడి గప్పినపొదలనడుమ
బ్రవహించునెలయెటివ్వు బాయనినారికేశంపుండరువులక్రిపఁ జెందు
చందురాతిన్నెలసందులఁ బెఱగంటి తెలిగంటు లెపుడు వర్తిల్లురచ్చ
పట్టునెత్తమ్మలపైఁ జని ముందరనందనాకనకపుటనఁటిలోఁట

తే. యొకటి గనుఁగొని కనుదోయి కుత్సవంబు
బలియఁ జేయుతదియవైభవము మెచ్చి
చొచ్చి పోవుచుఁ బవమానసుతుండు శంఖ
కలితనినదంబు చదలఁ బిక్కుటిలఁ జేయ. 51

క. ఆధ్వనిఁ జెవి నిడి ధూమ్రాక్షధ్వంసనుఁ డుదరి యోగసంగతి నిర్మా
ప్రధ్వంసమైన నితఁడు శతాధ్వరతనయాగ్రజన్తుఁ డని యెఱింగి మదిన్. 52

ఆ. అతనిబలపరీక్ష యాచరించున పేక్ష, నతఁడు వచ్చులోప కడ్డముగను
నిడుదలోఁక సాచి పుడమిపైఁ బడి చెట్టు, లప్పు డీడ్చెఁ జప్పు డుప్పటిల్ల. 53

కా. సాలంబుల్ ధర డొల్ల వన్యమృగదృగ్జాలంబు భీతిల్ల ది
క్కులంబుల్ దుఱిల్ల నానిమమహాకోలంబు ఘూర్లిల్ల లాం
గులాస్ఫాలన మాచరించుతఱిఁ దడోరారవం బభ్రగ
క్ష్మాల్లోద్ధతి వీనులం బడిన నాశ్చర్యప్రమగ్నత్తుఁ డై. 54

మ. చరి కౌతేయుఁడు గాంచె హేనుకనళిషాదస్థలీనుస్యభా
గనిశాపాలశిలాశయాభు మరువక్షస్కంధుఁ గించిన్నమ
ధ్ధమఁ దామ్రాప్థుఁ బిశంగనేత్రుఁ జపలత్వానత్తు నాహనుబా
హు నితాంతస్థనిరత్వదేహు గతమోహుక్ యోగనిద్రాతరుక్. 55

క. కని తన్నిద్రాభంగం, బొనరింపదలంచి రవళి యొనవించిన మె
త్తన మేల్కొని హనుమంతుం, దనిలజుడెన గాంచి యపు డనావృతిఁ బలికె.

భుజంగప్రయాశము.—

జరాలోగతప్రాంగు సరప్రాప్తనిద్రా
భరానుంచితాపాంగు భ్రాతృత్వనిత్యా
నరస్ఫూర్తి పోనాడి ధర్మంబొ త్రాగి
స్ఫురచ్చిత్తు నన్నిట్లు బోధింప నీకు? 57

శా. తిర్నజ్జాగలు ధర్మముల్ దెలియ వింటే కాక నీవంటిస
త్కార్యాకార్యవివేకవంతు లిటులు గావించురే? యిత్తెఱు
గార్యా! కా దన లేదు భూతదయ లేనా బుద్ధి నీకన్న దు
శ్చర్యల్ మావృశవృద్ధజంతులమనస్సంక్షోభ మొందింపవే? 58

చ. నరుల కగోచరం బగువనం విడి యేరికిఁ జేరఁగూడ దె
వ్వరితనయుండ? వీ విటులు వచ్చిన దేమిట? మీఁదఁ బోవ ఫే
చరగతి లేనివారల కసాగ్యము పోవు స్ఫోటమంబు లీ
తరుఫలముల్ భుజింపు నవదాటకు నావలు కన్న భీముఁడు. 59

క. త్రియ్యుండ బాండురాజ, త్రేత్రంబున వాయువరవిశేష మొదవుట
గాత్రముఁ జెందితి బుధమతి, పాత్రుడ నే భీముఁడనఁగఁ బ్రబలినవాడ. 60

తే. ఏ నొక ప్రయోజనముఁగూర్చి యేఁగుచున్న, వాడఁ దెరు విష్ణు నీవీనినాడు నాడు
కడలి లంఘించుచునుకై వడిని వడిని, బొనఁగ గిరిలోడ నిరు దాటి పోదు ననిన.

క. భీమునిఁ గని యశాసుర, భీముఁ డనియె నేమిటికిఁ గవిప్రభుఁడు సరి
త్కాముతుని దాఁటెఁ దెలిసిన, నామూల్యముగఁ దెల్పు మన సతఁ డనియె.

మ. అమరప్రార్థకుఁ డై మునుందుఁ డివంశాంభోధి శ్రీరామరూ
పమునం బుట్టి గర్మాక్షిఁ గానఁ జరియింపన్ వచ్చినన్ నీతఁ బ
క్షి-ముఖుం డెత్తుకనన్న నామెఁ బరిశోధింపం బ్రభు డంపఁ దా
గ్రమియించెన్ లవణాద్ధి హయజుఁ డనంగా విందు నే నెందులన్. 63

- క. నే హనుమంతునియంతటి, బాహుబలాటోపసత్ప్రభావాఢ్యుడ నా
సాహసము సూచెదే యన, నాహనుమ నిరూఢమందహాసాననుఁ డై. 64
- కా. అన్నా! నేముదివాఁడ లేవ వడిలే చెంచెందొ నీ వేఁగఁగా
సన్నాహుబున వచ్చినాఁడవుగదా! జాగేల నీకేల నీ
సన్నుండైన మదీయపుచ్చ మొకపార్శ్వంబందుఁ బొందించి పొ
మ్మన్నఁ దన్నుహిమం బెఱుగ కుదితాహంకారపంకాత్తుఁ డై. 65
- క. ఆమధ్యమకౌంటేయుఁడు, మేమదమున నతనితోఁక మెచ్చక మిగులఁ
సామాన్యముగా నెంచుచు, వామకరంబునఁ గదల్చి వసపోవన్నఁ. 66
- నీ. శరకరాసములు సడలించి పుట్టును గట్టిగాఁ బిరిచుట్టుచుట్టుకొనుచు
డానక గద యుంది డాకతోఁ గనితోఁక నిమ్ముగాఁ జేదోయి నెత్తెన నని
బలిమిమై నిటు నటు పట్టి పల్లలు నూఁగి తనబాహుసత్త్వ మంతయును మెఱసి
మోఁకరిల్లఁగఁబడి మొగము వెల్వెల్ల నై తల వాంచి దిగు లూని తల్లడపడి
తే. ఘర్తస్సలార్ద్రదేహఁ డై కాపురుషుఁడు, బోలె. దొల్లటివడి గుంచి జాలిఁ బొంది
భూరివిక్రాంతిఁ గొంతసేపునవఁ దెలిసి, మరలఁ గను విచ్చి యమ్మహామహునిఁజూచి.
- క. ఆమగులపైఁ బడి కేల్లవ, వెడఁదనిటాలమునఁ జేర్చి వినయం బెనయఁ
గడగద వడఁచుచు నాలక, తడఁబడ భయభక్తియుక్తిఁ దగినన్మొత్తిక్. 68
- క. సీమాహాత్మ్య మెఱుంగక, యేమేమో వెడంగుమాట లేనంటిఁ జామీ!
సామాన్యుడ గుణహీనుడ, స్వామీ! నామీద దయదవ న్నింపఁగదే! 69
- క. ఈశిత పహియించిన, లోకేశుఁడవో యమర్త్యలోకేశుఁడవో
యాకాశకేశుఁడవో లే, కారేశవుఁడవో వచింపు మని వేఁడుటయుఁ. 70
- మ. హనుమదేవుఁడు నవుచు బలికె నన్నా! నేఁ జామీ! వాయునం
దనుఁడఁ రామకథానుభాంబునిధి యెన్నా భ్రంశు నన్నాభ్ర నా
తను వింపొంద వరంబు లిచ్చి రలసీతారాము లట్లాట నిం
దనిశంబుఁ వసియుండు నన్న భయభక్త్యా మోదముతో మిఱుంగఁ. 71
- పంచచామరము.—
- కృతప్రణామఁ డై యతండు కేలుదోయి మోక్షుతో
స్తుతామితప్రతాప నిన్నుఁ జూడఁగంటి మత్సురా
కృతైకసత్క్రియతో ఫలించెఁ గిల్బిషం బడంచితఁ
గృతార్థతానుభూతి నావహించితఁ రహించితఁ. 72

క. ఐన నొకవిన్నపము గల, దానా దంబుధి గ్రమించునప్పటిరూపం
జేను గనుంగొన నెంచెడ, గానఁబడంజేయవయ్య కపివర! యనుడున్. 73

ఉ. గాడుపుఁబట్టి వాని కను గ్రమ్మతి మున్నటిరూపు చూపఁగాఁ
గూడునె? కాలభేదములఁ గొంచెముఁ జెందినచోటఁ గలమున్
జూడ ననేకమార్గములఁ జూపడు వానిఁ గ్రమింపఁ బద్దగ
రోధుపమాళివిష్టులను నోయికుమార! దురంత మెంతయున్. 74

క. కాడైనఁ జూడ వీడగు, వీడగునెడఁ గాడుపడును విభవోన్నతుఁడే
కీ డొందుఁ గీడునెందిన,వాడే మేలందుఁ గాలవశమునఁ గాడే. 75

సీ. ప్రత్యూషసమయసంప్రాప్తపద్మవిభూతిఁ గంటిమె? రజనీముఖంబులందుఁ
బ్రాప్తదంభోధరప్రబలినిర్దోషంబు వినఁబడునే? శరద్దేశ్వలందుఁ
జార్ణమానీనీకాపూర్ణచంద్రజ్యోత్స్న వసీఁ జెందునే యమావాస్యనాఁడు
సరసమాధవలనత్సకలసాలనమృద్ధి జరగునే శిశిరావసరములందు

తే. బాల్యకౌమారయావన ప్రముఖవికృతు
లీయెడలు చెందు నెందుఁ బర్యాయమునను
గాలవశమున వృద్ధత గన్న వెనుక
మునుపటిస్వరూప మేరీతి మొనయవచ్చు. 76

క. ఒకదినములోనె చూడఁగ, నొకతఱిఁ గనఁబడు ప్రకార మొకతఱిఁ గనిసిం
పకపోగా నొకయుగగతి, యొకయుగమునఁ జూపవచ్చునోటు కుమారా! 77

క. యుగములు నాలుగువగ ల, యుగముల కురుపరూప మొందు సకలభూ
తగణం బన విని యతఁడ, యుగలక్షణ మడుగఁ గనికులొద్వహుఁ డనియెన్.

— హనుమంతుఁడు భీమునకు యుగధర్మములం చెల్పుట. —

సీ. ఉభయలోకములఁ బెంపొలయించు వెలిగి త్ర నాల్గుపాదంబుల నడుచు నెందుఁ
దనవిధుత్వము యథార్థము చేసె నన వెల్లనై కఠివన్నె వేల్పులరు నెందుఁ
దొలుకబ్బ మొకటఁ గోర్కులానంగసత్క్రియలూనరించి ప్రజనేమ మొందునెందు
మదము గర్వము దక్కి మత్సర ముదుటు నివ్వెఱికిఁను చల మీను పొరయ చెందు

తే. నట్టిది కృతంబు త్రేత మూఁడంబులందు
ధర్మ వండుల జనులు సత్యవ్రతాధ్య
లమితయజ్ఞతపోదానసమితి నొదవు
నుగతి హరి రక్తవర్ణుఁ డయ్యగమునందు. 79

క. ద్వాపరమునఁ జరణద్వయి, చూపడువృషవృషభ మచట శ్రుతి వెలయుఁ జతూ
రూపముల సత్యశమదమ, లోకము కామార్థముఖములం బ్రజ కొదవున్. 80

క. నల్లనివాఁ డై లోకుల, నెల్లను రక్షించువిష్ణుఁ డీయుగములలోఁ
గల్గియుగంబు కలియుగ, మెల్లడ నన్యతాభిసారహింసలె వెలయున్. 81

సీ. అన్యధనంబు గంగామృతప్రాయంబు పరవధాసంగంబు ప్రాణపదము
కపటప్రచారంబు కరతలామలకంబు నిందాపరత్వంబు నిత్యకృత్య
మాచార్యవిద్వేష మాత్మన్వభావంబు బ్రాహ్మణాపహృతిపాపంబు తృణము
హరిహరసాస్వాదలీల లీలాజాల ముగ్రహింసాసక్తి యునికిపట్టు
సత్యైతరోద్వక్తి సంతతాభ్యాసంబు పరమనాస్తిక్యంబు పట్టుగొమ్మ

తే. గాఁ ఒరింతురు జనులు దుష్కర్మ లగుచు

ధర్మ నిర్మలనము లైనదుర్మతముల

నెమ్మింగని కొవ్వులను నమ్మి త మ్మెఱుంగరు

కలియుగముజాడ యేమని పలుకువాడ.

82

సీ. మాకుఁ జెప్పెడిబుద్ధి మీ కేల లే దని శిష్యులు గురుల దూషింతు రనియు
మగఁ డేమి? మనసు కింపసవాడె మగఁ డని యింతులు స్వేచ్ఛ వర్తింతురనియు
గృతకర్తృఫల మెవ్వఁ డెఱుంగుఁబొ వ్వునిదిజూల్ విహితకృత్యంబులువిడుతురనియు
జదివితిరే వేదశాస్త్రంబు లని బుధశ్రేణి శూద్రులు పరీక్షింతు రనియు

తే. నధికవద్దుల సీచు లై యడఁగ సీచు, లధికవర్ణాధ్యులై మింతు రనియు మఱియు
వై పరీత్యంబుగా బుధుల్ పాపకర్మ, కారణంబుగఁ జెప్పిరి కలియుగంబు. 83

క. సీతాంబునఁ డయ్యుగమునఁ, బీతద్యుతి నలరు నెంత పెద్దలు కాలా
తీతులు గారనఁగా నిక, నాతరమే యరంగఁ బొందునందనుఁ డనియెన్. 84

సీ. కాల మిట్టిని చుంటగాక సీకడమే? కాలంబు కాలాతిగస్వభావ!
యదియు నొక్కవిలాసమే? కాక వృద్ధత్వ మున్నదే సీకు పడూర్తిరహిత!
బ్రమియింపఁగల వేడబముగాక కాఘామృగంబవే సీవు సాక్షాన్తహాళ!
కావలసిన నీకు గానిది యేమి యున్నది యఘటనఘటనాధురీణ!

తే. యేల వంచన గావించె డే భటుండ, నింతె సీరూప మొకయింత గాంతుఁ గాని
పింతుగా కని ప్రార్థించుభీముఁ జూచి, మందహాసితాస్యుడై హనూతమత్ప్రభుండు.

— హనుమ భీమునకు విశ్వరూపంబు చూపుట. —

చ. ఇదె కనిపింతుఁ జూడు మని యించుక నేపటిలో బెడంగుగాఁ
జదల్చును నిమగ్నం బొదివి సర్వజగజ్జనదుర్నిరీక్ష్య మై

పాదలెడుమేను మాపి ఘనపుష్పము చుక్కలచక్కి నిక్కంగా
నెదుటఁ జెలంగ నింత కనియెంతయు మేను వడంక భీతుఁడై.

66

క. అక్కపించుద్రునిసన్నిధి, దృక్కుమలద్వయి మొగిల్పి దిట వుడిగి శిరో
దిక్కులితప్రాంబలి యై, యెక్కువగదదిక భీముఁ డిట్లని పొగడెన్.

67

రగడ. జయ జయ త్రిజగజ్జనశుభపాలన! భయవర్జిత! పాలితబంధురభేలన
యాంజనేయ పరమార్థవిధాయక సంజయశోధన మతిశుభదాయక
తరణితద్యుతి దాసవశంకర! కరుణింపుము కాఖ్యామృగశంకర!
యల్లత్రివిక్రమునాకృతి నాఁటికిఁ గల్గ నిజంబై కనఁబడె నేటికిఁ
గనుఁగవఁ దప్పక గనియెద నన్నను దను విది మనమునఁ దలఁచెద నన్నను
మిక్కిలి జగ మిటుమి ట్టొదవించెను బెక్కుదెఱంగులఁ బెరిమ వహించెను
గోటిరవిశ్రీశోమలపద్మము నీటు వహించెను నీముఖపద్మము
కొడుక కింతసేగుదులాంగూలము విదలించినఁ బడు విప్లవజాలము
లక్షాంతక! నీయాకృతిసీదను నీక్షింపఁగనే నెంతటివాడను
జెదరఁగఁ గన్నులఁ జీకటి కవిసెను గదలనినామదిఁ గలధృతి యిసెను
ఇంచుకయును మది నీయవరోధము గాంచక వేడితిఁ గల దపరాధము
ఇది పరమామృత మిఁకఁ జాలింపుము కదుమక ననుఁ గింకరుఁ బాలింపుము
అభయ మభయ మోయాశ్రితరక్షణ! యభిమతఘటనాయత్తవిదక్షణ!

88

క. అని వేడిన మునుపటిరూపున నిలిచి కవీశ్వరుండు రిపులు గన నీరూ
పునకంటె నేనుమణుంగులు, ఘనతర మురుగాత్ర మనినఁ గాంతేయుఁడనున్.

89

సీ. మొలపూసలూ పాదముల గజ్జెలూ చుక్క లెఱిగింపు నీకు లోకేశమిత!
విరిబంతులూ సన్నవిడిరాలూ నీ కిలాధరములు వివరింపు పరమధైర్య!
పల్లెలూపమమొ గోష్పదమొ తెల్పుము సముద్రము నీకుఁ గారుణ్యరససముద్ర!
మక్షికలూ లేక మశకంబులూ నీకు దనుజులు వచియింపు వైత్యహరణ!

తే. యార! నీయంతవాఁడు లోడయి నడవఁగ
రావణు జయించు బేదొడ్డు రాఘవునకు
నని యథార్థంబుగాఁ బల్కి వినుతి నేయు
భీము నీక్షించి కపిసార్వభౌముఁడనియె.

90

ఉ. నన్నొకమిత చేసి పవనప్రియనందన! వింతగా సుతుల్
పన్నగ నేల? నీవును దలంప మదీయసహోదరుండ వౌ

తెన్ని నీమేషము న్నిలువ నిచ్చ జనించె నిసర్గమైతి నీ

కెన్నెద నొక్కబుద్ధి వినుమెప్పుటి కిప్పనిదప్పు కొప్పుగన్.

91

క. నీవుచనుకార్య మెఱిగితి, భావంబున నెలమి నింతబహుసాహసక్య

త్యావహాలీలు దొడఁగెదు, దైవతములమీదికినుక తగునే నీకున్.

92

క. బలియుని బలహీనునిఁగా, బలహీనుని బలియుఁగా విపన్నుల సుఖవం

తులఁగా సుఖుల విపచ్చలి,తులఁగా ఘటియింప నోవుదురు దైవతముల్.

93

ఆ. ధ్యాన దాన హోమ శాంత్రమంత్ర తపో వి,ధాన బలివితాన తర్పణముల

భక్తిసాధ్యు లైనబర్హిర్భులు శక్తిసాధ్యు లనుచు నెటులు చనెద విటులు.

94

క. ఆర్దులనప్పతి గాకే, కార్యముఁ బూనంగరాదు కాదని గర్వా

దార్యమునఁ బూనెనే ద,తార్కర్యము కాదెకద తాను గడునార్తుఁ డగున్.

95

క. తనకంటె నధికగుణవం,తుని మతిమంతుని మనోహితుని గని యోజిం

ప నగును గాలము దేశము, గనుఁగొని మఱి మీఁద వలయుఁ గార్యముఁ బూనన్.

క. కాలము దేశ మెఱుంగక, బాలిశుఁ డై యాత్మబలము ప్రాధాన్యముగా

నాలాకించిన నాపద, పాలుపడున్ వాడెపో ద్విపాత్పశువు ధర్మన్.

97

క. నీవతిధైర్యవరుండవు, గావున నీ వాచరింపఁగడఁగినకార్యం

బేవిఘ్న మొంద దిన్నియు, భావింపఁగవలసి తెలియఁ బల్కితి నీతోన్.

98

ఉత్సాహ.—

వార్త లింక నేల? వైభవంబు దాను జెంది మి

మ్మారిఁ గుండఁజేసి జూదమాడి గెల్చినట్టి యా

ధార్తరాష్ట్ర సోదరాన్నివలంబుగా భుజాబల

స్ఫూర్తి గెల్తు నన్నయన్నఁ జూచి భీముఁ డిట్లునున్.

99

ఆ. స్వామివారి కింత మామీఁదఁ గరుణాకటాక్ష మెప్పు డుండెనపుడె శత్రు

లడఁగి రింతమాత్రకై మీరు గడఁగుప్రయత్న మేల యనిన హనుమ పలికె. 100

నీ. అలలఁ గేరెడుగీము కొలలఁ జేరెడునోము కళలుదేఱెడు.మోము గలుగువాడు

శ్రుతులు దెచ్చినయేపు యతులు మెచ్చినరూపు గతుల నిచ్చినమూపు గలుగువాడు

అరినివై చినయాలు గిరినిమోచినకేలు కరిని గాచినమేలు గలుగువాడు

నలువఁ బెంచినయన్ను చెలువ నుంచినవెన్ను కలువ ముంచినకన్ను గలుగువాడు

తే. చొక్కపుకడానిఁజెక్కలఁజిక్కివాడు, కంటి మనుభక్తపాలిపాలింటివాడు

కడలిఁ గలమిన్నబలువన్నె గన్నవాడు, చెనఁగు ఘోషా! మీపాల నితరులేల్ల

- క. సీవై వాత్సల్యంబున, నీవగిది వచించినాండ సీవు రణములా
నాపేరు దలంపు నరునిధ్వజోపరి వసియించి నీబలాధ్విజ జాతుక్. 102
- తే. కార్యసిద్ధి ఘటిల్లెడుఁ గదలు మింక, నిదియె చెంగల్వకొలనికై యేఁగుత్రోవ
యనుచు భీముని గౌఁగిట నాదరించి, యంతరితుండయ్యె నంతలో ననిలనుతుండు.
- క. కొంతేయుండును శ్రీహను, మంతునివరిరంభణమున మహితబలశ్రీ
మంతుఁ డయి యక్షరాక్షస, సంతానము గెలిచి తెచ్చె సౌగంధికముక్. 104
- తే. అని వచించి వసిష్ఠుఁ డిట్లనియె మఱియు
విను శతానంద! యింక నొక్కవంశ గలదు
రామకింకరుకరుణమై భీమసేరుఁ
డింపు చెందినయది యది యెట్లు లనిన. 105

— భీముండు పురుషమృగమును దోడ్తెచ్చుట. —

- ఉ. శిష్టనుతుండు పాండునుతశేఖరుఁ డిష్టనుహృద్విస్మయతో
తక్కువతరాఘనిష్కృతి వహింపఁదలంచి విశిష్టమానిని
ద్విష్టవిధాశ్వమేధ మొనరింప బహుద్విజభోజనాత్యయో
చ్ఛిష్టసమప్తీస్పృష్టి గన శ్రీహరిఁ గన్గొని ధర్మజుం డనుక్. 106
- మ. సతతబ్రాహ్మణభోజనక్రియలఁ గృష్ణ! యాగశాలాంతర
క్షీరినమ్మర్దము గ్రమ్మి శుద్ధిఁ బెడఁబాసెన్ నిత్యసంశుద్ధిగాఁ
గ్రతువుక్ సాంగముగా ఘటింపు త్రిజగత్కల్యాణసంధావిధో
న్నతచాతుర్యుండ వీవ కావే? యన శ్రీనారాయణస్వామియుక్. 107
- సీ. పురుషభావము మృగస్ఫురణ యేజంతపు నెవ్వైన నైశ్యమై నివ్వటిల్లు
నేవన్యసత్వంబు నిచ్చుఁ ద్రివారంబు వరియింప దుస్వప్నభయములడగు
నేమృగోత్తమ మున్నయెడ సెంతయందైనఁ బరమపవిత్రమై పరిధవిల్లు
నసమానకౌర్యధైర్యతాపనిరూఢి నేజీవ మధిక మై తేజరిల్లు
- తే. యక్షరాక్షససిద్ధవిద్యాధరాహి, పతులసుకృతపవర్య లేప్రాణిఁ గాంచు
నట్టిపురుషమృగాభిఖ్య నలరుమృగము, వెలయు నిప్పురుషగ్రాపవిషిసీమ. 108
- క. అపురుషమృగేంద్రముఁ డే, నోవును మనభీముఁ డని వృకోదరుఁ గని నీ
వీవని సేయఁగలావు ద, యూపరుఁ డగునాంజనేయుననుజుండ వగుటన్. 109
- అ. అంజనేయుఁ డేయుపాయంబు వచియించె, నాక్రమమునఁ జని మహామృగంబుఁ
జెప్పు పొమ్ము నాయుధిష్ఠిరామ్యతుల వీడొగ్గిని బ కాసురాంతకుండు నేని. 110

క. అతిభక్తి నాంజనేయుని, స్తుతిచేయఁ బ్రసన్నుఁడైనచోఁ బురుషమృగీ
స్థితవార్త చెలిపి యది యెఁగతి లోనగు ననుచు వేడఁగా నతఁడనియె. 111

క. సురలైనఁ జేర వెఱుతురు, పురుషమృగాటవికి నిన్నుఁ బురుషోత్తము లం
పిరి గనుక శంక మానిలి, స్థిర మైనయఁపాయ మొకటి చెప్పెద నీకు. 112

మ. తనచెంత వెఱు పిత లేక యశసిధ్వానోద్ధతి గర్జిత
సినవానికె వెనువెంట నంటి కిరుకం బెండాడి గా కేఁగ ద
వ్వననన్వం బది వెంబడిం బడ బలవ్యాపార మేపార నె
వ్వనికిం గూడదు వేగ నేఁగ నిలఁగా వారింపఁగా నొంపఁగా. 113

సీ. కానఁ బ్రాణభయంబు గావించక మృగంబు సీవెంట వచ్చుట కెఱుకనేతు
నట కేఁగి గర్జింపు మది వెంట నంటిన బడలికలేకనంతదవు నడవు
మఱికొంతచేరువ కరుదేర నే సిప్ప డిచ్చురోమంబు లేడింటిలోన
నొకటి ముందర వైవ నొదవులింగము గన్నఁ బూని నేయకరాదు పురుషమృగము
లే. పూజనీయుచు నందున్న భూరిశక్తి, నెంతదవైన నీ వేఁగు మింతలోన
జాడఁ బట్టుక యేలేర దోడుతోడ, నిటుల యెలయించి కొనిపొమ్మహస్తిపురి. 124

క. అని వలికి సప్తరోమము, అనిలజునకు హనుమ యొనఁగ నతివినయముతోఁ
గొని మ్రొక్కి యతని వీడ్కొని, చనసాగె భీముఁడు గ్రతైలాటపుల. 115

ప. చని చని తనచెంగట నుత్తుంగవిచ్చులింగచ్చటాశీలజాలసమారాధితదిగంబరా
డంబర విజృంభిత దవానలదండహ్యమాన సమీపధరావిరాజితధరాధరసుందరకందర
ప్రచేశప్రజాతవేణుసంభూత సంవేష్టితానర్గళగరళజ్వాలికామాలికా సమాకుల
కాశోదరాసీకానేకఫణాగణవత్సణిస్ఫుటస్ఫుటారావభయావహంబును, మహానీల
సంకాశశరీరసంరంభగంభీరకుంభేంద్రసంభృతమదాంభశ్శుంభతుంభస్థలవిలంఘన
విదారణావసరనిజారవాకర్ణ ససముదీర్ణ వేగసమాగతశరభసంభూత సముత్సాహదోహ
లసముద్భృతకుంభివిశ్వంభరావతీర్ణహర్యక్షపీడాక్షయ్యవక్షుభ్యరత్నద్రుప్రకాండంబు
ను, నిజలతావాసపరిసరధరాంకురితఘాసగ్రసనవ్యసనాపేక్షాతిహారణహరిణికరగళ
గ్రహణజాగ్రద్ధరాగ్రహసమగ్రశీఘ్రవ్యాఘ్రసముత్క్రరోతక్రటఘటఘటఘటఘటని
ధ్వంసితవికారంగరంగత్సారంగపుంగవ శ్రవణాంతరంగంబును, దుర్లభ తరామర్షవ
కావేళిత నైరిధిసంఘసంఘవర్షణావసరోత్తిప్తమాంసమాంసలడిఘృతగచ్చత్సమస్త
కంకగృధ్రకాకాదివిహంగమవరస్పరసంగ్రామసంఘటిత నిర్ఘోషభీషణంబును, దివా
కరకిరణపాళికాపీలికా ప్రవేశదుర్లభనిరంతరదురంతధ్వాంతనిశాంత రసారుహ

లతాతానచ్చాయావితానంబును, త్రిభువనాక్రమవిక్రమక్రమప్రదక్షిణోపక్రమ
సల్లగితవచనపల్లవోష్ఠీవల్లభ ప్రభవభల్లూకశల్లజసముల్లాసోత్ఫుల్ల లీలావహమనులిలితా
క్షీణసహస్రాక్షతారధారాకణోరతరసఖరశిఖాదార్యమాణపరివృతనిర్వోకవల్లీకముఖ
విశీర్షమాణధగద్గన్తణింజ స్ఫుటస్ఫుటాహిచ్ఛటాలాతశంకాపలాయమానభద్రదం
తానశవిక్కారిహిక్కాశ్రమామాత్రాతిగాత్రవేపనుకళత్రాసనివర్తనోపేతకిరాత
కరాఘాతభరాతలనిదారణదారుణజ్యోరవాక్కిర్ణనోద్గిర్ణ రోమకషాయితాక్షమస్తకస్థల
వత్సద్ధస్తవిహస్తానస్తానక్షణానవలూకితజనధావకైతనిమజకుంజమూర్ధోద్ధాశనపరిగళ
దృష్టాచ్ఛభల్లప్రతానేస్తస్సమిపాఘోరంబును, సకలక్షోణిపాటచరహుకాక్ష
రక్షః కుళాధ్యక్ష శిక్షాదక్షాధ్వర క్రోడమాడారతోపరివతత్పహర్షదివిజ్జభ
వర్షితకసుమవర్షసంసూచకవరవరాహకరాశదంష్ట్రాంఘరవిదార్యమాణవేణు నిర్దుక్త
ముక్తాఫలాత్కరకుండలిరాజాండమనీషాఖండనోద్దండశిఖండిప్రకాండమండలక్రేం
కారసంకులితంబును నగునొక్కకాండవిం గాంచి దళియం బొచ్చియచ్చట. 116

మ. ప్రళయాబ్ధాశనిపాతశబ్ద మచట౯ బ్రత్యక్ష మానట్లు గ
ర్జిలః దర్శోష మొకింత వీనులః బడ౯ శీఘ్రగుణన౯ లేచి క
న్తోలుకులే నివ్వల గుప్పతిపఁ ద్రిజగత్తోభం బగా నార్చి నా
నెలవంచెవ్వఁడ౯ క్రందు చేసె నని నిర్జిద్రప్రచారోద్ధతి౯. 117

క. నడతెంచి వడముడిసి గని, చిడిముడిపడి నున్నుఁ బరిహసించెన వోరి!
వొడ లెఱుంగక నాదృష్టి, బడి తెఱువోయె దని వెంటఁ బడి వడి రాఁగ౯. 118

క. హనుమత్కటాక్షవీక్షోభని యగుటను నదుపనిష్ఠగతి మారుతియు౯
దనజవముల్లిః బరువునఁ, జనుదేరఁ నవియుఁ బొదువ శ్రమ మెన నొదవ౯.
క. వెకలితనంబున నీరఁ జనఁ, దికుకుగొనుఁ గార్య ముచు దృఢశిశ్చయుఁ డై
బకవైరిమెకముమొకమున, నొకరోమము వైచి చనుటయును సంతటిలా౯. 120

సీ. వెలుంగొండె నచోట్ట విశ్వజన్మక్రియాశ్లిష్టమాయాస్ఫూర్తి లింగమూర్తి
యమరె నాముదరఁ గమలకైరవముఖీకరంబు సరోరుహాకరంబు
చెలఁగె నయ్యోడ హైనుశిఖరాగ్రచుబితగోపురంబులు రత్నగోపురములు
కనుపట్టెనచ్చట్టు ఘనసూనసంతానపరిమళంబులపేట విరులతోఁట
తే. యౌర యొకరోమమె యొనర్చె నభవసృష్టి వినుతి గాంచినహనుమ కేవేల్పులీడు!
చూడుఁ డా యని జేజేలు జోడుగూడి, యాడిశాన నాడ మగమెకంబభవుఁగాంచి,

- మ. అతిభక్తి దొర మాని యో హర హరా! య శ్లోగమోక్తి నమ
స్మృతి గావించి సరంబులో మునిగి మేల్ కెందామరల్ కల్వలుక్
జతగాఁ జెంగటితోటలో వివిధపుష్పవ్రాతముం దెచ్చి వి
స్తృతనిష్ఠక్ శివపూజ చేసి పిదపక్ రెట్టించుకొండునక్. 122
- క. నానెలవు మాన్ని తెచ్చిన, హీనాత్మకుఁ డెంతదూర మిట కేఁగెడినో
నేనుం జూచెద నని చల, మాని కీలార్చుచును వెంట నరుదేరంగక్. 123
- ఉ. చేరువ యైన నెప్పటివిశేషముఁ జూపుచు లోను గాకయే
మారుతి పోవఁబోవఁ బలుమాటును వెంటి నంటి యంటి వే
సారినదై మృగంబు పురి చయ్యనఁ గొచ్చె నశంకు తద్రహ
ద్వారము దూటి పోవఁగఁ బరం బొడియంబడె నందుపాటుగక్. 124
- క. మృగ మిట్టులు దగ దొడ్డిన, కగజట్టిం బట్టి తివియసాగిన నది యె
ల్లఁ గనుంగొని హరిఁ దోహని, నుగుణాన్యండు వచ్చి ధర్మనూరుండు పలికెక్.
- క. పరుగెత్తి భయముతో నూ, శరణము సతతంబు దనకు శరణం బనుచుక్
శిర మిటుగాఁ ద్రొల్లినసో, ఏరునిం గఱకఱి యొరవ్వఁదగునే? నీకుక్. 126
- ఉ. శిష్టమృగంబ పీవె యిటు నేసిన నే మరువార మన్న నం
తుష్టి వహించె నీసుకృతదోహళముదికి నామనంబు నీ
యిద్దము దెల్పు మన్నను మృగేశ్వర! నానుభు మైరయంతకుక్
స్పృష్టి దొలంగ నీయెక వసింపఁగదే యర నుడె నయ్యెడక్. 127
- ఉ. అంతజవంబు సంశయతి యంతబలోన్నతి యంజనానుతా
త్యంతకటాక్షవీక్షనెకదా మరుదాత్తజుఁ డొంచె భక్తి న
క్షాంతక! యాంజనేయ! యనినంత మహామృగభీతి మానఁగా
వంతయె యచ్చసామహునివెడ్డుకలక్ మృగభీతి మానుటల్. 128
- క. సామీరియట్టియమ్మత, సామర్థ్యము లెవ్వరికిని జగముల లేవే
యామేటిరోమయునఁ గల, సామర్థ్యము గలదె? యమరసంఘంబులకుక్. 129
- క. మచ్చిక మును రాముండు వా, క్రచ్చినగతి నతఁడు కింపురుషవర్షమునా
నిచ్చలు పెచ్చుట విను మని, యచ్చతురుఁ డరుంధతీకుఁ డనియెక్ మరలక్.
- సీ. గళితార్కదివ్యమంగళవిగ్రహమె కాని వేడుక వేటొందు చూడబోవ
రక్షాపహరి ప్రదక్షిణంబుల గాని తివిరి యొండొకచోటఁ దిరుగఁబోరు
లంకాపురోద్భేదిసంకీర్తనలె కాని బాళిఁ దక్కినవానిఁ బాడఁబోరు
గంధవాహనుమారుక్తంకర్యములే కాని చిక్కినకార్యముల్ సేయఁబోరు

తే. మిత్రహితపుత్రమిత్రసంస్తోత్రపాత్ర, చిత్రచారిత్రములై కాని శ్రోత్రయుగళి
మైత్రిఁ జొనుపరు పరకథామాత్రములను, గింపురుషవర్షజనుల వర్ణింపఁదరమె. 131

కా. ఆరామాధిపదాసభాసురదయాప్రాచతత్కటాక్షామృతా
పారప్రాప్తిఁ దదీయనిర్మలకథాసంపూర్తి ధన్యాత్మై
యారోగ్యంబులు భాగ్యముల్ గలిగి దీర్ఘాయుస్సమన్వీతు లై
దారల్ దారు సుఖంతు రెంతయు సిరిక్ దద్యోగభూమిక్ జనుల్. 132

క. ఆభోగభూమి సంతత, మాభోగసువర్ణకదళికారామమునక్
శోభితకల్పద్రుధరి, ప్రీభర్తృమయాసనోపరిక్ హనుమ దగుక్. 133

సీ. సీతామనోనాథగీతంబు లొకవంక మొనసి గంధర్వులు వినికిసేయఁ
గౌసలేయగణేయగాధావిశేషంబు లొకచాయ మునివర్యు లుగ్గడింప
లత్కూర్గ జవరోల్లాసలాస్యవిలాసగతుల నచ్చర లొక్కకడ నటంప
దిశరశోర్ధ్వశనందనహృద్యగద్యపవ్యము లొక్కచోఁ జారణాళి చమవ

తే. యక్ష కిన్నర సిద్ధ విద్యాధ రాహి
గరుడ భాస్వరత్నపితాదిగణము లొక్క
చక్కి మిక్కిలి నయ మెక్కి మ్రొక్కి కొలువఁ
బెద్దకొలు వుండు హనుమత్కృప్తిభుండు. 134

మ. బలభిద్వహ్నియమాసురాభిపమరుత్వైలస్త్యముఖ్యామరుల్
లలనాసుగతి నేఁగుచెంచి తను సలక్షించి యొక్కొక్కవే
ళలఁ బూజింపఁగ భావిపద్మభవలీలత్ నేడె కల్పింపఁగాఁ
జేలఁగుం దుంబురునారదాదు లలరం జేయఁగ వీణాదులక్. 135

సీ. అటొ మొన్న శశిరేఖ ఘటియించినటులుండ వలెనుమీ యభినయం బులనురంభ
చెలగి కర్పూరవాసిని నిన్న రక్షిచూపినత్రాణవీణ గన్పించు హేను
యూర్వశి మొన్నమా పూనినగతి వన్నె కెక్కుమీ పక్కిణి ద్రొక్కి తార
యల్లనాడు ఘృతాచి యనినమెచ్చునమెచ్చమరి పాపపాడుమీ మంజుశోభ

తే. యితరదై వతసభలలో నిచ్చ వచ్చి
నటులు మురిసినగతి గాదు హనుమ సకల
కళల నెఱజాణ యని యెంద్రు చెలులఁ గూర్చి
నచ్చరలు వాయుసుతు గొల్వ వచ్చునపుడు. 136

మ. తభుకుంబంగరు చెక్కజేరలకుం బత్రంబుల్ మెడం దోచుకొ
న్నెలకుం గందపునిండుపూత మఱుంగొంచెం జొక్కపున్నోవికెం

- పులు మాటంగనుపాయ మేమి యిటులం బోవన్ భయం బయ్యెడిన్
బొలరీ! వాయుజునేవ కంచు నొకవేల్పుంగొప్పులూఁ జింతిలున్. 137
- చ. పరమవిరక్తికాలి మనపాటలరక్తి వహించె నక్షసం
హరుండు ప్రియంబు పూని మనయాటల నేత్రసుఖంబు జెంచె న
చ్చెరు వని యెంచనేల రఘుశేఖరుషర్ణన లాట వేడుకం
బరగు నటంచు వచ్చి భయభక్తులఁ గొల్పు ఘటింతు రచ్చరన్. 138
- మ. పదముల్ దొట్టిల రానిదివ్వుండు నుతింపం బూని యెంతేని గ
ద్గదికం దాల్చనివేల్పు మ్రొక్కుచు వడంకం బోనిగీర్వాణుండున్
గదియన్ వచ్చి విచ్చేప్పఁ బొందనిదివొకశ్చేష్టుండున్ జూడఁగా
నొదవం డయ్యెడ భక్తి సాఫ్తససమాయోగ ప్రభావంబున్. 139
- ఉ. వారనిభక్తి సీభరతవర్ష మునందుఁ ద్రివర్గకాంక్ష న
తూరి భజించుపుణ్యులు హితార్థము లిక్కడఁ గాంచరేని దు
ర్వారవిభూతిఁ గింపురుషవర్ష మునం జనియించి తృప్తులై
చేరుదు రవ్యయాస్పదము సిద్ధము గౌతమవంశవర్ధనా 140
- సీ. తుంబురునారదాదు లగుగాయకులకుఁ దాను బెట్టినభిక్ష గానవిద్య
తననర్తనాగమంబున సహస్రాంశంబు నందనేర్పరులు రంభాదిసతులు
తనమహామహిమార్థి గనలేమి నణుమాత్ర మెఱిఁగినవారు దేవేంద్రముఖులు
తనవాక్యములు వహించినజ్ఞానలేశంబువలన ముక్తులు మానివద్యు లెల్ల
లే. నని జగత్త్రయి పొగడ మీటగుదయాన, రస్వతీశు భవిష్యత్సరస్వతీశు
గగనమణితోటిసంకాశుఁ గపికులేశు, ననిశము భజించువారు కృతార్థు లనఘ; 141
- క. ఈసామీరిచరిత్రం, బేసుజనుండు చదువుకొన్న హితమతి విన్నన్
వ్రాసిన మఱి వ్రాయించిన, నాసాత్వికుఁ డిహవరంబులందు సుఖి యగున్. 142
- లే. అని సకలభూతజాతదయాగర్హిణుఁ, డగువసిష్ఠమునిశ్రేష్ఠుఁడాత్మనిష్ఠుఁ
డానతిచ్చినహనుమన్తహత్త్వ మెల్ల, విని శతానందుఁ డానందమునఁజెలంగె. 143

❦ ఆశ్వాసాంతము. ❦

- మ. భవనాశీకశకాంక కాంకరధనుఁగ ప్రస్థిత కద్రూపధూ
భవనాకాండజరాజరాజసమత ప్రచ్ఛన్నధీమన్సనో
భవనాత్యుజ్జ్వలభావ భావజత ప్రత్యగ్ర సౌందర్యవై
భవ నానత్యగమాన మానవకులాబ్జాతాటవీభాస్కరాః

క. రజ తామృతకర సితసీ, రజ తారా హీర కలశరత్నాకరవా

రజ తార్మ్య బలద్విషదవ, రజతాదృశచరణభవ ఘరస్ఫురితయశా.

145

ఉత్సాహ—

దారుణ ప్రయోగ బాణధారణానివారణా!

వారణాభియాతిశౌర్యవై భవతి కారణా!

కారణాత్త చిన్త నోలగ త్తమోని కారణా!

కారణాదిదూరదై త్యగర్వహృన్త హారణా!

146

గద్యము.—

ఇది శ్రీమదంజనాతనయదయారసలసత్కటాక్షపీఠామహాత్మ్యసంప్రాప్తకవిత్వవిద్యావధానసగుణనిర్గుణధ్యానవాసనానిధానమానసబిసపుష్పపుష్పగిర్యప్పనార్యకుమార సమాశ్రితబుధాచారగురుజనవిధేయ తిమ్మననామధేయ ప్రణీతం బయిన సమీరకుమార విజయం బనుమహా ప్రబంధంబునందు అర్జునశరసేతుభంగంబును, భీమునకు వరంబొసంగుటయు, బురుషమృగాగమనంబును, గింపురుషవర్ణ వర్ణనంబును నన్నదిసర్వంబును సప్తమాశ్వాసము.

స ప్త మా శ్వాసము.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి ద్వ. అ.	
అచ్చతెనుఁగురామాయణము, శుద్ధప్రతి	... 1 4	
అథ్యాత్మరామాయణము, పద్యము, శ్రోతకూర్పు	... 1 8	
అనంతనిఘండము, ఛందోదర్పణము	... 0 14	
అనిరుద్ధచరిత్రము	... 0 8	
అప్పకవీయము, విభులమైనవిమర్శతో చక్కగముద్రితము	... 2 8	
అంబరీషపాఖ్యానము, సటీక	... 0 4	
అంజనేయదండకము, హనుమద్దండకము	... 0 2	
ఆంధ్రభాగవతము, చక్కనిప్రతి	... 5 8	
డిటో ఆత్మ్యత్తమప్రతి 2 సంపుటములు	... 7 8	
ఆంధ్రభారతము, 7 సంపుటములప్రతి	... 14 0	
డిటో 3 సంపుటములప్రతి	... 13 0	
ఆది, సభాపర్వములు గలసంపుటము	... 2 0	
ఆరణ్యపర్వము	... 2 0	
విరాటోద్యోగపర్వములు	... 2 0	
భీష్మద్రోణపర్వములు	... 2 0	
కర్ణశల్యసౌత్తికస్త్రీపర్వములు,,	... 2 0	
శాంతిపర్వము	... 2 0	
ఆనుశాసనిక, ఆశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మాసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	... 2 0	
ఆంధ్రభారతవిమర్శనము	... 0 8	
ఆదిపర్వము, పెద్దచ్చు, చిన్నపైజు	... 1 8	
ఆనందరంగరాట్టండము	... 1 8	
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము, కావ్యతీర్థ జనమంచి, శేషాద్రిశర్మ కృతము, 3 సంపుటములు	... 12 0	
- డిటో 7 సంపుటములు	... 14 0	
ఆంధ్రభాషాభూషణము	... 0 2	
ఆంధ్రభాషార్ణవము	... 0 12	
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, శేషము, సాంబనిఘంటువు	... 0 12	
డిటో కాలిక్తోబైండు	... 1 0	
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	... 0 8	
ఉత్తరరామాయణము, మేల్పుప్రతి, చక్కనికూర్పు, కాలిక్తోబైండు	... 2 0	
ఉత్తరహరివంశము	... 1 8	
కవికర్ణరసాయనము	... 1 8	
కళాపూర్ణోదయము	... 2 4	

కాశీఖండము, క్రొత్తకూర్పు	...	1	8
కుచేలోపాఖ్యానము, సటిక, (భాగవతము)	...	0	4
డిటో గట్టుప్రభువుకృతము	...	0	6
కృష్ణరాయవిజయము	...	0	8
గజేంద్రమోక్షము, సటిక, కాలికోబైండు	...	0	8
గోపీనాథరామాయణము, 2 సంపుటములు	...	7	8
చాటుపద్యమణిమంజరి, ప్రథమభాగము	...	1	4
డిటో రెండవభాగము, మేలుప్రతి	...	1	10
చెన్నబసవపురాణము	...	1	2
జైమినిభారతము	...	1	0
తెనుంగుసమస్యలు	...	0	2
దశావతారచరిత్ర, నూతనముద్రితము	...	2	0
దసరాపద్యములు	...	0	1
నరసభూపాలీయము, అట్టబైండు	...	0	10
నలోపాఖ్యానము, సటిక	...	0	6
నలచరిత్ర, ద్విపద	...	0	14
నిర్వచనోత్తరరామాయణము	...	1	0
నిరంకుశోపాఖ్యానము	...	0	6
నీతిపద్యసంగ్రహము, సటిప్పణము	...	0	4
నీలాసుందరీపరిణయము	...	0	4
నృసింహపురాణము	...	1	0
పంచతంత్రము, నారాయణకవిది	...	0	12
డిటో వేంకటనాథరాజకవికృతము	...	1	8
దశకుమారచరిత్రము, పద్యకావ్యము, కేతనకవికృతము	...	1	4
ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	10
పారిజాతాపహరణము, చిన్నసైజు	...	0	8
బ్రహ్మోత్తరఖండము	...	1	0
భాస్కరరామాయణము	...	4	0
భోగినీదండకము	...	0	1
భోజరాజీయము, అనంతామాత్యకృతము	...	1	2
మనుచరిత్ర, సటిక, వావిళ్ల. రామస్వామికృష్ణగారివ్యాఖ్యానముతో	...		
చిన్నసైజున మేలుకాగితములమీద స్ఫుటమైన అక్షరములతో	...		
చక్కగముద్రితము	...	2	0
మార్కండేయపురాణము, మారనకృతము	...	1	12
మొల్లరామాయణము, చిన్నసైజు	...	0	10

రత్న పరీక్ష, సాంద్రతాత్పర్యము	...	0	3
రసీకజనమనోభిరామము	...	0	12
రంగనాథరామాయణము, ద్విపద	...	3	8
రంగరాయచరిత్రము	...	0	8
రాఘవపాండవీయము, సటీక	...	2	4
రాజయోగసారము, ద్విపద	...	0	4
రాజశేఖరవిలాసము	...	0	8
రామరాజీయము, చక్కని ప్రతి	...	0	12
రామాభ్యుదయము	...	1	4
రుక్మిణీకల్యాణము, సటీక, చక్కని ప్రతి	...	0	8
రుక్మిణీపరిణయము, శుద్ధప్రతి	...	0	8
రుక్మాంగదచరిత్ర, ఏకాదశీమాహాత్మ్యము	...	0	10
లంకావిజయము, (రావణదమ్మీయము), సటీక,			
పిండిప్రోలు లక్ష్మణకవికృతము	...	1	4
వసుచరిత్ర, సటీక, అనేకసూతనాంశములుగల చక్కని క్రొత్తకూర్పు		4	0
వసుచరిత్ర విమర్శనము, శ్రీ చినసీతారామస్వామి శాస్త్రికృతము,			
అత్యద్భుతములగు క్రొత్తవిషయము లనేకము లిందుగలవు.		1	0
వసిష్ఠజనకసంవాదము	...	0	4
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము	...	1	8
విజయవిలాసము, చేమకూర వేంకటకవికృతము	...	0	8
విదురసీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములోనిది	...	0	5
వీరభద్రవిజయము, బమ్మెర పోతరాజకృతము	...	0	12
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండవేంకమ్మది	...	1	0
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు	...	0	6
డిటో క్రౌనుదొరగారి ఇంగ్లీషుతో	...	1	4
డిటో 2700 పద్యములు, కాలిగొర్రెపై	...	1	12
వేమనపద్యములు, 2700 పద్యములు, తాత్పర్యసహితము, ఇందుగ్రంథ			
విమర్శ, కవిజీవితము మొదలగునవి చేర్చబడినవి. చక్కని			
క్రొత్తకూర్పు	...	3	8
వైశ్యపురాణము	...	1	4
శతకంఠరామాయణము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	10
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము	...	0	12
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము	...	0	16
శివలీలావిలాసము, కూచిమంచి తిమ్మకవిప్రణీతము	...	0	2
శృంగారపైషధము, శ్రీనాథకవిది, క్రొత్తకూర్పు	...	1	0

శృంగారశాకుంతలము, పినవీరభద్రకవిది	...	0	12
సహస్రకంఠరామాయణము	...	0	12
సప్తమస్కంధము, సాధారణప్రతి, (భాగవతము)	...	0	6
సారంగధరచరిత్రము, చేమూర వేంకటకవికృతము	...	0	8
సానందోపాఖ్యానము, శ్రీ శివరామకవిరచితము	...	1	0
సీతారామాంజనేయసంవాదము, సటీక, అనేక నూతనాంశములు			
చేర్చి చిన్ననైజనముద్రించినారము. టీక, వివరణము మిక్కిలి			
విపులము. ఈవఱకుప్రకటితమైన ప్రతులకన్న బాగుగనున్నది,			
సాధారణప్రతి	...	2	0
.డిటో మేలు కాకితములు. గిట్టుపేరు, కాలిగోలైండు	...	3	8
సులక్షణసారము, సటీక	...	0	8
హరవిలాసము, శ్రీ నాధకవి	...	0	12
హరివంశము, క్రొత్తవూర్పు	...	3	0
హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, శంకరకవిప్రణీతము	...	0	12
భక్తిరసశతకసంపుటము, మొదటి సంపుటము	...	2	0
,, రెండవ సంపుటము	...	2	0
నీతిశతకసంపుటము	...	2	0
ఆంధ్రనాయకశతకము	...	0	4
ఉద్దండరాయశతకము	...	0	2
ఓంటిమిట్టరఘువీరశతకము	...	0	2
కలువాయితకము, సటీక	...	0	4
కాళహస్తిశతకము	...	0	2
కాళహస్తిశ్వరశతకము, ధూర్జటికవిది	...	0	2
,, శ్రీ నాగపూడి కుప్పస్వామయ్యగారిది	...	0	4
కామేశ్వరీశతకము	...	0	2
కుమారీశతకము, సటీక	...	0	3
కుక్కలేశ్వరశతకము	...	0	3
కృష్ణశతకము	...	0	2
గొట్టుముక్కలరాజగోపాలశతకము	...	0	2
చంద్రశేఖరశతకము	...	0	2
చాణక్యశతకము	...	0	2
చిత్తబోధశతకము, సటీక	...	0	3
చెన్నమల్లసీసములు	...	0	2
జగన్నాయకశతకము	...	0	2
జానకీవరశతకము	...	0	2

ప్రతి 1-కి రూ. ౨.

జ్ఞాన ప్రసూనాంబికాశతకము	...	0	2
దాశరథీశతకము, సటీక	...	0	4
దేవకీనందనశతకము	...	0	2
నారాయణశతకము	...	0	2
నృసింహశతకము	...	0	3
పార్థసారథీశతకము, పానకాలరాయవిరచితము	...	0	3
ప్రసన్నరాఘవశతకము	...	0	3
భక్తచింతామణిశతకము	...	0	2
భద్రాద్రిరామశతకము	...	0	2
భాస్కరశతకము, సటీక	...	0	2
మహిజామనోహరశతకము	...	0	4
మహిమసురమర్దనశతకము	...	0	2
మాతృశతకము	...	0	1
మాధవశతకము	...	0	2
మానసబోధశతకము, సటీక	...	0	3
మారుతిశతకము	...	0	2
ముకుందశతకము	...	0	2
రఘువీరశతకము	...	0	2
రఘులిలకశతకము	...	0	2
రమానాయకశతకము	...	0	2
రంగేశశతకము	...	0	4
రమాధీశ్వరశతకము	...	0	2
రాజగోపాలశతకము	...	0	4
రాజశేఖరశతకము	...	0	2
రామశతకము, జయంతి కామేశంపతులు	...	0	2
రామలింగేశశతకము	..	0	3
రామతారకశతకము	...	0	4
రామప్రభుశతకము	...	0	2
రామరాఘవశతకము	...	0	2
రామరామశతకము	...	0	2
రుక్మిణీపతిశతకము	...	0	2
రేఖాల రాజలింగశతకము	...	0	2

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండు సన్స్,

292, ఎస్.ప్లస్, చెన్నై-60. ఈ.

ఆంధ్ర గ్రంథములు

— వచన గ్రంథములు. —

ప్రతి 1-కి ర్పు. ఆ.

ప్రతి 1-కి ర్పు. ఆ.

ఆంధ్ర వచనభాగవతము, ద్వాదశ	
స్కంధములు, ఒకే సంపుటం	0
„ మూడు సంపుటములు	10 8
ఆంధ్ర వచనభారతము—	
„ ఆదిపర్వములు	3 0
„ ఆరణ్యపర్వము	3 0
„ విరాటోద్యోగపర్వము	3 0
„ భీష్మద్రోణపర్వములు	4 8
„ కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	3 0
„ శాంతిపర్వము	4 8
„ అనుశాసనికము మొదలు	
స్వర్గారోహణపర్వము	
వరకుగల సంపుటము	4 8
ఆంధ్ర వచనవాల్మీకి రామాయణము,	
2 సంపుటములు (అచ్చు)	
ఆంధ్ర వాల్మీకి యచరిత్రసంగ్రహము	1 12
ఆంధ్ర కవితవచరిత్ర, బసవరాజు	
అప్పారావుగారిది	1 12
శ్రీగురుజాడ శ్రీరామమూర్తిగారి	
ఆంధ్ర కవిజీవితములు	4 0
అరేబియన్ ట్రైబుస్ కథలు	1 4
న్యాయవిచారము, ప్రహసనం	4 4
తులసీదాసు రామాయణము	8 0
తిలకుగారి నెక్కూరిటీకేసు,	
ఉపన్యాసములు	0 14

ద్వాదశ శోపనిషత్తులు, వచనం	8
భారతరమణీమణులు, 1 భా	0 12
డిటా రెండవభాగము	0 10
యజుర్వేదకథాసంగ్రహము	0 8
శ్రీమహాభక్తవిజయము,	
నూతనముద్రితము	6 0
నీతిచంద్రిక, చిన్నయసూరి	0 8
పంచతంత్రము, వచనము,	
సులభశైలి	0 8
నవనాథభక్తులచరిత్ర	2 0
నీతిరత్నాకరము	0 8
సంగ్రహరామాయణము	0 12
సంగ్రహభారతము	1 4
సంగ్రహభాగవతము	1 4
ప్రాచీనదేశచరిత్రలు	1 12
పరివ్రతలచరిత్రలు	2 0
దక్కనుపూర్వకథలు	2 0
భోజునికథలు	0 8
హితోపదేశము, సులభశైలి	0 12
భోజకాళిదాసకథలు, 1 భా	0 12
„ 2 భా	0 12
తెనాలిరామలింగనికథలు,	
జీవితము	0 6
సంస్కృతనాటకకథలు	1 8
దశకుమారచరిత్రము	1 8
మదనకామరాజుకథలు,	
చక్కనికూర్పు	0 14

	ప్రతి 1-కి ర్పు. అ.
రాజకేళిరుడు, గోపాలుడు	0 8
విక్రమార్కునికథలు	0 8
చార్ దర్శిషుకథలు	0 8
తాతాచార్యులకథలు	0 6
బైద్యులకథలు	0 4
బేతాళునికథలు	0 8
వీరాంగనలు	0 12
పరమానందశిష్యులకథలు	0 3
నలుగురుమంత్రులకథలు	0 4
అయిదుగురుదొంగలకథలు	0 6
రేచుక్కపగటిచుక్కకథ	0 3
సత్యసేనవిజయము	0 4
ఋషులచరిత్ర	0 8
పురాణగాథలు I	0 12
II	0 12
బాజీరాయని చరిత్ర	0 14
రఘువంశకథ	0 8
విక్రమార్కుచరిత్ర	1 0
వివేకానందవిజయము	2 0
పరిష్కావినోదకథలు	0 12
ఈసబునీతికథలు, 1-వ భా॥	0 6
డిటా 2-వ భా॥	0 8
పంజాబుఅల్లరి	0 8
శుకసప్తతికథలు	0 6
మర్యాదరామన్నకథలు	0 3
మైరావణచరిత్ర	0 1
షేక్స్పియర్ నాటకకథలు	1 8
అనంతసాగరము, బుక్కరాయ	
సముద్రచరిత్ర	0 12
ప్రహ్లాదచరిత్ర, ప్రతిమలతో	0 6
శకుంతల	0 6

	ప్రతి 1-కి ర్పు.
నల	0
సావిత్రి	0
హరిశ్చంద్ర	0
నవలలు.	
సీతారామము	1
విషన్వో, నవల	0
మదాలస	(అచ్చు)
సుజనరంజని	0
విజ్ఞలదేవి	1
ఉన్మాదిని, నవల	0
రాధారాణి	0
అస్తమయము	1
దుర్గేశనందని	0 12
కపాలకుండల	0
లక్షణ	0
టిప్పుసుల్తాన్	1
లీల	0
రాజర్షి	1
తారాబాయి	0 1
దిలారామ	1
కోవలన్ కన్నకి	0 12
మనోహరి	0 14
వీరబాల	0 8
ఆనందమఠ	0 12
లాలాబాయి	0 8
అంధరాష్ట్రము	1 8
రోషినార	0 1
బాలాదిత్య	2
దేశభక్తుడు	1
శంభుతోనాకనాటిసహవాసం	0
చంద్రగుప్తుడు, నవల	2

